Lietuvos Katalikų Bažnyčios
KRONIKA

3

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA

VOLUME III

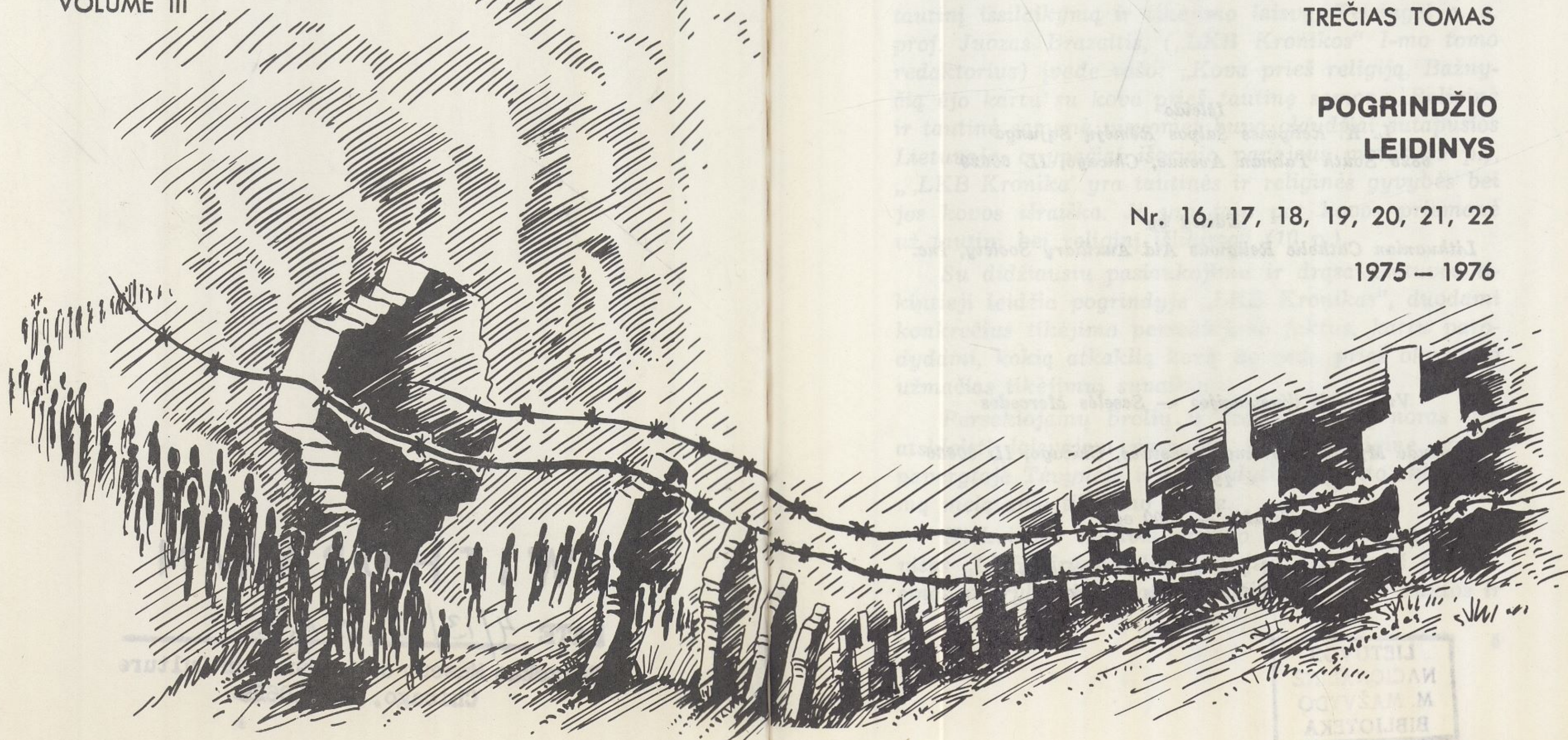
LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA

TREČIAS TOMAS

POGRINDŽIO LEIDINYS

Nr. 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22

1975 — 1976

Išleido
L. K. Religinės Šalpos Rėmėjų Sąjunga
6825 South Talman Avenue, Chicago, IL 60629

Edited by
Lithuanian Catholic Religious Aid Auxiliary Society, Inc.

Viršelis ir iliustracijos — Seselės Mercedes

Spaudė Mykolo Morkūno spaustuvė, Chicago, IL 60636
1976 m.

Tiražas — 5000 egz.

Kaina — $ 4.00 minkštais viršeliais
$ 6.00 kietais viršeliais

LEIDĖJŲ ŽODIS

L. K. Religinės Šalpos Rėmėjų Sąjunga pateikia lietuvių visuomenei šį „LKB Kronikos" III-jį tomą, kuriame telpa 7 „Kronikos": Nr. 16 — 22.

„LKB Kronikos" yra nepaprastos reikšmės istorinis dokumentas, liudijąs apie lietuvių tautos kovą už tautinį išsilaikymą ir tikėjimo laisvę. Teisingai a. a. prof. Juozas Brazaitis, („LKB Kronikos" I-mo tomo redaktorius) įvade rašo: „Kova prieš religiją, Bažnyčią ėjo kartu su kova prieš tautinę sąmonę. Religinė ir tautinė sąmonė visuomet buvo glaudžiai sutapusios Lietuvoje, o ypačiai išorinio pavojaus metu" (9 p.), „‚LKB Kronika' yra tautinės ir religinės gyvybės bei jos kovos išraiška. Ji yra taip pat kovos priemonė už tautinį bei religinį išlikimą" (10 p.).

Su didžiausiu pasiaukojimu ir drąsa Lietuvos tikintieji leidžia pogrindyje „LKB Kronikas", duodami konkrečius tikėjimo persekiojimo faktus, kartu parodydami, kokią atkaklią kovą jie veda prieš okupanto užmačias tikėjimui sunaikinti.

Persekiojamų brolių ir sesių lietuvių noras yra atskleisti laisvajam pasauliui tikrąją religinę padėtį pavergtoje Tėvynėje ir išsklaidyti okupanto skleidžiamą melą apie tikėjimo laisvę.

Kiekvienas lietuvis privalo jausti pareigą įsigyti visas „LKB Kronikas", jas skaityti, semtis iš jų dvasinės stiprybės ir jungtis į didžiąją kovą už Tautos ir

religijos laisvę. Anot prof. J. Brazaičio, „...kiekvienas, kas „Kronikas“ rimtai paskaito ir susimąsto; kas ima jos informacijas skleisti, netiesiogiai yra tos kovos dalyvis“.

Atsiliepdama į pavergtųjų ir persekiojamųjų lietuvių šauksmą netylėti ir žadindama laisvojo pasaulio opiniją, LKRŠ Rėmėjų Sąjunga tęs „LKB Kronikų“ leidimą lietuvių kalba ir rūpinsis vertimais į svetimas kalbas bei materialiai juos rems.

Leidėjai laukia iš lietuvių visuomenės didesnio „LKB Kronikomis“ susidomėjimo ir paramos malda, aukomis bei darbu, kad jos nenustotų ėjusios pačioje Tėvynėje ir būtų paskleistos visame plačiame pasaulyje.

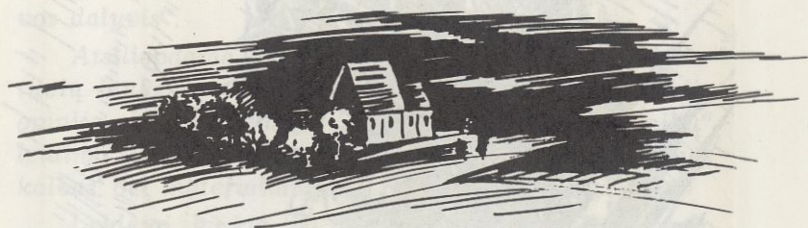
Redaktorius visur išlaikė šio istorinio mūsų pavergtos Tautos kančių dokumento tekstą tiksliai autentišką, nepakeistą. Skaitytojų patogumui ir panaudojimo atveju greitesnei reikiamos medžiagos atrankai — pačiame tekste sudėstė į skliaustelius paimtas antraštėles su dvitaškiu po jų. Knygos gale pateikė vardyną, santrumpų paaiškinimą ir turinį. Prof. Juozo Brazaičio įvadas, pateiktas „LKB Kronikos“ I-me tome, galioja ir šiam III-jam bei po jo seksimiems.

Leidėjai nuoširdžiai dėkoja redaktoriui B. Pilėnui, mecenatams: Jonui Tijūnui, paaukojusiam 2000 dol. savo žmonos a. a. dr. Rožės atminimui; Elenai Mickeliūnienei, dr. Antanui Matukui, LKRŠ Rėmėjų Sąjungos Brocktono skyriui — paaukojusiems po 1000 dol., ir visiems kitiems kuo nors prie šios knygos išleidimo prisidėjusiems.

L. K. Religinės Šalpos Rėmėjų Sąjungos
Vyriausioji Valdyba

Nr. 16

- **Juozo Gražio teismas**
- **Tardymai**
- **Nuteistųjų likimas**
- **Melas prieš „LKB Kroniką“**
- **Žinios iš Vyskupijų**
- **Kun. Laurinavičiaus pareiškimas**
- **Tarybinėje mokykloje**

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA

Perskaitęs duok kitam!
Eina nuo 1972 metų.

JUOZO GRAŽIO TEISMAS

1975 kovo 11-17 dienomis LTSR Aukščiausias teismas nagrinėjo Juozo Gražio baudžiamąją bylą. Teisėjas — Jankauskas, prokuroras — Bakučionis, gynėjas — Kudaba.

Nors teismo posėdis nebuvo uždaras, bet į teismo salę niekas iš pašalinių žmonių patekti negalėjo. Teisme taip pat niekas nedalyvavo iš J. Gražio artimųjų. Į teismą liudininkais buvo pakviesti šie asmenys: Povilas Petronis, Jonas Stašaitis, Kazėnaitė, Martinaitienė, Žemaitienė ir Semaška-Semaškevičius.

(J. Gražys teisiamas trečią kartą):

J. Gražys buvo kaltinamas už „LKB Kronikos" brošiūravimą ir bendradarbiavimą, žinias renkant „Kronikai". J. Gražys įrišęs po keletą egzempliorių pirmųjų „LKB Kronikos" numerių ir apie 20 egz. — 7-jo numerio. Jis taip pat padauginęs rašomąja mašinėle keletą brošiūrų: „Tarp dviejų įstatymų", „Vyskupas Matulionis", „Lietuviško charakterio problemos", „S. Kudirkos teismo procesas", „Lietuva laimėjimų keliu", „Nacionalinių pajamų paskirstymas" (išvertė iš rusų kalbos ir išplatino), „Tau, Lietuva" (padarė santrauką).

Teismo metu J. Gražys atsisakė pasakyti, iš kur gavo ir kam atidavė aukščiau minėtus leidinius. Jam

buvo pritaikytas LTSR BK 68 str. I-ji dalis — antitarybinė agitacija ir propaganda, norint susilpninti Tarybų valdžią. Prokuroras pasiūlė šešerius metus griežto režimo, o teismas paskyrė tik trejus metus bendrojo režimo. Teismas nutarė konfiskuoti Gražio rašomąją mašinėlę, sunaikinti kratos metu pas Gražį rastus tris aukštos įtampos blokus elektrografiniam dauginimo aparatui „Era", o pinigus grąžinti. Teismo salėje nuolat buvo matyti saugumo kapitonas Markevičius ir kiti saugumiečiai.

J. Gražys nuteistas trečią kartą. Pirmuosius du kartus taip pat buvo teisiamas už „politiką". Antrojo kalinimo metu J. Gražys gavo nepagydomą žarnyno ligą.

* * *

TARDYMAI

(Tardoma S. Kovaliovo žmona):

1975 vasario 28 majoras Istominas A. A. tardė Vilniuje Sergiejaus Kovaliovo žmoną L. Boicovą, kuri buvo atvežusi savo vyrui siuntą. S. Kovaliovas šiuo metu yra kalinamas Vilniaus saugumo izoliatoriuje.

* * *

(Tardomas A. Lavutas):

1975 kovo 28 d. majoras Istominas tardė Vilniaus saugume A. Lavutą, atvežusį S. Kovaliovui siuntą. A. Lavutas atsisakė dalyvauti tardyme, nes, jo žodžiais tariant, toks tardymas kliudąs laisvam informacijos platinimui. Istominas paklausė Lavutą, ar jau išėjęs „Einamųjų įvykių kronikos" 34-sis numeris ir paaiškino, kad S. Kovaliovas už 34-jį numerį nebus kaltinamas, o už 33-jį bus.

* * *

(Tardomi B. Gajauskas, B. Pašilienė ir A. Petrusevičius):

1975 kovo 4 buvo tardomi Balys Gajauskas, Birutė Pašilienė ir Algis Petrusevičius.

B. Gajauskas buvo klausinėjamas apie rastą pas jį kalinių sąrašą. Šis paaiškino, kad pažįstąs daugelį lietuvių politkalinių, nes pats neseniai sugrįžo, iškalėjęs 25-rius metus. „Aš gerai žinau jų kentėjimus, — kalbėjo Gajauskas, — ir laikau savo pareiga padėti, kai jie sugrįš. Kad ko nors neužmirščiau, pasidariau sąrašą." Į tardytojo klausimą, kodėl Gajauskas vertęs į lietuvių kalbą „Gulago salyną", šis atsakė manąs, jog ši knyga kada nors Tarybų Sąjungoje bus išleista, o jo vertimas pravers. (Kratos metu pas B. Gajauską buvo paimta 50 puslapių „Gulago salyno" vertimo juodkrančių.)

Birutė Pašilienė vėl buvo klausinėjama, kaip pas ją pateko „Gulago salynas" ir kur susipažinusi su S. Kovaliovo žmona L. Boicova. Pašilienė sakėsi susipažinusi su Boicova Vilniaus geležinkelio stotyje, o anksčiau su ja nebuvusi pažįstama.

* * *

1975 kovo 28 Vilniaus saugume buvo tardomi B. Gajauskas ir A. Žilinskas.

* * *

(Nenuleidžia akių nuo kraštotyrininkų):

Saugumas nenuleidžia akių nuo Lietuvos kraštotyrininkų. 1975 m. pradžioje į saugumą buvo iškviestas dailininkų sąjungos pirmininkas Stauskas, nors dailininkų sąjungos patalpose šiuo metu susirenka liaudies dainos mylėtojai.

Saugumas tardė dalininkę Didelytę, bibliotekininkę Kilikevičiūtę ir Stankevičiūtę.

Darbovietėje buvo renkamos žinios apie viešoje miesto bibliotekoje dirbančią Juškaitę ir kardiologijos instituto darbuotojus — Veteikį ir Adomonį. Saugumiečiai teiravosi, kokiomis nuotaikomis gyvena kraštotyrininkai po Šarūno Žukausko bylos ir kokie kraštotyrininkų ryšiai su Katalikų Bažnyčia. Kai kuriems kraštotyrininkams buvo pasiūlyta bendradarbiauti su saugumo organais.

Balandžio pradžioje iš Permės srities į Vilniaus saugumą atvežtas Šarūnas Žukauskas.

* * *

NUTEISTŲJŲ LIKIMAS

(V. Jaugelio sumušimas):

„LKB Kronikos" 15-jame numeryje buvo parašyta apie Virgilijaus Jaugelio sumušimą Pravieniškių lageryje. Papildome informaciją. Jis buvo sumuštas besimeldžiant. Savaitę laiko po sunkaus galvos sumušimo praleido Pravieniškių lageryje be kvalifikuotos medicininės pagalbos ir tik po to buvo nugabentas į Vilnių, Lukiškių kalėjimo ligoninę. Pakeliui kriminalistai jį apiplėšė.

Vilniaus onkologinio dispanserio poliklinikos chirurgas Kasparūnas nustatė diagnozę, kad V. Jaugelio dalis žarnyno apimta vėžio (III-ji stadija) ir kad reikalinga skubi operacija. Po metų laiko, kai Jaugelis grįš iš lagerio į laisvę, operacija jau bus pavėluota. V. Jaugelis raštu atsisakė nuo operacijos.

(M. Jaugelienės protestas):

LTSR Prokurorui
Jaugelienės Monikos,
gyv. Kaune, Kalnų g. 7 - 4
Pareiškimas

Mano sūnus, Virgilijus Jaugelis, buvo nuteistas už „LKB Kronikos" dauginimą ir rinkimą parašų po Memorandumu, tačiau atlikti bausmę buvo nukreiptas pas kriminalistus ir neseniai ten buvo sumuštas.

Aš protestuoju prieš mano sūnaus kalinimą su kriminalistais ir už visas pasekmes laikau atsakingais tuos, kurie mano sūnų ten nukreipė.

Prašau Prokurorą taip patvarkyti, kad mano sūnui, sugrįžus iš Vilniaus kalėjimo ligoninės, nereikėtų gyventi su žmogžudžiais, prievartautojais ir vagimis. Priešingu atveju neteisėtą sūnaus kalinimą su kriminalistais laikysiu sąmoningu prokuratūros noru visiškai susidoroti su mano sūnumi, palaužti ir taip silpną jo sveikatą arba klastingai nužudyti.

1974 kovo 7. M. Jaugelienė

(Prokuroras nepaiso M. Jaugelienės prašymo):

LTSR Prokuroro pavaduotojas bausmės atlikimo vietų priežiūrai I. Šiškovas kovo 30-ąją atsakė, kad bausmės atlikimo režimas yra nustatomas teismo ir nėra pagrindo užprotestuoti V. Jaugeliui paskirtą bausmės atlikimo režimą.

(V. Jaugelis reikalauja grąžinti jo škaplierius):

TSRS Generaliniam Prokurorui

Pil. V. Jaugelio, s. Vinco, nuteisto pagal LTSR BK 199I str. laisvės atėmimu dvejiems metams bendro režimo kolonijose.

Skundas

Aš, Virgilijus Jaugelis, 1975 vasario 16 dėl stipraus galvos sumušimo ir sulaužyto žandikaulio buvau išvežtas iš oč 12/8 į Respublikinę Vilniaus ligoninę (oč. 12/11). Sargybos poste, prieš išvežant, kratos metu iš manęs buvo atimti religiniai daiktai (škaplieriai

ir juostelė). Nors TSRS Konstitucija visiems piliečiams garantuoja tikėjimo laisvę, bet iš manęs ir šių daiktų buvo grubiai tyčiotasi. Tai įvyko 1975 vasario 16, 7:30 val. sargybos poste oč 12/8. Šį įvykį matė ir girdėjo dar 4 nuteistieji, kurie tą dieną irgi buvo išsiųsti į ligoninę. Paimtieji daiktai atrodo šitaip: 1) škaplieriai — du medžiagos gabaliukai (10×15 cm) surišti siūlu; 2) juostelė — dviguba virvelė (95 cm) surišta mazgais.

Kai aš po teismo iš saugumo komiteto vykau į lagerį, šiuos daiktus, kaip nepavojingus, man sugrąžino. Kolonijos administracija taip pat leido juos laikyti pas save. Prižiūrėtojai, įžeidę mane ir mano tikėjimą, savo poelgį teisino, kad aš šiais daiktais galįs pasikarti. Tačiau čia nėra jokios logikos. Pirma, mano tikėjimas neleidžia tai padaryti, o antra, man liko diržas ir batai su raiščiais... Taigi jų logika labiau negu kvaila ir juokinga. Taip gali galvoti tik visiškai bukaprotis žmogus, o juk jie buvo su žvaigždutėmis. Tai buvo eilinis, neprotingais žodžiais pridengtas, tyčiojimasis. Kadangi šių uniformuotų pareigūnų elgesį aš laikau ne tik savęs ir savo tikėjimo, bet ir TSRS Konstitucijos įžeidimu, — reikalauju, kad atimti daiktai man būtų sugrąžinti, o tie asmenys, kurie taip chamiškai su manimi elgės, kad būtų nubausti ir kad kolonijoje oč 12/8 panašių įvykių neatsitiktų ne tik su manim, bet ir su kitais asmenimis.

Jeigu praėjus mėnesiui nuo skundo pasiuntimo nebus imtasi reikalingų priemonių man grąžinti atimtus religinius daiktus ir jei nebūsiu perkeltas į politinių kalinių lagerį, tuojau pradėsiu bado streiką ir nieko nedirbsiu. Šito aš reikalauju todėl, kad nelaikau savęs kriminalistu.

Savo veiksmus laisvėje, už kuriuos buvau nuteistas, aš nelaikau nusikaltimais, o priešingai — kataliko, sąžiningo ir tiesą mylinčio žmogaus, pareiga.

Kaip mano Tėvynėje, taip ir visoje Sąjungoje visi vadovaujantys postai užimti ateistų, kurie, turėdami laisvę ir jėgą, šitai panaudojo piktam prieš katalikus ir sąžinės laisvę bei tiesą mylinčius piliečius. Jie panaudoja tiek fizinę, tiek noralinę prievartą taip, kad mano areštas, tardymas ir šis fizinis sumušimas yra tik eilinis ateistinio teroro pavyzdys prieš tikinčiuosius. Tam aš turiu pakankamai įrodymų. Tikiuosi, kad šis mano reikalavimas per mėnesį bus įvykdytas.

Virgilijus Jaugelis

1975 m. kovo 28.

* * *

(Du mėnesius vežamas į kalinimo vietą):

1975 balandžio pradžioje paaiškėjo, kad nuteistasis Petras Plumpa (žr. „LKB Kronika" Nr. 13) jau nugabentas į kalinimo vietą. Dabartinis jo adresas: Permės sritis 618263, Čusovoj Kraj., Kučino, vs 389/36-2. Į kalinimo vietą buvo vežamas du mėnesius. Lietuvoje saugumas buvo norėjęs P. Plumpą dar palikti Vilniuje, kad dalyvautų liudininku J. Gražio byloje, tačiau pastarajam neturint ką liudyti J. Gražio nenaudai, buvo išvežtas į Kučino.

Siuntinius su maisto produktais P. Plumpa galės gauti tik po 4-rių metų. Per mėnesį galės parašyti tik du laiškus.

P. Plumpa savo kalinimą išgyvena giliai krikščioniškoje dvasioje. Jo nuomone, dabarties krikščionys turi eiti ne su triumfuojančiu, bet su kenčiančiu Kristumi; jie privalą puoselėti širdies gerumą, atleidžiant net savo persekiotojams ir išdavikams. P. Plumpa prašo tik maldos pagalbos.

* * *

MELAS PRIEŠ „LKB KRONIKĄ“

(Nepaisant atskleidimų, vis tebekartojamas melas):

„LKB Kronikos“ 15-me numeryje buvo rašyta apie negarbingą tarybinės spaudos klastotę — laikraštis „Tarybinis mokytojas“ apkaltino Vatikano radiją, kad jis prigalvojęs „mirusių sielų“ (mokytojų) ir jas apšmeižęs. Nepaisant, kad Vatikano radijas atskleidė šią klastotę, ji ir toliau kartojama. 1975 kovo 20 radijo „Akiratis“ laidoje, balandžio 4 savaitraštyje „Kalba Vilnius“ vėl buvo skelbiama, kad Vatikano radijas skelbiąs išsigalvotą informaciją. „LKB Kronika“ patikrino faktus ir papildo 15-jo numerio medžiagą.

(Vaikai gąsdinami neiti į bažnyčią):

Klaipėdos 5-je vidurinėje mokykloje dirbęs mokyt. Mažeika prieš dvejus metus perkeltas į Klaipėdos 18-ją vidurinę. Dirbdamas 5-je vidurinėje, jis tikrai tyčiodavosi iš bažnyčią lankančių moksleivių. Prieš Velykas kartą mokyt. Mažeika gąsdino vaikus: „Nemėginkite nė vienas nueiti į bažnyčią, nes parašysiu istorijos po dvejetą.“ (Šitai liudija mokyt. Mažeikos buvę mokiniai, kurių pavardės „LKB Kronikai“ žinomos — Red.).

(Mokiniams liepiama šaukti „Nėra Dievo!“):

Šilutės aštuonmetės mokyt. Irena Arlauskienė (šiuo metu jau direktorė), liudija viena jos mokinė, pamokos metu liepė mokiniams tris kartus garsiai sušukti: „Nėra Dievo!“. Vieni tylėjo, kiti nedrąsiai šaukė, o mokyt. I. Arlauskienė šaukė garsiausiai. „Kadangi aš nieko apie Dievą nežinojau — tylėjau, dabar drąsiai sušukčiau: Mokytoja, jūs klystate, nes Dievas yra!“, — pasakoja apie buvusios mokytojos „auklėjimą“ jos mokinė.

(Nenorint užpildyti anketų, daužamos rankos):

Kašučių aštuonmetės diretktorius Povilaitis tikrai daužydavo rankas tiems mokiniams, kurie nenorėdavo užpildyti anketas, reikalingas stojant į komjaunimą. Sutikęs moksleivį Darbėnuose, direktorius imdavo šaukti: „Išsigimėli, jau į bažnyčią atvažiavai!“ Nepakęsdami direktoriaus teroro, tėvai skundėsi ir buvo atvykusi komisija tirti faktus.

(Saugumas reikalauja atsižadėti paliudytų faktų):

„Tarybiniame Mokytojuje“ (1975.I.24) buvo rašyta, kad Kretingos rajono Darbėnų apylinkės Vykdomasis komitetas herbiniu antspaudu ir pirmininko bei sekretoriaus parašais 1974 lapkričio 28 patvirtino, kad Kašučių aštuonmetėje tarp direkt. Povilaičio ir mokinių ar tėvų jokių konfliktų ir skundų nebuvo. Kokia proga teko Darbėnų apylinkėi rašyti tokį pažymėjimą? Gi šiuo metu Saugumo komitetas, norėdamas sukonpromituoti „LKB Kroniką“, renka panašius pažymėjimus, tardo „Kronikoje“ aprašytus asmenis, kam jie pasipasakoję apie įvykį ir verčia paneigti „Kronikoje“ aprašytų faktų tikrumą. Saugumo reikalavimu ne tik Darbėnų, bet ir visos Lietuvos apylinkės, jei reikėtų, parašytų, nors ir po 100 panašių pažymėjimų, kad tik būtų suniekinta „Kronika“, ir kad joks laikraštis, jokia radijo stotis nedrįstų pasinaudoti jos pateikiama medžiaga.

(Žurn. Mockevičius žinias ima iš Saugumo):

Žurnalistas Vyt. Mockevičius, parašęs straipsnius „Tas melagis Vatikano ruporas“ ir „Kad prietarai netemdytų jaunystės“, sprendžiant pagal pateiktus faktus, naudojosi saugumo pateikta medžiaga, todėl šios klastotės iniciatorius yra ne koks nors žurnalistas, bet Saugumo komitetas.

ŽINIOS IŠ VYSKUPIJŲ

(Tardoma E. Šuliauskaitė):

Vilnius. 1975 sausio 30 į Vilniaus Saugumo komitetą buvo pakviesta Vilniaus Respublikinės bibliotekos vyr. redaktorė Elena Šuliauskaitė. Tardymas truko daugiau negu 6 valandas. Tardė du saugumiečiai. Tardytojai paprašė papasakoti, kaip buvo švenčiama Teresės Masytės gimimo diena 1973 rugsėjo 30 dieną. Tardytojai šį pobūvį kvalifikavo kaip antitarybinį politinį susirinikimą. Jie teigė, kad visi dalyvavusieji šiame pobūvyje jau yra apklausti ir viską papasakoję. Buvo reikalaujama papasakoti, kas minėtą pobūvį ir kitus susirinkimus inspiruoja, organizuoja ir kas juose lankosi. Šuliauskaitė paneigė, kad būtų organizavusi minėtą susirinkimą — vardines. Tardytojas Rimkus klausinėjo apie vysk. Steponavičių ir kun. S. Tamkevičių, kuris, tardytojo nuomone, Dzūkų g-vėje pas T. Masytę susirinkime šmeižęs tarybinę santvarką ir reikalavęs ją nuversti. Saugumiečiai ypač pyko ant kun. Tamkevičiaus, kam jis kurstąs jaunimą, platinąs „Kroniką" ir instrukciją „Kaip laikytis tardymo metu". Įvairiais grasinimais tardytojai bandė išgauti iš Šuliauskaitės jiems reikalingus parodymus, tačiau tardomoji visus kaltinimus paneigė.

1975 vasario 20 Elena Šuliauskaitė vėl buvo pakviesta į Saugumo komitetą. Tardymas truko daugiau nei 6 val. Tardytojas Marcinkevičius grasino kalėjimu už susirinkimų organizavimą, „Kronikos" platinimą ir dengimą kun. Tamkevičiaus „nusikaltimų". Saugumiečiai gyrė tuos kunigus, kurie smerkia „Kroniką", praneša saugumui apie jos platintojus ir niekur nesikiša. Pavyzdžiui, tardymo metu kun. J. Tunaitis pasakęs, kas jam davęs „Kroniką" ir kam jis atidavęs. Šuliauskaitė vėl buvo verčiama prisipažinti, kad jinai suorganizavusi susirinkimą. Už šį nusikaltimą ji bū-

sianti nubausta pagal BK 68 str. Tardytojas Rimkus grubiai užsipuolė, kad Šuliauskaitė platinanti „Kroniką“, kuri šmeižianti tarybinę santvarką. Pasak Rimkaus, Saugumo komitetas patikrinęs „Kronikoje“ iškeltus faktus, ir beveik visi esą melagingi. Net Vilniaus arkivyskupijos valdytojas mons. Č. Krivaitis, nuvažiavęs į Ameriką, pasakoja, kad mūsų krašte nėra tikinčiųjų persekiojimo. Šuliauskaitei paprašius pasakyti asmenį, kuris sakęs, kad jinai organizavus susirinkimą, buvo atsakyta, kad tardytojai negalį pasakyti to jaunuolio pavardės, nes nenorį, kad apie jį rašytų „LKB Kronika“. Majoras Rimkus primygtinai bandė įtikinti, kad Šuliauskaitei reikią prisipažinti, nes kitaip teks sėdėti Panevėžio ar kitame kalėjime su avantiūristėmis, prostitutėmis ir žudikėmis.

Tardymo protokolas buvo surašytas klausimų — atsakymų forma ir po kiekvieno atsakymo buvo tuščias tarpas. Kai tardomoji tuščias vietas norėjo užbraukti, tardyt. Marcinkevičius tai padaryti neleido. Tada Šuliauskaitė pasirašė po kiekvienu savo atsakymu. „Ot nachališka moteris! — kalbėjo tardytojas. — Iš karto matosi, kad skaičiusi instrukciją „Kaip laikytis tardymo metu‘.“

(Tardoma T. Masytė):

1975 sausio 30 buvo tardoma Teresė Masytė ir kaltinama, kad pas ją buvęs susirinkimas.

Į Saugumo komitetą buv kviečiami Šv. Mikalojaus bažnyčioje Mišioms patarnaujantieji berniukai. Jie buvo klausinėjami apie susirinkimą Dzūkų gatvėje, ką kalba kunigai zakristijoje, iš kur gauna religinių knygų ir t.t.

* * *

(Tardomos Aldona ir Regina Bielskutės):

1975 sausio 31 Saugumo komitete buvo tardoma VVU studentė Aldona Bielskutė. Tardytojai elgėsi la-

bai grubiai ir gąsdino studentę pašalinti iš universiteto. A. Bielskutė paneigė, kad ji buvusi kokiame nors susirinkime.

Taip pat buvo tardoma Aldonos sesuo Regina.

Namuose, Aldonos motinos darbovietėje ir kolektyvinio sodo namelyje buvo padaryta krata, tačiau nieko nerasta.

Abi seserys dar buvo tardomos vasario 3 ir 4 d. d. Kiek vėliau abi pašalintos iš universiteto.

* * *

(Kun. J. Lauriūnui grąžinami paimtieji daiktai):

1975 balandžio 2 į Vilniaus Saugumo komitetą buvo iškviestas Kabelių parapijos (Varėnos raj.) klebonas kun. J. Lauriūnas. Jam sugrąžino beveik visus per kratą paimtus daiktus. Negrąžino Maceinos ir Girniaus veikalų.

Saugumiečiai paaiškino, kad už literatūros laikymą nebausią, bet kratos metu paimsią, kas nesiderina su jų ideologija. Kun. Lauriūnas paklaustas, kaip žiūrįs į „Kroniką", atsakė: **„'Kronika' yra skriaudžiamo žmogaus šauksmas."**

* * *

D r u s k i n i n k a i

1975 kovo 24 Druskininkuose, Gavėnios rekolekcijų metu, prie bažnyčios moteris pardavinėjo devocionalijas. Milicija, tai pastebėjusi, moterį nusivedė į savo būstinę.

* * *

K a u n a s

„Tiesos" redakcijos atsakymas V. Vaičiūnui

Drg. V. Vaičiūnai,

Tarybų Sąjungos Konstitucija numato visų piliečių lygybę, nežiūrint odos spalvos, išsilavinimo, lyties, tikėjimo. Tuo pačiu jie visi lygiai baudžiami, jei pažeidžia įstatymus.

Tikėjimo laisvė mūsų šalyje nevaržoma, tačiau bažnyčia atskirta nuo valstybės. Tai didelis tarybų valdžios iškovojimas. Jokie įstatymai nevaržo žmogui tikėti ar netikėti, mokyti savo vaiką poterių, ar ne.

Savo laiške (žr. „LKB Kronika" Nr. 15 — Red.) Jūs daug kur nenuoseklus, prieštaraujate pats sau. Geriau įsigilinkite į tarybinius įstatymus.

1975.II.20 Propagandos skyrius

Aukščiausios Tarybos Prezidiumas pranešė, kad V. Vaičiūno laišką persiuntė Religijų reikalų Tarybos įgaliotiniui, kuris atsakys.

1975 kovo 14 pas Vaičiūną apsilankė Religijų reikalų tarybos įgaliotinio referentas. Pareigūnas priminė, kad tokių laiškų nereikia rašyti. Nieko konkretaus nepasakęs, po trumpo pokalbio referentas išvyko.

* * *

(Sunaikintas labai meniškas kryžius):

Šiauliai. 1975 spalio mėnesį, trečią kartą sunaikinant kryžius Kryžių kalne, buvo sunaikintas drauge su kitais vienas labai meniškas 4-rių metrų aukščio kryžius. Didelė Kristaus kančia buvo išdrožta iš ąžuolo su užrašu: „Į tave, Viešpatie, sudėjome viltis ir nebūsime apvilti per amžius". Šis gražus kryžius kainavo 800 rub., žavėjo lankytojus vos 6 dienas. Ta proga šeimos N., pastačiusios minėtą kryžių, narys rašo: „Mūsų tautos sūnūs, kurių gyslomis teka lietuviškas kraujas, kurie valgote mūsų tautos žemėje išaugintą duoną, kurie kalbate tėvų gyvybės kaina iškovota kalba, kaip nesudrebėjo jūsų rankos vykdant šį nusikaltimą!? Kai mus pasiekė žinia apie kryžių naikinimą, mes 200 km važiavome įsitikinti, ar tikrai sunaikinti kryžiai. Baisiai atrodė apiplėštas, išniekintas, tik vėjo bučiuojamas kalnas, po kuriuo ilsisi mūsų tautos didvy-

riai. Viešpatie, nebausk piktadarių, nes jie, vargšai, suklaidinti, patys nežino, ką daro..."

Po eilinio nusiaubimo Kryžių kalne vėl statomi dideli ir maži kryžiai. Lietuvio tikėjimas yra stipresnis už piktadarių ranką.

* * *

(Smerkiami švenčių metu atsisaką dirbti):

1974 gruodžio 11 LAD (Lietuvos Aklųjų Draugijos) Šiaulių gamybinio mokymo kombinate įvyko profsąjungos susirinkimas, kuriame buvo apsvarstyta darbininko M. Jurevičiaus darbo drausmės pažeidimas. Jurevičius gruodžio 8 d., per Marijos Nekalto Prasidėjimo šventę neatvyko į darbą.

Kalbėdamas kadrų skyriaus viršininkas B. Godliauskas paminėjo, kad Jurevičius, dirbdamas kombinate 10 metų, nuobaudų neturėjo, bet š. m. lapkričio 10 ir gruodžio 8 neatvyko į darbą, motyvuodamas, kad jis esąs praktikuojantis katalikas ir šventą dieną privaląs švęsti. M. Jurevičius prieš gruodžio 8 parašė pareiškimą, kad į darbą neatvyks, tačiau kombinato administracija pareiškimo nepatenkino ir mano, kad Jurevičiaus neatvykimas į darbą gruodžio 8 yra sąmoningas darbo drausmės pažeidimas ir demonstracija. Administracija siūlo apsvarstyti Jurevičiaus elgesį, kad jis nedarytų gėdos visam kolektyvui.

Profsąjungos pirmininkas A. Petrauskas pareiškė, kad gruodžio 8-ji visos Sąjungos mastu buvo paskelbta darbo diena, ir įstatymų reikia laikytis.

M. Jurevičius kalbėjo, kad ne jis padaręs nusikaltimą, o tie, kurie tokius įstatymus leidžia, nes Konsitucija tikėti nedraudžia.

Po svarstymo nutarta Jurevičiui taikyti visuomeninio poveikio priemonę — papeikimą.

1974 gruodžio 19 LAD Šiaulių GM kombinato darbininkas J. Šileikis įteikė kombinato vadovybei pareiš-

kimą, kad jis per šv. Kalėdas, gruodžio 25, į darbą neatvyksiąs.

Gruodžio 20 panašaus turinio pareiškimą parašė ir M. Jurevičius. Kiek vėliau — ir darbininkas S. Čilinskas. Visi jie sutiko atidirbti ne darbo dienomis arba leido tą dieną išskaityti iš apmokamų atostogų. Be to, Jurevičius ir Čilinskas turėjo užsidirbę dienų.

Gruodžio 24 kombinato vadovybė stengėsi Šileikį ir Čilinską perkalbėti, kad jie Kalėdų dieną į darbą eitų. Nusileido net iki tiek, kad pasiūlė pasirodyti darbe bent iš ryto, tačiau Šileikis ir Čilinskas atsisakė... Kadrų skyriaus viršininkas Godliauskas pasiūlė Čilinskui pasiimti uždirbtas dienas po Kalėdų, bet darbininkas atsisakė.

1974 gruodžio 31 Jurevičius iš Kombinato vadovybės gavo pranešimą, kad jis iki 1975 sausio 8 parašytų pasiaiškinimą, kodėl gruodžio 25 neatvykęs į darbą.

1975 sausio 3 J. Šileikis ir S. Čilinskas taip pat gavo pranešimus, kad už tai, jog gruodžio 25 be pateisinamos priežasties neatvykę į darbą, pareiškiamos pastabos.

M. Jurevičius sausio 3 pasiuntė Kombinato direktoriui tokį pareiškimą:

„Pareiškiu, kad š. m. sausio 6-ji yra privaloma katalikams šventė — Trys Karaliai, todėl dirbti negalėsiu. Esu praktikuojantis katalikas ir privalau šventes švęsti. Prašau šią dieną išskaityti iš mano atostogų. Galiu taip pat atidirbti po darbo valandų arba šeštadieniais. 1975 gruodžio 21 (šeštadienį) dirbau. Jei šią dieną neužskaitėte už gruodžio 25 (Kalėdas), prašau užskaityti už sausio 6-ją."

Prie šio pareiškimo M. Jurevičius pridėjo grafiką, kad 1975 nedirbs šiomis dienomis:

Katalikams privalomos šventės:

Trys Karaliai — sausio 6-ji,
Šeštinės — gegužės 8-ji,
Devintinės — gegužės 29-ji,
Šv. Petras ir Povilas — birželio 29-ji,
Žolinė — rugpiūčio 15-ji,
Visi šventieji — lapkričio 1-ji,
Nekaltas Prasidėjimas — gruodžio 8-ji,
Šv. Kalėdos — gruodžio 25-ji.

(M. Jurevičius atleistas iš darbo už relig. švenčių šventimą):

1975 sausio 7 Aklųjų draugijos kombinate įvyko profsąjungos posėdis, kuriame dalyvavo 9 nariai. Posėdyje buvo apsvarstytas Kombinato administracijos pareiškimas, kuriame prašoma duoti sutikimą atleisti M. Jurevičių už daromus pravaikštus iš darbo.

Jurevičius posėdyje paaiškino, kad keturias dienas neatvyko į darbą, nes buvo religinės šventės, o Tarybų Sąjungos Konstitucija visiems tikintiesiems garantuoja tikėjimo laisvę. Apie visus neatvykimus jis pranešęs kombinato administracijai ir pažadėjęs už praleistas dienas atidirbti kitu metu.

Profkomiteto pirmininkas Petrauskas Jurevičiui priekaištavo, kad jis remiasi tik jam naudingu Konstitucijos straipsniu, o yra ir kitas straipsnis, kuris kalba, kad „bažnyčia atskirta nuo valstybės“ ir „darbas yra kiekvieno piliečio garbės reikalas“. Petrausko nuomone, šimtai tikinčiųjų dirba ir susiranda laiko atlikti religines pareigas.

Cimermanas kalbėjo, kad niekas katalikų nepersekioja, bet jie darbo dienomis (nors tai būtų ir religinė šventė) į darbą turi ateiti.

Valiulienė kalbėjo, kad čia esą ne tikėjimo reikalas, o demonstracija.

Visi šiame posėdyje kalbėjusieji smerkė Jurevičių ir davė sutikimą jį atleisti iš darbo.

1975 sausio 9 M. Jurevičius gavo tokį įsakymą: „Ūkio skyriaus pastatų remontininką M. Jurevičių sausio 10 iš darbo atleisti, sutinkamai su LTSR DĮK (Darbo Įstatų Kodekso) 43 str. 4 punktu už pravaikštus. Direktorius."

1975 vasario 4 Šiaulių laikraštis „Raudonoji vėliava" patalpino didelį straipsnį, pavadintą: „Dievobaimingieji išverstakailiai". Tarp kitų dalykų, jame rašoma: „Mečislovas Jurevičius nori pasirodyti šventesnis vos ne už patį Romos popiežių... M. Jurevičius nori nusiplenyti vos ne kankinio vainiką... M. Jurevičiui prasiveržė ilgai kaupto antitarybinio pykčio priepuolis... jis savo veiksmus pabandė paslėpti po religijos skraiste. 1944 - 1945 metais jis... su šautuvu rankose plėšė žmones, tarybines įstaigas, iš pasalų šaudė į Raudonosios armijos karius... 1950 metais jis buvo nuteistas 25 metams laisvės atėmimo...

Čilinskas — to paties, kaip ir Jurevičius, antitarybinio kelmo atauga. Ir biografijos jų nuostabiai panašios... apeliuodami į tikinčiųjų jausmus, jie stengiasi pasidaryti jei ne naujais apaštalais, tai bent tikėjimo kankiniais. Tik vargu, ar tai jiems pavyks...

A. Stanelis, 'Raud. vėliavos' korespondentas."

* * *

(M. Jurevičius tardomas):

1974 rugpiūčio 27 M. Jurevičius buvo iškviestas į kadrų skyrių, kur jo laukė vienas saugumietis. Nusivedęs į saugumą, pareigūnas klausinėjo, ar Jurevičius nepažįstąs Pargauskienės, ar negaunąs iš jos maldaknygių ar šiaip religinių knygų.Jurevičius viską paneigė.

Saugumiečiai po kiek laiko atvedė Vaikų poliklinikos sekretorę Pargauskienę ir vėl klausė, ar ne-

pažįstąs šios moters. Jurevičius sakėsi nepažįstąs. Tuo tardymas ir pasibaigė.

* * *

(Išplėšta Tūbausių bažnyčia):

Kretinga. 1975 vasario 18 naktį buvo išplėšta Tūbausių bažnyčia (Kretingos raj.). Piktadariai, įlindę pro langą, išplėšė tabernakulį, išbarstė ir sumindžiojo Švenčiausiąjį, išplėšė zakristiją, sudraskė kelias vėliavas ir sudaužė kryžių. Žmonės su ašaromis pasakoja apie šį įvykį. Štai kokių niekšybių gimdo aklai skiepijama mokyklose neapykanta tikėjimui.

* * *

(20 m. išbuvusi partijoje, mirė kaip katalikė):

Plungė. 1975 vasario mėnesį Plungės rajone „Keturių komunarų" kolūkyje mirė sena partietė, buvusi ateistė Lučinskaitė. Prieš mirtį ji pasikvietė kunigą, priėmė šv. Sakramentus, ir mirė kaip katalikė. Kolūkio partinis aktyvas, sužinojęs apie šį įvykį, užpuolė velionės dukterį, kultūros namų direktorę, kaip jinai galėjusi leisti, kad jos motina, išbuvusi partijoje daugiau nei 20 metų, galėjusi pasikviesti kunigą.

— Tai negirdėtas dalykas, tai partijos įžeidimas, — šaukė aktyvistai.

Duktė paaiškino, kad motina pati apsisprendė, kaip psielgti prieš mirtį, ir dukros patarimo neklausė.

Kolūkio partinis aktyvas Lučinskaitę visviena palaidojo be bažnyčios.

* * *

(Klebonui plaktuku per galvą, o ne užuojauta):

1974 rudenį mirė Kulių parapijos klebono Ivanausko motina. Parapijiečiai norėjo per rajoninį laikraštį pareikšti savo klebonui užuojautą. Redakcijos dar-

buotojai atsisakė savo laikraštyje patalpinti užuojautą klebonui:

— Mes klebonui galime duoti plaktuku per galvą, o ne jį užjausti. Tarybinėje spaudoje kunigams vietos nėra.

— Kaip keista, — kalbėjo tikintieji, — kunigui apšmeižti skiriami ištisi puslapiai, o užjausti bijo parašyti kelių eilučių.

* * *

(Paštininkas negali nešti kryžiaus):

Šilalė. Šio miesto laiškanešys St. Jakštas keletą kartų per laidotuves nešė kryžių. Šilalės kompartijos sekretorius Bartašius įsakė pašto viršininkui Kubeckui uždrausti laiškininkui nešti kryžių. Kubeckas įsakymą tuojau įvykdė.

* * *

(Draudžiama remontuoti bažnyčios laikrodį):

Šilalės Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Jankus uždraudė Šilalės klebonui Valaičiui remontuoti bažnyčios laikrodį. Negalima, kad bažnyčios laikrodis muštų valandas ir rodytų laiką... 1975 m. kovo 23 ateistinės propagandos vadovas Širvydas įlipo net į bažnyčios bokštą patikrinti ar nemano laikrodis pradėti rodyti valandas. Tai ko gero pakenktų ateistinei propagandai...

* * *

(Neleidžiama bažnyčios laidų pakeisti kabeliu):

Šilalės bažnytinis komitetas š. m. balandžio mėnesį elektros laidus pakeitė kabeliu, einančiu nuo gatvės per šventorių. Tuojau prisistatė uolusis Širvydas ir uždraudė prijungti kabelį.

* * *

(Nusiaubti senamiesčio kapai):

Panevėžys. 1975 kovo 28 (Didįjį Penktadienį) nežinomi piktadariai nusiaubė Panevėžio senamiesčio kapus. Buvo nuversti 28 kryžiai. Tarp jų gulėjo ir Švč. Mergelės Marijos aukšta ir daili skulptūra, nustumta nuo pjedestalo. Sunkūs akmeniniai kryžiai liudijo, kad juos vertė ir rovė ne vienos rankos.

Žmonės mano, kad tai ne chuliganų, o organizuotų ateistų darbas. Tiktai ateistai galėjo sugalvoti kryžių išniekinimą Kristaus kančios ir Kryžiaus išaukštinimo dieną — Didįjį Penktadienį.

* * *

Utena

Utenos rajono Vyr. gydytojo įsakymas Nr. 5
Utena, 1975 m. sausio 24 d.

„Dėl tvarkos, iškviečiant kulto tarnus ligonių pageidavimu."

Utenos rajono centrinėje ligoninėje pasitaiko atvejų, kad pažeidžiama nustatyta tvarka, iškviečiant ligonių pageidavimu kulto tarnus. Ligoninėje lankosi kulto tarnai be ligoninės administracijos leidimo.

Siekiant nustatyti vieningą tvarką, iškviečiant ligonių pageidavimu kulto tarnus, įsakau:

1. Kulto tarnus pas ligonius įleisti tik jiems patiems prašant. Apie tokį ligonio pageidavimą painformuos skyrių vedėjai ar giminės vyr. gydytoją arba jo pavaduotojus, kurie išduoda raštiškus leidimus kulto tarnams atvykti į ligoninę.

2. Sudaryti sąlygas, kad, atvykus kulto tarnui, ligonis palatoje būtų vienas. Negalint ligonio atskirti nuo kitų ligonių, lovą izoliuoti širma. Visada atsiklausti kitų toje palatoje gulinčių ligonių, ar jie neprieštarauja. Vaikščiojančius, jiems sutinkant, išprašyti iš palatos iki bus atliekamos religinės apeigos.

3. Kontroliuoti, kad ligoninės darbuotojai patys neiškvietinėtų kulto tarnų, nedalyvautų atliekant religines apeigas.

4. Visiems skyrių vedėjams iki š. m. vasario 15 d. supažindinti skyrių darbuotojus su šiuo įsakymu ir TSRS Konstitucijos 124 str.

5. Šio įsakymo vykdymą kontroliuoju pats.

Utenos raj. vyr. gydytojas
G. Lazdauskas.

* * *

(Gydytojai nerodo stropumo ateistinei propagandai):

Ištrauka iš Utenos raj. centrinės ligoninės sienlaikraščio „Tiesos žodis" 1975 m.

„Utenos rajone dirba 90 gydytojų, iš jų 79 rajono centrinėje ligoninėje, 310 vidurinio medicinos personalo.

Utenos medicinos darbuotojų darbas, vykdant mokslinę materialistinę pasaulėžiūrą, įvertintas patenkinamai. Rajono centrinės ligoninės ateistinės propagandos komisija aktyvesnio darbo per 1974 metus neišvystė.

Mediicinos darbuotojai labai dažnai susitinka su ligoniu — žmogumi sunkiose gyvenimo situacijose: ligos, skausmo, kančių būklėje. Tokiose situacijose žmogus daug ką mąsto, į daug ką pažiūri kitomis akimis. Šios būklės ypač yra palankios materialistinei pasaulėžiūrai formuoti. Deja, tos situacijos retai išnaudojamos socialistinės ideologijos ugdymui. Individualiam darbui dar neskiriame dėmesio.

Individualus ateistinis darbas turi būti vedamas atsižvelgiant į tikinčiųjų amžių, sveikatos būklę, neturi kenkti profesiniams uždaviniams. Mūsų gydytojai individualų ateistinį darbą veda dar labai nedrąsiai. Šį darbą turi vesti ir vidurinis medicinos per-

sonalas. Tuo tarpu dar daugelis darbuotojų primityviai galvoja apie religiją, nepakankamos materialistinės pasaulėžiūros žinios. Ateistinės propagandos komisija — ateistinė taryba turi supažindinti gydytojus, vidurinį medicinos personalą su ateistinio darbo metodikos principais. Dauguma medicinos darbuotojų gali ir turi įsijungti į materialistinės pasaulėžiūros propagavimą. . .

Ateistinės tarybos pirmininkas
G. Lazdauskas

* * *

(P. Grigaliūnaitės kryžius nupiautas ir išvežtas):

1972 m. birželio 18 Vilkablauzdės k. (Utenos raj.) gyvenanti Paulina Grigaliūnaitė prie savo gyvenamo namo pastatė ornamentais papuoštą 5 metrų aukščio medinį kryžių. Rajono vadovybė liepė kryžių pašalinti. Grigaliūnaitė nepaklausė.

1972 m. rugpiūčio 7 - 8 d.d. naktį kryžius buvo nupiautas ir nuvežtas. Šiuo metu patyliukais kalbama, kad tai vietos partinio aktyvo darbas. Kad piaunant niekas negirdėtų, buvo paleistas traktoriaus variklis.

* * *

(S. Ladygienės nebaigtas kalti paminklas išvežtas):

Anykščiai. Kai mirė Sibire nukankinto Lietuvos generolo Ladygos žmona Stefanija Ladygienė, jos sūnus Algis Ladyga sumanė iš akmens nukalti paminklą. Anykšių architektė nurodė už miestelio žvyrduobę, kur po darbo melioracijos darbų vykdytojas ir kaldavo motinai menišką kryžių. Šiemet (1975) jau tretieji metai, kai tas darbas tęsiamas toliau. Ryškėjo paminklo kontūrai, ryškėjo skulptoriaus mintis, atsirado žodis „gyvens“. Gal tas žodis, o gal ir gandas, pasklidęs po apylinkę, kad Ladyga kala žuvusiems partizanams paminklą, privertė subruzti Anykščių ra-

jono valdžią. Prieš Velykas net penkios mašinos aplankė išgarsėjusią žvyrduobę, kur stūksojo dar ne visai baigtas paminklas. Žmonės sakė, kad tose vietose buvę palaidoti lyg vokiečiai, lyg partizanai, sušaudyti pokario metais, bet Algis Ladyga visiems atsakė, jog paminklas skirtas jo motinai Stefanijai Ladygienei, kuri palaidota Vilniuje, Viršuliškių kapinėse. Anykščių valdžiai netgi buvo pristatytas patvirtintas paminklo projektas su autoriaus A. Ladygos ir konsultanto, skulptoriaus Vlado Vildžiūno, pavardėmis. Tačiau prieš Velykas iš Didžiojo Penktadienio į Didžiojo Šeštadienio naktį (t.y. kovo 27 - 28) paminklas dingo. Žmonės pasakojo, kad matė viliuką, kraną ir sunkvežimį. Liko pėdsakai tų mašinų, bet milicija jais nesidomėjo. Kol kas nieko negelbėjo nė žodinis Ladygų šeimos narių pranešimas Saugumo komitetui, nei oficialus raštas Lietuvos KP Centro Komitetui.

* * *

(Varg. Kinskaitei neleido vaikų aprengti procesijai):

Skrebotiškis. Po 1969 rugsėjo 8, Marijos Gimimo atlaidų, Skrebotiškyje į Pasvalio raj. Vykdomąjį Komitetą pas rajono pirmininko pavaduotoją Stapulionį buvo iškviesta Skrebotiškio parapijos vargoninkė Emilija Kinskaitė. Kadangi per atlaidus bažnytinėje procesijoje dalyvavo daug moksleivių — berniukų ir mergaičių — tai pavaduotojas Stapulionis liepė vargoninkei pasiaiškinti, kas tuos moksleivius organizavo ir aprengė procesijos drabužiais. Emilijai Kinstaitei paaiškinus, kad tėvai atsiveda vaikus ir, jiems prašant, ji aprengusi mokinius procesijos darbužiais. Pavaduotojas Stapulionis aiškino, kad vargoninkė padariusi nusikaltimą, ir įsakė nekišti prie vaikų rankų ir nevaikščioti pas žmones.

Direktorė Povilanskienė pasikvietė į mokytojų kambarį penkias mergaites, kurių jau laukė pava-

duotojas Stapulionis. Mergaitės, klausinėjamos, ar lankosi pas E. Kinskaitę, nesigynė. Toliau Stapulionis klausinėjo, gal vargoninkė mergaites kviečianti į bažnyčią. Šios atsakė, kad jas į pamaldas vedasi tėveliai. „O jūs neklausykite. Sakykite, kad skauda galvą, ir neikite", — mokė rajono pareigūnas. Paklaustos, kas mokė katekizmo ir giedoti, mergaitės tylėjo. Tada Stapulionis pradėjo gąsdinti, jog išvešiąs į Pasvalį ir nebeleisiąs namo. Mažesnės mergaitės pradėjo verkti, o viena paaiškino: „Aš pasakysiu, ką ten veikiame: žiūrime kaip daromos žvakės, mums leidžia paskambinti pianinu."

Kitą dieną Skrebotiškio vargoninkė E. Kinskaitė buvo iškviesta į Pasavalį pas pavaduotoją Stapulionį. Šis vargoninkę išvadino parazitu ir pasiuntė pas prokurorą. Tarybinių įstatymų saugotojas aiškino, kad jau visai nedaug trūksta medžiagos iškelti baudžiamajai bylai už vaikų klaidinimą. Baigęs apklausimą, prokuroras pasiuntė vargoninkę atgal pas Stapulionį, kuris įsakė jai neleisti vaikų į savo kambarį ir neužkalbinti net gatvėje sutikus.

(Grasinimais ir papirkimais ji atleista iš darbo):

1970 rugsėjo mėnesį vargoninkė E. Kinskaitė buvo iškviesta į Tetervinų apylinkę (Pasvalio raj.). Čia buvo atvykęs rajono pirmininko pavaduotojas Stapulionis ir pakviestas Skrebotiškio parapijos bažnytinis komitetas.

Stapulionis pareiškė, jog vargoninkė Kinskaitė ardanti parapijos ramybę ir todėl jai nebegalima puošti altorių ir vargoninkauti. Jis, pavaduotojas, atleidžiąs Kinskaitę iš vargoninkės pareigų.

Vargoninkė pareiškė, kad ją į darbą priėmė parapijos komitetas, todėl tik jis galįs ją atleisti, jeigu jinai esanti kuo nors nusikaltusi. Pavaduotojas Sta-

pulionis perpykęs kaltino, kad vargoninkė klaidinanti vaikus, neklausanti jo draudimų (vargoninkei Stapulionis leido vaikščioti iš namų į bažnyčią ir atgal), rašinėjanti skundus ir juos vežanti į Vilnių. Vargoninkė atsakė, kad Stapulionis meluoja, nes ji jokių skundų nerašiusi ir nevežusi į Vilnių.

Bažnytinis komitetas kalbėjo, kad vargoninkė jam nenusikaltusi ir jos iš darbo neatleisią. Stapulionis gąsdino, jei vargoninkė nebus atleista, tai rajonas nepatvirtins naujo bažnytinio komiteto sąstato, o jei atleisią, tai galėsią dažyti bažnyčiai stogą ir nutiesti cementinį takelį nuo bažnyčios durų iki šventoriaus...

Bažnytinis komitetas dar keletą kartų buvo iškviestas į rajono Vykdomąjį komitetą. Pats Stapulionis parašė rašto juodraštį, kad vargoninkė už padarytus nusikaltimus esanti atleidžiama iš darbo. Parapijos komitetas rajono pareigūnų spaudimo neatlaikė ir vargoninkę Kinskaitę iš darbo atleido.

* * *

(Kunigas diskredituojamas šmeižtais ir prasimanymais):

Šiupyliai

Lietuvos TSR Prokurorui

Kun. Antano Yliaus,
Šiupylių klebono

Pareiškimas

1945 buvau teistas pagal 58 str. 1a ir 10 dalis. Jokio teroristinio ar kriminalinio nusikaltimo teismas neįrodė. Gavau 10 metų už tai, kad organizuotai stengiausi Lietuvą padaryti laisvą, demokratinę, lietuvišką ir nepriklausomą. Bausmę atlikau visą. 1956 grįžau Lietuvon. Jau 18-ti metai gyvenu tėvynėje.

Antireliginė propaganda kaltina mane visai kitais nusikaltimais, kurių aš nepadariau ir net negalvo-

ju padaryti. Vokiečių okupacijos metais globojau žydus, rizikuodamas savo gyvybe. Negi, pasitraukus vokiečiams, aš žudysiu savo brolius? Tai gryna nesąmonė. Nuo manęs ar per mane, ačiū Dievui, niekas nenukentėjo. Jei kareivis padaro nusikaltimą, baudžiamas ne kariuomenės vadas, o nusikaltęs kareivis. Propaganda mano atžvilgiu daro visai priešingai.

Antireliginė propaganda sukombinavo perdėm mane šmeižiantį kino filmą „Kryžiaus šešėlyje". Ten pavaizduotas Skardupių bažnyčios rūsys su daugybe ginklų ir vadinamų banditų. Skardupių bažnyčią aš pats stačiau. Po grindimis ten nėra jokio rūsio. Kai kas filme šaukia, kad aš atimdavau iš motinų vaikus ir juos žudžiau. 1961 Ariogalos girinkijos Brisėnų eiguvoje mane filmavo kertantį per mišką aukštai įtampai trasą. Aš ten genėjau medį ir dainavau „Augo girioj ąžuolėlis". Filme gi pavaizduotas kertantis žmonėms galvas. Ar tai ne šlykščiausias tikrovės iškraipymas?

Vilniaus ateistiniame muziejuje vienas stendas taip sutvarkytas, tarsi aš būčiau tikras žmogžudys. Tokią išvadą ir padarė Danguolė Repšienė „Tiesoje" 1974.I.12. Laikraščiuose ir brošiūrose nuolat man primetama tai, ko aš niekada nė nesvajojau daryti. Visur nutylima, ką bandžiau, bet nespėjau padaryti.

Prieš kiek laiko antspaudas buvo man priskirtas (Antspaudas, skirtas komunisto odoje išdeginti penkiakampę — Red.). Dabar jau primestas kun. Lelešiui. Komunistai gerai žino, kas ano antspaudo autorius. Kodėl jam negrasino? **Mat jis agronomas — neefektinga.**

Ilgai tylėjau — maniau nusibos mane šmeižti. Bet mano tylą jie padarė kalte, kad pagal principą „ad uno disce omnes", galėtų kaltinti visus kunigus. **Dabar matau, kad gana tylėti.**

Toks šmeižikiškas kunigo diskreditavimas yra sąmoninga ir atvira kova prieš religiją. Tokie kovos me-

todai kovojantiems garbės nedaro. Kovotina garbingais ginklais, o ne melu ir šmeižtu klaidinti visuomenę.

Prašau D. G. Prokurorą įsakyti išimti iš apyvartos aną filmą, pertvarkyti minėtą stendą, sudrausti propagandą, kad akiplėšiškai neiškraipytų tikrovės.

Šiupyliai, 1974.II.2. Kun. Antanas Ylius

(Pareiškimas sutrumpintas — Red.)

* * *

(Vargonininkui bauda už mokinių giedojimą):

Prienai. 1974 rudenį Prienų rajono Vykdomojo komiteto administracinė komisija nubaudė Prienų parapijos vargonininką Gaučį 50 rub. bauda už tai, kad bažnytiniame chore giedojo mokiniai.

(Reikia leidimo gavėnios pamokslams sakyti):

1975 kovo 26 Prienų rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Morkvėnas pakvietė Pakuonio (Prienų raj.) kleboną Praną Lingį ir priekaištavo, kodėl jis gavėnios rekolekcijoms pasikvietęs kun. S. Tamkevičių. Ateityje klebonas turįs žinoti, kad kun. Tamkevičius, norėdamas Prienų rajone sakyti pamokslą, turįs gauti Alytaus raj. Vykdomojo komiteto sutikimą, o paskui — Prienų valdžios leidimą.

Pavaduotojas Morkvėnas taip pat įsakė, kad kun. P. Lingys pašalintų nuo vidinių bažnyčios sienų tautines dekoracijas — Gedimino stulpus.

Per 1975 Velykas Prienų bažnyčioje dalyvavo didžiulės minios žmonių. Valdžios pareigūnai užrašinėjo privačių automobilių numerius.

* * *

(Sekliai bažnyčioje seka besimeldžiančius):

Simnas. Per 1975 Velykas Simno bažnyčia buvo

sausakimšai pripildyta besimeldžiančių žmonių. Tokį vaizdą galima pamatyti beveik visose Lietuvos bažnyčiose. Tačiau ne visi atvyko melstis. Bažnyčioje netrūko ir valdžios pareigūnų - seklių, atvykusių pasiklausyti Velykinio pamokslo ir stebėti, kiek susirenka žmonių, moksleivių ir t.t. Tarp neatpažintų seklių minioje buvo Simno vidurinės mokyklos direktorė Guževičienė ir Alytaus raj. liaudies švietimo skyriaus vedėjas V. Valeika.

(Apklausinėjami mišioms patarnaują vaikai):

Balandžio 1 į Simno vidurinę atvykęs švietimo skyriaus vedėjas V. Valeika pradėjo tardymą. Į direktorės Guževičienės kabinetą buvo pakviesti du Mišių patarnautojai: R. Juknelis ir V. Vasiliauskas. R. Juknelis buvo klausinėjamas, kas jį ruošė Pirmajai Komunijai, kas pakvietęs patarnauti Mišioms, kodėl nestojąs į pionierius ir kt. Vasiliauskas buvo klausinėjamas, kas iš moksleivių dalyvavę Velykinėje procesijoje. Atrodo, kad švietimo skyriaus vedėjui rūpėjo išgauti iš vaikų, kad jie yra organizuojami patarnauti Mišioms kun. Tamkevičiaus.

(Klebonas tardomas dėl velykinio pamokslo):

Balandžio 2 į Alytaus raj. Vykdomąjį komitetą pas rajono primininko pavaduotoją Jančiauską buvo iškviestas Simno parapijos klebonas kun. J. Matulevičius. Pavaduotojas priekaištavo, kodėl Simno klebonas pasikvietęs be rajono leidimo vesti rekolekcijas kun. J. Zdebskį. Paskui pavaduotojas kleboną nusiuntė į Alytaus saugumo komitetą, kur jo laukė atvykęs iš Vilniaus saugumo komiteto tardytojas kapitonas Marcinkevičius. Tardymas truko apie tris valandas. Kapitonas Marcinkevičius klausinėjo apie Prisikėlimo metu pasakytą kun. S. Tamkevičiaus pamokslą. Saugu-

mui ypač užkliuvo pamoksle paminėtas faktas, kad valdžia siunčianti į užsienį kunigus skelbti netiesą, būk tai, Lietuvoje esanti tikėjimo laisvė. Kun. Matulevičius sakė, kad per Velykas buvęs užimtas ir pamokslo negirdėjęs, o bendrai jo vikaras kalbąs ne pasaulietinėmis, o religinėmis temomis. (Tardytojas labai norėjo, kad kun. Matulevičius paliudytų, jog kun. Tamkevičius kalbąs „pasaulietinėmis" temomis.)

(Sujudimas partiečiams pakrikštijus vaiką):

Bagaslaviškis. 1974 rugpiūčio mėn. kažkas parašė į Vilnių partijos komitetui skundą, kad Bagaslaviškio kolūkio šoferis Jonas Chatkevičius ir jo žmona, kolūkio buhalterė, pakrikštijo bažnyčioje vaiką. Sujudo Širvintų rajono pareigūnai ir pradėjo važinėti į Bagaslaviškį — kaip galėjo partiečiai tėvai pakrikštyti savo vaiką. Apie šį „nusikaltimą" surinkti žinias atvažiavo net rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas. Šantažavimas tęsėsi net du mėnesius. Tėvai buvo priversti net raštu patvirtinti, kad jie tikrai nėra krikštiję savo kūdikio.

(Nepaisant grasinimų, susituokė bažnyčioje):

Bagaslaviškio kolūkio šoferis Romualdas Šarmavičius 1974 rugsėjo 9 ruošėsi Gelvonių bažnyčioje priimti moterystės sakramentą. Sužinojęs apie tai kolūkio partinės organizacijos sekretorius Jonas Vasiliauskas nuvyko pas R. Šarmavičių ir reikalavo, kad vestų be bažnytinių apeigų. Nepaisant visų grasinimų ir pažadų, R. Šarmavičius susituokė bažnyčioje.

(Gąsdinimai už bažnytinį palaidojimą):

Pivašiūnai. 1974 lapkričio mėn. Alytuje mirė pivašiūnietis veterinarijos gydytojas Vaclocas Paliokas,

29 m. amžiaus, kandidatas į partiją. Kadangi pats gydytojas buvo tikintis, tai jo tėvai nutarė sūnų laidoti su bažnyčia.

Pas Pivašiūnų kleboną A. Alkoviką atvykęs iš rajono partijos atstovas su Mikalavo kolūkio pirmininku reikalavo, kad klebonas V. Palioko nelaidotų. Klebonas paaiškino, kad velionis eidavo į bažnyčią, priimdavo sakramentus, 1974 liepos 2 priėmė moteristės sakramentą, todėl negalįs atsakyti katalikiškų laidotuvių. Neperkalbėjęs klebono pirmą kartą, atvyko pakartotinai ir uždraudė palydėti mirusį į bažnyčią ir iš bažnyčios į kapines.

Praslinkus kelioms dienoms po laidotuvių, Pivašiūnų klebonas susilaukė „svečių" iš rajono. Pareigūnai kaltino kleboną už laidotuves, kibo prie bažnyčios remontų ir visaip gąsdino.

* * *

(Noras perauklėti kleboną):

KUN. B. LAURINAVIČIAUS PAREIŠKIMAS

Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui
K. Tumėnui

Pareiškimas

1974 rugpiūčio 30 Jūs Adutiškio parapijiečiams: P. Burokui, V. Trečiokui, C. Burokienei ir B. Steponienei sakėte: „Perauklėkite kleboną!" Reiškia, paveikite jį, kad jis neklausytų Bažnyčios ir savo sąžinės, o tik ateistų. Jei patarėte eiliniams Adutiškio tarybinio ūkio darbininkams mane perauklėti, tai leiskite paklausti, ar gali Jus perauklėti Jūsų gatvės šlavėjas ir darbo kabineto valytoja?

Mane mokė ir auklėjo aukštos moralės ir kultūros mokytojai ir profesoriai. Jie, formuodami mano pasaulėžiūrą, leisdavo, o kartais net įsakydavo, susipažinti su marksistų - komunistų idėjomis. Mano pasau-

lėžiūra formavosi ne pagal diktatą, bet laisvai. Teko skaityti ir laisvamanių leidinius. O ar yra galimybė šiandien, formuojantiems savo pasaulėžiūrą, skaityti nekomunistiškai galvojančių žmonių knygas?

1966 paprašiau Maskvos knygyne šv. Rašto. Pardavėjas nuoširdžiai atsakė: „Mes niekuomet šv. Rašto neturėjome. Jei jūs norite paskaityti šv. Raštą, eikite į biblioteką, bet ir ten jums duos tik su spec. leidimu."

Jei šv. Raštą bibliotekoje skolina tik su spec. leidimu, tai apie kitaip galvojančių, negu komunistai, veikalų gavimą ir skaitymą negalima nė galvoti. Tačiau kiekvienas formuojantis savo pasaulėžiūrą turi susipažinti su įvairiai mąstančiais. Molotovas teisingai pasakė: „Tik tarp dviejų priešingų nuomonių yra tiesa."

Tolimoje praeityje žavėjausi komunistų idėjomis ir šūkiais, bet gyvenimas įtikino, kad visa, ką jie sako ir rašo, yra tik negyva raidė, o gyvenimas nukrypsta priešinga kryptimi.

1.

(Gudijoje nei lietuviškai, nei gudiškai mokyklose nevalia kalbėti):

Lenkų okupacijos metu, kai buvo uždarinėjamos lietuviškos mokyklos, kai periodiniai leidinai buvo konfiskuojami, mes žavėjomės valstybe, kurioje tautinės mažumos turi savo spaudą, mokyklas, kur vaikučiai mokomi gimtąja kalba. Sunkūs buvo laikai, bet mes turėjome savo lietuvišką spaudą. Likvidavus periodinę spaudą, buvo leidžiami vienkartiniai leidiniai. Kai netekome lietuviškų mokyklų, mus gimtosios kalbos mokė privačiai, be to, veikė skaityklos.

O kaip dabar ten, kur gyvena vien lietuviai, mano tėviškėje, Gėliūnų kaime (Baltarusijos TSR, Astravo raj.)? Ten vaikai, negirdėję nei gudų, nei rusų kalbos, nuėję į mokyklą privalo mokytis gudiškai ir

rusiškai. Net ir per pertraukas jiems draudžiama lietuviškai kalbėti.

(Sekliams sekant, neįmanoma ramiai melstis):

124 Tarybų Sąjungos Konstitucijos straipsnis užtikrina religinių kultų atlikimo laisvę. Bet ar gali kunigas ir tikintieji laisvai melstis, jei ne tik užsimaskavę sekliai juos seka, bet ir kiti, maną turį tam teisę? Š. m. sausio 19 Adutiškio apylinkės pirmininkas A. Laurinavičius, Adutiškio lietuvių vidurinės mokyklos direktorius J. Navikas ir mokyt. A. Baužys, atėję į bažnyčią, klasifikavo tikinčius, kurie turi teisę melstis, o kurie neturi. Prieš tokį grubų ir įžūlų kišimąsi aš, parapijos klebonas, protestuoju ir prašau, kad tai daugiau nepasikartotų.

Konstitucijos 125 str. garantuoja spaudos laisvę. Jei laisvė būtų tikra, tai šiandien tikintieji Lietuvoje už maldaknygę („Maldyną" — Red.) nesiūlytų 60 rub.

(Religiniai centrai palikti tik užsienio turistams priiminėti:

Jūsų kalba, pasakyta per Vilniaus televiziją 1974 rugpiūčio 28, ir straipsnio „Sąžinės laisvė ir tarybiniai įstatymai" mintimis („Tiesa", Nr. 273) susižavėjo tie, kurie nežino tikros Lietuvos Bažnyčios padėties. Jūs rašote: „Lietuvoje veikia religiniai centrai, kaip katalikų vyskupijų kurijos". Kokia jų paskirtis? Jos vegetuoja tiek, kiek reikalingos tarybiniams organams. Visiems žinoma, kad kurijos kunigus patikėjo Jums, o Jūs — rajonų vykdomųjų komitetų pirmininkų pavaduotojams, o šitie — apylinkių pirmininkams. 1973 sausio 25 Švenčionių rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas V. Laurinavičiui įsakė: „Turi peržiūrėti klebono veiklą!" Kunigo ganytojinis darbas, ramybė ir remontai priklauso nuo rajonų pirmininkų

pavaduotojų ir nuo apylinkių pirmininkų, o vadinami religiniai centrai palikti tik užsienio turistams priiminėti, jiems interviu teikti, parodyti savo vilas... Religiniai centrai įmoka solidžias sumas į „taikos" fondą, nusiunčia atstovus, lyg artistus, į konferencijas, kurios nieko bendro neturi su bažnyčia, ir, įgaliotiniui reikalaujant, be jokio pagrindo šalina iš pareigų kunigą.

Jūs rašote: „Kiekvienas dvasininkas dirba toje religinėje bendruomenėje, kurioje yra įregistruotas." Kokiu įstatymu remdamiesi siaurinate ir paneigiate kunigų teises? Jei pripažįstate religinį centrą, tai tuo pačiu turite pripažinti ir jo nuostatus. Vilniaus arkivyskupijos sinodo 390 str. sako, kad kiekvienas kunigas turi teisę aukoti šv. Mišias, sakyti pamokslus ir klausyti išpažinčių visoje vyskupijoje.

Savo straipsnyje Jūs rašote: „Valstybė nesikiša į religinių susivienijimų vidaus veiklą..." O kiek žemiau teigiate: „Kiekvienas dvasininkas dirba toje religinėje bendruomenėje, kurioje yra įregistruotas..." Koks didelis prieštaravimas! Jei valstybė nesikiša į vidaus veiklą, tai kam reikalingi „suderinimai su vietiniais valdžios organais"? Gyvenimas įrodė, kad tie organai tik diktuoja. Šiandien tikintieji su skausmu ir liūdesiu stebi tarybinių organų įžūliausį kišimąsi į vidinį Bažnyčios gyvenimą, o ateinančios kartos juoksis iš šių laikų tragikomedijų, kurias režisuoja ateistai, kaip mes juokiamės iš Austrijos karaliaus Juozapo II, kuris klebonams nurodinėjo net kiek jie per Mišias turi uždegti žvakių.

Kaip įžūliai vietiniai valdžios organai kišasi į Bažnyčios vidaus gyvenimą, liudija tik faktas. 1974 spalio 3 Adutiškio apylinkės pirmininkas man surašė protokolą už tai, kad rugsėjo 28 - 29 buvo atvažiavę kunigai klausyti išpažinčių.

Didžiausia nelaimė, kad jis patikėjo „tvarkyti ir

derinti“ vietiniams valdžios organams, kurie elgiasi pagal dėsnį: „Man taip patinka“ ir neatsako net už neišmintingiausius suderinimus.

2.

(Tik labai ryžtingi jaunuoliai stoja į seminariją):

1974 spalio 30 Jūs Skyrelienei sakėte: „Klebonas suagitavo“ (kad jos sūnus stotų į Kunigų seminariją — Red.).

J. Skyrelis labai gerai supranta, kad šiandien būti kunigu „ne pyragai“. Visiems, taip pat ir jaunuoliui, žinoma, kad ateistai kunigą visaip niekina — vadina „bažnytininku“, į pasą įrašo „kulto tarnautojas“. Iš beteisio kunigo fanatiški ateistai drąsiai tyčiojasi, be jokio pagrindo rašo skundus ir protokolus, nes žino, kad už tai tik bus pagirti ir pakils karjeros laipsnis. Jeigu jaunuolis, matydamas kunigams daromus nemalonumus, jau nuo 1970 bando stoti į kunigų seminariją, tai jam jokios agitacijos nereikia. Jaunuoliui prašant, aš parašiau reikiamą liudijimą, o Jūs, suradę „kliūtis“, neleidote įstoti į Seminariją. 1973 jaunuolio motinai Jūs pažadėjote 1974-tais priimti, bet pažado neišpildėte.

Adutiškio parapijiečiai pas mane teiravosi, kodėl jaunuolis nepriimtas. Pasiteirauti jie turi teisę, nes kasmet siunčia aukas Seminarijos išlaikymui. Nežinodamas, ką žmonėms atsakyti, patariau nuvažiuoti ir pasiteirauti.

(Jei nebūtų trukdymų — seminarija būtų pilna):

Girdime, kad kai kas džiūgauja — nebėra norinčių stoti į Seminariją. Tai netiesa. Būtų kam senelius klebonus pavaduoti ir užpildyti atsiradusias spragas, bet Jūs daugeliui pastojate kelią. Apie jaunuolio pa-

šaukimą sprendžia ne tie, kurie turėtų spręsti, bet ateistai. Kaip mes, kunigai, neturime teisės rekomenduoti kandidatus į komjaunimą ar komunistų partiją, taip ir Jūs neturite teisės spręsti apie jaunuolio tinkamumą į kunigų luomą. Bažnyčios istorijoje negirdėta, kad ateistai spręstų apie kandidatų tinkamumą į kunigus.

Jūs adutiškiečiams atsakėte: „Jaunuolis pats žino, kodėl jo nepriima." Jūs vengiate aiškaus atsakymo, todėl suprantama, kad kažką slepiate.

1974 lapkričio 27 Kunigų seminarijos atstovas adutiškiečiams aiškino, jog jaunuolis nepriimamas į Seminariją, nes, baigęs žemės ūkio technikumą, neatidirbo valstybei dvejų metų, susipyko su ūkio vadovais, susikivirčijo su viršininkais, be to, reikalavo, kad jį išleistų į užsienį.

Seminarijos vadovai, nepatikrinę šmeižtų, neišklausę priešingos pusės, negali padaryti teisingos išvados. Krikščioniškoji moralė mane įpareigoja skriaudžiamąjį ginti.

Jaunuolis galėjo ir norėjo atidirbti dvejus metus, bet už tai, kad eidavo į bažnyčią, iš darbo buvo pašalintas. Atleistas iš agronomo pareigų, jaunuolis nuvyko į „Liudo Giros" kolūkį ir buvo pasiryžęs grąžinti valstybei skolą, bedirbdamas eiliniu darbininku, tačiau atvykęs iš rajono kažkoks pareigūnas įsakė jį pašalinti iš darbo.

(Atleistas iš darbo, kad eidavo į bažnyčią):

Ūkio vadovai nuolatos pyko, tyčiojosi iš jo ir išmetinėjo: „Kokį pavyzdą duodi mokiniams, jei, būdamas agronomu, eini į bažnyčią?" J. Aničas ir J. Rimaitis „Tarybiniuose įstatymuose apie religinius kultus" (V.1970, p. 31) rašo: „Atsakomybę užtraukia taip pat atsisakymas priimti piliečius į darbą. .. atleidimas iš darbo. .. priklausomai nuo pažiūros į religiją."

Jaunuolį atleido iš darbo tik už tai, kad jis eidavo į bažnyčią. Ne ūkio vadovai liko kalti, kad jaunuolį neteisėtai pašalino iš darbo, bet jaunuolis. Tai kam parašyti gražūs įstatymai? Jie parašyti ne tam, kad gintų nekaltai skriaudžiamuosius, bet dėl propagandos: štai kokie gražūs mūsų įstatymai — net ir tikinčiųjų teisės įstatymu apsaugotos! Tai tik pasityčiojimas iš tikinčiųjų.

Jaunuolis kaltinamas, kad susikivirčijo su viršininkais. Šitie, norėdami, kad jaunuolis prarastų pašaukimą, pasiryžo padaryti jį brigadininku. Jaunuolis nesutiko, nes buvo įsitikinęs, kad 1974 bus priimtas į Seminariją. Atsisakymas vykti į brigadininkų kursus nebuvo pilietinių pareigų vengimas, nes specialybę kiekvienas pasirenka laisvai.

Jaunuolis kaltinamas, kad „reikalavo išleisti jį į užsienį". Tai šmeižtas — apie užsienį jis net nebuvo užsiminęs.

Seminarijos atstovas patarė kur nors išvykti, kad ir į Latviją ir ten bent trejus metus palaukti. Laukė nuo 1970 ir dar nežinia kiek reikės laukti! Kas liks iš jaunuolio tiek metų laukus? O šmeižtai nesudūlės! Jaunuolis neturi malonės ir užsitraukė rūstybę net pas tuos, kurie pripažįsta atlaidumą, bet priešą spardo tol, kol jį sunaikina — kurie turi tik visiško sunaikinimo sąvoką. Bažnyčios priešų tikslas suprantamas — jie nori, kad Seminariją baigtų pasenę ir ligoti asmenys.

Jūs sakėte: „Klebonas suagitavo!" O kaip suprasti Jūsų pasiūlymą jaunuolio motinai, kad jaunuolis stotų į mediciną? Norinčiais stoti į mediciną Jūs nesirūpinate, o tik jaunuoliu, kuris pasiryžo tapti kunigu. Taip ilgai nepriimdami, norite atšaldyti jo pašaukimą ir išgauti „paklusnumą". Kam tokie reikalavimai, kurie nieko bendro neturi su kunigo pašaukimu ir net nesuderinami su doro žmogaus sąžine?

3

(Netiesa, kad bažnyčios remontuojamos laisvai):

Kalbama ir rašoma, kad bažnyčios remontuojamos laisvai. Tai netiesa. Tiesą drįso pasakyti tik iš Maskvos atvykęs Tarasovas. 1973 liepos 16 jis pasakė: „Be valdžios leidimo jūs neturite teisės bažnyčioje net vinies įkalti."

1973 m. adutiškiečiai nusipirko nurašytus, metalo laužui skirtus apšildymo agregatus ir juos suremontavo. 1973 rugsėjo 16 Adutiškio bažnyčios komitetas paprašė Švenčionių raj. Vykdomąjį komitetą, kad leistų apšildyti bažnyčią, tačiau į pasiųstą prašymą rajonas neatsakė. 1973 lapkričio 1 adutiškiečiai kreipėsi pas Jus. Lapkričio 21 atvykęs į Adutiškį Jūsų referentas žodžiu pasakė: „Apšildomos tik tos bažnyčios, kuriose yra vertingi meno kūriniai." Tokiu atsakymu visi pasipiktino — meno kūriniais labiau rūpinasi, kaip žmogumi, o radijas ir spauda nuolatos kartoja, kad Tarybų Sąjungoje „viskas žmogaus gerovei". Savo atsakymu Jūs įžeidėte kolūkiečius, kurie girdi, kad kai kur jau ir fermos apšildomos. Jie mato, kad ir kultūros namai dieną naktį apšildomi.

1973 gruodžio 9 adutiškiečiai kreipėsi į LTSR Ministrų Tarybą. 1974 vasario 3 kreipėsi pakartotinai, bet atsakymo nesulaukė. 1974 kovo 14 kreiptasi į LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumą ir į LTSR KPCK pirmąjį sekret., bet adutiškiečiams nė vienas neatsakė.

(Tardymas dėl bažnyčioje apšildymo įvedimo):

Adutiškiečiai, padarę išvadą, kad tiek Ministrų Taryba, tiek Aukščiausios Tarybos Prezidiumas ir Centro Komitetas, gerai suprasdami bažnyčios nuo valstybės atskyrimo dekretą, nenori su tikinčiaisiais turėti nieko bendro, todėl į prašymus neatsakė. Žmonės ramia sąžine pradėjo bažnyčios apšildymo darbus.

Baigiantis darbams, prasidėjo revizijos. Liepos mėnesį kažkoks pareigūnas su priešgaisrinės apsaugos inspektoriumi patikrino, kur kas pirkta. Liepos 23 tardymui buvo pakviesti bažnytinio komiteto nariai: P. Burokas ir V. Trečiokas. Tardytojas reikalavo nurodyti, kur ką pirko. Visa kruopščiai surašęs, reikalavo, kad pasirašytų, bet bažnytinio komiteto nariai atsisakė, nes atmintinai negalėjo pateikti tikslių duomenų. Jie buvo pasodinti pas budintį milicininką ir sėdėjo tol, kol pasirašė. Ar turėjo tardytojas taip elgtis? Argi revizoriai reikalauja, kad buhalteriai ir direktoriai teiktų žinias iš atminties? Vėliau buvo pašauktas tardymui bažnytinio komiteto kasininkas P. Avinas. Po jo buvo ištardytas buvęs bažnytinio komiteto sekretorius A. Bučelis. Paskiausiai Adutiškio apylinkės pirmininkas ir milicijos įgaliotiniai klausinėjo mane, kur gauti žibalui bakai?

Kai tardytojas nesurado pagrindo apkaltinti adutiškiečius, tada rajonas pareikalavo, kad bažnyčios komitetas pateiktų apšildymo projektą.

Bažnyčios komiteto atstovai P. Burokas ir V. Trečiokas kreipėsi į rajono architektą Jakučionį, kad jis padarytų reikiamą projektą. Architektas griežtai atsisakė ir pasiuntė žmones į Kauno Komunalinio ūkio projektavimo institutą. Rugpiūčio 11 adutiškiečiai kreipėsi nurodytu adresu. Kauniečiai labai stebėjosi, kaip architektas Jakučionis, žinodamas, kad Švenčionių rajonas priklauso Vilniaus zonai, pasiuntė juos net į Kauną. Vilniuje žmonėms buvo pareikšta, kad be religijų reikalų tarybos įgaliotinio sutikimo bažnyčios jokių projektų daryti negali.

(Kryžiaus keliai dėl bažnyčios apšildymo):

Rugpiūčio 28 adutiškiečiai, išgirdę per televiziją Jūsų kalbą, kad tikintieji laisvai ir be jokių trukdymų remontuoja bažnyčias, rugpiūčio 30 nuvyko pas

Jus, o Jūs, pataręs jiems perauklėti kleboną, pasiuntėte žmones į rajoną, kad leistų padaryti projektą. Rugsėjo 24 iš rajono buvo gautas toks raštas: „Iki bus paruošta dokumentacija, toliau vykdyti darbo negalima.“ Rajonas reikalauja pristatyti projektą, o jam padaryti leidimo neduoda...

Prisimena epizodas iš lenkų okupacijos laikų — Vilniuje buvo lietuvių gimnazija. Lenkų ponai pasiryžo ją likviduoti ir pareikalavo, kad stojantieji pristatytų pažymėjimą, jog jų tėvai lietuviai. Gimnazija be tokių pažymėjimų neturėjo teisės mokinius priimti, o tokių pažymėjimų niekas neišduodavo... Dabar vėl grįžtama į ponų pramintus takus.

Spalio 23 P. Burokui ir V. Trečiokui Švenčionių rajono architektas-inspektorius Jakštas ir žemės valdybos inžinierius V. Graužinis aiškino: „Važiuokite į projektavimo institutą ir jums padarys projektą. **Rajonas su institutu jau susitarė.** Rajono atstovai norėjo išgauti pasižadėjimą, kad be dokumentacijos nebus vykdomi darbai.

Adutiškiečiai, nuvykę į institutą, įsitikino, kad apie Adutiškio bažnyčios apšildymą niekas iš rajono pareigūnų nekalbėjo. Ar turėjo teisę rajono pareigūnai taip apgaudinėti bažnytinio komiteto atstovus?

Sakoma, kad įstatymai draudžia kunigams priklausyti prie parapijos dvidešimtuko, ir, kad kunigai negali būti išrinkti bažnytinio komiteto nariais. Aš įsitikinau, kad parapijos dvidešimtukui negali priklausyti ne tik kunigai, bet ir sumanesni parapijiečiai. Pavyzdžiui, iš pateikto rajono tvirtinimui dvidešimtuko sąrašo buvo išbraukti: Mykolas Raginis, Edmundas Vaitekėnas ir Ciprijona Burokienė.

(Susiaurintos kunigų pilietinės teisės):

Jei TSRS Konstitucijos 135 str. sako, kad „LTSR Aukščiausios Tarybos deputatu gali būti renkamas

kiekvienas Tarybų Sąjungos pilietis...," tai kodėl kunigas negali būti išrinktas bažnytinio komiteto nariu?

Per Vilniaus radiją aškinta: „Kunigai negali priklausyti prie bažnyčios komiteto, kad nepasinaudotų bažnyčios komitetui priklausančiomis materialinėmis gėrybėmis." Kam tokie šlykštūs įtarimai? — Kad visuomenę nuteiktų prieš kunigus. Kodėl neįtarinėjami kolūkių pirmininkai ir ūkių direktoriai? Jie visi priklauso prie ūkių valdybų. Kunigai ir sumanesni tikintieji negali priklausyti nei prie dvidešimtuko, nei prie bažnytinio komiteto ne dėl to, kad nepasinaudotų materialinėmis gėrybėmis (juk kiekviename komitete yra revizijos komisija!), bet kad lengviau būtų galima bažnytinį komitetą apgauti. Pavyzdžiui, rajono pareigūnai kalbėjo: „Važiuokite į Vilnių ir projektą gausite!" Kunigas ir sumanesni bažnytinio komiteto nariai būtų atsakę, kad projektas aklai nedaromas, o tik apžiūrėjus aplinką. Nuvažiavę į institutą, bažnytinio komiteto nariai įsitikino esą apgauti. Jūs, Įgaliotini, sutikote, kad institutas paruoštų bažnyčios apšildymo projektą, tačiau jūsų sutikimu adutiškiečiai neilgai džiaugėsi. Instituto inžinierius Rozentalis nukreipė adutiškiečius pas rajono geodezininką, kad padarytų šventoriaus planą, tačiau architektas Jakučionis išdidžiai pareiškė: „Mes ir už pinigus nedarysime.."

4

Savo straipsnyje („Tiesa", 1974.XI.22) Jūs rašote: „Materialistinė pasaulėžiūra įsitvirtino žymios dalies gyventojų tarpe.

(Tik mažuma išpažįsta materialistinę pasaulėžiūrą):

Tenka pastebėti, kad materialistinė pasaulėžiūra įsitvirtino tik mažumos gyventojų tarpe, ir tai tik dėl tam tikrų išskaičiavimų. Tie, kurie ją giria ir rekla-

muoja, dažnai kalba prieš savo sąžinę. Materialstinės pasaulėžiūros įsitvirtinimą Jūs stebite iš tolo, o mes iš arti. Jūs remiatės fikcinėmis statistikomis, o mes realia padėtimi. Jei kas iš baimės ir pasisako, kad jis netiki Dievą, tai dar nereiškia, kad jis yra bedievis. Jei jis būtų bedievis, tai jis tikrai nepriimtų moterystės sakramento, nekrikštytų savo vaikų ir neitų išpažinties. Taigi nėra pagrindo džiaugtis bedievių skaičiumi. Kas suskaitys šeimas, kurios, nenorėdamos eiti į bažnyčią, meldžiasi namie?

Nei šeima, nei visuomenė nesidžiaugia fanatiškais materialistais. Prieš kiek laiko Jakelių tarybiniame ūkyje dirbo J. Galvydis. Būdamas direktoriumi, mažai rūpinosi ūkio reikalais, o eikvojo visą energiją kovai su tikėjimu. Jis buvo pasiryžęs subedievinti visus gyventojus. Tikinčiuosius išjuokdavo garbės lentoje, neišmokėdavo darbininkams priklausomų premijų, pav. P. Burokui.

1971 liepos 20 mirė kaupdamas tarybinio ūkio bulves Albinas Bučelis, gimęs 1894 m. Direktorius nedavė net mašinos karstui iš krautuvės parvežti. J Galvydis atvažiavo labai kukliai, kaip našlaitis. Po kelerių metų jis išvažiavo iš Jakelių su tokiu kraičiu, kaip karalaičiai išvažiuodavo į žentus. Keliolika metų dirbę kolūkyje ir tarybiniame ūkyje fermų darbininkai neužsidirbo net ir šešėlio to, ką užsidirbo direktorius J. Galvydis per ketverius metus.

(„Lietuviškai kalba tik maldininkai ir banditai“):

Dažnai kalbama ir rašoma, kad Bažnyčia buvo nacionalistų rietenų priežastimi, o dabar jaunoji karta auklėjama internacionalizmo dvasioje ir nacionalinė neapykanta jau svetima. Šįmet, eidamas Vilniuje Diržinskio gatve, paklausiau paauglį, kur yra Giedraičių gatvė.Paklaustasis rusiškai atsakė: „Nesupran-

tu." „Kaip gi suprasti? Juk Lietuvoje gyveni. Argi jūsų mokykloje nemoko lietuvių kalbos?" — paklausiau. „Lietuviškai kalba tik maldininkai ir banditai", — atsakė paauglys. Štai kokie vaisiai materialistinio auklėjimo! Kas nuteikė paauglį prieš lietuvių kalbą?

1974 gruodžio 4 per Vilniaus radiją buvo kalbama, kad prieš karą kažkokia šeima prašė švietimo ministrą atleisti jos vaikus nuo tikybos pamokų. Komentatorė pasipiktinusi pabrėžė, kad prašymas liko nepatenkintas. Ką šiandien atsakytų švietimo ministras, jei kuri šeima drįstų paprašyti, kad jų vaikų neluošintų ateistinė dvasia? Jei kas smerkia praeities klaidas, tai pats turi panašių klaidų nedaryti.

(Ateizmas dabar brukamas visur):

Tiesa, seniau tikybos mokė, bet jėga niekas nebruko, kaip šiandien brukamas ateizmas. Tikėjimo tiesas dėstė tik per tikybos pamokas, o šiandien kiekvienas mokytojas turi savo pamokose diegti ateistinę mintį. Seniau tikybos mokė tik pradžios mokyklose ir gimnazijose, o šiandien ateizmas pradedamas diegti jau vaikų darželiuose, o vidurinėse, technikumuose, universitetuose ir darbovietėse jėga brukamas. Nepaliekami ramybėje net pensininkai.

Kokia čia laisvė, jei kalamas tik ateizmas, jei tik jo reikia klausyti? Ar apie tokią laisvę kalba TSRS Konstitucijos 124 str.? Teisingai apie laisvę kalbėjo Roza Liuksemburg: „Laisvė tiktai sau — nėra jokia laisvė. Tikra laisvė apima taip pat laisvę kitaip galvojantiems."

Jums, kaip ir kiekvienam doram piliečiui, turi rūpėti, kad visi dorai gyentų. Taigi rekomenduokite ne kunigus perauklėti, bet tuos, kurie trypia tai, kas dora ir gražu. Būdami ministro poste, Jūs galite pateikti daug gražių sumanymų, tik turėkite pilietinės

drąsos pasakyti, ką jūs matote ir girdite tiems, kurie nemato ir negirdi, nes visą energiją eikvoja beprasmei kovai su Dievu ir Bažnyčia.

Adutiškis, 1975.I.25. Kun. B. Laurinavičius

(Pareiškimas sutrumpintas — Red.)

* * *

TARYBINĖJE MOKYKLOJE

Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto rektoriaus

Įsakymas Nr. 20

Vilnius, 1975 vasario 14

Dėl dėstytojų atsakomybės organizuojant ir pravedant studentų išvykas

Mokymo plane numatomos taip pat įvairios ekskursijos, meno saviveiklos, sportininkų kolektyvų ir kitokio pobūdžio studentų išvykos respublikos viduje, už jos ir šalies ribų turi didelę dalykinę, pažintinę ir auklėjamąją reikšmę, rengiant būsimuosius mokytojus. Siekiama, kad studentai šiose išvykose, pedagoginės praktikos, darbo ir poilsio stovyklų, talkų žemdirbiams metu savo darbu ir elgesiu pateisintų tarybinio studento, būsimo pedagogo, konjaunuolio, LTSR piliečio garbingą vardą.

Šioms išvykoms aukojamas nemažas akademiniams užsiėmimams ir poilsiui skirtas laikas, skiriamos didelės lėšos. Jų sėkmė, formuojant jaunąjį specialistą, priklauso nuo kolektyvų vadovų, katedrų dėstytojų tinkamo ir savalaikio pasirengimo išvykoms ir, remiantis studentu aktyvu, reikiamos drausmės palaikymo pačių išvykų metu. Būtina išvykų rezultatus svarstyti katedrose, kolektyvuose, informuoti apie išvykas ir ekskursijas dekanus, o, esant reikalui, ir rektoratą.

Pastaruoju laikotarpiu pažeidus elementariausius studentų išvykų organizavimo ir pravedimo reikalavimus, susidurta su reiškiniais, turinčiais neigiamą įtaką studentų ideologiniam auklėjimui, jų marksistinės pasaulėžiūros formavimui.

1975 birželio 29 — liepos 12 dienomis istorijos fakulteto 14 studentų grupė, vadovaujama dėstytojo, valandininko R. Šalūgos, Joniškio, Akmenės, Mažeikių rajonuose atliko mokomąją archeologijos, etnografijos ir kraštotyros praktiką. Ši grupė, būdama Akmenės rajone, nusižemino bažnytininkams, įsiprašė į Klykolių medinę bažnyčią, kaip į architektūrinį paminklą, klausėsi vietos klebono antimokslinių komentarų (Klykolių parapijos klebonas yra Jonas Paliukas — baigęs Kauno Kunigų seminariją 1969 metais — Red.), žiūrėjo jo gamybos filmus ir skaidres, be visa ko, ir religine tematika. Suprantama, kad visa tai praktikos plane nebuvo numatyta. R. Šalūgos, kaip nepateisinusio pasitikėjimo, paslaugų atsisakėte, ir jis institute nebedirba. Grupės seniūnas iš pareigų atleistas. Su studentais teko pravesti atitinkamus pokalbius.

1974 spalio 27 to paties fakulteto II kurso studentų grupė, vadovaujama docentės A. Gaigalaitės, surengė pažintinę vienadienę ekskursiją maršrutu Pilaitė - Kernavė - Musninkai - Čiobiškis - Žasliai - Elektrėnai - Vievis - Lentvaris. Kernavėje, dėstytojai nepastebint, studentai savavališkai suėjo apžiūrėti bažnyčios, kurioje, pasirodo, yra įrengtas nemokslinis, antiistorinis muziejus. Dėstytoja, tai sužinojusi, tuojau pat studentus išsivedė ir pravedė aiškinamąjį pokalbį. Tačiau sugrįžusi apie šį įvykį fakulteto dekano nepainformavo.

1974 rugsėjo 4 — spalio 3 dienomis gamtos-geografijos fakulteto studentų grupė, vadovaujama e. doc. p. J. Tomkaus, talkininkavo Šalčininkų rajono „Lenino priesakų“ kolūkyje. Nežiūrint griežto nurodymo talkininkų vadovams, dėstytojui J. Tomkui nuo-

laidžiaujant, buvo surengtos pabaigtuvių vaišės su svaiginamaisiais gėrimais. Tokio pobūdžio pabaigtuvės ir kai kurių studentų elgesys jų metu pažemino talkininkų ir jų vadovo orumą.

Anksčiau, liepos 16 - 21 dienomis, atliekant praktiką prie Drukšių ežero, e. doc. p. J. Tomkus studentų akivaizdoje prie laužavietės, be jokio rimto pagrindo, susikivirčijo su atvykusiais iš toliau turistais. Šis netaktiškas iš dėstytojo pusės konfliktas, norint nenorint įgijo nacionalistinį pobūdį.

Į tokius ir panašius neigiamus reiškinius reikia griežtai ir principingai reaguoti ir kiekvienai katedrai ir dėstytojui iš jų daryti reikiamas išvadas.

Ryšium su tuo įsakau:

1) Geografijos katedros e. doc. p. Juozui Tomkui už grubų drausmės pažeidimą studentų talkos žemdirbiams ir už netaktišką elgesį su pašaliečiais studentų praktikos metu pareikšti papeikimą.

2) TSRS istorijos katedros docentei Aldonai Gaigalaitei už neinformavimą apie kai kurių studentų netinkamą elgesį išvykoje pareikšti įspėjimą.

3) Katedrų vedėjams per 10 dienų su šiuo įsakymu supažindinti katedros narius ir su pasiūlymais dėl šio įsakymo grąžinti kanceliarijai.

VVPI Rektorius doc. V. Uogintas

* * *

(Ž. Ū. Akademijos docentas terorizuoja studentus):

Kaunas. 1975 vasario 11 grupė Veterinacijos studentų, vykdami į Kurtuvėnus, pakeliui užsuko į Šiluvą ir Tytuvėnus. 1975 vasario 13 marksizmo katedros docentas Bagackas pradėjo po vieną kamantinėti išvykoje dalyvavusius studentus, kaltindamas, kodėl buvo užsukę į Šiluvą. Dalyvavusius Kurtuvėnuose Užgavėnių šventėje docentas gąsdino pašalinti iš Akade-

mijos. Akademijos ūkio dalies vedėjas, davęs studentams autobusą, buvo pašalintas iš darbo.

* * *

(Netikslios įgaliotinio K. Tumėno informacijos studentams):

Kauno Politechnikos institute 1974 rudenį buvo suorganizuotas studentų susitikimas su Religijų reikalų tarybos įgaliotiniu K. Tumėnu. Į paskaitą buvo suvaryti studentai, turėję rašyti kontrolinį darbą. K. Tumėnas pasakojo apie įvairias religines bendruomenes Lietuvoje. Jo teigimu, pusė Lietuvos gyventojų yra praktikuojantys katalikai, o šventėse dalyvauja dar daugiau žmonių. Oficialiais duomenimis, krikštijama 45 proc. naujagimių, tuokiasi 25 procentai ir laidojama su religinėmis apeigomis 51 procentas. (Šie duomenys yra labai sumažinti — Red.). Tumėnas paminėjo, kad reakcingi kunigai išleido kelis „LKB Kronikos" numerius, skirtus daugiau užsieniui.

* * *

(Studentai atsisako užrašyti pamokslą):

Šiauliai. 1974 gruodžio 25 per Šv. Kalėdas daug Šiaulių Pedagoginio instituto II kurso defektologų atėjo šventiškai pasipuošusių. Bent tokiu būdu pademonstravo savo pažiūras. Praslinkus keletui dienų, šiam kursui buvo įsakyta nueiti į bažnyčią, išklausyti pamokslą ir, jį užrašius, perduoti komjaunimo organizacijai. Studentai atsisakė, motyvuodami, kad šitai į studentų pareigas neįeina.

* * *

(Saugumas ir Politechnikumo vadovybė diskriminuoja tikinčiuosius studentus):

„LKB Kronikos" 8-me ir 10-me numeriuose buvo rašoma apie moksleivio Zenono Mištauto persekio-

jimą už tai, kad jis 1973 nešė kryžių į Meškučių piliakalnį (Kryžių kalną). Jam buvo sumažintas elgesys, neleista apginti diplominio darbo ir už tai greitai paimtas į kariuomenę. Vienas Šiaulių saugumo darbuotojas kai kuriems politechnikumo dėstytojams privačiame pokalbyje paaiškino, jog saugumas žinąs, kad Zenonas yra tvarkingas, gabus ir gerai besimokąs moksleivis, tačiau ketinąs stoti į Kunigų seminariją, todėl jokiu būdu negalėjęs leisti, kad užbaigtų politechnikumą ir neįsigytų vidurinio išsilavinimo. (Minėto saugumiečio ir dėstytojų pavardės yra žinomos — Red.)

1974 Zenono Mištauto brolis irgi mėgino įstoti į Šiaulių politechnikumą. Stojamųjų egzaminų metu jį pasikvietė direktoriaus pavaduotojas mokymo reikalams J. Raudys ir paaiškino, kad jeigu jis norįs čią mokytis, turįs pažadėti neiti į bažnyčią, įstoti į komjaunimą ir nesekti brolio pavyzdžiu. Po šio pokalbio jaunuolis tuojau pat atsiėmė savo dokumentus.

* * *

(Mokytojai tyčiojasi ir įžeidinėja religingą invalidą moksleivį):

Utena. Jonas Baronas, 20-ties metų amžiaus, invalidas, gyvena senelių namuose ir mokosi Tilvyčio suaugusių vidurinės mokyklos VIb klasėje. Mokytojai pareikalavo, kad jis parašytų straipsnį prieš bažnyčią ir kunigus. J. Baronas griežtai atsisakė. Po pamokų mokytojų kambaryje buvo kamantinėjamas dėl tikėjimo.

— Aš esu ne mažas vaikas, ir jūs neturite jokios teisės versti mane rašyti antireligines temas, — atsikirto mokinys.

Mokytojas nepajėgė valdytis:

— Davatka, asilas, piemuo, neapsišvietęs, — visokiais žodžiais buvo užgauliojamas mokinys. Labiausiai

užgauliojo mokyt. Skvaržinskaitė. Nuo to laiko J. Baronas kasdien būdavo užgauliojamas.

1975 sausio 15 Jonas Baronas nuvažiavo į Švietimo Ministeriją ir apsiskundė. Po to mokinys buvo perkeltas į Ukmergės mokyklą ir pradėta tirti aukščiau paminėti faktai. Pasirodo, kad mokyt. Skvaržinskaitę inspiruodavo mokslo dalies vedėjas mokyt. Trumpickas. Mokyt. Skvaržinskaitė dėl šitokio savo elgesio buvo perspėta, o mokyt. Trumpicką pažadėjo nuo 1975 balandžio 1 atleisti iš darbo.

1975 kovo 4 J. Baronas gatvėje sutiko mokytoją Trumpicką, kuris, girdint mokiniams — Grigoniui ir Liuimai — invalidą mokinį išvadino šunimi.

* * *

(Mokytojas anketa tiria mokinių religines pažiūras, tikinčiuosius pravardžiuoja):

Klaipėda. Klaipėdos I-os vidurinės VI klasės mokiniams buvo liepta atsakyti į tokius anketos klausimus: Ar tiki Dievą? Ar lankai bažnyčią? Ar moki poterius? Kas ruošė Pirmajai Komunijai? Kas šeimoje tiki ir lanko bažnyčią? Mokiniai atsakė įvairiai: „Kas jums, mokytojau, rūpi — tai mano asmeniškas reikalas", „Dievą tikiu, bažnyčią lankau, poterius moku, Pirmajai Komunijai ruoštis padėjo mama" ir pan. Po anketa mokiniai turėjo pasirašyti. Iš tikinčiųjų mokinių klasės auklėtojas Sabeckas pradėjo tyčiotis: „Na, davatka, gal šiandien į mokyklą užsikabinusi kryželį atėjai? — šaipėsi auklėtojas iš vienos tikinčios mergaitės.

* * *

(Mokytoja Glinskienė tyčiojasi iš religingų mokinių):

Palanga. Kurorto vidurinėje dirbanti ateistė mokyt. Glinskienė per pamokas tyčiojasi iš religingų moksleivių. 1975 prieš Velykas mokyt. Glinskienė kalbėjo moksleivei Atkočiūnaitei:

— Tu per dažnai lakstai į bažnyčią, kaip tikra

davatka. Tikriausiai, esi vienintelė tokia atsilikusi klasėje.

— Ne taip jau dažnai einu į bažnyčią — tik sekmadieniais, — ramiai atsiliepė mergaitė, — ir šito man niekas neuždraus.

— Mokytoja, ji ne viena tokia, — atsileipė mokinė Šileikytė. — Aš taip pat lankau bažnyčią. Velykų visą naktį adoruosiu prie Kristaus karsto. Jeigu netikite, ateikite pažiūrėti.

Mokiniai pradėjo juoktis, mokytoja išėjo iš klasės.

* * *

(Ateistinis vaidinimas su tikinčiais vaidintojais):

K. Naumiestis. Kudirkos Naumiesčio vidurinėje 1974 per Kūčias po pamokų turėjo įvykti ateistinis vakaras. VII klasės auklėtojas Algis Domijonaitis „artistais“ parinko tikinčius moksleivius: Gintą Venckų, Raimundą Žibą ir Aldoną Stebulytę. Venckui reikėjo vaidinti kleboną, o kiti turėjo išjuokti tikinčius žmones, priimančius sakramentus. Kitiems klasės mokiniams buvo liepta vaidinimo metu garsiai juoktis. Auklėtojas prigrasė, kad vaikai apie šį vaidinimą tėvams nieko neprasitartų — tikriausiai, bijojo, kad spektaklis gali neįvykti. Tačiau vaikai tėvams pasipasakojo. Žibienė telefonu paskambino auklėtojui ir pareiškė: „Nesutrypkite mūsų įsitikinimų. Vaidinimui pasirinkite neinančius į bažnyčią vaikus, o mes savųjų neleisime. Kitos motinos taip pat neleido savo vaikams dalyvauti vaidinime. Ateistinis vakaras sužlugo. Tačiau vaikams teko klasėje aiškintis, kodėl nedalyvavo vaidinime.

INFORMACIJA

„LKB Kronika“ laukia tikslios ir išsamios informacijos apie Lietuvos tikinčiųjų diskriminaciją ir priešinimąsi prieš nutautinimą bei subedievinimą.

ponas kasdien būdavo užgauliojama.

tas į Ukmergės mokyklą ir pradėta

perspėta, o mokyt. Trumpicką

Mokiniai pradėjo juoktis, mokytoja išėjo iš klasės

1975 kovo 4 J. Račonas gatvėje sutiko mokytoją Trumpickį

(Ateistinis vaidinimas su tikinčiais vaikais)

Lipinai — invalida mokinį įvadino

E. Naumiestis. Kudirkos Naumiesčio vidurinėje 1974 per Kūčias po pamokų turėjo įvykti ateistinis vakaras. VII klasės auklėtojas Argis Domijonaitis „artistais" parinko tikinčius moksleivius Gintą Venc-

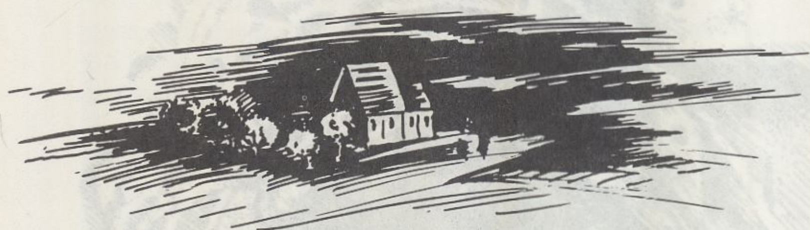
čiau vaikams teko klasėje aiškintis, kodėl nedalyvavo vaidinime.

(Mokytoja Glinskienė tyčiojasi iš religingų mokinių)

Palanga. Kurorto vidurinėje dirbanti ateistė mokyt. Glinskienė per pamokas tyčiojasi iš religingų

Nr. 17

- Nijolės Sadūnaitės teismas
- 6 kunigų protestas
- Kun. Babrausko pareiškimas
- Mintys Pergalės šventės proga
- Žinios iš vyskupijų
- Tarybinėje mokykloje
- Seno mokytojo apmąstymai
- Įvairios žinios

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA

Perskaitęs duok kitam!
Eina nuo 1972 metų.

NIJOLĖS SADŪNAITĖS TEISMAS

(Už ką suimta):

Nijolė Sadūnaitė buvo suimta 1974 rugpiūčio 27. Kratos metu buvo rastas rašomąja mašinėle perrašomas „LKB Kronikos" 11-sis numeris.

Parengtinio tardymo metu N. Sadūnaitė atsisakė ką nors parodyti, todėl tardytojai grasino ją patalpinti į psichiatrinę ligoninę. Du mėnesius nebuvo leista perduoti maisto.

1975 sausio pabaigoje N. Sadūnaitė parašė prokurorui skundą, protestuodama prieš tardytojų sauvalę, grasinimus prischiatrine ligonine.

1975 kovo mėn. tardytojai kreipėsi į Vilniaus psichiatrinę ligoninę Vasaros g-je ir į Naujosis Vilnios psichoneurologinę ligoninę, klausdami, ar N. Sadūnaitė kada nors ten nesigydė. Atsakymas gautas neigiamas.

1975 balandžio mėn. N. Sadūnaitės byla buvo išjungta iš bylos Nr. 345 į atskirą bylą Nr. 416.

(Uždaras teismas ir liudininkų izoliacija):

1975 birželio 16 LTSR Aukščiausias Teismas pradėjo nagrinėti N. Sadūnaitės bylą. Teismo posėdis prasidėjo 10 val. ryto. Teismo pirmininkas — **Kudriašovas,** o valstybinis kaltintojas — **Bakučionis.**

Į teismą buvo iškviesti šie liudininkai:

Jonas Sadūnas (Nijolės brolis),
Vladas Sadūnas (pusbrolis),
Regina Sadūnienė (Vlado žmona),
Povilaitis (vidurinės mokyklos direktorius),
Kušleika ir
Bronė Kibickaitė.

Teismo pradžioje liudininkai buvo uždaryti atskirame kambaryje, o po liudijimo vėl būdavo išvaromi iš teismo salės, kad negirdėtų teismo proceso.

Teismo salėje buvo tik 6 kareiviai ir 5 saugumiečiai (Pilelis, Jankauskas, Platinskas ir kt.). Teismo pirmininkas leido salėje pasilikti tik Nijolės broliui Jonui. Pašaliniai asmenys į teismo salę nebuvo įleidžiami. Saugumiečiai jiems pareikšdavo, kad teismo procesas yra uždaras.

(N. Sadūnaitė atsisakė atsakinėti į teismo klausimus ir priimti advokato paslaugą):

Nijolė Sadūnaitė į teismo klausimus neatsakinėjo.

— Kadangi ne aš, o jūs esate nusikaltėliai, kurie laužote elementariausias žmogaus teises, garantuotas įstatymais, Konstitucija ir Visuotine Žmogaus teisių deklaracija, ir ginate melą, prievartą bei smurtą, nes, apšmeižę ir nuteisę nekaltus žmones, kankinate juos kalėjimuose ir lageriuose, todėl į bet kokius teismo klausimus, kaip ir per tardymą, neatsakinėsiu, tuo protestuodama prieš šią bylą, — pareiškė teisiamoji.

(Advokato paslaugos atsisakymo motyvai):

Atsisakydama advokato paslaugų, Sadūnaitė paaiškino:

— Man akis atvėrė kun. A. Šeškevičiaus teismas 1970 metais. Už tai, kad jis atliko savo kunigišką pa-

reigą, buvo nuteistas, o man už tai, kad jam pasamdžiau advokatą, valstybinio saugumo darbuotojas leitenentas Gudas grasino iškelsiąs tokią pačią bylą, kaip ir kun. A. Šeškevičiui, ir pasodinsiąs mane į kalėjimą. Čia pat, 225 kabinete buvęs saugumo darbuuotojas Kolgovas grasino bausmėmis broliui ir giminėms, jei neatsisakysiu nuo rūpinimosi kun. A. Šeškevičiaus gynimu. Pasirodo, pasamdyti kunigui advokatą — „didžiulis nusikaltimas". Kadangi aš, pagal jus, esu itin pavojinga valstybinė nusikaltėlė, tai, nenorėdama užtraukti jūsų teroro tiems, kurie samdys man advokatą, nuo jo atsisakau. Tai viena medalio pusė, o kita — tiesos ginti nereikia, nes ji visagalė ir nenugalima! Tik klasta ir melas, būdami bejėgiai prieš tiesą, reikalingi ginklų, kareivių ir kalėjimų, kad pratęstų savo niekšingą viešpatavimą, ir tai tik laikinai. Teisingai sakoma, kad šališka vyriausybė pati savo rankomis kasa sau duobę. Aš esu teisi ir už teisybę atiduočiau ir gyvybę. Nėra didesnės laimės kaip kentėti už tiesą ir už žmones. Todėl man joks gynėjas nereikalingas. Vietoje jo, kalbėsiu aš pati.

GYNIMOSI KALBA

(Kaltinamoji atidengia ateistų kaltintojų dvasinę menkystę):

Noriu Jums pasakyti, kad visus myliu kaip savo brolius, seseris ir, jeigu reikėtų, nesvyruodama už kiekvieną atiduočiau savo gyvybę. Šiandien to nereikia, bet reikia pasakyti Jums į akis skaudžią tiesą. Yra sakoma, kad teisę peikti ir barti turi tik tas, kuris myli. Pasinaudodama ta teise ir kreipiuosi į Jus. Kiekvieną kartą, kai teisiami žmonės už „LKB Kroniką", labai tinka Putino žodžiai:

„Ir tribunuoluos išdidžiai
Teisiuosius smerkia žmogžudžiai.
Jūs minate altorius,
Nuo jūs įstatymo sugriuvo
Ir nuodėmės ir doros. . .“

Jūs puikiai žinote, kad „LKB Kronikos“ rėmėjai myli žmones ir tik todėl kovoja už jų laisvę ir garbę, už teisę naudotis sąžinės laisve, kuri visiems piliečiams, nežiūrint jų įsitikinimų, garantuoja Konstitucija, įstatymais ir Žmogaus teisių deklaracija, ir kad visa tai būtų ne tik gražūs žodžiai ant popieriaus, ne melaginga propaganda, kaip ligi šiol, bet kad būtų realiai įgyvendinta. Juk Konstitucijos ir įstatymų žodžiai yra bejėgiai, jei netaikomi gyvenime ir visur viešpatauja įteisinta tikinčiųjų diskriminacija. **„LKB Kronika“, tarsi veidrodis, parodo ateistų nusikaltimus prieš tikinčiuosius.** Kadangi nedorybė nesigroži savo šlykštumu, ji baisisi savo atvaizdu veidrodyje. Dėl šios priežasties **Jūs nekenčiate visų tų, kurie nuplėšia nuo jūsų melo ir veidmainystės šydą.** Tačiau dėl to veidrodis nenustoja savo vertės! Vagis atima iš žmogaus pinigus, o Jūs apiplėšiate žmones, atimdami iš jų tai, kas brangiausia — ištikimumą savo įsitikinimams ir galimybę perduoti tą turtą savo vaikams, jaunajai kartai. O juk **1960.II.14-15 „Konvencijos dėl diskriminacijos švietimo srityje“ 5-me straipsnyje reikalaujama užtikrinti tėvams religinį ir moralinį vaikų auklėjimą pagal savo įsitikinimus. Tuo tarpu** tardymo protokole, mano byloje apklausta mokytoja **Rinkauskienė** rašo: „Kadangi yra tik viena tarybinė mokykla, tai nėra reikalo vaikus maišyti ir mokyti veidmauniauti.“ Kas gi vaikus moko veidmainiauti? Tokios mokytojos, ar tėvai, kuriems užtikrintas vaikų auklėjimas pagal savo įsitikinimus? Tik tada, kai vaikai, kuriems mokykla sugriovė tėvų autoritetą, nueina šunkeliais, kažkodėl kaltinami ne mokytojai, o tėvai.

Klaipėdos 10 vidurinės mokyklos **mokytoja Keturkaitė** savo tardymo protokole **rašo:** „Kadangi aš esu istorijos mokytoja, tai tenka mokiniams aiškinti ir religijos klausimus. Aiškinant krikščionybės atsiradimą ir tuo pačiu mitą apie Kristaus atsiradimą..." Kaip gali mokyt. Keturkaitė paaiškinti ne jos kompetencijoje esančius religijos klausimus, kai net istorijos klausimuose ji yra analfabetė, nes laikosi atgyvenusio ateistų melo, būk tai, Kristus esąs legenda. Tokie analfabetai „auklėja" ir „moko" jaunąją kartą, pasinaudodami mokytojo autoritetu, į mokinių sąmonę kala melą.

(Kaltinamoji: tardytojai grasino psichiatrine ligonine):

Tardytojai: papulkininkis **Petruškevičius,** tardymo poskyrio viršininkas **Rimkus,** tardymo skyriaus viršininko pavaduotojas **Kažys** daug kartų grasino uždarysią mane į psichiatrinę ligoninę už tai, kad neatsakinėjau į jų klausimus, nors buvau paaiškinusi, jog tyliu, protestuodama prieš šią bylą.

(Kaltinamoji: parašiau protesto pareiškimą respublikiniam prokurorui ir kitiems pareigūnams):

Grasinimams atsibodus, parašiau protesto pareiškimus respublikiniam prokurorui, saugumo komiteto viršininkui ir tardymo skyriaus viršininkui, kurio prašiau, kad pareiškimą prijungtų prie mano bylos. Pareiškimo neprijungė, tik respublikinio prokuroro padėjėjas Bakučionis, kuris čia pat sėdi, raštu atsakė, kad jie turį teisę atlikti prischiatrinę ekspertizę, tačiau, tardytojų nuomone, tam dar nėra pagrindo. Bet juk pareiškime visai ne apie tai buvo kalbama, o protestuojama prieš tardytojų sauvalę, kai jie grasinimais nori įbauginti tardomąjį ir priversti jį spekuliuoti savo sąžine.

Pareiškime buvo rašoma, cituoju: „Ar turi teisę tardytojas grasinti kaltinamajam psichiatrine ligonine arba psichiatrine ekspertize, jei kaltinamasis laikosi savo nuomonės ir nespekuliuoja savo sąžine ir įsitikinimais? Per tardymus papulkininkis Petruškevičius daugybę kartų grasino uždarysiąs mane psichiatrinėn ligoninėn, kur būsią daug blogiau negu kalėjime, tik todėl, kad neatsakinėjau į jo klausimus. Tardymo skyriaus viršininko pavaduotojas Kažys, vos pirmą kartą mane pamatęs, autoretingai diagnozavo šizofrenike, šizofreniškai galvojančia ir žadėjo psichiatrinės komisijos, kurio nariu jis pats esąs, patikrinimą.

Tardymo poskyrio viršininkas majoras Rimkus, kai neatsakiau į jo klausimus, pakartotinai grasino psichiatrine ekspertize. **Argi visas tarybinis teisingumas remiasi tik baime?** Jei aš esu psichinė ligonė, tai mane reikia gydyti, o ne grasinti mano liga. Kuo kaltas žmogus, jei jis serga? Bet tuo netiki patys tardytojai, nes jau penktas mėnuo, kai grasina psichiatrine ligonine, norėdami palaužti mano valią. Toks tardytojų elgesys įžeidžia žmogaus orumą, ir aš protestuoja prieš tokį jų elgesį su manimi.“

(Kaltinamoji: tardytojai nusikalto LTSR Baudžiamojo Kodekso 187-jam straipsniui):

(Tardytojai, versdami duoti parodymus, nusikalto LTSR Baudžiamojo Kodekso 187-jam straipsniui, kuris kalba: „Asmens, darančio kvotą ar parengtinį tardymą, vertimas duoti apklausos metu parodymus, pavartojant grasinimus ar kitokius neteisėtus veiksmus,—

baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų. Ta pati veikla, susijusi su smurto pavartojimu ar pasityčiojimu iš apklausiamojo asmenybės, — baudžiama laisvės atėmimu nuo trejų iki aštuonerių metų.“ — Red. pastaba).

Padavus pareiškimą, tardymo poskyrio viršininkas Rimkus priekaištavo, kad skundžiuosi, ir ironizavo: „Jeigu taip reaguoji, tai tikrai esi nenormali. . . Tu nežinai visų juridinių plonybių. . ."

Taip, aš ne tik plonybių, bet ir juridinių storybių nežinau, nes to nestudijavau, tik dabar žinau, kad tarybiniams tardytojams meluoti, šmeižti yra normalu ne tik kaltinamajam, bet ir visai pašaliniams žmonėms. Bet juk tai dvasinis chuliganizmas, kuris turėtų būti baudžiamas, nes dvasinės traumos užgyja sunkiau už fizines.

Jums visai nerūpi nusikaltimus atitaisyti, priešngai — juos toleruojate ir skatinate. Šitai įrodo, kad mano byloje apklausinėti liudininkai, kurie parodė „LKB Kronikos" iškeltų faktų tikrumą, pirmiausiai buvo klausinėjami, kas galėjo tas žinias perduoti „LKB Kronikos" leidėjams, kam jie pasakojosi, kas matė, girdėjo ir pan.

(Kaltinamoji: jūs bijote tiesos žodžio ir neapkenčiate kitaip manačių):

Štai ko jūs bijote — tiesos žodžio! Tardytojai neapklausinėjo, net neišsikvietė tų, kurie vadovaudamiesi neapykanta kitaip manantiems, **už kryželio nešiojimą išmetė iš darbo Kulautuvos vidurinės mokyklos mokytoją St. Jasiūnaitę** ir, visaip iš jos tyčiodamiesi, ilgą laiką nedavė jai net paprasčiausio virtuvės darbininkės darbo. Tardytojai neišsikvietė Panevėžio DŽDT Vykdomojo komiteto pirmininko Markevičiaus ir finansų skyriaus viršininko Indriūno, kurie **už bažnyčios lankymą išmetė iš darbo 9-rius metus išdirbusią sekretorę-mašininkę Marytę Medišauskaitę. O** visur skelbiate, kad religija — privatus piliečių reikalas ir, kad visi, nežiūrint įsitikinimų, turi lygias teises. **Kokia graži jūsų propaganda ir kokia negraži gyvenimo**

tikrovė! Tardytojai nereagavo į **N. Almenės** mokyklos direktoriaus Kuprio ir švietimo skyiaus narių nusikaltimą, kai jie **iš darbo išvarė mokytoją už tai, kad ši ekskursuodama su mokiniais Kauno m. užėjo į sodelyje, kur susidegino Romas Kalanta, esantį tualetą** (žr. „LKB Kronikos" Nr. 10. — Red. pastaba). Koks nusikaltimas! Mokytoja nebetinka vaikų auklėjamajam darbui!? Juokinga, kad **jus dar iki šiol tebegąsdiną R. Kalantos šmėkla.** Tik kuo čia kalta mokytoja?

(Kaltinamoji: tie patys tardytojai neperspėjo nė vieno piktnaudžiaujančio vyr. gydytojo):

Tardytojai neperspėjo nė vieno vyr. gydytojo, kai jie, piktnaudžiaudami savo padėtimi, neleidžia mirštantiems pasinaudoti kunigo patarnavimu, nors to prašo ligoniai ir jų artimieji. Net nusikaltėlių paskutinis prašymas išklausomas. O jūs drįstate tyčiotis iš švenčiausių žmogaus įsitikinimų sunkiausiame gyvenimo momente — mirties valandą ir kaip plėšikai skaudžiai moraliai apiplėšiate tūkstančius tikinčiųjų. Štai jūsų komunistinė moralė ir etika!

(Kaltinamoji: melas ir šmeižtas yra jūsų kasdieninė duona, o baimė — neatstojanti palydovė):

„Kauno tiesoje" Vilniaus universiteto dėstytojas **Augus** grubiausiai apšmeižė Popiežių Paulių VI, velionį vyskupą Bučį, kun. L. Aberzą ir kun. Račiūną (žr. „LKB Kronikos" Nr. 10 — Redakcijos pastaba). Kada tas šlykštus šmeižtas bus atšauktas? Jis nebuvo atšauktas, nes **melas ir šmeižtas yra jūsų kasdieninė duona!**

Išsigandę paminklų restauravimo inžinieriaus, technikos mokslų kandidato **Mindaugo Tamonio minčių, uždarėte jį** Vasaros gatvėje esančioje **psichiatrinėje ligoninėje,** norėdami „išgydyti" jį nuo savo įsitikinimų!

(Kaltinamoji: Lietuvos Bažnyčia ne atskirta nuo valstybės, bet jos pavergta):

Kas davė ateistams teisę įsakinėti klebonams, ką jie iš kunigų gali kviestis į rekolekcijas, atlaidus ir ko negali? Juk istorinis dekretas „Apie Bažnyčios atskyrimą nuo valstybės ir mokyklos nuo Bažnyčios" tvirtina, kad valstybė nesikiša į religinių susivienijimų vidaus veiklą. Lietuvoje Bažnyčia ne atskirta nuo valstybės, bet jos pavergta. Valdžios organai grubiausiai ir neleistiniausiu būdu kišasi į Bažnyčios vidaus reikalus ir kanonų sritį, savo nuožiūra įsakinėja kunigams ir, nesiskaitydami su įstatymais, juos baudžia.

Tie ir šimtai kitų faktų liudija, kad ateistams tikslas visus paversti savo dvasiniais vergais, pateisina visas priemones — šmeižk, meluok, terorizuok!

(Kaltinamoji: jūsų pergalės triumfą lydi moraliniai griuvėsiai):

Ir jūs džiaugiatės pergale? Virš ko tad kyla jūsų pergalės triumfas? Virš moralinių griuvėsių, virš milijonų nužudytų negimusių kūdikių, virš išniekintos žmogaus vertės, virš menkų, suniekšėjusių žmogiūkščių, apkrėstų baime ir gyvenimo aistros nuodų. Visa tai — jūsų vaisiai. Teisingai Jėzus Kristus pasakė: „Juos pažinsite iš jų darbų vaisių." Jūsų nusikaltimai stumia jus kaskart didesniu greičiu į istorijos sąšlavyną.

(Kaltinamoji: kovoti už žmogaus teises — kiekvieno šventa pareiga; nuolaidžiauti blogiui — didelis nusikaltimas):

Ačiū Dievui, dar ne visi žmonės palūžo. Neturime visuomenėje kiekybinės atramos, bet mūsų pusėje — kokybė. Nebodami nei kalėjimų, nei lagerių, privalo-

me smerkti visus veiksmus, kurie neša sriaudas ir pažeminimą, sėja nelygybę ir priespaudą. Kovoti už žmogaus teises gyvenime — kiekvieno šventa pareiga! Džiaugiuosi, kad man teko garbė pakentėti už „LKB Kroniką", kurios teisingumu ir reikalingumu aš įsitikinusi ir tam liksiu ištikima ligi paskutinio atodūsio. Tad leiskite įstatymus kiek tik jums patinka, bet pasilaikykite juos sau. Reikia atskirti tai, kas parašyta žmogaus, nuo to, kas įsakyta Dievo. Mokestis Cezariui yra likutis nuo mokesčio, sumokėto Dievui. Svarbiausia gyvenime išlaisvinti širdį ir protą nuo baimės, nes nuolaidžiauti blogiui yra didelis nusikaltimas.

LIUDYTOJŲ PAREIŠKIMAI

Jonas Sadūnas sakėsi „LKB Kronikos" neskaitęs, o apie paimtus sesers daiktus žinąs tik iš protokolo.

Vladas Sadūnas paliudijo, kad Nijolė jam davusi 3 „LKB Kronikos" numerius ir knygą „Simas". (Šitie leidiniai pas V. Sadūną buvo rasti kratos metu.)

Regina Sadūnienė tvirtino, kad Nijolė jai nedavusi skaityti „LKB Kronikos".

Direktorius Povilaitis ir **mokyt. Šlimaitė** tardymo metu teigė, kad Kašučių aštuonmetės mokyklos mokinys Robertas Andrijauskas mirė 1973 rugpiūčio 26-28, teisme gi direktorius tvirtino, kad mokinys miręs rugpiūčio 23, buvo laidojamas ne mokslo metu ir niekas netrukdęs dalyvauti jo laidotuvėse. Mokinių jis niekada neterorizavęs ir nevertęs rašytis į pionierius ar komjaunimą (žr. „LKB Kronika Nr. 8).

Kušleika paliudijo, kad jo sūnus Bronius buvo prievarta verčiamas rašytis į pionierius ir pabėgo iš mokytojų kambario namo (žr. „LKB Kronika Nr. 11).

Bronė Kibickaitė paneigė teismo tvirtinimą, kad Nijolė Sadūnaitė jai davusi skaityti „LKB Kroniką“ ir „Patarimus kaip laikytis tardymo metu“.

— Jūs, kaip geros draugės, tur būt, ir į bažnyčią kartu vaikščiodavote? — paklausė teisėjas.

Kibickaitei pareiškus, kad šis klausimas su bylos medžiaga nesiriša, teisėjas pakėlė balsą:

— Jei klausiu, turite atsakyti!

Čia įsikišo teisiamoji:

— Teisingai, neturite teisės knaisiotis. Tikėjimas yra individualus reikalas!

(Kaltinamoji priminė teismui jo sauvaliavimą):

Po liudininkų apklausos sekė 10 min. pertrauka. Po jos liudininkai vėl buvo sukviesti į teismo salę ir teisėjas paklausė Sadūnaitę, ar jinai neturinti liudininkams klausimų? Teisiamoji pareiškė, kad liudininkai turį teisę pasilikti teismo salėje iki proceso galo.

— Mes turime įstatymus! — nukirto teisėjas.

— Jūs sauvaliaujate! Paskaitykite, kas ten parašyta, — pareiškė teisiamoji, ranka rodydama į gulinčią prie teisėjo knygutę. — Liudytojai turi teisę pasilikti teisme iki galo.

— Neįžeidinėkite teismo, — suriko teisėjas, grasindamas išvesti Sadūnaitę iš salės ir baigti teismo procesą už akių. Liudininkams buvo įsakyta teismo salę apleisti.

(Prokuroras Bakučionis pasiūlė Sadūnaitei bausmę):

Prokuroras Bakučionis paisūlė nubausti Nijolę Sadūnaitę laisvės atėmimu 4-riems metams, atliekant bausmę griežto režimo lageriuose ir 5-riems metams ištremti.

Birželio 17-ją teismas tęsė savo darbą. Atvykusieji į teismą vėl buvo neįleidžiami.

PASKUTINIS N. SADŪNAITĖS ŽODIS

(Teisiamoji džiaugiasi drauge su „LKB Kronika" galinti būti kovotoja prieš fizinę ir dvasinę tironiją):

— Ši diena yra laimingiausia mano gyvenime, — kalbėjo teisiamoji. — Aš esu teisiama už „LKB Kroniką", kuri kovoja prieš fizinę ir dvasinę žmonių tironiją. Reiškia, aš esu teisiama už tiesą ir meilę žmonėms! Kas gali būti gyvenime svarbiau, kaip mylėti žmones, jų laisvę ir garbę. Meilė žmonėms — visų didžiausioji meilė, o kovoti už žmonių teises — gražiausioji meilės daina. Tegul ji skamba visų širdyse, tegul niekados nenutyla! Man atiteko pavydėtina dalia, garbinga lemtis — ne tik kovoti už žmonių teises ir teisingumą, bet ir būti nuteistai. Mano bausmė bus mano triumfas! Gaila tik, kad mažai spėjau dėl žmonių pasidarbuoti. Su džiaugsmu eisiu į vergiją dėl kitų laisvės ir sutinku mirti, kad kiti gyventų. Šiandieną aš atsistoju šalia amžinosios Tiesos — Jėzaus Kristaus ir prisimenu Jo ketvirtąjį palaiminimą: „Palaiminti, kurie trokšta teisybės, nes jie bus pasotinti!" Kaip nesidžiaugti, kad visagalis Dievas garantavo, jog šviesa nugalės tamsą, o tiesa — klaidą ir melą! O kad tai įvyktų greičiau, sutinku ne tik kalėti, bet ir mirti. O jums noriu priminti poeto Lermontovo žodžius: „Tačiau yra, yra teisingas Dievo teismas!" Duok Dieve, kad to teismo nuosprendis būtų mums visiems palankus. To melsiu gerąjį Dievą jums visiems per visas gyvenimo dienas. Užbaigti noriu kalėjime gimusiais posmais:

Kuo sunkesnis kelias, kuriuo eit turi,
tuo stipriau gyvenimą junti.
Degti mes privalom teisybės ryžtu,
blogį nugalėti, nors ir kaip sunku.

Trumpos žemės dienos ne ilsėtis duotos,
o kovot už laimę daugelio širdžių.

Ir tik tas, kas viską kovai atiduos,
tas pajus, kad eina keliu tiesiu.

Ir didesnės laimės niekam nepatirti,
jeigu pasityžęs tu už žmones mirti.
Tada sieloj šventė visada skaisti,
nepagrobs kalėjimai jos, lageriai šalti!

(Teisiamoji apeliuoja į teismą, kad meilė žmogui virstų tikrove):

Tad mylėkime vieni kitus ir būsime laimingi. Nelaimingas tik tas, kuris nemyli. Vakar stebėjotės mano gera nuotaika sunkiu gyvenimo momentu. Tai įrodo, kad mano širdyje dega meilė žmonėms, nes tik mylint, viskas darosi lengva! Blogį turime visu griežtumu smerkti, bet žmogų, net ir klystantį, privalome mylėti. O to galima išmokti tik Jėzaus Kristaus mokykloje, kuris visiems yra vienintelė Tiesa, Kelias ir Gyvenimas. Tad teateinie, gerasis Jėzau, Tavo karalystė į mūsų visų sielas!

Iš teismo noriu paprašyti, kad išleistumėte į laisvę iš kalėjimų, lagerių ir psichiatrinių ligoninių visus žmones, kurie kovojo už žmogaus teises ir teisingumą. Tuo įrodytumėte savo gerą valią ir būtų gražus indėlis, kad gyvenime būtų daugiau harmonijos ir gėrio, o gražusis šūkis: „Žmogus žmogui brolis" virstų tikrove.

TEISMO SPRENDIMAS

(Nijole Sadūnaitė kalta):

Popietiniame posėdyje buvo perskaitytas teismo sprendimas.

Nijolė Sadūnaitė kaltinama pagal LTSR Baudžiamojo kodekso 68 str. 1 d. Už „LKB Kronikos" dauginimą bei platinimą ir baudžiama laisvės atėmimu tre-

jiems metams, atliekant bausmę griežto režimo lageriuose ir ištrėmimu trejiems metams.

Išklausiusi nuosprendį, Nijolė Sadūnaitė paklausė teismą:

— Kodėl taip mažai nubaudėte?

Teismo sprendimu N. Sadūnaitės rašomoji mašinėlė buvo konfiskuota.

1975 birželio 20, po pietų, saugumiečiai atėmė iš Sadūnaitės visus užrašus ir, padarę kruopščiausią kratą, išvežė į lagerį šiuo adresu:

Mordovskaja ASSR,
431200 Tenguševskij raj.,
pos. Baraševo, učr. ž x 385/3-4.

(Nuteistosios keli asmens bruožai):

Nijolė Sadūnaitė yra gimusi 1938 metais Dotnuvoje. Jos tėvas — Žemės ūkio akademijos dėstytojas. Giliai tikintys tėvai stengėsi dukrą gražiai išauklėti.

1955 baigė Anykščių vidurinę mokyklą. Nors tikintys mokiniai mokykloje būdavo diskriminuojami, tačiau Nijolė niekada sekmadieniais nepraleisdavo šv. Mišių. Kai ekskursijų metu tekdavo aplankyti bažnyčias, Sadūnaitė draugų ir mokytojų akivaizdoje turėdavo drąsos atsiklaupti ir pagarbinti Švč. Sakramentą.

Penkerius metus Nijolė slaugė sergančią motiną, kuri mirė 1970 metais. Jos tėvas miręs 1963 metais. Keletą metų rūpestingai slaugė kan. P. Raudą. Kiekvieno žmogaus kančia rasdavo Nijolės širdyje atgarsį.

Sadūnaitė stengėsi savo poreikius sumažinti iki minimumo, kad galėtų padėti kitiems. Kartais atiduodavo kitiems pačius reikalingiausius savo daiktus.

* * *

(Kur dabar kiti nuteistieji?):

1975 balandžio 20 Povilas Petronis jau buvo nugabentas į kalinimo vietą. (Apie jo teismą žr. „LKB Kronika" Nr. 13.) Dabartinis jo adresas:

Mordovskaja ASSR,
431200 Tenguševskij raj.,
pos. Baraševo, učr. ž x 385/3-5.

1975 kovo 17 nuteistasis Juozas Gražys (žr. „LKB Kronika" Nr. 16) yra kalinamas Permės srityje:

Permskaja obl.,
Čusovskij raj.,
pos. Kučino, učr. v s 389/36.

* * *

1975 gegužės 2 Virgilijus Jaugelis Lukiškių kalėjimo ligoninėje pradėjo bado streiką, kadangi TSRS Prokuratūra nereagavo į jo pareiškimą (žr. „LKB Kronika" Nr. 16).

1975 gegužės 7 Virgilijus dėl sunkios ligos buvo komisuotas ir vos gyvas automašina pristatytas į namus.

1975 birželio 20 Kauno onkologiniame dispanceryje jam buvo padaryta sunki žarnyno operacija, po kurios pačiu geriausiu atveju liks invalidas.

Šiuo metu Lietuvos katalikai pagrįstai klausia: Ar galimas dialogas su tais, kurie pripažįsta tik melą ir smurtą, kurie fiziškai naikina pačius geriausius Lietuvos sūnus ir dukras?

* * *

VĖL KRATOS IR TARDYMAI

(Krata pas gydytoją Jadvygą Lapienytę):

Vilnius. 1975 balandžio 7 pas vilnietę gydytoją Jadvygą Lapienytę (Tilto g. 12-6) buvo padaryta kra-

ta, kuriai vadovavo saugumo majoras Markevičius. Saugumiečiai ieškojo „antitarybinės“ spaudos, tačiau nieko nerado. Tardymas po kratos užsitęsė 5 valandas. Gydytoja J. Lapienytė buvo klausinėjama apie suimtąją Nijolę Sadūnaitę. Tardytojai stebėjosi, kad gydytoja, turinti aukštąjį išsilavinimą, esanti tikitnti. . .

* * *

(Vilniaus saugume kamantinėjamas Kabelių klebonas kun. J. Lauriūnas):

Tuojau po 1975 m .Velykų į Vilniaus saugumą buvo iškviestas Kabelių (Varėnos raj.) klebonas kun. J. Lauriūnas. Pokalbio metu jam buvo pareikšta, kad „LKB Kronika“ Lietuvos Katalikų Bažnyčiai nieko gero neduosianti, tik pakenksianti.

* * *

(Ceikinių kleboną kun. K. Garucką „šviečia“ saugumiečiai):

Ignalina. Po Velykų Ceikinių klebonas kun. K. Garuckas taip pat buvo kviečiamas į Vilniaus saugumą. Dėl senyvo amžiaus vykti atsisakė. Tuomet saugumiečiai atvažiavo į Ignaliną ir čia kun. Garucką „švietė“ apie „LKB Kronikos“ daromą žalą. . .

* * *

(Įgaliotinis K. Tumėnas reikalavo: vysk. L. Povilonis turįs sustabdyti „LKB Kroniką“):

Vilnius. Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas reikalavo, kad vysk. L. Povilonis dėtų pastangų sustabdyti „LKB Kroniką“. Vyskupas atsisakė, nes ne jis ją iššaukęs ir nieko negalįs padaryti. Įgaliotinis likęs labai nepatenkintas tokia pasyvia vyskupo laikysena.

* * *

(Inž. V. Vaičiūnas atsisako saugume pasirašyti jį kaltinantį perspėjimą):

Kaunas. 1975 kovo 3 inžinierius Vytautas Vaičiūnas buvo kviečiamas atvykti į Kauno saugumo komitetą. Kadangi kvietimas buvo įmestas į pašto dėžutę ir Vaičiūno išimtas pavėluotai, tai kviestasis į saugumą nenuvyko. Po kurio laiko iš saugumo kelis kartus skambino telefonu ir vis kvietė atvykti „dėl senų bėdų". Vaičiūnas atsakė, kad jau teismas praėjęs ir senų bėdų jau nėra. „Jums dar nebaigtas", — atsakė saugumietis. V. Vaičiūnas pažadėjo atvykti tik tuo atveju, kai būsiąs oficialiai iškviestas.

Gegužės 12 inžinierius Vaičiūnas nuvyko į Kauno saugumą, kur buvo apibartas už laišką, patekusį į „LKB Kroniką" (žr. „LKB Kronika Nr. 15). Saugumo tardytojas vertė Vaičiūną pasirašyti perspėjimą, kad savo namuose leidęs gyventi valstybiniam nusikaltėliui P. Petroniui, padėjęs jam ir Plumpai įsigyti „Erą" ir talkininkavęs su motociklu Petronio nusikaltimuose. Jei panaši veikla nesiliausianti, tai būsiąs baudžiamas. Vaičiūnas pasirašyti atsisakė, paaiškindamas, kad ir be parašo galės būti nubaustas.

* * *

VILNIAUS ARKIVYSKUPIJA

Vilnius.

(Vilniaus arkivyskupijos kunigų pareiškimas):

TSRS KP CK Generaliniam Sekretoriui
TSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumui
TSRS Generaliniam Prokurorui
LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumui
LTSR Prokurorui
Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Telšių ir
Kaišiadorių vyskupijų kurijoms

LTSR Vilniaus arkivyskupijos žemiau pasirašiusių kunigų

P a r e i š k i m a s

Lietuvos katalikai, stokodami religinės literatūros, skaudžiai kenčia. Tiesa, tarybiniais metais buvo išleisti šie leidiniai: kan. J. Stankevičiaus „Maldaknygė", „Liturginis maldynas", „Vatikano II susirinkimo nutarimai", „Apeigynas", „Naujasis Testamentas", „Psalmynas". Jie tikienčiųjų poreikių nepatenkino, nes buvo išleisti tokiu mažu tiražu, kuris naudingas tik ateistams dėl užsienio propagandos, esą, „ir pas mus religijos laisvė". Pvz., „Naujojo Testamento" Ceikinių parapija, turinti apie 3000 tikinčiųjų, gavo tik 10 egzempliorių.

(Religinio turinio literatūros badas ir prieštaringas LTSR Konstitucijos 97 str. taikymas iššaukė slaptą jos gaminimą):

Kenčiant religinės literatūros badą, atsirado žmonių, kurie žinodami, kad Tarybų Sąjungos Konstitucijos 135 str. ir Lietuvos TSR Konstitucijos 97 str. garantuoja religijos ir spaudos laisvę, taip pat žinodami, kad Lietuvos TSR civilinė valdžia, prieštaraudama šiems įstatymams, neleidžia Lietuvos katalikams spausdinti religinio turinio knygų, ryžosi slaptai spausdinti ir platinti maldaknyges. Kai kurie iš jų 1973 metais buvo suimti. 1974 gruodžio mėnesį Lietuvos TSR Aukščiausias Teismas nuteisė P. Petronį laisvės atėmimu 4 metams griežtojo režimo pataisos darbų kolonijoje, P. Plumpą — laisvės atėmimu 8 metams griežto režimo pataisos darbų kolonijoje, J. Stašaitį — laisvės atėmimu vienieriems metams ir V. Jaugelį — laisvės atėmimu 2 metams bendrojo režimo pataisos darbų kolonijoje.

(„Tiesa" nuslėpė visuomenei nuteistųjų „kaltės" tikrovę):

„Tiesa" (1973.XII.23 ir 1974.XII.29), rašydama apie šiuos žmones, konkrečiai nepasakė plačiajai visuomenei, kokius leidinius jie daugino ir platino. Ji rašė: „neteisėtai daugino ir platino leidinius, skleidžiančius išgalvotus, provokacinius gandus, šmeižiančius tarybinę valstybę ir visuomeninę santvarką."

(Mons. Č. Krivaitis parėmė okupantų melą):

Kaip tie leidiniai vadinosi, „Tiesa" nutyli. Tik Vilniaus arkivyskupijos valdytojas mons. Č. Krivaitis, dalyvaudamas 1975.II.25 Amerikoje spaudos konferencijoje, prasitarė, kad tie žmonės po ilgo tardymo yra nubausti už „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką". Maldaknygių gaminimą ir mons. Č. Krivaitis nutyli, nes pagal jį „Katalikų Bažnyčia Tarybų Lietuvoje funkcionuoja normaliai". („Gimtasis kraštas", 1973. XI.8).

(Jei tarybinė spauda tyli — apie skriaudas tikintiesiems turi šaukti „LKB Kronika"):

Tarybinė spauda dažnai kelia aikštėn, kritikuoja ir smerkia įvairius trūkumus bei nusikaltimus liaudies gerovei. Tačiau niekas nepaliečia tikintiesiems daromų nusikaltimų, nors jie kartais būna tokie dideli, jog net prieštarauja tarybinei Konstitucijai ir Žmogaus teisių deklaracijai. Apie tai turėtų rašyti visa tarybinė spauda, bet ji tyli. Todėl šį darbą atlieka „LKB Kronika".

„LKB Kronika" nieko nerašo prieš tarybinę santvarką, — ji iškelia tik nusikaltimų prieš tikinčiuosius faktus, kurių teisingumo niekas nepaneigs. Ar Ceikinių, Adutiškio, Mielagėnų, Iganalinos ir kitų parapijų tikinčiųjų pareiškimai civilinės valdžios atsto-

vams yra šmeižikiško pobūdžio? Ne! To niekas neįrodys. **Kai nebus tikinčiųjų persekiojimo, tada nebus įvairių tikinčiųjų pareiškimų bei skundų, o tuo pačiu nebus ir „LKB Kronikos“.** Dabartinėse sąlygose **„LKB Kronika“yra kenčiančiųjų Katalikų Bažnyčios vaikų Lietuvoje pagalbos šauksmas.**

(Aukščiausiojo Teismo nuosprendis neteisingas, nes prieštarauja LTSR Konstitucijai ir Žmogaus teisių deklaracijai):

LTSR Aukščiausiojo Teismo nuosprendį laikome neteisingu ir prašome jį panaikinti štai dėl ko:

1. Jei Pagrindinis mūsų įstatymas — LTSR Konstitucija garantuoja sąžinės, religijos kulto ir spaudos laisvę, jei 1948 gruodžio 10 Suvienytųjų Nacijų Organizacijos Generalinė Asambleja priėmė Visuotinę Žmogaus teisių deklaraciją, kurią pasirašė ir Tarybų Sąjunga, tai tikintieji privalo turėti sąlygas bei galimybes savo tikėjimui pažinti ir jį viešai išpažinti. Kitaip, ko verta teisė, jei nėra galimybės ja naudotis? Tikėjimui pažinti reikalingi katekizmai, maldaknygės ir religinė literatūra, kurios Tarybų Lietuvos civilinė valdžia neleidžia spausdinti. Tuo ji prieštarauja LTSR Konstitucijai ir Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai.

(LTSR Aukšiausiasis Teismas kaltino už maldaknygių gaminimą, o nuteisė už „LKB Kroniką“):

LTSR Aukščiausiasis Teismas kaltino P. Petronį ir J. Stašaitį maldaknygių gaminimu ir platinimu; teisme dauguma liudininkų kalbėjo tik apie jų spausdinimą, įrišimą bei platinimą. Tačiau LTSR Aukščiausiasis Teismas kaltinamojoje išvadoje paminėjo tik „LKB Kronikos“ ir kitų antitarybinių leidinių dauginimą bei platinimą. Todėl LTSR Aukščiausiasis Teis-

mas, nuteisdamas P. Petronį ir J. Stašaitį, kurie gamino ir platino maldaknyges, pasielgė neteisingai. Religinė literatūra — tikinčiųjų gyvybinis reikalas. Nors teismai teis ir baus sunkiausiomis bausmėmis, tikintieji kiek sugebės ir toliau nelegaliai gamins religinę literatūrą tol, kol valdžia neleis ją oficialiai spausdinti.

(Pagal Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 str. — jie nenusikalto):

2. LTSR Aukščiausiasis Teismas kaltino P. Plumpą ir V. Jaugelį „LKB Kronikos" dauginimu ir platinimu, o 1975 kovo mėnesį dar nuteisė J. Gražį trejiems metams laisvės atėmimo už „LKB Kronikos" įrišimą. N. Sadūnaitė, suimta 1974 metais, dar tardoma ir laukia teismo.

Vienų nuteisimą, o kitų kaltinimą mes laikome neteisingu, nes aukščiau paminėtų asmenų veikloje **nebuvo nusikaltimo.** Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (19 str.) sako, kad „kiekvienas žmogus (...) turi teisę ieškoti, gauti ir platinti informaciją bet kuriomis priemonėmis". Todėl daugindami ir platindami „LKB Kroniką" jie nenusikalto. LTSR Baudžiamasis kodeksas negali prieštarauti Konstitucijai ir Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai.

(Mons. Č. Krivaitis begėdiškai meluoja):

Be to, „LKB Kronika" yra ne šmeižtas, o tikrų faktų leidinys. Kad Lietuvos tikintieji gyvena religinės priespaudos laikus, neužginčys nė kai kurių Lietuvos vyskupų, vyskupijų valdytojų ar šiaip kunigų duodami interviu užsienio laikraščiams ir radijui. Pvz., Vilniaus arkivyskupijos valdytojas mons. Krivaitis, kaip rašė „Tiesa" (1975.II.20), Niujorko spaudos konferencijoje 1975 m. pareiškė: „Tarybų Lietuvoje tikin-

tieji turi visas sąlygas praktikuoti religiją. Nei jie, nei jų vaikai nėra persekiojami už savo įsitikinimus. Mes, dvasininkai, turime visas sąlygas savo darbui."

Jeigu tai būtų tiesa, jeigu turėtume visas sąlygas darbui, tai kodėl Vilniaus arkivyskupijoje net 8 kunigai aptarnauja po dvi parapijas, o kun. Alfonsas Merkys net tris — Turmantą, Tilžę ir Smalvas? Kodėl Vilniaus vyskupijoje parapijas aptarnauja tokio amžiaus kunigai: P. Bekiš (77 m.) — Vilniaus Šv. Dvasios parapijos klebonas, L. Chomski (90 m.) — Baltosios Vokės parapijos klebonas, L. Ivančik (79 m.) — Korvio klebonas, L. Laucevič (80 m.) — Rudininkų klebonas, A. Liachovič (80 m.) — Mickūnų klebonas, S. Malachovski (77 m.) — Eitmoniškių klebonas, V. Novicki (78 m.) — Parudaminio klebonas. Šie kunigai, išskyrus kun. P. Bekišą, neturi pagalbininkų.

Duotieji pavyzdžiai rodo, koks didelis Lietuvoje yra kunigų trūkumas. Tuo tarpu daugelis kandidatų, norinčių tapti kunigais, nepatenka į Kunigų seminariją, nes jų neprileidžia saugumo organai.

1974 m. Lietuvoje mirė 22 kunigai, o įšventinti tik 8. Naujų klierikų priimta 10. Taigi tikinčiųjų padėties negalima laikyti normalia. Bažnyčia engiama.

(Tikintieji visiški beteisiai; jie teisiami nesivadovaujant jokiais kodeksų straipsniais, — todėl ir jų nuteisimas neteisėtas):

3. Virš minėtų „nusikaltėlių" byla ir teismas yra akivaizdžiausias tikinčiųjų **beteisiškumo** įrodymas. Lietuvos saugumo organams kovojant su tikinčiaisiais net neegzistuoja kodeksų straipsniai. LTSR Baudžiamojo proceso kodeksas (106 str.) sako, kad tik dėl ypatingiausio bylos sudėtingumo suėmimo laikas tiriant bylą gali būti Genralinio Prokuroro pratęstas iki 9 mėn. nuo suėmimo dienos. P. Petronio ir P. Plum-

pos suėmimas, tiriant bylą, užtruko net 12 su puse mėnesio (1973.XI.19 - 1974.XII.2), J. Gražio — 11 mėnesių (1974.IV.24 - 1975 kovo mėn.). Visa tai turėdami prieš akis, prašome LTSR Aukščiausiojo Teismo nuosprendį anksčiau paminėtiems asmenims panaikinti ir nuteistuosius bei tardomuosius paleisti, o Lietuvos tikintiesiems užtikrinti teisę naudotis laisvėmis, kurias garantuoja tarybinė Konstitucija ir Visuotinė žmogaus teisių deklaracija.

1975 m. balandžio 28 d.

Lietuvos TSR, Ignalinos raj. Ceikiniai
kun. **Karolis Garuckas**

Zarasų raj., Smalavos
kun. **Alfonsas Merkys**

Švenčionių raj., Adutiškis
kun. **Bronislavas Laurinavičius**

Vilniaus raj., Nemenčinė
kun. **Kazimieras Pukėnas**

Vilnius, Kretingos g. 7-3
kun. **Stasys Valiukėnas**

Vilnius, Nugalėtojų g. 20
kun. **Pranas Šviontek**

* * *

PANEVĖŽIO VYSKUPIJA

Krinčinas.

(Krinčino klebono kun. Balio Babrausko pareiškimas):

LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo Pirmininkui
Panevėžio vyskupui dr. R. Krikščiūnui
Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui K. Tumėnui
Valstybės saugumo komitetui

Kun. Babrausko Balio, A.,
gyv. Pasvalio raj., Krinčine

Pareiškimas

Šių metų birželio 15 bus rinkimai į TSRS Aukščiausiąją Tarybą. Piliečiai turi teisę ir pareigą rinkimuose dalyvauti. Tačiau aš, kaip Katal. Bažnyčios kunigas, ne kartą buvau Valstybės saugumo ir rajono pareigūnų diskriminuojamas ir su manimi elgaiamsi, tarsi būčiau už įstatymų ribos. Gindamas savo teises ir konstatuodamas kai kurių pareigūnų vykdomus įstatymų pažeidimus, kreipiausi į Valstybės saugumo komitetą Vilniuje ir Teisingumo ministrą, bet jokio konkretaus atsakymo bei apgynimo niekur negavau. Todėl dėl ištisos eilės faktų (juos nurodysiu žemiau) aš atsisakau balsuoti, kaip pilietis, kuris neturi teisių, o tik pareigas.

(Saugumiečių diskriminuojamas kaip beteisis asmuo):

1973 lapkričio 20 grupė saugumo darbuotojų, vadovaujamų kapitono Jasinsko, darydama kratą, grubiai pažeidė LTSR BPK 192 str., kuriame pasakyta: „Visi paimtieji daiktai ir dokumentai turi būti išvardijami kratos protokole arba prie jo pridedamame apyraše, nurodant kiekį ir matą.“ Saugumo darbuotojai paimtų daiktų neįrašė nei į kratos protokolą, nei į pridedamąjį apyrašą.

Du kartus (1973.XI.21 ir 1974.VIII.2) buvau tardomas, kaip kaltinamasis (būdamas alkanas, paėmiau paduoto maisto, t.y. draudžiant religinę spaudą — paėmiau man paduotas knygas), o protokole užrašė ir žodžiu teigė, kad esu tardomas, kaip liudininkas. Nei aš pats supratau, nei jie man atsakė į klausimą: „Apie kieno nusikalstamą įvykį aš turiu liudyti?“ Todėl šiuo pareiškimu nuo tardymų parašų atsisakau, nes abu tardymus laikau neteisėtais.

(Nusikalstamas kratos aktas, pabūgęs viešumos):

Po kratos buvau iškviestas į Biržų raj. Vykdomąjį komitetą ir tenai šios įstaigos pirmininkas A. Tumėnas perspėjo: „Aš esu Biržų saugumo komiteto įgaliotas perspėti jus, kad apie kratą niekam nekalbėtumėte." Paaiškinau, kad per kratą buvo atimtos ne tik mano asmeninės religinės knygos ir kiti daiktai, bet ir Smilgių bei Suostų bažnyčios nuosavybė: maldaknygės, giesmynėliai ir giesmės su natomis. Todėl privalėjau parapijiečiams paaiškint, kas jas atėmė. Tuo perspėjimu Biržų saugumas parodė, kad kratos aktas yra nusikalstamas, kuris bijo viešumos. Tą nusikaltimą patvirtina atimtieji daiktai: senos ir naujesnės maldaknygės, katekizmai, „N. Testamento" knygos. Teisybės šaukiasi parduotuvėje nusipriktas popierius ir visos magnetofono juostos su man brangiais įrašais. Visa tai buvo suversta į maišus ir įmesta į sunkvežimį.

(Šmeižtais ir grasinimais Biržų rajono darbuotojai dengia savo nusikaltimus):

Po kratos Biržų raj. darbuotojai įvairiomis progomis skleidė apie mane niekšiškiausius šmeižtus. Pvz., „Kunigas Babrauskas, išvažiuodamas iš Suostų ir Smilgių parapijų, pasisavino bažnytinę kasą." Pasiteiravęs sužinojau, kad nė vienas valdžios pareigūnas nesikreipė į Smilgių ar Suostų bažnytinį komitetą, teiraudamasis dėl kasos. Jiems tiesa nerūpi. Šmeižtai įstatymais draudžiami, o prieš kunigą viskas galima — jis nepasiskųs ir teisybės neras. Maža to, viešose paskaitose ne kartą grasino: „Kun. Babrauskas savo mirtimi nemirs..." Todėl turėjau teisę ir pareigą savo parapijiečiams per pamokslą pasakyti: „Kadangi esu ne tik viešai šmeižiamas, bet ir viešai

grasinama, todėl primenu jums, parapijiečiai, jei kas atsitiks su jūsų klebonu, žinokite, kieno darbas."

(Bedieviškasis komunizmas Lietuvą pavertė barbariškomis džiunglėmis):

Gyvenant šitokioje padėtyje, kyla klausimas: Kur aš gyvenu? Kur vyriausybė, įstatymai, žmogaus teisės? Nejaugi prieš kunigą ir tikintį žmogų viskas galima?

(Parsidavėliai okupantui terorizuoja kunigus ir tikinčiuosius):

1974 rugpiūčio 1 vėlai po pietų gavau šaukimą rugpiūčio 2 d. 10 val. atvykti į Vilniaus saugumo komitetą. Tą dieną buvo laidotuvės, sutartas krikštas, Parciunkulės atlaidai ir pirmas mėnesio penktadienis. Todėl nuvykti atsisakiau. Vakare Krinčino apylinkės pirmininkė prašė vykti, nes nesiliauja skambinti ir grasinti, kad atsivešią prievarta. Dėl ramybės paklausiau — visa palikęs, per naktį nuvykau. Kam to reikia? Gaisras? Avarija? Žmonės atlydėjo mirusį — nėra kunigo. Atvežė krikštyti vaiką — nėra kunigo. Parciunkulės atlaidai, pirmas penktadienis — nėra kunigo. „Iškviestas Vilniaus sauguman. Ką ten jam darys? Štai kaip su mumis ir kunigais elgiasi valstybė," — aimanavo žmonės. Kam reikalinga ta antivalstybinė propaganda, žmonių gąsdinimas ir varginimas?

Nesuprantu, kodėl valstybė naudoja visą saugumo jėgą ir daro išlaidas tikinčiųjų ir kunigų persekiojimui? O kad tai tikra, primenu vieną įvykį. Prieš kratą su vienu parapijiečiu taisėme Smilgių bažnyčios stogą. Tuo metu atėjo moteris su keturiais vaikučiais, kad paklausinėčiau ar moka katekizmą. Nuo stogo paprašiau, kad palauktų ant šventoriaus, kol baig-

siu darbą. Moteris atsisėdo ant suoliuko ir, išsiėmusi katekizmą, mokė vaikus. Sekančią dieną atvyko pas mane į Smilgius Biržų saugumo viršininkas Jasinskas ir užsipuolė: „Kokia vienuolė mokė pas tave vaikus katekizmo? Tai nusikaltimas! Rašyk pasiaiškinimą!"

(Meluodami nesusitarę, kunigui neleidžia turėti telefono):

Keliais įvykiais pailiustruoju rajono valdžios elgesį.

Atvykęs į Krinčiną, norėjau persiregistruoti mano bute esantį telefoną. Krinčino pašte pasiteiravau, ar galima tai padaryti. Man atsakė, kad Krinčino paštas turi 7 laisvus numerius ir nėra nė vieno pareiškimo. Parašiau pareiškimą Pasvalio Ryšių viršininkui. Šis pasakė, kad mano telefono perregistravimą nuspręs rajono vyriausybė. Po kelių dienų gavau atsakymą: „Į Jūsų pareiškimą pranešame, kad perregistruoti Jums buvusį pil. Raščiaus Prano telefoną nėra galimybės, nes minėtas numeris reikalingas Krinčino kolūkio telefono įrengimui.

Ryšių mazgo viršininkas Č. Monkevičius."

Tuojau atvyko darbininkai ir telefono aparatą išsinešė. Kreipiausi į Religijų reikalų tarybos įgaliotinį K. Tumėną, tačiau jis neatsiliepė. Nes ir tokio mažmožio, kaip telefonas, neleidžiama turėti.

1974 lapkričio 1 d. 15 val. po Visų Šventų pamaldų savo pašto dėžutėje radau pranešimą, kad esu Pasvalio rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojo kviečiamas lapkričio 1-ją dieną 12 val. į Krinčino kolūkio kontorą. Pranešimą buvo pasirašęs Krinčino apylinkės sekretorius. Kviečiamas 12 val., o einant į bažnyčią pamaldoms, jokio pranešimo dar nebuvo. Perskaitęs pranešimą, parodžiau jį dar 3 as-

menims. Kas tai būtų? Apsirikimas? Pasitikrinau Krinčino apylinkėje — gal pamiršo laiku atnešti? Ne. Jie patys gavo tą pranešimą lapkričio 1-ją prieš 12 val.

Lapkričio 20 Pasvalio rajono Vykdomajame komitete mane užpuolė: „Kodėl nesiskaitote su vietos valdžia? Kviečiamas neatvykstate! Kad daugiau taip nesikartotų! Mes šito nepakęsime!“ Bandžiau aiškintis, kad buvusi fizine negalimybė — pranešimą gavau 15 val., o kviečiamas 12 val. Į mano pasiaiškinimą nekreipė dėmesio, o tik pabrėžė: „Mes tokio nesiskaitymo daugiau nepakęsime!“ Ką turėjau daryti?..

* * *

(Laiškanešę V. Uzelienę už bažnyčios lankymą atleido iš darbo):

Štai dar du įvykiai iš tikinčiųjų persekiojimo: 1975 kovo mėnesį atleido iš darbo kolūkio „Laisvoji žemė“ laiškanešę Valę Uzelienę už tai, kad ji lanko bažnyčią. Smilgių apylinkės pirmininkas Stričkas Uzelienei pasakė, kad „įstatymas draudžia tikinčiajai dirbti laiškaneše. Nori ar nenori, vis tiek tave išmesime iš darbo.“ Grasinimą įvykdė. Uzelienė šiuo reikalu kreipėsi į „Valstiečių laikraščio“ redakciją, o ši laiškanešės skundą persiuntė tiems, kurie ją atleido, ir, tarsi pasityčiodami, pranešė, kad jos skundas persiųstas vietinei valdžiai.

* * *

(Mokyt. Geležiūtė tyčiojosi ir mušė našlaitį A. Beleką už bažnyčios lankymą):

1973 m. Suostų mokykloje mokyt. Geležiūtė, išbarusi ir pasityčiojusi iš našlaičio Antanuko Beleko, pamokos metu mušė jį per ausis, kad jis buvęs bažnyčioje. Galima mušti — kas gins našlaitį?

* * *

(Ateistams duota pilna laisvė persekioti ir terorizuoti tikinčiuosius. Šaukiantis pagalbos — prokuratūros tyli):

Tai vis mano parapijiečiai, turėję nukentėti už savo tikėjimą nuo ateistų, kuriems duota laisvė naudoti visas priemones prieš tikinčiuosius. Tai maža dalelė tų skaudžių pavyzdžių, kuriuos aš matau ir dėl kurių pergyvenu.

Skaudu, kad pas daugelį pareigūnų nematai žmoniško veido, susiduri su nepakantumu, fanatizmu, o kartais net teroru. Kur Konstitucija? Kodėl piliečių teisių niekas negina? Kodėl tyli prokuratūros? Kai ieškai tiesos, susiduri su tyla.

Aš, eilinis valstybės pilietis, dabar klausiu: ar galiu balsuoti? Dėl ko turėčiau balsuoti?

Kol aš ir mano tikintieji būsime diskriminuojami, valdžios pareigūnų užpuldinėjami, šmeižiami, kol nebus sugrąžinti per kratą atimti daiktai, tol balsuoti negalėsiu.

Krinčinas, 1975 birželio 11.

Kun. B. Babrauskas

MINTYS PERGALĖS ŠVENTĖS PROGA

(Okupanto kryžiuojamos ir savųjų parsidavėlių kankinamos lietuvių tautos sopulingas skundas):

„LKB Kronika" pateikia raštu platinamas mintis, kurios atspindi daugelio lietuvių mąstyseną ir jausmus.

„30 metų nuplaukė į praeitį, kai užgeso karo ugnys. Dėlto reikia džiaugtis, bet **lietuviui yra ko ir liūdėti.** Nemuno šalis — kaip žirnis prie kelio, skriaudžiama ir Rytų, ir Vakarų. Pastarieji šaukė apie „tūkstantmetį reichą", o dabar gi kalbama apie amžinąjį. Rudieji „vaduotojai" planavo iškeldinti „netinkamus

lietuvius“ prie Uralo, raudonieji užsimojo dar toliau — išblaškyti lietuvius po visą Sibirą. Mūsų tautoje sunku surasti šeimą, kurios kas nors iš artimųjų „savo noru“ nebūtų važiavęs pasižiūrėti baltųjų meškų... 1941 metų tremtinių šeimos buvo išdraskytos — vyrai atskirti. XX amžiaus vergų eksploatatoriai pasirinkdavo iš tremtinių darbingus ir panaudodavo, duodami 400 gramų duonos dienai, kitiems užtekdavo ir 200 gramų... Kūdikiai miršta ne tik Afrikoje, kur siaučia sausros, bet ir komunistinio humanizmo šalyje, kur tam tikros kategorijos žmonės buvo paversti vergais. Lietuvis tremtinys girdėdavo žodžius: „Jus čia atvežė dvėsti!“ Tai nebuvo tuščia frazė — lietuvių motinų gimdyti vaikai išbarstė savo kaulus nuo Uralo iki Magadano, nuo šaltųjų Archangelsko, Vorkutos ir Narilsko iki karštųjų Kazachstano zonų.

Buvo planas sukurti **Lietuvą be lietuvių,** kuriuos turėjo ištikti panašus likimas, kaip kalmukus, totorius ir kitas mažas tautas — jos buvo iškeldintos ir sutirpdytos „broliškųjų nacijų“ katile. Laimė, kad šį „istorijos vyksmą“ sutrukdė Stalino mirtis, atnešusi šiokį tokį palengvėjimą — atsisakyta grubaus fizinio genocido metodo, pakeičiant jį moraliniu genocidu.

Atsikūrė Lietuva iš po karo griuvėsių, bet tik ne tokia, kaip buvo numatyta 1920 liepos 12 sutartimi Maskvoje. Tarybų Rusija nesilaiko savo sutarčių: 20,000 km^2 buvo atplėšta nuo Lietuvos ir atiduota Baltarusijai ir Lenkijai. 40,000 lietuvių, kurie lenkų okupacijos metais turėjo lietuviškas mokyklas, šiandien yra mirę lietuvių tautai — kas bandė kovoti už teisę lietuviškai mokytis, pajuto kietą Minsko ranką.

Paskutinio karo sūkuryje Lietuva neteko apie 540,000 žmonių. Didesnė jų pusė žuvo po 1945 gegužės 9-sios... Net oficialios statistikos duomenimis, nežiūrint kolonizatorių antplūdžio, Lietuvoje gyvena 40,000 mažiau, negu buvo 1897 metų surašymo metu.

Džiaugiamasi laisve, bet kas suskaičiuos žuvusius, ištremtus, kalintus, tebekalinamus, persekiojamus?

Didžiuojamasi naujomis gyvenvietėmis ir naujais namais, bet nekalbama apie sugriautas sodybės, kurios liko be šeimininkų, apie sunaikintus ir nykstančius architektūros paminklus, griūvančias ir remontuoti neleidžiamas bažnyčias, apie vaikų išnešiotas brangių vargonų dūdas ir sudaužytas statulas.

Giriamasi krašto supramonimu (ta dingstimi gabenama trūkstama darbo jėga iš „broliškų respublikų"), bet nutylima apie gamtos žalojimą. Užsienio šalims dujos parduodamos spekuliatyvinėmis kainomis, Lietuvos šiluminės elektrinės turi kūrentis mazutu ir teršti aplinką.

Kalbama apie tūkstančius litrų pieno, **bet mes skęstame milijonų litrų alkoholio upėje,** kurioje žūva mūsų tautos fizinė ir moralinė sveikata. Trimituojama apie kultūros ir švietimo suklestėjimą, bet švietimo, sveikatos apsaugos ir socialinio aprūpinimo išlaidos padengiamos iš pelno, gauto už alkoholio pardavinėjimą. Iš kiekvieno piliečio valdžia per metus surenka daugiau negu 150 rub. už alkoholį. Neleidžiama steigti blaivininkų draugijos, kaip to neleido ir caro valdžia, uždariusi organizuotus Valančiaus laikų sambūrius.

Knygų rinkoje vyrauja partinė makulatūra ir verstiniai bei menkaverčiai leidiniai didžiuliais tiražais, žalojantys jaunimą. Pvz., „Zuikių pasakos" išleistos 50,000 egz. tiražu. Lituanistinė literatūra (Baranauskas, Valančius, Pietaris) išleidžiama nepilnai ir labai mažu tiražu (5000 egz.), kurio didelė dalis propagandos tikslais išvežama į užsienį taip, kad liaudis, turint galvoje didelį mokytojų ir studentų skaičių, šių leidinių negauna. Neleidžiama originalių knygų apie Lietuvos istoriją.

Rusiškos mokyklos Lietuvoje steigiamos nepriklausomai nuo rusų gyventojų skaičiaus vietovėje, o 170,000 lietuvių, gyvenančių Sibire, Kazachstane, Baltarusijoje, Kaliningrado srityje, neturi nė vienos lietuviškos mokyklos. Kai prieš kelerius metus Amerikoje užsidarė paskutinė lietuviška gimnazija, mūsų spauda nemažai pritriukšmavo, bet niekas nešaukia, kad dešimtys tūkstančių lietuvių atskirose vietovėse gyvena net be pradinių lietuviškų mokyklų. Prieškario metais daug mažesni lietuvių etniniai vienetai Vilniaus krašte ir Latvijoje turėjo savo mokyklas, net progimnazijas (Gervėčiuose), gimnazijas (Vilniuje, Švenčionyse, Rygoje). Kai kur, pvz., Komi ASSR, lietuviai bandė organizuoti savo sporto klubus — aikšteles, bet saugumas tuojau užgniaužė.

Tarybinė spauda nuogąstauja, kad Amerikoje nutautėja lietuviai, bet kiek yra šiandien lietuviškų šeimų, kur vaikai jau sunkiai ištaria lietuvišką žodį, nepažįsta lietuviškų raidžių! Pačioje Lietuvoje mokymo programose rusų kalba užima vis didesnę ir didesnę vietą, tuo pačiu palikdama vis mažesnę vietą lietuvių kalbai, literatūrai ir istorijai. Tai liūdna prognozė mūsų tautos nulietuvėjimui.

Drįstama kalbėti net apie Lietuvos suverenumą, kai 85 % Lietuvos pramonės gamyklų priklauso Maskvai, ir tik vietinės pramonės įmonės paliktos respublikos žinioje. Lietuvos užsienio reikalų ministerija apsiriboja užsienio lietuvių aprūpinimu propagandine literatūra. Kariniai komisariatai atlieka vien rekrutų rinkimą, kurie išsklaidomi po Sąjungos gilumą, nes nebėra „16-osios lietuviškos divizijos“, kuri propagandiniais tikslais buvo sukurta karo metu, o po karo išformuota. „Suvereninė“ valstybė neturi teisės net politinius kalinius laikyti savo teritorijoje. . .

Į visus turistinius maršrutus įjungiamas Pirčiupis, bet mažai kas žino, jog ši tragedija pagal Mask-

vos nurodymą buvo išprovokuota Sniečkaus, Zimano ir Šumausko. Ar daug kas žino, kiek Lietuvoje yra Pirčiupių? Tik prieš kelerius metus Maskva leido prisiminti Ablingą. O kiek yra Pirčiupių, kur kaltininkai yra ne vokiečiai! Rainiai, Pravieniškės, Musteika — (Marcinkonių apyl., Varėnos raj.), kur 1944 birželio 24 buvo surinkti visi tuo metu kaime buvę vyrai — 14 žmonių ir sušaudyti. Apie tai tylima, kaip kasdien nutylimos net smulkmenos, jei jos neatitinka partijos linijos. Net apie nuo bėgių nuvirtusį taukinį ir įgriuvusį tiltą nedrįstama pasakyti tiesos, neleidžiant net užuojautų pareikšti laikraštyje, kai užsienyje panašiais atvejais būna visuotinio gedulo dienos. Kai pabandoma iškelti tiesą, kai atkreipiamas dėmesys į nenormalybes bei trūkumus, tai pavadinama šmeižtu. Pavyzdžiui, „LKB Kronika" yra apšaukta kaip šmeižtų rinkinys.

Kitose socialistinėse šalyse po karo kunigų skaičius pagausėjo, statomos naujos seminarijos ir bažnyčios (Lenkija šiuo metu turi daugiau negu 18,000 kunigų. Tai 4000 viršija prieškarinį skaičių), o mes netenkame kunigų — vietoje 2 ar 3 mirusių leidžiama turėti vieną naują kunigą, kurio paruošimui sudaromos nenormalios sąlygos, nes dėstytojų ir studentų tinkamumą apsprendžia saugumas ir partija. . .

Tikintys ir praktikuojantys mokytojai atleidžiami iš darbo. Žmonės neturi maldaknygių: oficialiai jos neleidžiamos gaminti, o pasigamintos slapta — atimi-nėjamos (prie bažnyčių ir kratų metu). Paauglių ir jaunimo tarpe didėja nusikalstamumas, gausėja pavainikiai vaikai, plinta venerinės ligos, gausėja abortai, didėja šeimų skyrybos — moralinis balansas tikrai liūdnas. Domėjimasis savo krašto praeitimi laikomas nusikaltimu, kraštotyrininkai akylai sekami, tardomi — lietuvis dvasiniai dusinamas. . .

Šaukiama apie derliaus gausumą, bet šį derlių duoda ne tik išvaduota, bet ir okupuota žemė. Jei šiandien nestokojame duonos ir kitų gėrybių — nuopelnas ne „išvaduotojų", o tos mūsų tautos dalies, kuri išsaugojo savyje aukštas moralines savybes: darbštumą, sąžiningumą, atkaklumą. Šiuos bruožus lietuvis turėjo dar tada, kai gyveno be „išvaduotojų". Sunku tikėti, kad naujoji karta, perauklėta „moderniškai", bus darbštesnė ir sąžiningesnė. Jau matyti negeri ženklai.

Vertinant praeitį, nutylima, jei ne apšmeižiama visa, kas buvo gera, ir ko likučiais dar tebesinaudojama ir šiandien. Deja, šie sveikieji pradai nustelbiami naujų vėjų, blėsta tautinio savitumo ir moralinio tvirtumo jausmas, vis sparčiau linkstama prie vienodos formos be savito turinio. Maskvos replės siekia uždusinti lietuvio dvasią, numarinti lietuvišką mintį. .. Ar pasiduosime? Ar leisime, kad Rytų vėjas užpustytų mažutę mūsų šalį? Nejaugi mūsų dalis bus kaip Prūsų?

* * *

ŽINIOS IŠ VYSKUPIJŲ

VILNIAUS ARKIVYSKUPIJA

Vilnius.

(Nužudytas jaunas ukrainietis, ruošęsis stoti kunigų seminarijon):

Jaunuolis Olikevič Vitalij, ukrainietis iš Vinicos srities, prieš trejus metus atvyko į Vilnių išmokti lietuvių kalbos, norėdamas pasiruošti stoti į Kunigų seminariją (ukrainiečiai seminarijos neturi). Vitalijus patarnaudavo šv. Mišioms Šv. Mikalojaus ir Šv. Teresės bažnyčiose. Dažnai buvo saugumo tardomas. Jam buvo siūloma dirbti saugumo agentu ir už tai žada-

ma be karinės prievolės leisti stoti į Kunigų seminariją. Kovo 24 jis atšventė 18-ąsias gimimo metines. Gegužės 14 buvo rastas negyvas ir labai sumuštu veidu savo kambarėlyje, Gardino gatvėje.

Druskininkai.

(Prieš skelbiamą kulto „laisvę" valdžios pareigūnai vartoja brutalią fizinę jėgą):

1975 metais gegužės 25 dieną prie Druskininkų bažnyčios moteriškė pardavinėjo devocionalijas. Staiga ją apsupo draugovininkai ir milicininkas, kuris bandė jėga ją sulaikyti. Moteriškei pavyko išsprukti ir įbėgti į bažnyčią, kurioje vyko pamaldos. Pasigrobę krepšį su religiniais reikmenimis, užpuolikai dingo. Šį įvykį mačiusi poilsiautojų grupė garsiai reiškė savo pasipiktinimą tokiu chuliganišku elgesiu. Ant moteriškės rankų liko milicininko padarytos mėlynės.

Skelbiama kulto laisvė, o kulto reikmenų gamintojai persekiojami. Šiuo atžvilgiu samagono gamintojai jaučiasi saugiau, nes milicija jų ieškodama neparodo tokio uolumo, kaip gaudydama maldaknygių ir rožančių pardavėjus.

Spaudoje ateistai juokiasi, kad negražūs rožančiai, kryželiai. .. Ar yra galimybių pasigaminti gražesnių?

VILKAVIŠKIO VYSKUPIJA

Lazdijai.

(I. Klimavičiaus prie namo pasistatytas kryžius sukėlė ant kojų visą Lazdijų raj. Vykdomąjį komitetą):

LTSR Lazdijų rajono DŽDT Vykdomojo komiteto

s p r e n d i m a s

Lazdijai, 1975 m. liepos 1 d. Nr. 227

Dėl kovos su savavaline statyba Lazdijų rajone, Metelių žuvininkystės ūkyje, Buckūnų kaime.

Lazdijų rajono DŽDT Vykdomasis komitetas, apsvarstęs pateiktą medžiagą dėl savavališkai pastatyto kryžiaus Metelių žuvininkystės ūkyje, Buckūnų kaime, o taip pat remdamasis LTSR Ministrų Tarybos 1967 sausio 2 nutarimu Nr. 1 ir LTSR Civilinio kodekso 114 str.,

nusprendžia:

1. Iki 1975 liepos 15 nugriauti savavališkai pastatytą kryžių Klimavičiaus Igno, Kazio s. pasodybiniame sklype Metelių žuvininkystės ūkyje, Buckūnų kaime.
2. Neįvykdžius šio sprendimo pirmojo punkto, nugriovimo darbus pavesti savanorių gaisrininkų draugijai, išieškant iš Klimavičiaus Igno, Kazio s. išlaidas pagal savanorių gaisrininkų draugijos sąmatą.
3. Šio sprendimo vykdymo kontrolę pavesti rajono architekto įstaigai ir rajono vidaus reikalų skyriui.

Lazdijų raj. Vykdomojo komiteto pirmininkas
J. Andrijanovas

Lazdijų raj. Vykdomojo komiteto sekretorė:
Z. Giedraitienė.

1975 liepos 1 Lazdijų rajono architektas Aloyzas Liesis, dalyvaujant Žagarių apylinkės pirmininkui Mikelioniui, Metelių žuvų ūkio direktoriui Danbauskui ir Lazdijų rajono vyr. inžinieriui V. Liesienei, surašė aktą „dėl savavalinės statybos“ Igno Klimavičiaus sodyboje. Akte rašoma:

„Pastatytas medinis žaliai nudažytas kryžius, fasadu atsuktas į kelią Miroslavas - Simnas prie gyvenamojo namo paradinio įėjimo ant išbetonuotos laiptų aikštelės. . . Statytojas jokių dokumentų dėl statybos leidimo neturi.“

Pakuonis.

(Pakuonio klebonas stipresnių principų lietuvis už Vilkaviškio vyskupijos kanclerį):

1975 metais birželio 4 į Pakuonį pas kun. Pranciškų Lingį atvyko Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas, tačiau neradęs klebono namuose, nuvyko į Kauno kuriją. Netrukus į Pakuonį atvažiavo Vilkaviškio vyskupijos kancleris B. Baliukonis ir Prienų dekanas kun. Uleckas ir įkalbinėjo Pakuonio kleboną, kad jis užteptų ant bažnyčios vidinių sienų esančius Gedimino stulpus. Pasak kanclerio Baliukonio, neverta pyktis su rajono valdžia.

Kiek anksčiau kun. Lingys pasiūlė patiems rajono pareigūnams panaikinti ant sienų esančius Gedimino stulpus. Vienas pareigūnas paaiškino, kad jie šito padaryti negali, nes žmonės apkaltinsią valdžią.

Gedimino stulpų sunaikinimo terminas pratęstas iki 1975 liepos 1. Pakuonio apylinkės pirmininkas retkarčiais užsuka į bažnyčią pažiūrėti, ar klebonas jau įvykdė rajono valdžios įsakymą.

* * *

Santaika.

(Apskųstas klebonas kam leidžiąs vaikus patarnauti šv. Mišiose):

1975 metais gegužės 27 dieną į Santaikos apylinkę buvo iškviestas Santaikos klebonas kun. P. Orlickas. Čia jo laukė Alytaus rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Jančiauskas, Santaikos aplylinkės pirmininkas Aliulis ir aštuonmetės mokyklos direktorė. Pavaduotojas Jančiauskas paaiškino, kad rajonas gavęs skundą, jog Santaikos klebonas nesilaikąs tarybinių įstatymų ir leidžiąs vaikams patarnauti šv. Mišiose. Kun. Orlickas patarė aštuonmetės mokyklos direktorei liautis skųsti jį rajono valdžiai, o rajono

pareigūnams — labiau rūpintis chuliganais, o ne keliais Mišiose patarnaujančiais vaikais.

* * *

KAIŠIADORIŲ VYSKUPIJA

Širvintos.

(Kunigui Mišioms laikyti reikia rajono komunistinių pareigūnų leidimo):

1975 metais vasario mėnesį Širvintų Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Tverbutas įsakė Širvintų klebonui P. Guobiui, kad be rajono žinios neleistų jokiam kunigui bažnyčioje laikyti šv. Mišias.

* * *

KAUNO ARKIVYSKUPIJA

Pajieslys.

(Mokiniams, lankantiems bažnyčią, sumažintas elgesio pažymys):

1975 metais gegužės mėnesį Pajieslio klebonas kun. J. Vaicekauskas buvo iškviestas pas Religijų reikalų tarybos įgaliotinį, kuris išreiškė nepasitenkinimą dėl kun. Vaicekausko pareiškimo apie moksleivių diskriminaciją Krakių vidurinėje mokykloje (žr. „LKB Kronika" Nr. 15). Įgaliotinio K. Tumėno nuomone, moksleiviams elgesys buvo sumažintas ne už bažnyčios lankymą, bet už lankymąsi pas kleboną.

Vaškai.

(Išplėšė bažnyčios tabernakulį ir išniekino Švč. Sakramentą):

1975 m. gegužės 28 nežinomi piktadariai išplėšė Vaškų bažnyčios tabernakulį ir išnešė komuninę su Švč. Sakramentu.

* * *

TARYBINĖJE MOKYKLOJE

Vilnius.

(Mokyt. A. Kezytė, 25-rius metus pavyzdingai išdirbusi mokykloje, už religingumą atleista iš darbo):

1975 metais gegužės 21 d. Vilniaus Balio Dvariono vaikų muzikos mokyklos direktorius Vytautas Kabelis ir mokyklos partijos sekretorius Jonas Urba pasikvietė muzikos mokytoją Aldoną Kezytę, vadovaujančią choro skyriaus privalomam fortepijonui, ir liepė parašyti pareiškimą, kad savo noru atsisakanti iš mokytojos pareigų.

Direktorius pareiškė, kad dėl mokytojos Aldonos Kezytės darbo jokių priekaištų neturįs, bet jam pavesta ją atleisti iš darbo, nes mokytoja esanti religinga.

Mokytoja A. Kezytė po kelių dienų parašė pareiškimą ir buvo priversta palikti savo darbą. Mokykloje jai teko išdirbti apie 25-rius metus ir už gerą darbą daug kartų buvo mokyklos vadovybės įvertinta. Keletą kartų ji buvo gavusi net vyriausybinius gero darbo įvertinimus.

Mokyklos vadovybė, atleisdama mokyt. A. Kezytę iš darbo, preiškė, kad po atleidimo ji neturinti teisės nė kojos įkelti į mokyklą.

* * *

Užusaliai.

(Mokinys, suabejojęs skelbiamos laisvės buvimu, susilaukė terorizuojančių represijų):

LTSR Švietimo Ministrui
„Tarybinio mokytojo“ redakcijai

pil. Irenos Smetonienės, Jono,
med. felčerės, gyv. Jonavos raj.

Užusalių apylinkėj, Svilonėlių k.

Pareiškimas

Karmėlavos vidurinėje mokykloje VIIIb klasėje 1975 vasario 14 vyko klasės susirinkimas. Mano sūnus Antanas šio **susirinikimo metu suabejojo „tuo saldžiu žodžiu laisvė“**. Įrodinėjo, kad tos laisvės nėra.

Mokytojai ir mokyklos vadovai užuot įrodę, kad vaikas klysta, užtikrino, kad gausiąs blogą charakteristiką ir visi keliai į aukštesnį mokslą ir gyvenimą būsią užkirsti.

Direktorė užsidarė vaiką kabinete ir pareikalavo, kad jis parašytų pasiaiškinimą. Sūnus be tėvų žinios bet ką rašyti atsisakė. Tada direktorė pradėjo rinkti telefono numerį, gąsdindama, kad iškviesianti miliciją ar saugumą su guminėmis lazdomis. Išgąsdintas vaikas, direktorei diktuojant, tą „pasiaiškinimą“ parašė. Į direktorės kabinetą dar buvo pakviesti keli Antano draugai ir turėjo kažką rašyti, o iš kabineto išėjo išgąsdinti ir verkdami.

Tėvas, apsilankęs mokykloje, nesužinojo, kas dėjosi direktorės kabinete.

Pasibaigus II trimestrui, visos mokyklos akivaizdoje mano sūnui buvo pareikštas griežtas papeikimas „už reakcingų nuotaikų skleidimą VIII klasėje“.

(Brolio „reakcingos nuotaikos“ sugadino ir sesers elgesio pažymį):

Duktė Gražina mokosi 6-je tos pačios mokyklos klasėje. Ji yra literatų būrelio narė, visuomenininkė ir mokosi, kaip ir sūnus, be trejetų. Dar jokiame susirinkime neiškėlė jokio „eretiško“ klausimo. (Po brolio bėdų abejoju, ar ji bus tiesi ir drąsi, nes mokykla sako, kad gera charakteristika ir atviri keliai į gyvenimą skirti tik prisitaikėliams, gudruoliams ir bailiams.)

Nežiūrint į mergaitės nepriekaištingą elgesį ir mokslą, antram trimestui pasibaigus, jos elgesys pavyzdingu nebuvo įvertintas. Kovo 8.-sios proga buvo sveikinamos gerų vaikų mamos. Keli šeštokai pasipiktinę paklausė, kodėl aplenkiama Smetonaitė? Klasės vadovė mokyt. Bakšienė paaiškino, kad tai „dėl tam tikrų priežasčių". Jinai prieš Gražiną nieko blogo neturinti, bet mokytojų taryba nesutikusi jos elgesį vertinti pavyzdingu. Paskui auklėtoja papasakojo, kaip vieno berniuko elgesį visada vertinę pavyzdingu, o tas įstojęs į Kunigų seminariją, ir dėlto mokyklai buvę didelių nemalonumų.

(Jokia prievarta melo tiesa nepavers):

Balandžio 3 atvykau į mokyklą išsiaiškinti, bet nepavyko. Mokyklos vadovė galvoja, kad elgiasi teisingai, o mano sūnus — nusikaltėlis.

Prašau paaiškinti mums visiems — tėvams ir mokytojams, o svarbiausia vaikams — kurie iš mūsų klystame?

N.B. Mes su tėvu buvome represuoti. Mūsų vaikai gimė Sibiro tremtyje. Visa tai nuo vaikų nuslėpti nemokame, negalime ir manome, kad melas ar slėpimas būtų nepedagogiška.

Mokyklai tuo jautriau reikėtų reaguoti į kiekvieną mūsų vaikų klausimą. Deja, už savo drąsą vaikai baudžiami ir gąsdinami. Antano klasės draugai buvo priversti tapti skundikais...

Baimė, prievarta ir tamsa neįrodys šiandieninės laisvės.

1975.IV.7. Irena Smetonienė

(Šio skundo priežastis):

(Karmėlavos vidurinės mokyklos direktorė — Gečiauskienė, VIIIb klasės auklėtoja — Apraksina.)

(Melas ir prievarta — teisūs, kalti skriaudžiamieji):

LTSR Švietimo Ministerija I. Smetonienės skundą persiuntė Kauno rajono liaudies švietimo skyriaus vedėjui K. Švedui, kad šis ištirtų I. Smetonienės pareiškime paminėtus faktus. Žemiau pateikiame šio tyrimo rezultatus:

„TSR Švietimo Ministerijos Mokyklų Valdybai

Nuorašas: I. Smetonienei, Kaunas, Lasivės al. 19, Kauno klinikinė ligoninė.

Kauno rajono liaudies švietimo skyrius, patikrinęs pil. I. Smetonienės pareiškime, rašytame LTSR Švietimo Ministrui, keliamus faktus apie Karmėlavos vidurinės mokyklos vadovų netinkamą elgesį sūnaus Antano ir dukters Gražinos atžvilgiu, nustatė, kad šie faktai nepasitvirtino. Mokykla teisingai organizuoja komunistinį moksleivių auklėjimą, tačiau pil. I. Smetonienė namuose savo vaikus nuteikia priešiška linkme, o vaikai, ypač sūnus Antanas, tas priešiškas mintis išsako mokinių kolektyve. Patikrinimu nustatyta, kad sūnaus Antano ir kitų mokinių atžvilgiu jokios prievartos mokyklos vadovybė nenaudojo. Mokyklai duotas nurodymas, pasitelkiant apylinkės DŽDT Vykdomojo komiteto darbuotojus, visuomeninių organizacijų atstovus, išsiaiškinti su pil. I. Smetoniene jos netinkamą vaikų auklėjimą ir paveikti ją, kad netrukdytų mokyklai komunistiškai auklėti moksleivius.

1975 balandžio 30.

Kauno raj. liaudies švietimo skyriaus
vedėjas K. Švedas

* * *

Debeikiai.

(Persistengę okupantui lietuviai komunistai net su mirusiu elgiasi žvėriškai):

1975 metais balandžio 13 d. autoavarijoje žuvo Debeikių vidurinės mokyklos 10 klasės moksleivis Ant. Tamošaitis, gyvenantis Anykščių raj. Ivonių k.

Balandžio 14 pas tėvus apsilankė partijos sekretorė mokyt. Aldona Staliauskienė ir pareiškė, jei Antanas bus laidojamas su bažnyčia, tai ji nudraskysianti kaspinus prie vainikų ir nieko nepadėsianti, net mašinos neduosią. Motina nesutiko.

Balandžio 15 prie mirusiojo draugo budėjo 10-sios klasės moksleiviai. Atėjusi mokyt. A. Staliauskienė nudraskė kaspinus nuo vainikų ir suglamžiusi numetė į kampą. Mergaitės verkė. Atėjęs kolūkio pirmininkas Kazimieras Šinkūnas drauge su Aldona Staliauskiene užsidarė kambaryje su motina (jos vyras miręs) ir, visaip grasindami bei įkalbinėdami, vertė laidoti sūnų be bažnyčios. Mokytoja Staliauskienė dėl laidotuvių tarėsi su Anykščių rajono partijos sekretore Zinaida Barkauskiene.

Motina neišlaikė spaudimo ir sutiko, kad sūnaus karstas būtų nuvežtas į mokyklą ir palaidotas be bažnyčios.

* * *

Varėna.

(Įniršis prieš religiją Lietuvos mokyklose yra peržengęs normalaus žmogaus ribą):

1975 metais gegužės 7 d. Varėnos vidurinės mokyklos direktorius Vaitiekūnas priekaištavo Stefai Verseckienei, kam jos sūnus Jonukas, IV klasės moksleivis, vaikštąs į bažnyčią ir patarnaująs Mišiose. Jei nesiliausiąs tai daręs, būsiąs apsvarstytas ir visos mokyklos akivaizdoje papeiktas. Verseckienė pareiškė, kad ji džiaugiasi, jog vaikas nelaksto gatvėje, o eina į bažnyčią.

— Jei nesugebi vaiko auklėti, atiduosime kolonijon, — grasė direktorius.

— Ką blogo moko kunigas? — paklausė motina.

— Visi kunigai girtuokliai, paleistuviai, dykaduoniai ir plėšikai. Ir tu leidi vaiką pas tokius. Leidi, kad tavo vakas klūpinėtų prieš balvonus. Kokia iš tavęs motina? Atimsime tau motinystės teises, — šaukė direktorius.

Verseckienė, palaidojusi tris mažamečius vaikus, pati serganti širdies liga, kiekvieą dieną laukianti žinios apie vyro mirtį (jam padaryta širdies operacija), parėjo namo vos gyva ir naktį ją ištiko širdies priepuolis. Tai šitaip pravedamas „individualus aiškinamasis darbas su tikinčiaisiais".

* * *

(Skelbiamoji sąžinės laisvė — prievartos rėmuose):

1975 birželio 13 Varėnoje buvo laidojamas trijų vaikų tėvas Kavaliauskas. Laidotuvėse dalyvavo mokiniai, vadovaujami trijų mokytojų. Eisenai priėjus kapines, mokiniai su vainikais turėjo likti už vartų ir tik tada, kai kunigas, atlikęs laidojimo apeigas, pasišalino, mokiniams buv leista padėti vainikus prie supilto kapo. Šitaip vykdoma „sąžinės ir kulto laisvė".

* * *

Bagaslaviškis.

(Mokinys, nuėjęs į bažnyčią — padaręs mokyklai gėdą):

Vidurinės mokyklos mokytoja Šidlauskienė barė mokinį Strazdą, kad jis 1975 metais kovo 16 nuėjęs į bažnyčią ir tuo padaręs mokyklai didelę gėdą. Mokinys buvo perspėtas, kad į bažnyčią daugiau nevaikščiotų ir pasirinktų arba bažnyčią, arba mokyklą.

Mokytoja Šidlauskienė ir kitiems mokiniams draudė, kad per Velykas neitų į bažnyčią, nes padarysią mokyklai ir mokytojams didžiausią gėdą ir apsunkinsią savo įstojimą į aukštąsias mokyklas. Ne-

žiūrint visų draudimų, per Velykas pamaldose dalyvavo labai daug moksleivių.

* * *

Gudžiūnai.

(Mokinei, atsisakiusiai gavėnios metu organizuoti pasilinksminimus — drastiškai sumažintas elgesio pažymys):

1975 metais buvo sumažintas elgesio pažymys iki patenkinamo Gudžiūnų vidurinės mokyklos (Kėdainių raj.) 8 klasės mokinei Eugenijai Venskauskaitei už tai, kad ši gavėnios metu atsisakė organizuoti mokykloje pasilinksminimus ir pati juose nedalyvavo.

* * *

SENO MOKYTOJO APMĄSTYMAI

(Iš Sauliaus tampa Paulius):

(„LKB Kronika" mano, kad šio mokytojo pavardę paskelbti kol kas netikslinga.)

„Mokiausi caro laikų gimnazijoje. Mokytojai, stengdamiesi mane išauklėti savo patriotu, juodino katalikybę. Nekritišku jaunuolio protu aklai tada viską priimdavau, ką man teikė. Susižavėjau madingomis tuo metu pozityvizmo idėjomis, kad realu tik tai, kas apčiuopama ir materialu. Iš gimnazijos išėjau apsisprendęs materialistas ir, suprantama, ateistas. Nutilus I Pasaulinio karo patrankoms, pasirinkau mokytojo profesiją ir nuoširdžiai ėmiausi purenti švietimo dirvonų. 1924 metais įstojau į neseniai įsisteigusią „Laisvamanių etinės kultūros draugiją". Mokiniuose ir suaugusiuose skleidžiau ateizmo idėjas. Galvojau, kad viena iš liaudies vargo ir tamsumo priežasčių yra jos religingumas. Taigi, kovojau su religija.

Vėliau įvairūs gyvenimo vingiai bei bandymai privertė patikrinti savo idėjines pozicijas. Pagyvenusio amžiaus protas jau buvo laisvas nuo jaunystės įspūdžių bei jausmų, ir todėl daug kas dabar man atrodė jau kitoje šviesoje. Mano „tikėjimas“ materializmu susvyravo: pamačiau, kad per daug silpni jo filosofiniai pagrindai, kad jis nepateikia rimtesnio ir patenkinamo atsakymo į svarbiausius gyvenimo klausimus, kad religija yra visai ne tokia, kokią pažinau iš ateistinių brošiūrų. Dievas man pasirodė kaip vienintelis protingas atsakymas į gyvenimo problemą, ir aš atsisveikinau su ateizmu. Tokį žingsnį daug kas yra žengę iš mano kartos žmonių — jų tarpe net garsusis fizikos profesorius V. Čepinskis.

(Pasėti jaunose širdyse pragaištingi kukaliai išgąsdino sėjėją):

Deja, dalis mano mokinių pasisavino mano idėjas, kurių aš jau išsižadėjau. Kai kurie jų susižavėjo K. Marksu. 1941 birželio mėn. įžengus į Lietuvą raudonosios armijos daliniams, verkiau pamatęs, kad svetimtaučių surengtose demonstracijose aktyviai dalyvavo ne vienas mano buvęs mokinys. Tie jauni žmonės nesusigaudė — jie nuėjo tarnauti svetimiems dievams. Jie apspiaudė tuos idealus, kurie man, kaip lietuviui, buvo labai brangūs, ir už kuriuos caro laikais turėjau nukentėti nuo žandarų. Tada supratau, kad visa mano laisvamaniška veikla objektyviai tarnavo Lietuvos priešų interesams.

(„Laisvosios minties“ auklėtiniai nuėjo tarnauti ne tik raudonajam, bet ir rudajam okupantui):

Užėjo vokiečių okupacija. Rudiesiems „išlaisvintojams“ talkininkavo ne tie, kurie buvo išauklėti „Šaltinėlio“ ar „Ateities“ idealais, o tie, kurie savo sielai

sėmėsi peno iš „Laisvosios minties". Daugumai šių talkininkų rūpėjo ne tautos interesai, o šilta vieta prie okupanto šono.

(Mokytojo pasėta mokinyje ateizmo sėkla išugdė baisų tironą):

1944 m. sugrįžus raudonajai armijai — ir toliau mokytojavau, bet ateistinio darbo jau nesiėmiau. Kartą klasėje skaičiau mokiniams V. Kudirkos satyras. Už tai buvau suimtas. O likimo ironija! Tardytojo kabinete išvydau buvusį savo mokinį... Netikėjau, kad buvęs mokinys galėtų parodyti tiek neapykantos savo mokytojui, kad jis su tokiu cinizmu kalbėtų apie tai, kas man kaip lietuviui buvo šventa ir brangu... Supratau tada, kad jei žmoguje nėra gilių religinių šaknų, jis gali tapti gyvuliu ir žvėrimi, jo idealas — ne TIESA, bet — šilta kėdė.

(Graužia sąžinę praleisti metai kovai su Dievu ir neatitaisoma pasėtos bedievybės žala):

Šiandien viena mano koja jau karste. 10 metų odisėja po Gulago salyną, kuriai man suteikė galimybę naujieji „išvadiotojai", buvo proga sueiti į gilesnį kontaktą su Dievu. Šiandien man yra neapsakomai skaudu, kad geriausius ir vaisingiausius savo gyvenimo metus paskyriau kovai su Juo. Tikiu, kad Dievas atleis man tai: buvau auka kai kurių aplinkybių. Paskutinieji 35 metai nepašykštėjo man skaudžių valandų, bet jie man ir akis atvėrė. Už tai esu dėkingas Dievui. Man tik viena yra neramu, kad aš negalėsiu atitaisyti to, ką padariau bloga, sėdamas savo tautiečių širdyse bedievybės sėklą.

(Pavergtosios Lietuvos mokytojas pajungtas komunizmo tikslams vykdyti):

Šiandien žiūriu į jaunesnįjį savo kolegą, į Tave, Mokytojau.

Tave partija pasikinkė sau parankiniu. Ji siekia, kad kovodamas klasėje su religija, perauklėtumei tas jaunas sielas taip, kaip kadaise kryžiuočiai ar totoriai, pasigrobę mūsų vaikus, juos perauklėdavo ir siųsdavo kovoti prieš mūsų tautą... Jei Tu tai vykdai — o juk kova su religija yra kartu ir smukdymas tautos moralės, — Tu elgiesi taip tik todėl, kad reikiamai nesusigaudai padėtyje, nesi reikiamai informuotas. Kitaip ir būti negali: juk ar prieinama pas mus laisvai, kaip kitose šalyse, religinė ir filosofinė informacija? Dirbdamas ateistinį darbą, Tu nenuvoki, kad kenki savo tautai.

Oficialiais duomenimis Lietuvoje daugiau kaip trečdalis mokytojų neturi aukštojo mokslo, o dauguma jį baigusių diplomą gavo neakivaizdiniu būdu. Tau sunku susigaudyti idėjų arenoje.

Sunku Tau ir ekonomiškai. Infliacija vis labiau numenkina rublį. Todėl, dirbdamas kaime, jei nori išlaikyti šeimą, Tu esi priverstas laikyti karvę, penėti kiaules, lesinti vištas, o mieste — ieškoti dar kitokio uždarbio.

(Mokytojau, ir iš tendencingos literatūros sugebėk susidaryti reikiamas išvadas):

Tačiau knygai Tu vis tiek privalai surasti laiko. Karo ir pokario metais „išvaduotojai" sunaikino daug literatūros, kuri būtų padėjusi susiorientuoti religijos ir mūsų tautos istorijos klausimuose. Naudokis esama literatūra. Turime J. Jurginio, R. Vėbros, V. Merkio, B. Genzelio, H. Tylos veikalų. Dauguma šių veikalų — labai tendencingi ir savo dvasia nelietuviški. Bet, mokėdamas juos kritiškai vertinti, pats sau atsakysi į klausimą, kodėl teistinė caro valdžia

tokiais drakoniškais metodais kovojo su Katalikų Bažnyčia ir kodėl analogišką kovą su ta pačia Bažnyčia veda naujieji Lietuvos šeimininkai.

R. Vėbros liudijimu, „Muravjovas Katalikų Bažnyčią paskelbė politine erezija", o visus katalikus — politiškai nepatikimais. Sąvoka „katalikas" Kauno gubernijoje, kurioje gyveno beveik visi lietuviai, caro administracijai reiškė tą patį, ką ir sąvoka „lietuvis". Caro valdžia religinį asimiliavimą laikė kaip pirmutinį žingsnį vykdant nutautinimą. Kitų tikybų persekiojimas buvo vienu iš nacionalinės priespaudos pasireiškimų. R. Vėbros tvirtinimu, M. Muravojovas ir mokymo apygardos globėjas J. Kornilovas siekė Lietuvoje dvejopų tikslų: „nutautinti ir mokyklas izoliuoti nuo Katalikų Bažnyčios įtakos."

O šiandien ar ne už tą patį kovojama?

Dauguma tarybinių istorikų pripažįsta, kad Lietuvos Katalikų Bažnyčia, subjektyviai siekusi išsaugoti katalikų tikėjimą, objektyviai sužlugdė caro valdžios vykdytą lietuvių tautos nutautinimo politiką.

(Katalikų Bažnyčia, sulaikydama lietuvius nuo mišrių vedybų, tampa stabdžiu surusėjimui):

Ar šiandien Lietuvoje Katalikų Bažnyčia nėra pašaukta tai pačiai misijai?

Kai kurioje ateistinėje spaudoje kartais prasitariama, kodėl taip įnirtingai kovojama su Katalikų Bažnyčia, nes ji saugo „pasenusias tradicijas", o „religiniai prietarai" sulaiko lietuvius nuo mišrių vedybų ir tuo pačiu tampa stabdžiu „susiliejimui", tai yra surusėjimui.

(Savieji apakėliai kasa tautai pražūties duobę):

Lietuvis, kovojąs prieš Bažnyčią, yra savo tautos duobkasys, nes Bažnyčia yra vienintėlė dar ne-

uždrausta įstaiga, kovojanti už lietuviškų tradicijų išsaugojimą, ir beveik vienintėlė etikos mokytoja.

Imperialistai gerai supranta ateistinės kovos vietą savo planuose. O mes, aklai tarnaudami ateistinei propagandai, padedame realizuoti jų planus. Caro laikų „daraktoriai" ir motinos prie ratelio išsaugojo mūsų tautos sąmonę, knygnešiai žadino lietuvį šviestis ir savarankiškai mąstyti, o šiandien mūsų mokytojas yra pasamdytas kasti lietuvių tautai duobę... Deja, dalis mano jaunųjų kolegų to nesupranta. Valančiaus, Basanavičiaus, Kudirkos, Maironio svajones palaidoti yra pavesta šių dienų mokytojui...

Kas bus su mumis netolimoje ateityje?

Mokytojas tautą ir prikelia ir palaidoja...

Man senam šiandien labai sunku — nematyti prošvaistės..."

* * *

„TARYBINIS MOKYTOJAS" RAŠO

(Nė per atostogas neleidžiama vaikams nuo brukamo ateizmo atsikvėpti):

„...vasaros metu susilpnėja ir ateistinio auklėjimo poveikis. O tokia situacija stengiasi pasinaudoti bažnytininkai, religingos senutės, kiti religinius prietarus skleisti nusiteikę asmenys. Jie suaktyvina savo veiklą. Ir pirmiausia jų žvilgsnis nukrypsta į žemesniųjų klasių mokinius, į pradinių mokyklų auklėtinius, kurie vasarą iš tiesų labiausiai atitolsta nuo mokyklų. Tokiu būdu religininkai, saldainiais ir kitokiais malonumais privilioję mažylius, bando apraizgyti vaikus religinių prietarų voratinkliu. Dažnai tatai daroma be tėvų ir vyresniųjų žinios bei sutikimo... Mus jaudina, kai žalojamos jaunutės gležnos širdys, kai mažy-

liai mokomi veidmainiauti, kai jų sąmonė apraizgoma tamsybės skraistėmis...

Tad vasaros atostogų metu kiekvienas klasės vadovas, kiekvienas pedagogas, ypač pradinių kaimo mokyklų mokytojai, turi palaikyti glaudžius ryšius su tėvais, dėmesingai rūpintis, kad į bažnytininkų pinkles nepatektų nė vienas vaikas... Ateistinis auklėjimas, vykdomas per mokslo metus, neturi nutrūkti ir vasarą..." (1975.V.30).

„Vasaros atostogos kelia kai kurias moksleivių ateistinio auklėjimo problemas. Dar pasitaiko atvejų, kai žemesniųjų klasių mokinius bandoma įtraukti į religinių apeigų atlikimą. Mokytojo dėmesio centre visą laiką turi būti tos šeimos, kuriose dar laikomasi religinių tradicijų. Būtinas kantrus ir atkaklus individualus darbas su religingais tėvais ir jų vaikais. Gerinti ateistinį darbą daug pasitarnauja Lietuvos TSR Ateizmo muziejus. Tačiau bloga tai, kad dalis respublikos mokyklų ekskursijas į šį muziejų organizuoja ne taip dažnai. Nepateisinamai mažai ekskursijų 1974 metais į Ateizmo muziejų organizavo Vilkaviškio, Mažeikių, Šilalės, Švenčionių, Tauragės, Telšių, Joniškio, Širvintų, Zarasų rajonų mokyklos" (1975.VI.13).

Red. pastaba: Nepaisant visų valdžios įpareigojimų mokytojams, nuo pat vasaros pradžios dešimtys tūkstančių Lietuvos vaikų pradėjo ruoštis pirmajai išpažinčiai ir Komunijai. Nereikia nei saldainių, nei mokymo be tėvų žinios...

* * *

ĮVAIRIOS ŽINIOS

Vilnius.

(Įnirtingai naikinant religiją, akivaizdžiai bujoja moralinio nuosmūkio vaisiai):

SPAUDOJE NESKELBTI

Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 277.
Vilnius, 1975 m. balandžio 17 d.

dėl Vilniaus vaikų tub. sanatorijos „Vilnelė" likvidavimo ir Vilniaus m. Odos-venerinių ligų dispanserio įsteigimo.

„Vykdant Lietuvos KP CK Lietuvos TSR Ministrų Tarybos 1975 sausio 27 nutarimus „Dėl papildomų priemonių kovai su venerinėmis ligomis stiprinti" ir Lietuvos TSR Ministrų Tarybos 1975 balandžio 3 potvarkį Nr. 188, siekiant užkirsti kelią venerinių ligų plitimui ir užtikrinti sergančių venerinėmis ligomis asmenų hosptalizaciją įsakau:

Padidinti 1975 m. plane numatytą lovų ligoninėse skaičių:

Vilniaus m. Sveikatos apsaugos skyriui 200 lovų;
Kauno m. Sveikatos apsaugos skyriui 100 lovų;
Šiaulių m. Sveikatos apsaugos skyriui 45 lovas, sumažinus lovų skaičių Sveikatos apsaugos ministerijos respublikinėse ligoninėse.

Padidinti biudžeto asignavimus gydymo ir profilaktikos įstaigoms išlaikyti:

Vilniaus m. Sveikatos apsaugos skyriui 306,5 tūkstančių rub. Iš jų darbo užmokesčiui 30,1 tūkstančių rub.
Šiaulių m. Sveikatos apsaugos skyriui 34,2 tūkstančių rub.,

atitinkamai sumažinus šiuos asignavimus Sveikatos apsaugos ministerijos respublikinėms gydymo ir profilaktikos įstaigoms.

(...) Respublikinio Odos - venerinių ligų dispanserio bazėje, esančioje Bokšto g. Nr. 6 organizuoti nuo š. m. gegužės 1 Vilniaus m. 200 lovų odos - venerinių ligų dispanserį (iš jų 100 lovų uždaro tipo su milicijos apsauga).

(...) Nuo š. m .birželio 1 likviduoti 300 lovų Respublikinę Vilniaus vaikų tub. sanatoriją „Vilnelę" ir jos korpusą, esantį Nemenčinės plente Nr. 7, perduodant Respublikinį tub. dispanserį vaikų tuberkuliozės skyriaus organizavimui, o patalpose, esančiose Nemenčinės plente Nr. 25, organizuoti Respublikinį odos - venerinių ligų dispanserį su 150 lovų stacionaru.

(...) vaikus, reikalingus tolimesnio gydymo tub. stacionare ar sanatorijuje, perkelti atitinkamai į Respublikinį dispanserį arba į Respublikinę vaikų tub. sanatoriją „Pušelę".

Sveikatos apsaugos ministras
Kleiza

* * *

Jurbarkas.

(Už platintus lapelius — tardymai ir psichiatrinė ligoninė):

Anelė Paškauskienė dirbo Jurbarko Komunalinių įmonių kombinate ir neakivaizdiniu būdu studijavo ekonomiją. 1974 metais rudenį ji buvo suimta. Saugumo teigimu, ji platinusi antitarybinius lapelius ir bandžiusi iš įstaigos išnešti rašomąją mašinėlę. Po ilgo tardymo saugume, A. Paškauskienė yra uždaryta Lukiškių kalėjimo psichiatrinėje ligoninėje. Namuose likęs vyras ir 2 maži vaikai.

* * *

Kaunas.

(Lietuviški pašto bei metaliniai ženkleliai saugumui įvarė pavojaus baimę):

1975 metais vasario mėn. Kauno Valstybinio Banko seifuose buvo rasta pusė milijono lietuviškų pašto ženklų. Darbuotojai dalį jų išsidalijo, likusieji buvo atiduoti Kauno istoriniam muziejui. Saugumui sužinojus, jie buvo surinkti ir sudeginti. Išimti jie ir iš muziejaus fondo.

Panašiai buvo prieš kelerius metus pasielgta su metaliniais ženkliukais, kuriuos gamino viena „Dailės" įmonė. Juose buvo atvaizduotas senovinis lietuviškas koplytstulpis. Žmonės noriai šiuos ženkliukus pirko ir segėsi prie krūtinių. Vieną dieną atėjo įsakymas surinkti juos iš visų kioskų ir sunaikinti.

* * *

Vilnius.

(Saugumiečiai „išvalė" antikvariatą nuo vertingesnių prieškarinių leidinių):

1974 metais rudenį į Vilniaus atikvariatą užėjo saugumo darbuotojas ir apžiūrėjo lentynas, postalius. Kitą dieną atvažiavo mašina, surinko vadinamas „idealistinio ir nacionalistinio" turinio knygas, kaip priešingas valstybinei ideologijai, ir išvežė. Knygyno vedėjas buvo atleistas iš pareigų, o supirkinėtoja — tardyta saugume. Dabar šiame antikvariate jau nebegalima gauti įdomesnių prieškarinių leidinių.

* * *

Kretinga.

(Ir muziejaus lankytojų atsiliepimų knyga saugumui pavojinga):

Nasrėnų kaime, vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtinėje yra įrengtas jo memorialinis muziejus. Neseniai saugumas paėmė iš šio muziejaus lankytojų atsiliepimų knygą.

* * *

Vilnius.

(„Pergalės“ šventę sudrumstė lapeliai):

1975 metais „Pergalės“ šventės išvakarėse Vilniuje ir Kaune pasirodė antitarybinio turinio lapelių.

* * *

(Tardytas saugume už atsisveikinimą Simo Kudirkos išleistuvėse):

1974 metais gruodžio 25-26 dienomis Vilniaus saugume buvo tardytas, prieš tai padarius bute kratą, Vytautas Margaitis, dirbąs inžineriumi „Elfos“ gamykloje. Jis kaltinamas, kad kalbėjęs Simo Kudirkos išleistuvėse.

* * *

(Nusipelniusi ateistė, pamiršusi, kad tiesą reikia pakeisti melu, atleista iš pareigų):

Istorikė A. Gaigalaitė yra nemažai nusipelniusi savo darbdaviams, ypač ateistine veikla. Nuo 1960 m. ji vadovavo Lietuvos Mokslų Akademijos Istorijos instituto pospaliniam skyriui, o 1960 m. pabaigoje ji buvo paskirta Pedagoginio instituto.TSRS istorijos katedros vedėja.

Prieš kelerius metus A. Gaigalaitė mėgino apginti daktarinę disertaciją tema „Klerikalizmas Lietuvoje“. Surinktos medžiagos sraute pasimetė ir padarė žymių „klaidų“, todėl disertacija liko neapginta.

1973 m. „Tiesoje“ (Nr. 58) pasirodė Radviliškio vidurinės mokyklos direktoriaus Č. Kantauto straipsnis, kuriame kritikuojama A. Gaigalaitė ir kiti „LTSR istorijos chrestomatijos“ sudarytojai. Jų didžiausia kaltė buvo ta, kad įdėjo 1918 vasario 16 aktą, kuriuo Lietuva pasiskelbia nepriklausanti nuo Rusijos ir savarankiška valstybe ir 1920 liepos 12 Lietuvos - Tarybų Rusijos taikos sutartį, kurioje Rusija „. . . be atodairos

pripažįsta Lietuvos valstybės savarankiškumą. . . ir gera valia visiems amžiams atsisako nuo visų Rusijos suvereniteto teisių, kurias ji yra turėjusi lietuvių tautos ir jos teritorijos atžvilgiu."

1974 gegužės mėnesį A. Gaigalaitė buvo atleista iš katedros vedėjos pareigų.

* * *

(Ir partiečiai piauna vienas kitą):

Istorijos fakulteto partijos sekretoriumi buvo Marengolcas. Jis davė teigiamą charakteristiką katedros vedėjui Abeliui Stražui, kad galėtų stoti į eilę mašinai gauti. Šis dėstytojas, Didžiojo Tėvynės karo veteranas, su kitu dėstytoju išvyko Izraelin. Tada Marengolcas neteko sekretoriaus vietos. 1974 rudenį jį išsiuntė kartu su studentais į kolūkį kasti bulvių. Čia Maerngolcas, būdamas silpnos sveikatos, kartą netyčia pasigėrė. Kolūkio pirmininkas paskambino institutan. Atvažiavo prorektorius Drotvinas, naujasis partijos sekretorius ir fakulteto dekanas doc. Myk. Michelbergas ir buvusį partijos sekretorių nuvežė į N. Vilnios psichiatrinę ligoninę. Kadangi Marengolcas yra džiovininkas, po savaitės jį atvežė į tub. institutą.

Šitaip pasielgia partiečiai su savo kolegomis, o sako, kad „žmogus žmogui brolis".

* * *

(Partinė kvalifikacija svarbiau už akademinę specialybę):

1974 m. pabaigoje CK perorganizavo Pedagoginio instituto istorijos fakultetą, sujungdamas jį su pedagogikos fakultetu. Dekanu paskirtas neistorikas Bajorūnas. Šiame naujame fakultete ateistiniam darbui vadovauti paskirta A. Gaigalaitė.

* * *

(Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojo poste turi būti rusas):

1975 balandžio mėnesį Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojas Povilas Kulvecas (Kulvietis) buvo atleistas iš pareigų už neteisėtu būdu įgytą ekonomikos mokslų daktaratą.

Nors Kulvietis gimęs Gruzijoje ir lietuvių kalbos išmokęs tik Lietuvoje, paskutiniu metu buvo įtartas lietuviško nacionalizmo nuodėme — buvo palankus lietuviams.

„Tiesoje" pasirodė straipsnis, kompromituojantis jo asmenį. Kulvietis pakeistas rusu.

* * *

(Ir sporto rungtynes bei varžybas stebėti gali tik režimui palankūs žiūrovai):

1975 gegužės 10 Vilniaus „Žalgirio" stadione vykstant futbolo rungtynėms tarp „Žalgirio" ir „Dauguvos", milicija surankiojo visus aktyvesnius „sirgalius" ir išvežė. Bijota, kad stadione nepasireikštų tautinės nuotaikos.

1972 birželio mėn. Vilniuje vyko Pabaltijo valstybių rankinio varžybos. Dalyvavo lenkai, vokiečiai ir kt. Nebuvo lietuvių, latvių, estų. . . Kai žiūrovai varžybų metu savo simpatijas ėmė reikšti ne rusams, tada sugalvota verbuoti lojalesnių žiūrovų į stadioną, dalijant bilietus darbininkų gamyklose, studentams, 35-je vidurinėje mokykloje.

* * *

Kabeliai.
(Lietuviai saugumiečiai — tolygūs V. Kudirkos satyrų žandarams rusams):

1973 metais lapkričio mėn. saugumiečiai, atvykę pas kun. J. Lauriūną (Kabeliai, Varėnos raj.) daryti kratą, dar neparodę kratos orderio, užsipuolė šeimi-

ninką: „Tai ką, Smetonos lauki?" Mat, pamatė ant sienos rankšluostį su V. Kudirkos „Tautiškos giesmės" tekstu. Kunigas aiškinosi, kad V. Kudirka ir šis eilėraštis figūruoja tarybinėje lietuvių literatūroje ir kad šis rankšluostis esąs iš prieškarinių laikų, Švenčionių krašto lietuvaičių išaustas. Tačiau saugumiečiai audinį nusikabino ir išsivežė kaiip „pavojingą" daiktą... V. Kudirka, „Lietuvos tilto atsiminimuose" aprašęs caro žandarų uolumą, kaip jie graibstė kiekvieną popierėlį, net gydytojų receptus, nepramatė, kad panašia „logika"vadovausis jų įpėdiniai.

* * *

(Išsigando Lietuvos žemėlapio):

1974 gruodžio mėn. saugumas darė kratą pas vilnietį Terlecką. Ant sienos pamatę demokratinėje Lenkijoje išleistą XVa. Lietuvos žemėlapį, pakėlė triukšmą. Nejaugi Lietuvoje į tokius žemėlapius žiūrėti yra nusikaltimas?

* * *

Mažeikiai.
(Įtartas Lietuvos trispalvę iškėlęs — į psichiatrinę ligoninę):

1972 metais vasario 16 d. Mažeikių rajone, Gruzdės kaime buvo iškelta trispalvė vėliava. Saugumas nustatė, kad tai padarė Vl. Majauskas, 25 m. amž., vairuotojas. Jis buvo išgabentas į psichiatrinę ligoninę.

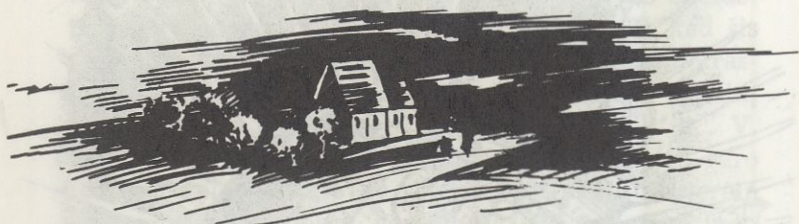
INFORMACIJA

„LKB Kronika" apgailestauja, kad negalėjo patalpinti kai kurios atsiųstosios medžiagos, nes jai trūko konkretumo: nenurodytos vietovės, datos ir pan. Skaitytojai, neradę „LKB Kronikoje" savo pasiųstų žinių, prašomi jas konkretizuoti, aiškiai parašyti ir iš naujo pasiųsti.

* * *

Nr. 18

- Helsinkio konferencijai pasibaigus
- Ko Vilniuje ir Kaune nemato užsienio turistai?
- Ignoruojama Lietuvos praeitis
- Lietuvos tikintieji lageriuose
- Tardymai ir teismai
- Kryžių griovėjai
- Žinios iš vyskupijų

1975.VIII.31.

Perskaitęs duok kitam!
Eina nuo 1972 metų.

HELSINKIO KONFERENCIJAI PASIBAIGUS

Rugpiūčio 1 pasibaigė Tarybų Sąjungos iniciatyva sušaukta Europos tautų konferencija Helsinkyje. Šis pasaulio galingųjų žaidimas iššaukė milijonų širdyse kartėlį ir nusivylimą. Dėl naftos, kviečių, biznio ir asmeninių kontaktų nebematoma žmonių ir tautų kančių.

Ką mums, Lietuvos katalikams, duos išgarbintoji Helsinkio konferencija, jei mums neduodama lietuvių kalba net pilno „Baigiamojo akto" teksto, jei mes iki šiol nesupažindinti su „Visuotine žmogaus teisių deklaracija" ir kitais tarptautiniais dokumentais? Mes dėkojame Apvaizdai, kad ji šiems, klasta pažymėtiems laikams, pašaukė tokius vyrus, kaip Nobelio premijos laureatą A. Solženicyną, akademiką Sacharovą ir kt., kurie perduoda pasauliui mūsų dejones, kančias ir lūkesčius, kurie laiku budina šios žemės galinguosius iš susnūdimo ir abejingumo.

„LKB Kronika", kol Viešpats leis jai gyvuoti, ir toliau pateiks faktus, kaip Tarybų Sąjungoje laikomasi Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos, Helsinkio nutarimų dvasios ir raidės.

* * *

(Kilnūs deklaracijos pažadai laukia įgyvendinimo):

„Dalyvaujančios valstybės gerbs žmogaus teises ir pagrindines laisves, įskaitant minties, sąžinės, religi-

jos ir įsitikinimų laisvę, visiems, be rasės, lyties, kalbos ir religijos skirtumo.

Jos skatins ir vystys efektyvų įgyvendinimą pilietinių, politinių, ekonominių, socialinių, kultūrinių ir kitų teisių bei laisvių, kurios visos išplaukia iš žmogaus asmenybei savybingo orumo ir yra esminės jos laisvam ir pilnutiniam vystymuisi.

Šia prasme dalyvaujančios valstybės pripažins ir gerbs asmenybės laisvę išpažinti, vienasmeniškai arba bendrai su kitais, religiją arba tikybą, veikiant pagal savo paties sąžinės liepimą.

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių srityje dalylyvaujančios valstybės veiks sutinkamai su SNO Įstatų tikslais bei principais ir su Visuotine žmogaus teisių deklaracija. Jos taip pat vykdys savo pareigas, kaip jos nustatytos tarptautinėse deklaracijose ir susitarimuose šioje srityje, įskaitant ir tarptautinius paktus dėl žmogaus teisių, jeigu jie jas riša."

Iš „Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje papasitarimo **baigiamojo akto**". 1975.VIII.1.

TSRS vardu „Baigiamąjį aktą" pasirašė TSKP CK Generalinis sekretorius L. Brežnevas.

* * *

KO NEMATO VILNIUJE IR KAUNE UŽSIENIO TURISTAI?

(Nutilus fiziniams ginklams, prasidėjo nuožmus karas prieš Katalikų Bažnyčią ir tikinčiuosius):

1975 m. gegužės mėnesį suėjo 30 metų, kai pasibaigė II-sis pasaulinis karas, pareikalavęs daug kančių ir aukų. Tas jubiliejus, kaip Tarybų Sąjungos triumfo šventė, buvo iškilmingai paminėtas ir Lietuvoje. Tačiau Lietuvos katalikams šis jubiliejus sutapo su

kitomis, beje, skausmo ir liūdesio metinėmis: prieš 30 metų ateistinė valdžia Lietuvoje pradėjo atvirą, grubų ir atkaklų karą prieš tikinčiuosius, ypatingai prieš Lietuvos Katalikų Bažnyčią. Šis doriems žmonėms baisus karas tebesitęsia ir dabar. Vengdami nemalonių persekiojimų, daugelis lietuvių savo tikėjimą yra priversti slėpti taip, kaip pirmųjų amžių krikščionys.

1945 - 1946 metais beveik visose Lietuvos bažnyčiose dar buvo laikoma įprastais reiškiniais vaikų bažnytiniai chorai, moksleivių pamaldos (drauge dalyvaujant ir mokytojams), moksleivių rekolekcijos, vaikų katekizacija ir tikybos pamokos bažnyčioje pagal klases. Tačiau jau tada šią tikinčiųjų ir Bažnyčios „toleranciją" daug kas suprato kaip tylą prieš didelę audrą. Tos audros ilgai laukti neteko. Netrukus buvo suimti beveik visi Lietuvos vyskupai. Vienas iš jų — vyskupas Borisevičius — paskubomis buvo nuteistas sušaudyti. Prasidėjo masiniai kunigų areštai, jų tardymai, kankinimai, teismai su nuosprendžiais net iki 25 metų. Tuo pačiu prasidėjo bažnyčių uždarinėjimai, visiems tikintiesiems brangių ir šventų vietų naikinimas, jų išniekinimas. Per labai trumpą laiką, iki 1950 metų (tais metais buvo švenčiamas Lietuvos įjungimo į Tarybų Sąjungos sudėtį I-sis dešimtmetis) vien tik Vilniuje ir Kaune buvo uždaryta apie 50 katalikų bažnyčių ir pusiau viešų koplyčių, uždrausta naudotis kapų koplyčiomis (vėliau kai kurios iš jų, naikinant kapus, buvo nugriautos, išsprogdinti Trys Kryžiai Vilniuje, nugriauti kryžiai bei koplytėlės gatvėse ir aikštėse. Lietuvos įjungimo į Tarybų Sąjungos sudėtį 25-ųjų metinių išvakarėse vienu metu buvo išsprogdintos 35 Vilniaus Kalvarijų koplyčios, tuojau pat pašalinant griuvėsius taip, kad niekas neprimintų tų koplyčių buvimo vietų. Žemiau pateikiame sąrašą tiktai Vilniaus ir Kauno miestų uždarytų bažnyčių ir kop-

lyčių su trumpais nurodymais (jie nėra pilni), kaip jos laiko bėgyje buvo naudojamos po uždarymo.

(Štai akivaizdūs tikėjimo „laisvės" gyvieji pavyzdžiai):

Vilniuje

1. Katedra (Paveikslų galerija).

2. Augustijonų (perdirbta į elektros reikmenų sandėlį).

3. Šv. Baltramiejaus (sandėlis, dabar — Dailės kombinato skultorių dirbtuvė. 1975 vasarą bažnyčioje buvo baigiama didžiulė Lenino skulptūra).

4. Bazilijonų (sandėlis, dabar — Inžinierinio statybos instituto medžiagų atsparumo laboratorija).

5. Bernardinų (Dailės instituto sandėlis, skulptorių dirbtuvės).

6. Šv. Ignoto bažnyčia perdirbta į kino studijos butaforijos sandėlį, o koplyčioje — „Bočių" restoranas.

7. Švč. Jėzaus Širdies (perdirbta į statybininkų klubą).

8. Šv. Jokūbo ir Pilypo (Operos ir baleto teatro dekoracijų sandėlis).

9. Šv. Jono („Tiesos" laikraščio spaustuvės popieriaus sandėlis. Dabar restauruojama ir bus įrengta „pažangiosios" minties muziejus ir susirinkimų bei koncertų salė, administruojama universiteto).

10. Šv. Jurgio (Knygų rūmų knygų sandėlis).

11. Šv. Kotrynos (maisto produktų sandėlis. Dabar tuščia, bet numatoma restauruoti, įrengiant meno muziejų).

12. Šv. Kazimiero (sandėlis, nuo 1961 m. po restauracijos — ateizmo muziejus).

13. Šv. Kryžiaus arba Bonifratrų (sandėlis, dabar restauruojama ir numatoma panaudoti kaip koncertų salė).

14. Labdarių koplyčia (perdirbta į knygų prekybos sandėlį).

15. Marijos Dangun Ėmimo arba Pranciškonų (perdirbta į centrinio valstybinio archyvo patalpas).

16. Šv. Mykolo (sandėlis, degė, po restauracijos — pastovi statybos paroda).

17. Misijonierių (medicinos įstaigų aprūpinimo prietaisais ir įvairiu inventoriumi sandėlis).

18. Šv. Stepono (cemento ir kitų statybinių medžiagų sandėlis).

19. Šv. Trejybės (sporto salė, fasadas buvo išgriuvęs, dabar — Istorijos ir etnografijos muziejaus dirbtuvė, 1975 metais čia gaminamas Kauno IX forto maketas).

20. Trinitorių (karinis sandėlis).

21. Trinapolio bažnyčia (ligoninės sandėlis, virš zakristijos vienas šoferis įsirengė butą).

22. Visų Šventųjų (maisto produktų sandėlis, degė, po dalinės restauracijos 1975 vasarą atidaryta Dailės muziejaus liaudies meno pastovioji paroda).

23. Vizitiečių (sandėlis, dabar — nepilnamečių kalėjimo reikalams pritaikyta patalpa).

Kaune

1. Aušros Vartų Aukštuosiuose Šančiuose. (Perdirbta į baraką ir apgyvendintos rusų tautybės šeimos. Vėliau — kultūros klubas, druskos sandėlis. Dabar — maisto prekybos taros sandėlis).

2. Fredos bažnyčia (Kauno Mičiūrino vardo tarybinio ūkio - technikumo sporto salė. Dabar apleista. 1975 vasarą jos prieangyje apsigyveno buto neturinti šeima).

3. Šv. Gertrūdos (vaistų sandėlis).

4. Įgulos bažnyčia (skulptūros ir vitražo muziejus).

5. Šv. Jurgio (karinis sandėlis. Dabar — Medicinos technikos valdybos statybos objektų kompleksinio tiekimo kontoros medicinos įrenginių ir inventoriaus Kauno bazės sandėlis).

6. Kryžiaus Išaukštinimo (nugriauta, jos vietoje įrengta maža sporto aikštė).

7. Marijos Aplankymo Pažaislyje (dabar restauruojama, kaip dailės muziejaus filijalas).

8. Benediktinių (Kauno viešosios bibliotekos senų knygų sandėlis. Gretimų namų gyventojai sako, kad čia sukrauta „geltonoji spauda", suprask — ikitarybinė).

9. Šv. Pranciškaus Ksavero (knygų sandėlis, dabar — sporto salė).

10. Prisikėlimo (perdirbta į radijo fabriką).

11. Šv. Sakramento (kino salė).

12. Šv. Trejybės (Respublikinės knygų bazės knygų sandėlis Nr. 10).

13. Septynių Marijos skausmų koplyčia Žaliakalnyje (sunaikinta).

14. Tyriausios Dievo Motinos Marijos (Šaričių) bažnyčia (specializuotos medicininės technikos parduotuvės sandėlis).

Kaune taip pat uždarytos sekančios pusiau viešos koplyčios, kurios sudarė dalį kitos paskirties rūmų: 1. Angelų Sargų, 2. Šv. Antano, 3. Šv. Luko - Krikščioniškos meilės, 4. Marijos Krikščionių Pagalbos, 5. Pranciškonių, 6. Šv. Stanislovo Kostkos, 7. Šv. Zitos, 8. Kalėjimo koplyčia.

Vilniuje yra tiktai viena veikianti koplyčia — Aušros Vartų Dievo Motinos. Visos kitos, kurių buvo gausu, panaikintos.

Abiejuose miestuose uždarytos visos evangelikų bažnyčios. Vilniuje: vienoje jų — kino teatras, kitoje — sporto salė. Kaune: seniausioje — maisto produktų sandėlis, degė, dabar nenaudojama. Kitoje — sporto salė. Naujausioje — milicijos mokyklos klubas, sporto salė ir valgykla.

(Cerkvės liko neliečiamos):

Įdomu, kad Vilniuje ir Kaune valdžia neuždarė nė vienos cerkvės (jų Vilniuje ypatingai gausu), nors į kiekvieną iš jų tikinčiųjų susirenka tiktai dešimtimis.

(Turistai bei lankytojai sugrįžę skelbia: Lietuvoje valdžia bažnyčias remontuoja, bet nutyli — kam jas sužalojęs panaudoja):

Jau 30 metų įnirtingai griaunant Lietuvos Bažnyčią iš išorės ir iš vidaus, neįkainojamas nuostolis padarytas ir lietuvių tautos meno lobynui. Visose aukščiau išvardytose uždarytose Vilniaus ir Kauno bažnyčiose ir nesuminėtose koplyčiose buvo sunaikinta labai daug paveikslų, skulptūrų, senų freskų, memorialinių lentų, vitražų, vargonų, įvairių bažnytinių daiktų, liturginių rūbų ir indų, turėjusių didelę meninę vertę. Daugelio senų bažnyčių (net iš XV-XVIII a.) utilitarizacijos proceso pasekmėje buvo labai sužaloti arba visai sunakinti vertingi architektūriniai interjerai. Kas daugelio kartų buvo per ilgus amžius rūpestingai išsaugota, nesugrąžinamai žuvo per tris „taikaus socializmo ir komunizmo statybos Tarybų Lietuvoje" dešimtmečius.

(Išniekinti uždarytų bažnyčių požemiuose palaidotų žymių asmenų palaikai):

Neišliko nepaliesti uždarytų bažnyčių požemiuose ir jų kriptose net mirusiųjų palaikai. Pavyzdžiui,

iki dabar lieka išdarkyti garsaus DLK valstybės veikėjo Leono Sapiegos ir jo šeimos palaikai. Šv. Mykolo bažnyčios (dabar statybos parodos rūmai) požemyje statybinėmis medžiagomis užverstas įžymiojo Lietuvos architekto L. Stuokos-Gucevičiaus kapas (prie Šv. Stepono bažnyčios). Šis istorijai žinomų žmonių sąrašas gali būti toks pat ilgas, kaip ir jų palaikus priglaudusių ir taip pat išniekintų bažnyčių vardynas.

(Melaginga tik užsieniečiams skirta brošiūra ir jiems terodomos bažnyčios):

1975 vasarą atžymint Lietuvos įjungimo į Tarybų Sąjungos sudėtį 35-sias metines, išleidžiama Rimaičio paruošta brošiūra — „Katalikų Bažnyčia Lietuvoje" (antroji laida).

Ji liuksusiniais leidiniais bus atspausdinta tiktai anglų, vokiečių ir italų kalbomis. Nė vienos iš tų trijų brošiūrų Lietuvos gyventojai, kaip ir I-sios laidos, įsigyti negalės. Ji bus dalijama tiktai svečiams iš užsienio ir platinama užsienyje. Tegu tų brošiūrų skaitytojai žino, kad nei iš šių propagandinių leidinių, nei iš šv. Petro ir Pauliaus bei bei šv. Onos bažnyčių Vilniuje ir Bazilikos Kaune, į kurias tiktai ir būtinai vedami valdžios gidų užsienio turistai, spręsti apie tikrąją Lietuvos Katalikų Bažnyčios padėtį negalima. Tai patvirtina ir šiame straipsnyje paminėtos bažnyčios bei koplyčios, kurių kiekvienos išniekinimo ir sunaikinimo dramą giliai išgyveno buvę jų kunigai, vienuoliai ir pamaldūs lankytojai, — dramą, kuri tebesitęsia ir šiandien.

* * *

IGNORUOJAMA LIETUVOS PRAEITIS

(Komunistiniam okupantui lietuvių tautos istorija prasideda tik 1917 m.):

Pastaraisiais metais dar uoliau stengiamasi sumažinti praeities lietuvių kultūros įtaką, nustumti užmarštin jos ryškiausių ir garsiausių kūrėjų palikimą, iškeliant ir liaupsinant vien tik tarybinio laikotarpio komunistinius veikėjus. Tautos istorija bandoma suskliausti keliasdešimties metų rėmuose, pradedant ją nuo 1917 metų. Šią vasarą Vilniuje įvykusioje Pabaltijo istorikų konferencijoje įsakmiai buvo pabrėžta istorikams visą dėmesį nukreipti į tarybinį laikotarpį. Be abejo, tai iš anksto suplanuota ir nuosekliai vykdoma tautos praeities kultūros ignoravimo politika.

(Lietuvos pavergėjams pristatyta daugybė paminklų):

Praėjusiais metais Lietuvoje triukšmingai buvo švenčiamos 30-sios „išvadavimo" metinės. Sukviesta ir vaišinta daug „vaduotojų", kurių nemaža dalis visiškai nedalyvavo karo veiksmuose Lietuvos teritorijoje. Pristatyta naujų paminklų Lietuvai nenusipelniusiems asmenims, kiekviename rajone pastatyta „išvadavimo" atminimui skirti akmenys, nesigailėta didelių lėšų tarybinių karių kapinėms išpuošti.

Šią vasarą dar triukšmingiau atšvęstos 35-sios tarybų valdžios Lietuvoje atkūrimo metinės. Nesigailėta Rusijos svečiams brangių vaišių, Lietuvos kurortų, pastatyta naujų „atminimo" akmenų, naujų paminklų Lietuvai nežinomiems asmenims.

(V. Mykolaičio - Putino net kukliai paminklinei lentai pritrūko pinigų):

O kas gi tenka tikriesiems jos kultūros kūrėjams?

1973 m. Lietuvos rašytojų sąjunga norėjo kiek pagerbti V. Mykolaičio - Putino atminimą ir 80-jų jo gimimo metinių proga pastatyti antkapinį paminklą. Dėl lėšų buvo kreiptasi į Lietuvos TSR Ministrų Tarybą. Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotoja L. Dir-

žinskaitė-Pliušenko užrašė ant pareiškimo trumpą rezoliuciją: „Bendra tvarka". Tai reiškia, kad paminklui galima sunaudoti ne daugiau kaip 400 rub. Norint skirti daugiau lėšų, reikia priimti atskirą nutarimą. Tokio nutarimo V. Mykolaitis-Putinas, Diržinskaitės nuomone, matyt, nenusipelnė. Beje, šiuo atveju buvo numatyta tik 300 rub. Nuspręsta užsakyti paminklinę lentą su bareljefu ir prikalti ją prie namo Liepos 21-sios gatvėje, kur V. Mykolaitis-Putinas ilgus metus gyveno. Tokia lenta buvo padaryta ir prie namo prikalta. Deja, kai skulptorius pateikė Vilniaus m. vykdomajam komitetui sąskaitą, pasirodė, kad ir ši lenta kainuoja daugiau, negu 300 rub. Skulptoriaus pateiktoji sąskaita buvo visai reali, nes dabar ir amatininkai už paprasčiausą antkapį ima 1000 ir daugiau rublių. Vykdomasis komitetas ėmė sukti galvą, iš kur gauti papildomų lėšų sumokėti skulptoriui už darbą. Pagaliau pastarajam nusibodo prašinėti ir, mostelėjęs ranka, jis pasakė: „Teprasmenga tie pinigai — ne jiems dariau, o Putinui."

* * *

(Klusnaus okupantų tarno A. Sniečkaus ir visokio plauko Lietuvos pavergėjų paminklams negaila ir daugtūkstantinių sumų):

O štai liepos mėnesį Antakalnio kapinėse buvo pastatytas brangus skulptoriaus Petrulio darbo antkapinis paminklas, nors nuo Sniečkaus mirties tepraėjo vos keliolika mėnesių. Rasta ir lėšų, priimti ir nutarimai be jokio vargo.

Štai šiais metais Mikytuose (Šilutės raj.) „vaduotojams" pastatytas atminimo akmuo, kainavęs net 8000 rub. Vien tik už šio akmens pakėlimą ekskavatorininkui sumokėta 300 rub. Šilalėje karių kapinėms tvarkyti išleista 48,000 rub., Ramygaloje dar daugiau. O kiek visoje Lietuvoje! Rasų kapinėse didžiausi

krašto vyrai guli po susmegusiais kaubureliais ir niekas nesiruošia jų kapų tvarkyti, o ištaigingoms Antakalnio tarybinių karių ir partizanų kapinėms rekonstruoti jau paruoštas projektas.

* * *

(Nesulaukia leidimo savo mokyklai Pr. Vaičaičio vardu pavadinti):

Sintautiečiai prašo savo mokyklą pavadinti Pr. Vaičaičio vardu ir nesulaukia teigiamo atsakymo, o Lietuvos miestų gatvės be jokio vargo pavadinamos dar nemirusių maršalų vardais.

* * *

(Kas pastatys bent simbolinį paminklą Stalino siautėjimo aukoms?):

Kiek Lietuvos motinų nežino, kur palaidoti pokario metais jų sūnūs ir dukros! Kiek nežinomų kapų tundroje ir taigoje! Kas ir kada Stalino siautėjimo meto aukoms pastatys bent vieną simbolinį paminklą?

* * *

(Išnaikinti visi Rytprūsių lietuviškieji vietovardžiai):

Per vienerius metus išnyko visi Prūsijos vietovardžiai. Žuvusios kovoje už savo laisvę tautos atminimui pagerbti nepalikta nė vieno vietovardžio. Kas turėjo teisę užbraukti visą šio krašto praeitį ir jo istoriją pradėti nuo 1945 metų?

Ar to paties nesiekiama ir dabar, nuosekliai ignoruojant ir nutylint garbingą Lietuvos praeitį?

(Šis „LKB Kronikos“ skaitytojo laiškas atspindi daugelio lietuvių skausmą dėl Lietuvos praeities ignoravimo — Red.)

* * *

LIETUVOS TIKINTIEJI LAGERIUOSE

„LKB Kronika" yra rašiusi apie tikinčiųjų: P. Plumpos, P. Petronio, J. Stašaičio, V. Jaugelio, J. Gražio ir N. Sadūnaitės teismus. Šie asmenys buvo teisiami už tai, kad daugino religinę literatūrą, „LKB Kroniką" ir panašius leidinius.

Liepos mėnesio viduryje „LKB Kroniką" pasiekė išsami informacija apie Petro Plumpos - Pluiro kalinimą Permės lageryje. Panašiose sąlygose šiuo metu randasi Pov. Petronis, Juozas Gražys ir N. Sadūnaitė.

(P. Plumpa vežamas į Permės lagerį su žiauriausiais galvažudžiais ir plėšikais):

P. Plumpa, prieš išvežant į Rusiją, visą savaitę buvo laikomas karceryje. Išvežant iš Vilniaus, buvo įkištas į vagoną su kriminalistais, nors politinius kalinius turėtų laikyti atskirai. Per ištisus du mėnesius Plumpa buvo mėtomas tarp galvažudžių ir plėšikų, kurie visokiais būdais rodė savo žvėriškus sugebėjimus. Vieni atėmė šiltus importinius batus, kuriuos žmona jam įdavė Vilniuje, kiti nuvilko vatinuką, treti pasiėmė kepurę, pirštines ir kt. Buvo ir tokių, kurie, prispyrę Plumpą kampe, bandė iškvosti visas bylos smulkmenas, o nieko neišgavę, nurengė iki apatinių rūbų ir grasino išleisti žarnas. Maisto produktų Plumpa į lagerį taip pat nieko nenusivežė — viskas buvo atimta vagonuose, o priedo, dar buvo apspardytas. Visa tai buvo daroma žinant viršininkams, nes Plumpa juos įspėdavo, jog yra nuteistas pagal politinius straipsnius ir turėtų būti vežamas atskirai.

(Vežamųjų prižiūrėtojai brutalumu pralenkė ir žiauriuosius kriminalistus):

Minske prižiūrėtojai rodė didesnę neapylantą, negu kaliniai-plėšikai. Jie, sužinoję, kad Plumpa esąs

nuteistas už religiją, įnirtingai šaukė, kad religiniai raštai ir daiktai yra uždrausti dalykai. Jie atėmė net Jėzaus, Marijos, Juozapo paveiksliukus. Iniršę dar apstumdė, kad net plėšikai stebėjosi, nes su jais buvo elgiamasi kur kas mandagiau.

(Pristatyto prie sveikatai kenksmingo darbo, Plumpos liga pavojingai plečiasi):

Norėdami fiziniai ir moraliai palaužti Plumpą, saugumiečiai du mėnesius niokojo jį galvažudžių kamerose, per ištisus metus Vilniaus saugumo kalėjime nė kartą nepatikrino jo sveikatos, nors visą laiką jis turėjo aukštą kraujospūdį ir chronišką akių uždegimą. Teisme garsiai buvo perskaityta pažyma iš saugumo, kad Plumpa esąs sveikas. Kuo remiantis buvo parašyta ta pažyma, jei Plumpa nė karto gydytojų nebuvo patikrintas. Atrodo, remiantis tuo, kad buvo reikalas sufabrikuoti kuo didesnę bausmę. Kuomet Plumpa buvo atvežtas į lagerį, jo kraujospūdis buvo 90x165. Jis lagerio viršininkams nurodė, jog serga hipertonija, akių uždegimu ir nuolatiniu kosuliu, kuris atsirado tris kartus persirgus plaučių uždegimu. Nežiūrint to, lagerio darbovietės viršininkas Plumpą paskyrė tik prie sveikatai žalingo darbo. Kadangi darbo dulkės labai kenkia plaučiams, tai Plumpa turėjo dirbti su kauke, tačiau dėl oro trūkumo išsiveržė akių kraujagyslės, o dėl nuolatinio vokų uždegimo ir dulkių atsinaujino trachoma. Plumpa daiktus pradėjo matyti kaip per miglą, o rytais iš viso nieko nematydavo. Uždegimas buvo toks stiprus, kad persimetė į visą veidą.

(Plumpa atsisakė TSRS pilietybės):

Po teismo iki liepos mėnesio Plumpa iš namų negavo jokios žinutės. Š. m. gegužės 25 jis nusiuntė TSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumui pareiškimą,

kuriuo oficialiai atsisakė TSRS pilietybės ir pareikalavo leidimo sau ir savo šeimai išvykti į Argentiną. Atsisakymą nuo TSRS pilietybės Plumpa motyvavo tuo, kad tikintiesiems yra atimtos pagrindinės teisės, o jis laikomas gyvulio vietoje. Liepos 2 d. Plumpa gavo iš Maskvos pranešimą, kad jo pareiškimas persiųstas Lietuvos prokuratūrai. Yra pavojus, kad jis gali būti papildomai nuteistas. Kartu su Plumpa sėdi vienas kalinys, kuris gavo 5-rius metus už tai, kad atsisakė TSRS pilietybės ir reikalavo leidimo išvykti į užsienį.

Plumpos žmona Aldona Pluirienė, nesulaukdama per pusmetį žinios iš vyro kalinimo vietos, pasiuntė užklausimą. Jai buvo atsakyta, kad vyras sveikas, o į lagerį ateinantieji laiškai neregistruojami, todėl lagerio vadovybė negalinti paaiškinti, kodėl Plumpa negavęs jos laiškų. Po užklausimo Plumpa tuojau gavo tris žmonos laiškus, parašytus kelių mėnesių laikotarpyje.

* * *

(N. Sadūnaitė kalinimo vietoje turi siūti pirštines):

Nijolė Sadūnaitė, birželio mėnesį nuteista už bandymą padauginti „LKB Kroniką" (žr. „LKB Kronika", Nr. 17), liepos 18-ąją jau buvo atgabenta į kalinimo vietą. Dabartinis jos adresas:

Mordovskaja ASSR, 431200
Tenguševskij rajon,
pos. Baraševo, učr. ŽX 385/3-4.

N. Sadūnaitei teks siūti pirštines. Per mėnesį jai leidžiama parašyti du laiškus.

* * *

TARDYMAI IR KRATOS

(Okupantą ir jo klusnius samdinius kamuoja siaubinga baimė dėl „antitarybinės literatūros"):

Kaunas. 1975 rugpiūčio 14 prie Babtų Saugumo komiteto pareigūnai prisivijo Marytės Vitkūnaitės vairuojamą mašiną „Žiguli", kurioje buvo keturi keleiviai, ir pareiškė, kad reikalinga patikrinti mašiną.

Vienas pareigūnas milicininko uniforma nuvairavo mašiną į Kauno saugumo komiteto kiemą. Keleiviai buvo nuvesti tardymui, o mašinoje pradėta daryti nuodugni krata, kuriai vadovavo Vilniaus saugumo komiteto tardytojas kapitonas Marcinkevičius. Kratoje dalyvavo kviestiniai:

Charževskis Raimondas, Jurgio, gyv. Kaune, Suomių g. 32-2 ir

Bertašius Algirdas, Juozo, gyv. Kaune, Lampėdžių g. 10-405.

Mašiną ardė specialistai:

Carionas Ivanas, gyv. Kaune, Lenino g. 57-30 ir
Adomavičius Kęstutis, gyv. Kaune, Gedimino g. 39-1.
Krėtėjai per dvi valandas ieškojo „antitarybinės literatūros" mašinos padangoje, radijatoriuje, benzino bake ir visuose mašinos plyšiuose, tačiau terado tik 1963 m. Vilniuje išleistą Solženicyno knygą „Viena Ivano Denisovičiaus diena".

(Mergaitė tardytojų išrengta iki nuogumo):

Po to mašinos savininkė Marytė Vitkūnaitė buvo nuvesta į saugumo patalpas asmeninei kratai. Krėtė tardytoja Paliušienė, dalyvaujant šioms kviestinėms:

Audronei Petružytei, gyv. Kaune, LTSR 25-čio g. 130-4 ir

Kazimierai Juškytei, gyv. Alyvų g. 1-9.

M. Vitkūnaitė buvo išrengta ir smulkiai iškrėsta, tačiau ir pas ją „antitarybinės literatūros“ nerasta.

Pagaliau majoras Markevičius ir kapitonas Marcinkevičius iškrėtė M. Vitkūnaitės butą ir rūsį, esantį LTSR 25-čio g. 86-53. Pusantros valandos darbavosi saugumiečiai, tačiau grobis buvo labai kuklus: maldaknygė „Marija, gelbėk mus“ ir „Malda už tėvynę“ popieriaus skiautelėje.

Prieš kratą ilgą laiką saugumo mašinos sekė, kur važinėja M. Vitkūnaitė. Juos ypač neramino, kad M. Vitkūnaitės mašiną nekartą buvo pastebėję N. Radviliškyje, kur gyvena ištremtas vysk. V. Sladkevičius.

Vėlai vakare saugumiečiai, paleisdami Vitkūnaitę, pasakė, kad reiksią susitikti Vilniuje saugumo komitete.

* * *

(Penki Vilkaviškio vyskupijos kunigai tardomi Vilniaus saugumo komitete):

Vilnius. 1974 spalio mėnesį penki Vilkaviškio vyskupijos kunigai — Lionginas Kunevičius, Petras Dumbliauskas, Pranas Domaitis, Juozas Zdebskis ir Sigitas Tamkevičius — kreipėsi į Žmogaus teisių gynimo komitetą Maskvoje, prašydami užstoti suimtus tikinčiuosius: P. Plumpą, P. Petronį, J. Stašaitį, V. Jaugelį, J. Gražį ir N. Sadūnaitę.

Akademikas Sacharovas, paskelbdamas pareiškimo turinį, pasirašiusiųjų kunigų pavardžių nenurodė.

Saugumo darbuotojams kratų metu Maskvoje pavyko rasti pareiškimo originalą su parašais. 1975 m. rugpiūčio 7-14 dienomis į Vilniaus saugumo komitetą tardymui buvo kviečiami minėtą pareiškimą pasirašiusieji kunigai. Vienus iš jų tardė Maslauskas, kitus Marcinkevičius arba Lazarevičius. Tardytojai klausinėjo apie „LKB Kroniką“, Žmogaus teisių gynimo komitetą Maskvoje, ar tekę kada nors į jį kreiptis. Tar-

domiesiems saugumiečiai rodė pareiškimo originalą ir klausė, ar tikrai jį pasirašę. Visi patvirtino, kad pasirašę minėtąjį pareiškimą, nes jautę pareigą užstoti nekaltai suimtus asmenis. Kreipimąsi į Žmogaus teisių komitetą jie nelaiką nusikaltimu. Tardomieji kunigai dar buvo klausinėjami apie tai, kas suorganizavęs pareiškimą, kas atnešęs pasirašyti ir kt. Vieni kunigai sakėsi nepažinę atnešusiojo pareiškimą, o kiti atsisakė leistis į tardymo smulkmenas. Keletas tardytų kunigų net nepasirašė tardymo protokolo, motyvuodami, kad čia nebuvo nusikaltimo ir jie nejaučią pilietinės pareigos šiame reikale ką nors oficialiai paliudyti. Tardytojai buvo labai mandagūs, nudavė, kad anas pareiškimas esąs nereikšmingas dalykas, tik jiems rūpį išsiaiškinti, kokiu būdu jis patekęs ne ten, kam buvęs skirtas.

* * *

TEISMAI IR PSICHIATRINĖS LIGONINĖS

(Muzikos mokyklos stud. R. Čekelis nuteistas 3 m. griežto režimo koncentracijos lageriuose):

Vilnius. 1973 m. buvo nuteistas Vilniaus Talat Kelpšos muzikos mokyklos studentas Rimas Čekelis, Juozo, už „antitarybinių lapelių platinimą" trejiems metams laisvės atėmimo, atliekant bausmę griežto režimo lageriuose.

R. Čekelis gimęs 1955 sausio 7 Skiemonyse. Baigęs Skiemonių vidurinės mokyklos 9 klases, įstojo į Talat Kelpšos muzikos mokyklą. Gyvendamas Vilniuje, jis suorganizavo grupę draugų, kurie gamindavo ir platindavo tautinius atsišaukimus. 1973 vasario 16 išvakarėse jie Vilniuje išplatino savo atsišaukimus, tačiau kiek vėliau vienas iš grupės narių išdavė. Visi penki grupės nariai buvo pašalinti iš mokyklos, o R. Če-

kelis, kaip „antitarybinės grupės" vadas — nuteistas. Teisė LTSR Aukščiausiasis Teismas prie uždarų durų. Šiuo metu R. Čekelis yra 19-jame Mordovijos lageryje.

* * *

(Lietuviui atimta teisė likti savo tėvynėje):

Kaunas. 1975 pavasarį Kaune suėmė buvusį politinį kalinį Povilą Pečiulaitį, iškalėjusį Gulage 19 metų. Iš ten jį paleido 1972 m., tačiau be teisės grįžti į tėvynę. Nepaisydamas draudimo, P. Pečiulaitis apsigyveno Kaune, susirado darbą ir sukūrė šeimą. Vietinė valdžia, remdamasi ne įstatymais, o slaptomis instrukcijomis, bandė Pečiulaitį išvaryti iš Lietuvos. Tačiau jis atsisakė palikti šeimą ir išvažiuoti iš tėvynės. Pradžioje buvo baudžiamas piniginėmis baudomis, o galiausiai suimtas. Jis kaltinamas, kad gyveno neprisiregistravęs. Kauno Lenino rajono liaudies teismas nubaudė Pečiulaitį vieneriems metams laisvės atėmimo. Teismas nekreipė dėmesio, kad draudimas gyventi tėvynėje nėra pagrįstas jokiu įstatymu. Toks susidorojimas su P. Pečiulaičiu atitinka Stalino epochos dvasią ir yra valdžios priemonė terorizuoti buvusius politinius kalinius.

* * *

(Už kišenėje rastą elektros laido-kabelio gabalą — „šaltąjį ginklą" – vieneri metai koncentracijos lagerio):

1975 birželio mėnesį nuteistas kitas buvęs politinis kalinys — Leonas Laurinskas. 1974 gruodžio 23 jis ušėjo pas Algirdą Petrusevičių, kur saugumas darė kratą. Leonas taip pat buvo iškrėstas ir rasta pas jį „šaltas ginklas" — iš chuliganų atimtas kabelio gabalas.

Liudininkas Algirdas Petrusevičius teismui paaiškino, kad pas jį buvo užėjęs Leonas, ir saugumie-

čiai, nusivedę jį į kitą kambarį, iškrėtė, todėl jis nežinąs, kas pas Leoną buvo rasta.

Liudininkas Antanaitis, kuris kratos metu pas Algirdą Petrusevičių saugumiečių buvo atsivestas būti kviestiniu, patvirtino, kad per kratą pas Leoną Laurinską buvo rastas šaltas ginklas, už kurį sudaryta byla.

Teismo nuosprendis:

Kaltininkas L. Laurinskas 1948 gruodžio 23 buvo suimtas ir nuteistas pagal 58 str. 25-riems metams laisvės atėmimo. 1955 m. byla buvo peržiūrėta ir bausmė sumažinta iki 15 metų laisvės atėmimo. 1963 lapkričio 23 Laurinskas grįžo iš lagerio ir susitikinėjo su buvusiais „gaujos" dalyviais. 1974 gruodžio 23 pas jį rastas šaltas ginklas. Lengvinančių aplinkybių nėra. Teismas skiria vienerius metus laisvės atėmimo, atliekant bausmę griežto režimo lageriuose.

* * *

(Už laišką KP CK, primenantį, jog atgaivinamas neostalinizmas, M. Tamonis nugabentas į psichiatrinę ligoninę):

Vilnius. 1975 birželio 25 Mindaugas Tamonis parašė laišką Lietuvos KP CK, kuriame reikalauja leisti vystyti krikščioniškąją kultūrą.

Birželio 27 į Tamonio darbovietę atvyko milicininkas ir pareikalavo, kad Mindaugas prisistatytų į Vilniaus psichiatrinę ligoninę. Tamonis nepakluso. Tos pačios dienos vakare pas Tamonį atvyko milicijos kapitonas ir mašina su sanitarais, kurie M. Tamonį nugabeno į psichiatrinę ligoninę Vasaros g. nr. 5.

Birželio 29 nuo infarkto mirė M. Tamonio motina. Į laidotuves jis išleistas tik paskutiniu mometu, kai apie jį telefonu buvo pasiteirauta iš vienos Vakarų ambasados. Po laidotuvių Tamonis vėl turėjo grįžti į

ligoninę. Pradžioje Tamonis buvo laikomas vadinamoje stebėjimo vietoje, o vėliau perkeltas į 1-jį skyrių. Kol kas joks gydymo kursas nepaskirtas, vėliau žadama paskirti gydymą. Jo gydytojas — Radavičius.

* * *

(Už pastangas išvykti Kanadon pas brolį Br. Naudžiūnas kankintas Pravieniškių lageryje ir psichiatrinėse ligoninėse):

Vilnius. 1975 liepos mėnesį vilnietis Bronius Naudžiūnas gavo leidimą išvykti į Kanadą pas savo brolį. Už šį leidimą jis užmokėjo labai brangią kainą — du kartus teko būti psichiatrinėje ligoninėje (nuo 1972. VI.2 iki 1972.VII.29 Maskvos psichiatrinėje ligoninėje Nr. 15 ir nuo 1974.XI.19 iki 1974.XII.19 Vilniaus psichiatrinėje ligoninėje Vasaros g. 5 1-jame skyriuje) ir vieną kartą Pravieniškių lageryje (nuo 1972.XII.3 iki 1973.XII.3) už tarybų valdžios šmeižimą.

Žemiau pateikiame jo pareiškimą Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui.

(Br. Naudžiūno pareiškimas Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui Kurt Waltheimui):

Ponas SNO Generalini Sekretoriau,

Padėtis be išeities privertė mane kreiptis į Jus. Mano pavardė Naudžiūnas, gyvenu Vilniuje. Štai jau eilė metų aš rūpinuosi gauti iš tarybinės valdžios leidimą emigruoti į Kanadą, kur gyvena mano brolis, nuo kurio mane atskyrė karas. Mano brolis du kartus man atsiuntė pakvietimą vykti į Kanadą, tačiau visose tarybinėse valdžios instancijose, kur man teko kreiptis gavau žodinį atsakymą „negalima" arba tiesiog mane išvadino banditu.

Tarybų Sąjunga pasirašė pagrindinių žmogaus teisių deklaciją, kuri numato ir persikėlimo teisę. Mano

atveju ši deklaracija yra nevykdoma. Vienoje tarybinėje įstaigoje man pasakė, jog aš žinąs, kodėl man neleidžiama išvažiuoti.

Taip, aš žinau savo tragediją!

Man buvo 10 metų, kai mūsų namą apsupo kareiviai su automatais, suėmė mus ir su dvylikamečiu broliu išvežė į Sibirą. Aš pergyvenau visus košmarus, gyvendamas lageryje ir psichiatrinėse ligoninėse. Mano tėvas buvo kalėjime nukankintas 1946 m. Tą dieną, kai mus vaikus išvežė, motinos nebuvo namuose. Ją suėmė vėliau ir nusiuntė į kitą lagerį. 1952 m. ji numirė Krasnojarsko krašte.

1974 m. aš rašiau Kanados pasiuntinybei, prašydamas paveikti tarybinę valdžią. Gavau absurdišką atsakymą, tikriausiai, parašytą remiantis tarybinių organų informacija Kanados pasiuntinybei. Atsakymas be parašo ir antspaudų teigė, kad negalima mane atskirti nuo tėvų.

Nuo kokių tėvų? Juk nuo jų aš dar vaiku būdamas buvau tarybinių organų atskirtas, o jie žuvo lageriuose.

Štai kokia likimo ironija! 1974 m. mano tėvai vienu plunksnos pabraukimu prisikėlė iš savo bevardžio kapo, kad sutrukdytų man nuvykti pas tikrą brolį.

Aš gyvenu visiškai skurdžiai, pirkelėje, kurią, grįžęs iš Sibiro, susikaliau iš lentų.

1948 m. po fašizmo sutriuškinimo nesudrebėjo šalies „išvaduotojo" kareivio ranka, kuri įmetė mus, vaikus, į gyvulių vagoną ir išvežė į Sibirą. Kur garantija, kad tai nepasikartos? Taigi, aš gyvenu pastovioje baimėje ir skurde, ir manęs su Tarybų Sąjunga neriša jokie ryšiai. Mano svajonė — gyventi Kanadoje pas brolį, kuris sutinka manimi pasirūpinti.

Tikiuosi, kad Jūs ir Žmogaus teisių komitetas prie SNO padėsite man įgyvendinti savo svajonę. Kiek-

vienas žmogus turi savo troškimų, kurie įsilieja į žmonijos troškimą laisvės ir taikos. Jei mano svajonė išsipildys, žemėje bus vienu laimingu žmogumi daugiau.

Su pagarba Bronius Naudžiūnas, Zigmo.

Mano adresas: Lietuvos TSR, Vilnius 15,
Vilkpėdės g. 8a - 1.

Adresas mano brolio: Al. Nugent, 1183 Rideau St.,
Sudbury, Ont., Canada.

1974.XII.26

* * *

KRYŽIŲ GRIOVĖJAI

Meteliai
(Ig. Klimavičiaus pareiškimas Prokuratūrai dėl nugriauto kryžiaus):

LTSR Prokuratūrai

Nuorašai: Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos Vyskupui,
Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui

pil. Klimavičiaus Igno, Kazio s.,
gyv. Lazdijų rajone, Buckūnų kaime

Pareiškimas

Prieš metus laiko aš pasistačiau ant savo gyvenamojo namo laiptų aikštelės medinį kryžių. Lietuvoje nuo seno yra tokia tradicija — katalikai, gerbdami kryžių, jį stato laukuose, prie namų, kabina ant namo sienų, nešioja ant kaklo ir pan. Buvau įsitikinęs, kad kaip nereikia valdžios leidimo pasikabinti kryželiui ant kaklo arba ant namo sienos, taip jo nereikia ir kryžiui pasisatyti ant nuosavo namo laiptų aikštelės.

Tačiau Lazdijų rajono vykdomojo komiteto pareigūnai nusprendė ir įsakė šį kryžių nugriauti. Žinoma, aš, kaip katalikas, galiu kryžių tik gerbti, o ne jį niekinti, todėl kryžiaus nenugrioviau. Patį liepimą katalikui nugriauti kryžių laikau nusikaltimu. Į ką būtų panašu, jei komunistui lieptų suplėšyti Lenino portretą arba nugriauti jo statulą?

Š. m. liepos 25, man esant darbe, atvažiavo prie mano namų Seirijų milicijos įgaliotinis Alberovas, Žagarių apylinkės sekretorius ir Metelių žuvininkystės Buckūnų skyriaus valdytojas A. Gereltauskas ir, pusvalandį pasižvalgę, išvyko. Po valandos atvažiavo Lazdijų gaisrininkų mašina LIS 29-46, kurioje buvo, prie namo susirinkusių liudininkų teigimu, du gerai įkaušę vyrai: Lazdyjų gaisrinikų viršininkas Vincas Janušauskas ir Lazdijų vykdomojo komiteto darbininkas Markevičius. Šie vyrai, išgąsdinę žmoną ir vaikus, nuvertė ant gėlių lysvės kryžių ir paskubomis išvažiavo.

Tą pačią dieną kreipiausi į Lazdijų rajono milicijos skyrių, kad ištirtų, kas buvo atvažiavę nugriauti kryžių ir ar tikrai jie buvo girti, nes sekančią dieną jie bus išsiblaivę ir nebus galimybės ištirti. Milicijoje girdėjau pareigūnus kalbant: „Ot senis, atėjo parašyti pareiškimą milicijos viršininkui. Reikėtų jį uždaryti, tada žinotų!“

Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Jurkevičius man pareiškė, kad tarybų valdžia kryžiams statyti leidimo niekam nedavė ir niekada neduos. Be to, už kryžiaus nugriovimą aš turėsiu tiems girtuokliams sumokėti 50 rublių. Aš jam pareiškiau, kad nejaugi pasaulyje yra tokia valdžia, kuri verstų savo piliečius apmokėti girtuokliams už jų padarytus nusikaltimus. Jeigu ir verstų, tai aš vistiek nemokėsiu, geriau tegu pasiima mano švarką, karvę ar ką kitą.

Prašau Prokuratūrą ištirti šį Lazdijų rajono pa-

reigūnų padarytą nusikaltimą ir atitinkamai reaguoti. Taip pat prašau man paaiškinti:

1) Ar tarybų valdžia tikrai neleidžia prie namo ar ant privataus namo laiptų aikštelės pasistatyti kryžių? Jei neleidžia, tai kas galėtų duoti man leidimą?

2) Ar turėjo teisę Lazdijų rajono vykdomasis komitetas atsiųsti du įkaušusius vyrus ir be mano žinios nugriauti kryžių, pastatytą ne laukuose, o ant gyvenamojo namo laiptų aikštelės? O gal su katalikais galima elgtis, kaip nori ir jų teisių negina jokie įstatymai?

Buckūnai, 1975 liepos 30. Ig. Klimavičius

(Suktas pareiškime iškelto nusikaltimo tyrinėjimas):

LTSR Prokuratūra pavedė Ig. Klimavičiaus pareiškimą ištirti ir padaryti sprendimą Lazdijų rajono prokurorui. Seirijų milicijos įgaliotinis Alberovas, atvažiavęs į Buckūnus, apklausė mačiusias griaunant kryžių: Teofilę Abromaitienę, Marę Jusevičienę ir Oną Buškevičienę, tačiau tyčia apklausos protokoluose neįrašė moterų liudijimo, kad griovėjai buvę gerokai įgėrę. Minėtos moterys apie tai parašė pareiškimus ir per Ig. Klimavičių norėjo įteikti Lazdijų rajono prokurorui, tačiau šis raštiškų liudijimų nepriėmė.

(Lazdijų rajono prokuroras Pigėnas padarytą nusikaltimą pripažino teisėtu):

Rugpiūčio 12 Lazdijų prokuroras Pigėnas atsiuntė Ig. Klimavičiui šitokį atsakymą:

„Jūsų pareiškimas dėl kryžiaus nugriovimo išspręstas.

Patikrinus Lazdijų rajono vykdomajame komitete esančią medžiagą, sprendimo ir atskirų asmenų veiksmų teisėtumą, nustatyta:

1974 m. pvasarį Jūs, neturėdamas rajono architekto-inspektoriaus leidimo, savo sodybos kieme pasistatėte medinį kryžių. Tokiu būdu Jūs pažeidėte LTSR Ministrų Tarybos 1974 m. balandžio 12 nutarimu patvirtintų Individualinės statybos nuostatų 3 punktą.

Sutinkant su LTSR Civilinio kodekso 114 str., statiniai, pastatyti neturint reikiamo leidimo, rajono vykdomojo komiteto sprendimu yra nugriaunami paties savavališko statytojo ar jo sąskaita.

1975 liepos 1 rajono architektas surašė savavališkos statybos aktą.

Rajono vykdomasis komitetas tą pačią dieną paminėtą aktą apsvarstė ir priėmė sprendimą savavališkai pastatytą kryžių nugriauti.

Kadangi Jūs kryžiaus nenugriovėte, tai padarė savanorių gaisrininkų draugijos darbuotojai. Išlaidos, susijusios su priverstiniu kryžiaus nugriovimu dar neapskaičiuotos.

Įrodymų, kurie bylotų, jog kryžių nugriovė girti asmenys, nesurinkta.

Rajono vykdomojo komiteto sprendimas ir asmenų, jį vykdžiusių, veiksmai teisėti.

Leidimus kiemo įrenginiams ar statiniams statyti išduoda rajono architektas-inspektorius.

Lazdijų rajono prokuroras Pigėnas."

* * *

(Vėl žiauriai sunaikintas kryžius):

Kučiūnai. Maždaug 1901 metais vyskupas Baranauskas, važiuodamas iš Veisiejų į Seinus, Brinių kaimo kryžkelėje buvo sutiktas trijų kaimų — Pazapsių, Brinių ir Kalėdiškių — tikinčiųjų. Vyskupas pakalbėjo lietuviškai, palaimino ir pageidavo, kad šiam susitiki-

mui prisiminti kryžkelėje būtų pastatytas kryžius. Kiekvienas kaimas pastatė kryžių — viso tris.

Pastaruoju metu kolūkis prie tų kryžių pastatė degalų cisterną. 1975 m. tikintieji vietoje trijų supuvusių kryžių pastatė vieną medinį kryžių.

Po Velykų Kučiūnų apylinkės pirmininkas Kočiūnas su Lazdijų rajono architektu klausinėjo žmones, kam jie tokioje negražioje vietoje pastatę kryžių. Reikėję kryžiui parinkti gražesnę vietą — prie gyvenvietės...

Birželio mėnesio viduryje kryžius buldozeriu buvo išverstas, sutriuškintas ir jo likučiai paslėpti po degalų cisterna.

* * *

(Komunistams užkliuvo net bažnyčios šventoriuje pastatyta Šv. Marijos statula):

Simnas. 1975 rugpiūčio 6 Simno bažnyčios šventoriuje buvo pastatyta šv. Marijos statula. Vietiniai ateistai apie šį „nusikaltimą" tuojau pranešė Alytaus rajono valdžiai.

1975 rugpiūčio 7 iš Alytaus atvyko rajono architektas - inspektorius ir surašė tokio turinio aktą:

„Aš, valstybinės statybos inspekcijos inžinierius - inspektorius Balsys A.S., dalyvaujant Simno m. vykdomojo komiteto pirmininkui S. Šlenfuktui, Simno m. vykdomojo komiteto sekretorei D. Zurnandžian, patikrinęs nustačiau, kad Simno bažnyčios komitetas (pirmininkas Br. Mardosa) vykdo savivalinę kulto skulptūros statybą Simno bažnyčios šventoriuje.

Darbų stovis patikrinimo metu: bažnyčios šventoriuje pastatyta kulto skulptūra ant betoninio pastamento, atlikti dažymo darbai, pilnai sutvarkyta teritorija prie skulptūros, atlikti apželdinimo darbai.

Statyba pradėta 1975.VIII.5. Dokumentų nėra.

(Be priekaištų tvarkingai pastatytą skulptūrą įsakė sunaikinti):

Reikalaujama:

Simno bažnyčios vykdomajam komitetui savavališkai statomą pastatą iki 1975.VIII.8 nugriauti ir sutvarkyti sklypą.

A. Balsys,
S. Šlenfuktas,
D. Zurnandžian.

(Statulos atsiradimo pavojaus išgąsdinti į Alytaus rajoną iš Vilniaus atskubėjo net aukštieji komunistiniai pareigūnai):

Simnao parapijos klebonas kun. J. Matulevičius paaiškino, jog be leidimo pastatęs statulą todėl, kad leidimų valdžios įstaigos neduoda.

Sekančią dieną į Alytaus rajono vykdomąjį komitetą buvo iškviestas Simno bažnytinio komiteto pirmininkas Mardosa ir klebonas kun. J. Matulevičius. Į rajoną buvo atvykęs Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas ir Muziejų ir kultūros paminklų apsaugos valdybos viršininko pavaduotojas E. Misiulis. Ir vėl buvo priekaištaujama, kodėl statula pastatyta be architekto leidimo, tarsi šis turėtų teisę panašius leidimus išduoti. Vilniaus pareigūnai ilgai įtikinėjo bažnytinio komiteto pirmininką, kad buvo padarytas nusikaltimas ir statulą teksią pašalinti.

Po pietų Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Tumėnas su E. Misiuliu atvažiavo į Simną apžiūrėti pastatytą statulą. Tumėno nuomone, statula pastatyta perdaug matomoje vietoje, ją tikę pastatyti bažnyčios prieangio kampe ar kapinėse.

Simno tikintieji giliai pasipiktino šitokiu rajono ir Vilniaus pareigūnų „uolumu". Naktimis pradėta bu-

dėti, kad pasamdyti chuliganai statulos nenuverstų.

Rugpiūčio 17, dalyvaujant didžiulei tikinčiųjų miniai, šv. Marijos statula buvo pašventinta.

Simno m. vykdomojo komiteto valdžia gavo papeikimą, kad nesukliudė statulos statybos.

* * *

(Įgaliotinis K. Tumėnas atskubėjo reikalauti, kad klebonas nugriautų kryžių):

Šaukėnai. 1973 gegužės 8 Šaukėnų klebonas kun. T. Švambarys savo kiemelyje pasistatė medinį kryžių. Sukruto Šaukėnų apylinkės ir Kelmės rajono pareigūnai, o tarybinio ūkio partinės organizacijos sekretorius Daraška kalbėjo: „Ne aš būsiu, jei neišversiu kryžiaus!“

Kelmės rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas išsikvietė kleboną ir užsipuolė: „Pastatei kryžių? O leidimą ar turi?“ Tada kun. Švarmbrys paklausė: „Ar turi leidimą tarybinis ūkis, kuris prie dirbtuvių padangas pusiau įkasė į žemę? Ar turi leidimą miškų ūkis, kuris nužievintus medžius įkasa į žemę?“

Kai klebonas atsisakė kryžių nugriauti, tada Grabauskas pagrasino pranešti į Vilnių ir Telšių vyskupui, kad klebonas jo, pavaduotojo, neklausąs.

Po kelių dienų pas kleboną apsilankė Šaukėnų apylinkės pirmininkas Jankus ir Šaukėnų komjaunimo sekretorius Gramatas, reikalaudami, kad klebonas per tris dienas kryžių nugriautų. Klebonas griauti atsisakė.

Greitai Šaukėnuose pasirodė ir Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas.

— Turėsi kryžių nugriauti, — kalbėjo įgaliotinis.

Apžiūrėjęs kryžių ir matydamas, kad Klebonas kryžiaus tikrai negriaus, K. Tumėnas pageidavo, kad kryžius būtų nukeltas toliau nuo gatvės.

* * *

(Religijai okup. Lietuvoje naikinti griebiamasi net dinamito pagalbos):

Zarasai. Prieš 9 metus Zarasuose nakties metu buvo susprogdinta šv. Marijos koplytėlė, esanti M. Melninkaitės gatvėje. Tikintieji šią koplytėlę labai mylėjo ir dažnai čią melsdavosi.

* * *

PAREIŠKIMAI

(Kun. S. Tamkevičius atsako į S. Noreikos melagingus kaltinimus):

Alytus.

Alytaus rajono laikraščio „Komunistinis rytojus" redakcijai

Nuorašai: Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos Vyskupams —
L. Poviloniui ir dr. J. Labukui

1975 liepos 26 Alytaus rajoninis laikraštis „Komunistinis rytojus" įdėjo S. Noreikos straipsnį „Ateistinio darbo problemos", kuriame autorius religingas Simno parapijos moteris vadina „ilgaliežuvėmis davatkomis", o kunigus — „griežtais bažnytininkais". Ar netiktų, kad rajono kompartijos organas išlaikytų kultūringesnį stilių net ir ideologiškai kitokių pažiūrų žmonių atžvilgiu? Ypač dabar, kai Helsinkyje tarybinės šalies vadovai pasirašė aktą, kuriame kalbama apie žmoniškumą, įsitkinimų gerbimą ir t.t.

S. Noreika rašo, kad dėl įvairių religinių švenčių suvėluoja Buktininkų skyriuje darbai, patiriama nuostolių.

Šiuo metu visiems žinoma, kad ūkiai, gamyklos ir fabrikai didžiausius nuostolius patiria ne dėl reli-

ginių švenčių, o dėl beprotiško girtavimo ir nesąžiningumo. Kol Lietuvoje žmonės rimtai šventė religines šventes, girtavimo ir nesąžiningumo buvo labai maža. Šios dvi ydos Lietuvoje išbujojo pokario metais bedievinant žmones.

S. Noreika rašo, kad Simno bažnyčios tarnai „nesigėdi kartais net įkyriai siūlyti savo paslaugas“. Aš Simno parapijos pareigose dirbu šešti metai ir per tą laiką nei aš, nei klebonas ateistų netuokėme, nelaidojome ir jų vaikų nekrikštijome, nes katalikų kunigai tikėjimo dalykuose patarnauja tik religingiems žmonėms. Tegu S. Noreika nurodo bent vieną pavyzdį, kada ir kokiam ateistui siūlėme savo paslaugas?

Savo paslaugas įkyriai siūlyti nesigėdi tik Lietuvos ateistai. Jie nori, kad net katalikai elgtųsi prieš savo sąžinę ir tuoktųsi, laidotų civiliškai. Komunistai aštriai kritikuojami, jei jie savo religingus tėvus palaidoja su bažnytinėmis apeigomis. Žurnale „Laikas ir įvykiai“ (1975, Nr. 6) buvo kritikuojamas Kratiškių apylinkės pirmininkas E. Miškinis, kad jis savo tikinčią motiną palaidojo katalikiškai. Ten pat patariama: „Reiktų stengtis įtikinti savo šeimos narius, gimines religinių apeigų absurdiškumu, ir, jeigu nepavyktų to pasiekti, visai atsisakyti dalyvauti laidotuvėse, krikštynose.“

Straipsnyje „Ateistinio darbo problemos“ rašoma, kad Simno tarybinio ūkio komjaunimo organizacija taikstosi, „kad atskiri nariai atlieka religines apeigas, švenčia kalėdas, velykas. Reikia pareikalauti, kad jie sąžiningai vykdytų VLKJS įstatus.“

Protingai elgiantis, komjaunimo organizacija turėtų priimti į savo eiles tik ateistus. Šiuo metu ne tik Simne, bet ir visoje Lietuvoje stengiamasi į komjaunimą surašyti visą tikintį jaunimą, o vėliau jis verčiamas „sąžiningai vykdyti komjaunimo įstatus“, t.y. elgtis prieš savo sąžinę. Šitokiu būdu jaunimas yra

mokomas veidmainiauti, pakertama bet kokios moralės pagrindai.

S. Noreika džiaugiasi, kad „žymiai pagerėjo ateistinis darbas mokinių tarpe".

Simno vidurinėje mokykloje, panašiai kaip ir visose Lietuvos mokyklose, ateistinio darbo esmė — tikinčiųjų moksleivių prievartavimas. Tarybinė spauda ne kartą dejavo, kad prieš karą netikintys moksleiviai turėjo mokytis tikybos. Jeigu tai buvo blogai, tai kodėl šiuo metu tikintys moksleiviai yra verčiami ne tik mokytis ateizmo, bet ir elgtis prieš savo sąžinę? Simno vidurinės mokyklos mokytojas Meškelevičius tikintiems moksleiviams, atsisakantiems rašyti jo duodamas ateistines temas, rašo dvejetus. Kaip visa tai suderinti su tikinčių moksleivių ir jų tėvų teisių gerbimu? Ar šitą moksleivių žalojimą galima pavadinti auklėjimu ir tuo džiaugtis?

Simnas, 1975.VIII.7. Kun. S. Tamkevičius

* * *

Šiupyliai

(Ateistams tikslas pateisina net visas žmogaus vardą žeminančias priemones — įskaitant melą ir šmeižtą):

Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui

Kun. A. Yliaus, Šiupylių klebono

Pareiškimas

1946 liepos pabaigoje ar rugpiūčio pradžioje buvau teistas pagal TSRS BK 58 1A, 10 straipsnį už organizuotas pastangas padaryti Lietuvą laisva, nepriklausoma ir demokratiška respublika. Tardymas tęsėsi beveik 10 mėnesių. Tardymo protokoluose, kiek atsimenu, žiaurumo faktai nefiguruoja, teroristiniai ar kriminaliniai veiksmai neįrodyti, ginklai nebuvo prikišti. Areštavimo metu mano bute jokių ginklų, nė šovinių nebuvo.

Kas įgaliojo istorijos mokslų kandidatą St. Laurinaitį viešai šmeižti mane spaudoje („Komjaunimo tiesa“, 1975.IV.2), kaltinant mane žiaurumu bei kitais nusikaltimais?

Kai 1961 sausio 30 iš manęs buvo atimtas kulto tarno registracijos pažymėjimas, nuvykau pas Religijų reikalų tarybos įgaliotinį Rugienį paklausti, kodėl taip pasielgta.

— Tu esi žiaurus, — pasakė Rugienis.

— Prašau įrodyti, ką aš padariau žiauraus klebonaudamas Leščiuose nuo 1956 iki 1961 metų.

Vietoje įrodymų Rugienis išėmė iš stalčiaus žurnalą „Tiesos kelias“ ir, parodęs mano rašytą nekrologą apie a.a. Saločių kleboną kun. Štombergį, liepė paskaityti.

— Prašau Jus pasižiūrėti, kada tas straipsnis parašytas, — pasiūliau įgaliotiniui.

Straipsnis buvo rašytas 1939 metais. Vadinasi, rašydamas straipsnį, padariau žiaurų nusikaltimą prieš tarybų valdžią, kurios Lietuvoje tuo metu dar nebuvo. Žiauriausias mano nusikaltimas Leščiuose — suremontavau ir išdažiau bažnyčią, ir prikėliau merdinčią Leščių parapiją.

Koks St. Laurinaitis yra istorijos mokslų kandidatas, jei jis nežino ar klastoja istorinius faktus? **Kun. J. Lelešius marijonu niekados nėra buvęs.**

Apie vienuolynų nykimą Lietuvoje St. Laurinaitis turėjo remtis ne vieno J. Aničo tvirtinimais, bet objektyviais šaltiniais. Aš pats puikiai atsimenu, kaip 1940 metais Marijampolės apskrities viršininko Mauruko įsakymu buvo iškraustytas Marijampolės marijonų vienuolynas. Straipsnio „Tiesa apie vienuolynus“ („Komjaunimo tiesa“, 1975.IV.2) yra grynas istorinių faktų falsifikavimas dėl antireliginės propagandos. Kaip ne

gėda ateistams vartoti šias klastotes? Ar tai derinasi su bet kokia morale? Istorija šitokių klastočių neužmirš.

Šiupyliai. Kun. A. Ylius,

Šiupylių bažnyčios klebonas.

(Pareiškimas sutrumpintas — Red.)

* * *

ŽINIOS IŠ VYSKUPIJŲ

Kučiūnai

(Lietuviai ateistai — persistengę okupanto tarnai):

Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui

Nuorašas: Kauno arkivyskupijos apaštališkajam administratoriui vyskupui Labukui

kun. Juozo Kriščiūno,

gyv. Kučiūnuose,

Pareiškimas

Š. m. liepos 7 į Kučiūnų bažnyčią po rytmetinių pamaldų atėjo vietos pareigūnai: apylinkės pirmininkas Kočiūnas, partijos sekretorius Sakavičius ir komjaunimo sekretorė Dimšienė. Jie rado mane sėdintį klausykloje ir po vieną apklausinėjantį vaikus poterių. Kiti vaikai sėdėjo bažnyčioje ir laukė savo eilės.

Liepos 9 vėl mane rado sedintį klausykloje ir vaikus, stovinčius eilėje iš abiejų klausyklos pusių. Jie po vieną ėjo prie klausyklos ir garsiai atliko bandomąją išpažintį.

Vietos pareigūnai sustatė kaltinamąjį aktą ir Lazdijų rajono administracinė komisija nubaudė mane už vaikų mokymą katekizmo 50-ties rub. bauda (Bylos Nr. 154, 1975.VII.17), nors aš pareiškiau, kad katekizmo nemokiau, nes jau eilė metų kai patys tėvai gerai išmoko savo namuose.

Prašau Jus, Ministre, padaryti reikalingų žygių, kad rajono administracinės komisijos nutarimas būtų panaikintas ir nebūtų man daroma kliūčių eiti kunigiškas pareigas.

1975.VII.25. Kun. J. Kriščiūnas,
Kučiūnų klebonas

* * *

(Atidėliodami leidimo datas, valdžios pareigūnai daugeliui sutrukdė priimti sutvirtinimo sakramentą):

Zibalai. 1975 m. Kaišiadorių vyskupijoje buvo leista teikti sutvirtinimo sakramentą tik Vievyje ir Zibaluose. Zibalų parapija yra maža, dideliame užkampyje, aptarnaujama Kiauklių parapijos klebono kun. A. Čarnos.

Buvo pranešta, kad sutvirtinimo sakramentas Zibaluose bus teikiamas liepos 6. Artėjant paskelbtai dienai, sutvirtinimo teikimas buvo atidėtas liepos 13 dienai, o dar vėliau — atidėta neterminuotam laikui.

Liepos 29, antradienį, Kaišiadorių vyskupijos valdytojas kan. Andrikonis telegrama pranešė kaimyninėms parapijoms, kad Zibaluose sutvirtinimo sakramentas bus teikiamas rugpiūčio 3. Kadangi iš sakyklos pranešti nebuvo jokios galimybės, tai buvo pranešinėjama per parduotuves, pienines, per paštininkus. Patys klebonai lakstė po kaimus, bet naudos buvo maža. Patikrinti tikėjimo žinias nebuvo nei laiko, nei galimybės. Vietoje kelių tūkstančių sutvirtinimo sakramentas buvo suteiktas vos keliems šimtams vaikų. Be to, aplinkinės parapijos sekmadienį liko be Mišių, nes klebonai, nepaskelbę tikintiesiems apie išvykimą, turėjo vykti į Zibalus.

Šitaip valdžia kartais duoda leidimus teikti sutvirtinimo sakramentą.

* * *

(**„Derliaus nuėmimo“ dingste sutrukdytas sutvirtinimo sakramento teikimas):**

Alanta. 1973 m. valdžia, motyvuodama „derliaus nuėmimu“, sutrukdė sutvirtinimo teikimą Alantoje.

1974 liepos 6 Alantoje turėjo būti teikiamas sutvirtinimo sakramentas, tačiau valdžia kitokiais būdais stengėsi sutrukdyti — vaikai buvo vežami į stovyklas, ekskursijas, kolūkiams uždrausta duoti sunkvežimius, keliuose priekabūs autoinspektoriai tikrino individualines mašinas ir ieškojo priekabių. Pats Alantos miestelis buvo apstatytas draudžiančiais įvažiuoti ženklais. Pas kleboną į kiemą įvažiuoti buvo uždrausta — stovėjo draudžiantis ženklas. Videniškių klebonas kan. J. Jonys vežė vyskupui liturginius rūbus ir buvo priverstas pravažiuoti pro draudžiantį ženklą. Molėtų rajono vyr. autoinspektorius Grigaliūnas ir autoinspektorius Michniovas jį sulaikė, subraukė taloną ir privertė perlaikyti egzaminus. Suginčių klebonui kun. Č. Zažeckui ir Anykščių vikarui kun. P. Budriūnui talone iškirpo skyles. Sunkvežimių vairuotojai toli nuo Alantos paleisdavo žmones, nes, jei sugaudavo autoinspektoriai, atimdavo vairuotojo pažymėjimą.

* * *

(Brutalūs ateistų pareigūnų veiksmai bažnyčios viduje):

Rajono finansų vedėjas Laurikėnas ir vyr. inspektorė Girskienė su milicija gaudė devocionalijų pardavėjus ne tik šventoriuje, bet ir pačioje bažnyčioje. Kai pareigūnai tempė iš bažnyčios vieną pargriuvusį devocionalijų pardavėją, kilo didelis triukšmas. Tada kunigai įsisiautėjusius pareigūnus išprašė laukan iš bažnyčios.

* * *

(**Konfiskuotos maldaknygės — į popieriaus fabriką**):

Valkininkai. 1975 birželio mėnesį Valkininkų klebonas kun. A. Keina buvo iškviestas į Vilniaus saugumo komitetą pasiimti kratos metu paimtus daiktus. Kurių knygų ar maldaknygių buvo daugiau egzempliorių, sugrąžino tik po vieną. Pvz., negrąžino apie 50 maldaknygių, apie 40 religinių knygučių vaikams „Sveika Marija". Tardytojas Markevičius paaiškino, kad jos bus nukreiptos į Grigiškių popieriaus fabriką. Taip pat nebuvo grąžintos knygos: „Deimančiukai", Krupavičiaus „Dievo ir žmonių tarnyboje", Maceinos „Bažnyčia dabarties pasaulyje", „Reikia duoti pilną religijos laisvę" ir kt. Rašomąją mašinėlę pažadėjo sugrąžinti vėliau.

* * *

(**Tikintiesiems šnipinėti instrukcija**):

Kaišiadorys. 1975 m. Kaišiadorių rajono apylinkių pirmininkams buvo išsiuntinėtas raštas, pagal kurį turi būti atliekami tyrimai:

1. Lankymo data ir laikas.

2. Žinios apie kulto tarnus (jų pavardė, vardas, nuo kurio laiko bažnyčioje kunigauja, apylinkių vadovų atsiliepimai apie jų elgesį).

3. Ar yra dvidešimtuko bei revizijos komisijos sąrašai apylinkėje?

4. Religinės šventės, arba atlaidai, kuriuos stebėjote, pavadinimas.

5. Apytikris bažnyčioje atsilankiusių vyrų, moterų, jaunimo ir mokinių bendras skaičius.

6. Pamokslo turinys (pagrindinės mintys, politinė religija, dviprasmiškumai, paraginimai), kas skaityta (biblijos ištraukos, vyskupo laiškai ir pan.).

7. Aptarnavimas pamaldų metu. Kas patarnauja

per mišias, ar nėra nepilnamečių berniukų, kas barsto gėles, ar nebuvo nepilnamečių mergaičių?

8. Ar procesijoje buvo nešamos nereliginio pobūdžio vėliavos, ar dalyvavo tautiniais rūbais apsirengę žmonės (kiek jų buvo)?

9. Arti bažnyčios sustatytų mašinų tipai ir numeriai.

10. Ar buvo šventoriuje ir bažnyčioje pardavinėjama literatūra, kulto atributai, suvenyrai, saldainiai ir pan.?

11. Tą pačią dieną atliktas politinis masinis darbas bibliotekoje, mokykloje ir sporto renginiuose.

Tyrimus atliko: ....

pavardė, vardas, darbovietė

Data .... Parašas ....

* * *

(Rajone valdžią ir galią turįs komunistas susikvietęs bara klebonus):

Kelmė. 1975 kovo 10 Kelmės rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Vytautas Grabauskas sukvietė į rajoną visus jo žinioje esančius klebonus ir bažnytinių komitetų pirmininkus.

Pradžioje kalbėjo kažkoks pareigūnas iš Vilniaus. Jis priekaištavo, kad remontuojamos bažnyčios be leidimo ir grasino bausti. Be to, darbininkai turį būti apmokestinti. Vilniečio nuomone, į bažnytinį komitetą reikią rinkti tik mokytus vyrus. Vaiguvos klebonas kun. Šimkus pareiškė, jog visi piliečiai prieš įstatymus yra lygūs ir kiekvienas galįs būti išrinktas.

Pavaduotojas Grabauskas barė, kad bažnyčios remontuojamos be leidimų, mirusieji kunigų palydimi į kapines su religiniais ženklais — vėliavomis ir kryžiais.

Šaukėnų klebonas priminė, kad taip būdavo draudžiama tik prie caro.

— Ir dabar kaip prie caro! — sušuko įsikarščiavęs pavaduotojas.

* * *

(Jei bažnyčioje atlaidai — tas sekmadienis kolūkyje prievartinė darbo diena):

Salos. 1975 gegužės 25, per Šv. Marijos Krikščionių pagalbos atlaidus Salų tarybinis ūkis (Rokiškio raj.) paskelbė darbo dieną, nors buvo sekmadienis. Atlaidų išvakarėse brigadininkai įspėdinėjo darbininkus: „Jei rytoj neisite į darbą, tai nebandykite prašyti karvei pašaro ir ganyklos. Galėsite ieškoti kur norėsite, o mes jums neduosime."

Salų bažnyčios komiteto narys Izidorius Bagdonas su žmona nepaisė draudimo ir į bažnyčią atėjo. Brigadininkė Matiukienė pranešė Salų tarybinio ūkio direktoriaus pavaduotojui Steponavičiui, kad I. Bagdonas su žmona jos nepaklausė. Tuojau iš Bagdono buvo atimta netoli namų esanti ganykla ir pakeista į esančią toli nuo namų.

Keletas to ūkio darbininkų atlaidų dieną buvo išvykę, tačiau jų nebaudė, nes jie nebuvo bažnyčioje.

* * *

(Audra išvertė medžius, ateizmas palaidojo lietuvių sąžines):

1974 m. spalio mėnesį vėtra išvertė netoli Salų bažnyčios esančią didižulę tuopą, kuri griūdama dar nulaužė kelis medžius, apgadino šventoriaus mūrą ir, atsiremdama į ąžuolą, jį pavertė į šventoriaus vartus — architektūrinį paminklą. Salų bažnyčios šven torius buvo užverstas išverstais medžiais.

Salų bažnyčios valytoja M. Šukytė ir Bartkevičienė nuėjo pas Salų ūkio direktorių Steponavičių ir

prašė, kad ūkis išverstus medžius pasiimtų. Direktorius Steponavičius tik pasityčiojo: „Ką — jūs norite, kad aš bažnyčios šventorių valyčiau? Turite jauną kleboną, tegu jis tvarko.“

Salų bažnytinio komiteto pirmininkas Šukys, gavęs apylinkės pirmininkės Raugalienės žodinį leidimą, išverstus medžius supiaustė ir atidavė bažnyčios valytojai Šukytei. Pavirtęs ąžuolas ir kiti penki medžiai, kelią grėsmę, buvo palikti.

1975 m. Salų apylinkė, prašoma bažnytinio komiteto, sudarė komisiją, kuri nustatė, kad šeši medžiai bažnyčios šventoriuje ir parke kelia grėsmę.

1975 vasario mėnesį Salų apylinkė gavo iš Rokiškio rajono Gamtos apsaugos inspekcijos leidimą ąžuolą ir kitus medžius nupiauti. Apylinkės pirmininkė Raugalienė apie šį leidimą pranešė Salų bažnytiniam komitetui.

— Piaukite medžius, raštiško leidimo neduosime, nes nereikia.

Medžiai buvo nupiauti. Apylinkės pirmininkė buvo pakviesta stebėti darbų eigai, tačiau neatėjo.

Salų bažnytinis komitetas nupiautą ąžuolą ir du klevus nuvežė į lentpiūvę, nes bažnyčios remontui reikėjo medžiagos. Tada tarybinio ūkio direktoriaus pavaduotojas Steponavičius šią medžiagą konfiskavo.

* * *

(Tikintieji Lietuvoje paversti beteisiais ateistų vergais):

1975 balandžio 6 Salų bažnytinis komitetas kreipėsi į Lietuvos TSR prokurorą ir Religijų reikalų tarybos įgaliotinį Tumėną. Šis nieko neatsakė, o Lietuvos prokuratūra bažnytinio komiteto pareiškimą pasiuntė Rokiškio prokurorui.

1975 gegužės mėnesį atvažiavo į Salų apylinkę Rokiškio prokuroras Cibulskis ir apkaltino kleboną Nykš-

tų, kad jis be leidimo šventoriuje nupiovęs medžius. Be to, klebonas nupiovęs ne šešis, o septynis medžius. Ąžuolo nupiovimui reikėję specialaus leidimo. Prokuroras nekreipė dėmesio į kun. P. Nykštaus aiškinimą, kad jis nupiovęs tik 6 medžius ir kad leidimas buvo gautas.

— Duokite raštišką leidimą iš apylinkės ir eigulio. Reikia dokumentų, — kalbėjo prokuroras.

Salų tarybinio ūkio direktoriaus pavaduotojas (buvęs direktorius) Steponavičius išsigynė, kad buvo leidęs pašalinti nuo šventoriaus išverstus medžius. Salų apylinkės pirmininkė Raugalienė taip pat išsigynė, kad niekada nesakiusi, jog esąs leidimas šešiems medžiams nupiauti. Nurodytų liudininkų niekas nekvietė ir neapklausė.

Bažnytinio komiteto pirmininkas Šukys prokuroro buvo klausinėjamas, kas rašęs pareiškimą LTSR Prokuratūrai, kas jį pasirašęs, kas organizavęs medžių nupiovimą ir kt.

Salų tarybinio ūkio direktoriaus pavaduotojas Steponavičius, prokurorui girdint, Šukį išvadino vagimi.

Greitu laiku pas Šukį buvo padaryti net trys patikrinimai, kiek jis laikąs gyvulių. Įstatymai leidžia laikyti tik dvi kiaules, o pas Šukį rastos net trys! Koks „nusikaltimas“! Tarybinio ūkio direktoriaus pavaduotojas privertė kiaulę tuojau valstybei parduoti.

Taip pat buvo patikrinta, kiek gyvulių laiko Salų bažnyčios kasininkas Mažeikis. Rasta karvė ir telyčia, o galima laikyti tik vieną karvę. Kasininkas buvo priverstas telyčią parduoti, nors jis vienas turi išlaikyti šeimą, susidedančią iš 6 asmenų.

Rokiškio rajono prokuroras įsakė Gamtos apsaugos inspektoriui Blažiui surašyti bažnytinio komiteto pirmininkui Šukiui aktą už ąžuolo nupiovimą. Jis buvo priverstas sumokėti 36 rub. baudą.

Salų apylinkės darbuotoja Baronienė už tai, kad išdavė Salų bažnytiniam komitetui Rokiškio gamtos apsaugos inspektoriaus leidimo nuorašą, buvo apsvarstyta partiniame susirinkime ir gavo pastabą. Tikriausiai, jei bažnytinis komitetas nebūtų pasirūpinęs gauti leidimo nuorašo, būtų buvęs baustas už visų medžių nupiovimą. Bažnytinio komiteto pirmininko Šukio adresu valdžios pareigūnai pasakė: „Jei dar skųsis arba nemokės pabaudos, bausime už visus medžius ir turės sumokėti virš tūkstančio rublių."

Rajono prokuroras ir ūkio direktoriaus pavaduotojas savo elgesiu patvirtino, kad tikintieji yra beteisiai ir turi tylėti. Jei bandysi skųstis, bus dar blogiau — suras būdų nubausti.

* * *

(Ne gamtos apsauga parūpo pareigūnui, bet nepakanta Maironiui):

Krekenava. Krekenavos apylinkės pirmininkas P. Malinauskas 1973 rugsėjo 3 d. raštu perspėjo kun. K. Dulksnį, kad, prikalant prie medžio paminklinę lentą Maironiui Krekenavos bažnyčios šventoriuje, buvo pažeistas Gamtos apsaugos įstatymas, ir įsakė šią lentą iki rugsėjo 10 d. nuimti.

Krekenavos bažnytinis komietas vinis iš medžio pašalino, o lentą prie medžio pritvirtino viela ir apie tai painformavo apylinkės pirmininką. Po mėnesio paminklinė lenta buvo pagrobta.

* * *

(Komunistiniai pareigūnai naikina rožančius ir kitus šventus daiktus, matyt, iš baimės, kad jie nesugriautų komunistinės statybos):

Viekšniai. Žibikų kaimo gyventoja Jadvyga Grabienė 1973 m. buvo išvykusi į JAV aplankyti savo sūnaus kunigo. Būdama Romoje, Grabienė nusipirko sau

ir giminėms rožančių. Tarybų Sąjungos pasienio muitininkai pas senutę Grabienę padarė smulkią kratą ir rastus rožančius jos akivaizdoje sunaikino. Pareigūnai norėjo atimti paskutinį rožančių, kurį Grabienė laikė suspaudusi rankoje.

— Niekada neatiduosiu šios brangenybės, — verkė senutė, — nors ir rankas man išsukinėsite.

Šių eilučių autoriui prieš keletą metų teko matyti rusų pareigūnų pogromą pasienio muitinėje, kaip jie grūdo į maišus iš žmonių atimtus rožančius, paveikslus, statulėles. „Kam jums tie balvonai?" — tyčiojosi pareigūnai. Viena moteris paklausė:

— Kur jūs dedate atimtas šventenybes?

— Mes jas metame į šiukšlyną, — atsakė pareigūnai.

Visų keleivių nuotaika buvo prislėgta, kai kurie braukė ašaras.

* * *

(Kunigui draudžiama ir seneliams teikti religinius patarnavimus):

Laugaliai. Senelių - invalidų namų direktorius Striauka uždraudė kunigui aplankyti senelius ir aprūpinti juos šv. sakramentais. 1975 m. balandžio mėnesį seneliai parašė Klaipėdos vykdomajam komitetui raštą, prašydami, kad leistų kunigui juos aprūpinti šv. sakramentais. Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Imbrasas apsilankė senelių namuose ir pareiškė, kad senelių prašymo negalįs patenkinti, nes nėra tinkamų patalpų. Pavaduotojas, pamatęs prie vieno senelio lovos religinį paveikslą, liepė jį nuimti. Invalidė Riaukaitė kreipėsi į Gargždų partijos komiteto sekretorių, prašydama, kad leistų apsilankyti senelių namuose kunigui. Riaukaitė buvo išbarta: „Netrukdykite manęs su tokiais niekais!" — pareiškė partijos sekretorius.

* * *

(Kad sūnus lanko bažnyčią ir patarnauja Šv. Mišiose — motinai grasina atimti motinystės teises):

Jurbarkas. 1975 m. pradžioje Jurbarko milicijos vaikų kambario inspektorė išsikvietė medicinos seserį Kleinienę ir įspėjo:

— Jeigu jūs leisite savo sūnų į bažnyčią ir Mišiose patarnauti, tai iš jūsų bus atimtos motinystės teisės.

— Sūnui lankyti bažnyčią aš nedraudžiu ir nedrausiu, — atsakė Kleinienė. — Kai sūnus pradėjo patarnauti Mišiose, pasidarė geresnis, klusnesnis, stropesnis moksle. Motinystės teises atimkite toms, kurių vaikai blogai auklėjami. Štai neseniai chuliganai išdaužė mūsų mokyklos langus, nusiaubė mokyklos vaistinėlę, sulaužė suolus. Ar tų vaikų tėvams jau atimtos tėvystės teisės? Mano sūnus jokio nusikaltimo nepadarė, tai kodėl man norite atimti motinystės teises?

— Čia jau na meno reikalas, — aiškino inspektorė. — Man įsakyta iš aukščiau jus įspėti ir aš savo pareigą atlikau.

* * *

(Klebonas Ruginio draudimo išsigando, tėvai ir jų dukros — ne):

Klaipėda. 1975 m. Didžiąją savaitę maža Klaipėdos bažnytėlė buvo sausakimšai pripildyta žmonių. Moksleiviai ir jaunimas visą Velykų naktį adoravo prie Kristaus karsto. Po Velykų Klaipėdos vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Ruginis įsakė Klaipėdos klebonui kun. J. Baikauskui pašalinti adoratores nuo altoriaus. Klebonas, išsigandęs Ruginio, pasakė mergaitės, kad jas leisiąs adoruoti tik tada, jei atsinešiančios Ruginio leidimą. Adoratorių motinos bandė tą leidimą gauti, tačiau atsimušė į kietą Ruginio „negalima!" Tėvai nutarė nepasiduoti. Mergaitės ir toliau adoruoja, nepaisydamos visų draudimų.

* * *

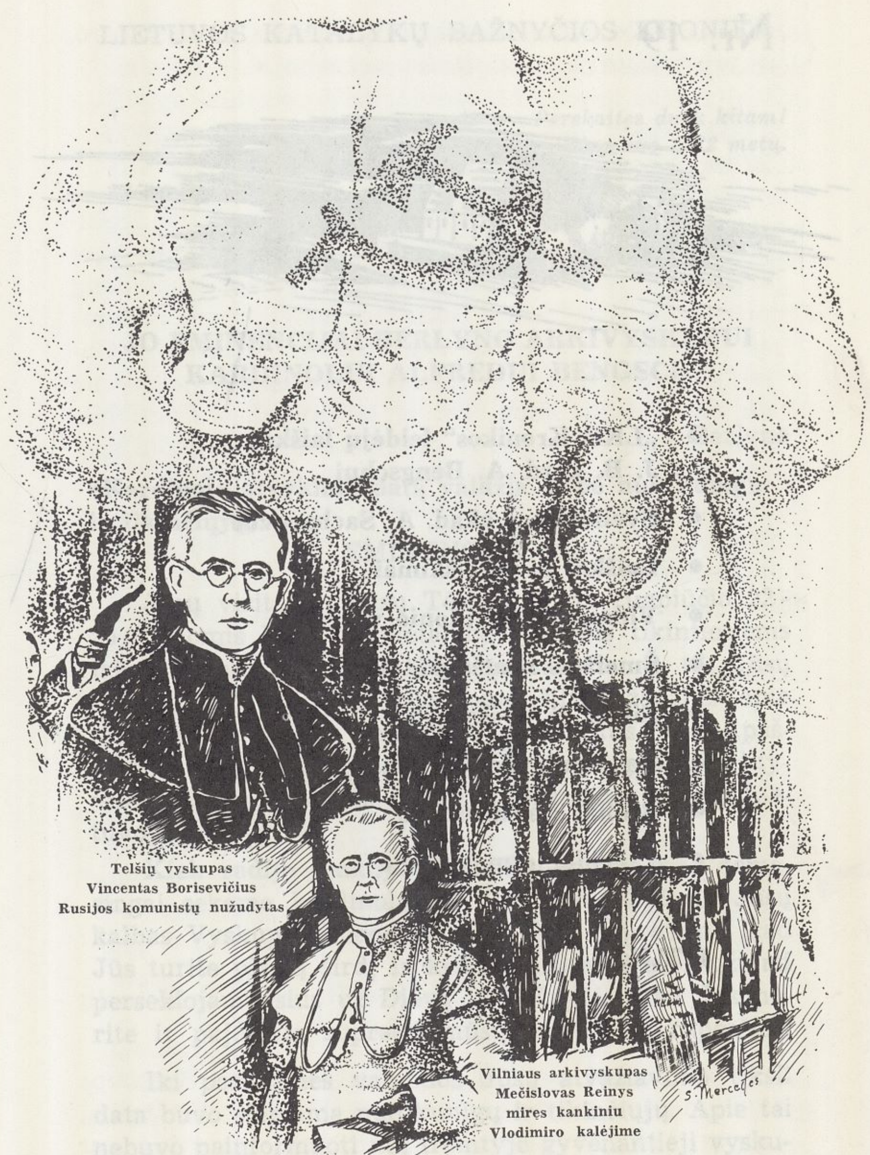
(Religinės laisvės propaganda apgauti pasauliui ir žiauri tikrovė Lietuvoje):

Vilnius. 1975 liepos 6 iš Vilniaus į Maskvą išvyko 15 kunigų grupė, vadovaujama Panevėžio vyskupo R. Krikščiūno. Gavusi reikiamų instrukcijų, kunigų - maldininkų grupė nuvyko į Romą.

Ši kunigų - maldininkų išvyka į Romą buvo suorganizuota tarybinės valdžios organų propagandiniais sumetimais — težiūri pasaulis, kokia Lietuvoje yra tikėjimo laisvė.

Tuo pačiu metu, kai Lietuvos kunigai lankė Romos bažnyčias, LTSR Aukščiausiasis Teismas paskyrė N. Sadūnaitei trejų metų griežto režimo bausmę už tai, kad ji rašomąja mašinėle perrašė 11 „LKB Kronikos" puslapių.

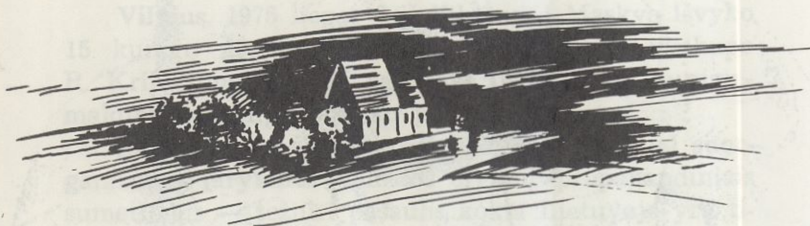
* * *

Telšių vyskupas
Vincentas Borisevičius
Rusijos komunistų nužudytas

Vilniaus arkivyskupas
Mečislovas Reinys
miręs kankiniu
Vlodimiro kalėjime

Nr. 19

1975.X.15.

Perskaitęs duok kitam!
Eina nuo 1972 metų.

JO EMINENCIJAI BERLYNO ARKIVYSKUPUI KARDINOLUI ALFREDUI BENGSCH

Berlyne

(Kardinolo atvykimo datą valdžia slėpė nuo kunigų ir tikinčiųjų):

EMINENCIJA,

Jūsų vizitas į mūsų Tėvynę š. m. rugpiūčio 22-26 dienomis buvo netikėta, bet visiems tikintiesiems labai maloni staigmena. Mes pamatėme ne tik Jūsų besišypsantį veidą ir išgirdome šiltus žodžius apie mūsų tikėjimą, bet mumyse atgimė viltis, kad Apaštalų Sostą ir platųjį pasaulį pasieks daugiau objektyvios informacijos apie Katalikų Bažnyčios padėtį Lietuvoje.

Kiek radijo trukdytojai leido, pernai mes dėmesingai sekėme kardinolų — Višinskio, Slipij ir Jūsų kalbas Vyskupų Sinode Romoje. Mes supratome, kad Jūs turite plačią širdį ir krikščioniškos drąsos užtarti persekiojamuosius už Dievą ir Bažnyčią, kad Jūs norite ir pajėgiate suprasti mūsų nedalią ir rūpesčius.

Iki paskutinės valandos Jūsų atvažiavimo tiksli data buvo slepiama nuo kunigų ir tikinčiųjų. Apie tai nebuvo painformuoti net tremtyje gyvenantieji vyskupai — J. Steponavičius ir V. Sladkevičius. Kauno Ba-

zilikoje apie Jūsų vizitą buvo paskelbta tik iš vakaro, o provincijos kunigai nieko nežinojo.

(Vizitą tvarkyti ir jam vadovauti pavesta valdžiai ištikimiems kunigams):

Jūsų vizitą buvo pavesta tvarkyti valdžiai ištikimiems kunigams ir, atrodo, jie neapvylė. Prie Jūsų negalėjo prieiti visi tie, kurie būtų galėję labai daug papasakoti apie tikrąją Bažnyčios padėtį. Jums neparodė išniekintų bažnyčių, bet nuvežė į Pirčiupį. (Objektyvumo dėlei reikia priminti, kad Lietuvoje yra ne tik nacių aukų kapų, bet ir tarybinių — Pravieniškėse, Rainių miškelyje ir kt.). Panevėžyje nebuvo leista giedoti, kad nesusidarytų perdidelis įspūdis ir nebūtų užsitraukta valdžios nemalonės. Kaune nebuvo leista prie Bazilikos durų pakabinti šv. Tėvo portreto ir Jus sutikti toliau nuo durų. Nežiūrint valdžios ir jos patikėtinių pastangų, tūkstantinės minios tikinčiųjų atėjo Jūsų pagerbti ir paliudyti savo ištikimybės Bažnyčiai bei Apaštalų Sostui.

Mes Lietuvos kunigų ir tikinčiųjų vardu atsiprašome Jus už vizito metu padarytus netaktus (Pirčiupio atvejis) ir kad negalėjome sutikti taip, kaip būtume norėję. Kadangi apie Katalikų Bažnyčios vargus Lietuvoje negalėjome papasakoti asmeniškai, tai norime padaryti „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" puslapiuose.

* * *

(Su komunistinės okupacijos pradžia prasidėjo lietuvių tautos ir Bažnyčios Golgotos kelias):

Raudonajai armijai 1940 m. peržengus Lietuvos sieną, tuojau pradėta persekioti Katalikų Bažnyčią. Liepos 2 d. nutraukiami diplomatiniai santykiai su Apaštalų Sostu ir anuliuojamas konkordatas; uždaro-

mos visos katalikiškos organizacijos, nacionalizuojamos katalikų mokyklos, uždraudžiama katalikiška spauda ir knygų leidimas. Vienuolynai išdraskomi, o iš trijų Kunigų seminarijų paliekama tik viena (Kaune), iš kurios 1940 - 41 mokslo metais atimamos patalpos. Vysk. V. Birzgiui tarybinės valdžios atstovai pareiškė, kad nereikią suvedžioti jaunų žmonių, o po penkerių metų ir patys vyskupai prašysią tarybinę valdžią darbo.

1941 m. birželio 14 d. buvo pradėtas masinis lietuvių trėmimas į Sibirą. Per trumpą laiką buvo išvežta gyvulių vagonuose apie 35,000 žmonių; vyrai atskirti nuo šeimų, — daugelis tremtinių Gulago salyne rado mirtį.

Besitraukdama raudonoji armija išžudė daug tikinčiųjų: jos ranka neaplenkė ir kunigų, pvz., Lankeliškiuose nužudyti kunigai — Dabrila, Petrikas, Balsys; Pusnėje — V. Balčius; Merkinėje — A. Juknevičius.

1946 m. liepos 7 d. suimamas Vilniaus arkivyskupas Mečislovas Reinys, kuris 1953 m .gruodžio 8 d. žuvo Vladimiro kalėjime. Tų pačių metų rudenį praranda laisvę Telšių vyskupas Borisevičius ir 1947 m. sušaudomas. 1946 m. gruodžio 18 d. areštuojamas Kaišiadorių vyskupas Teofilius Matulionis ir jo generalvikaras Juozapas Labukas, kiek vėliau — Telšių vyskupas koadjutorius Pranciškus Ramanauskas. Liko laisvas tik Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas.

Lietuviai vėl daug kartų buvo tremiami į Sibirą, o kiti teisiami ilgiausiomis bausmėmis — iki 25 metų; dauguma jų vėliau buvo reabilituoti.

1946 m. rugsėjo 13 d. Religinių kultų įgaliotinio Gailevičiaus įsakymu sumažintas vienintelės likusios Kauno kunigų seminarijos klierikų skaičius iš 300 ligi 150; vėliau šis skaičius buvo mažinamas iki 25 auklėtinių. Dabar tarybinė valdžia, veikiama pasaulio viešosios opinijos, klierikų skaičių vėl padidino iki 50.

Mirus Kauno arkivyskupijos valdytojui prel. St. Jakūbauskui, į jo vietą išrenkamas kan. J. Stankevičius, kuris, 1949 m. suėmus Vilkaviškio vyskupijos valdytoją kan. Vizgirdą ir Kaišiadorių vyskupijos valdytoją prel. Br. Sužiedėlį, tarybinės valdžios valia tapo ir šių dviejų vyskupijų valdytoju.

1950 m. Religinių kultų įgaliotinis Pušinis buvo išsitaręs, kad kunigams būsiąs sukurtas specialus lageris — žvejų artelė, kurioje dirbsią apie 200 uoliausių kunigų. Pušinis pranašavo, kad po dvejų metų iš Bažnyčios Lietuvoje liksią tik „ragučiai ir nagučiai". Iš tiesų, daugelis bažnyčių buvo uždarytos, o keli šimtai kunigų iškeliavo į Gulago salyną.

1949 - 50 m. Maskvos religinių kultų įstaiga, vadovaujama Polianskio, vertė Lietuvos kunigus pasirašyti popiežių Pijų XII smerkiantį atsišaukimą, tačiau ši akcija nepasisekė, nes iš 1000 kunigų pasirašė vos 19.

Dar 1946 m. tarybinės valdžios potvarkiu pradėta steigti parapijų komitetai, kurie turėjo būti vienintelіais parapijų šeimininkais, o kunigai — tik kulto tarnais. Ir šiuo metu kunigo tarybiniame pase yra įrašas — „kulto tarnas". Kunigams priešinantis, iki šiol tarybinei valdžiai nepavyko pilnai realizuoti parapijos komitetų idėjos, bet nuo jos neatsisakė. Valdžia nori, kad ir Lietuvoje kunigai visiškai priklausytų nuo parapijos komitetų, aklai vykdančių tarybinių pareigūnų potvarkius. Pavyzdžiui, Baltarusijoje bažnytinio komiteto nariai įpareigojami neleisti vaikų į bažnyčią, pranešinėti valdžiai apie asmenis, pasinaudojusius religiniais patarnavimais ir kt.

* * *

(Po Stalino mirties komunistai pakeitė Bažnyčios persekiojimo taktiką):

Po Stalino mirties iš lagerių į Tėvynę sugrįžo daug tikinčiųjų, kunigų ir du vyskupai — T. Matu-

lionis ir Pr. Ramanauskas. Kiek atslūgo baimė ir suaktyvėjo pastoracija. Valdžia leido pakonsekruoti du naujus vyskupus — Julijoną Steponavičių ir Petrą Maželį. Neprityrusiam žvilgsniui galėjo atrodyti, kad stengiamasi nors dalinai konpensuoti Bažnyčiai padarytas skriaudas, tačiau iš tiesų pasikeitė ne tarybinės valdžios tikslai, o taktika. Kad grubiais persekiojimais neiššauktų kankinių dvasios, tikėjimą Lietuvoje pradėjo griauti klastingiausiomis priemonėmis, panaudojant šiam darbui net pačius dvasiškius.

Norint palaužti silpnadvasius kunigus, aktyvesnieji vėl buvo suimti ir išsiųsti į Morodvijos lagerius. 1957 m. be valdžios sutikimo konsekruotas vyskupas Vincentas Sladkevičius ištremiamas į N. Radviliškį, o 1958 m. vysk. Julijonas Steponavičius — į Žagarę vien už tai, kad sąžiningai ėjo ganytojo pareigas. 1957 m. vysk. T. Matulionis norėjo perimti iš kan. J. Stankevičiaus Kaišiadorių vyskupijos valdymą, tačiau valdžia neleido ir ištrėmė į Šeduvą, Panevėžio vyskupijoje. Palaipsniui vyskupijų valdytojais, o su mažomis išimtimis, dekanais ir didelių parapijų klebonais buvo paskirti mažai aktyvūs ir tarybinei valdžiai nuolaidžiaują („lojalūs") kunigai.

(Bažnyčiai ir tikėjimui Lietuvoje žlugdyti valdžia griebėsi klastos, prievartos ir pataikūnų avansavimo):

Vyskupijų valdytojų rinkimuose kartais būdavo griebiamasi net klastos. Pavyzdžiui, renkant Kaišiadorių vyskupijos valdytoją, kapitulai buvo pranešta, kad vyskupai — T. Matulionis ir V. Sladkevičius — pageidauja, jog valdytoju būtų išrinktas kan. P. Bakšys. Iš tiesų, minėtieji vyskupai buvo nurodę, kad kan. P. Bakšio valdytoju nerinktų.

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis, buvęs Kėdainių saugumo viršininkas, Rugienis grubiai terorizavo

vyskupijų valdytojus ir kunigus. Pas kan. J. Stankevičių ilgas valandas išbūdavo įvairūs Valstybinio saugumo ir Religijų reikalų tarybos pareigūnai, versdami jį padaryti neleistinų nuolaidų. To pasėkoje Kauno kurija išsiuntinėjo vieną po kito aplinkraščius kunigams, kad Religijų reikalų taryba draudižianti kalėdoti, ruošti vaikus Pirmajai Komunijai, patarnauti Mišiose, kad negalima šventinti tikinčiųjų pastatytus kryžius ir kt.

Pastoraciniame darbe susikūrė nuolaidžiavimo valdžiai stilius. Vyskupijų valdytojai pavyzdingais kunigais ėmė laikyti mokančius „sugyventi su valdžia", t.y. tuos kunigus, kurie aklai klausė valdžios pareigūnų, pro pirštus žiūrėjo į kunigo pareigas ir pataikavo bažnytinei bei civilinei valdžiai.

* * *

Dabartiniu metu prieš Katalikų Bažnyčią Lietuvoje kovojama Rusijoje išbandytais metodais ir siekiama ją pajungti tarybinės valdžios interesams. Štai svarbesnieji tos kovos metodai:

Į aukštas bažnytines vietas skirtiami asmenys, sutinkantieji vykdyti ateistinės valdžios nurodymus. Pavyzdžiui, Kunigų seminarijos rektorius kun. dr. V. Butkus, apleisdamas savo tiesiogines pareigas, politiniais - propagandiniais tikslais nuolatos važinėja į komunistų organizuojamas taikos šalininkų konferencijas.

Vilniaus arkivyskupijos valdytojas mons. Č. Krivaitis, lankydamasis JAV, kalbėjo netiesą apie dabartinę Bažnyčios padėtį Lietuvoje, t.y. įvykdė Religijų reikalų tarybos užduotį.

Kunigai į parapijas skirstomi taip, kad tikintiesiems būtų kuo blogiau patarnaujama. Pavyzdžiui, į didižulę Alytaus parapiją, Vilkaviškio vyskupijoje, po klebono mirties vyskupas net tris mėnesius negalėjo surasti valdžiai priimtino kandidato. Pagaliau klebonu

buvo paskirtas visiškai silpnos sveikatos kun. L. Kavoliūnas.

Per Religijų reikalų tarybos įgaliotinį kunigų skyrimus į parapijas tvarko Valstybinio saugumo komitetas.

* * *

(Apaštalų Sostą ir Vakarų pasaulį klaidina kai kurie okupantui parsidavusieji aukšti Lietuvos dvasiškiai):

Apaštalų Sostas ir pasaulis yra klaidinamas apie tikrąją Bažnyčios padėtį Lietuvje net per aukštus Lietuvos dvasiškius, o šie tuo pačiu sukompromituojami kunigų ir tikinčiųjų akyse. Šitaip yra atsitikę su mons. Č. Krivaičiu, mons. Barausku ir kt.

Apaštalų Sostas gali būti klaidinamas net vyskupų aplinkraščiais. Vysk. J. Labukas 1973 m. išleido aplinkraštį, kad jauni ir uolūs kunigai bus skiriami į dideles parapijas, o seni — į mažas. Lietuvoje visiems yra žinoma, kad vyskupas savarankiškai kunigų skirstyti negali. Tuojau po šio aplinkraščio jaunas ir uolus Garliavos klebonas kun. P. Dumbliauskas, valdžiai reikalaujant, buvo paskirtas į mažą Šunskų parapiją, o į jo vietą atkeltas senyvas ir pastoracijoje nepasižymįs kunigas.

(Religijų reikalų taryba ir saugumiečiai propagandai ir vakariečių apgaulei siuntė į Romą parinktų kunigų ekskursiją):

Propagandiniais sumetimais leidžiama kai kuriems kunigams išvykti į užsienį. Net ir šiais, Šventaisiais Metais, kunigų ekskursiją į Romą organizavo ne Bažnyčios vadovai, o Religijų reikalų taryba, kuri, talkininkaujama Valstybinio saugumo pareigūnų, pati parinko kandidatus ir, juos pasikvietusi, įsakė užpildyti reikalams anketas. Apie tai aiškiai liudija Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas. Kai Kreke-

navos klebonas prel. Dulksnys pareiškė nenorįs važiuoti į Romą, K. Tumėnas Panevėžio vysk. R. Krikščiūnui pasakė: „Jei nevažiuos, bus atleistas nuo klebono pareigų.“

Vykstantieji dvasiškiai iš Lietuvos į Romą kiekvieną kartą gauna išsamias valdžios instrukcijas, o grįžę duoda jai ataskaitą raštu. Šitai akivaizdžiai paliudija a.a. kan. J. Stankevičius savo dienoraštyje „Mano gyvenimo kryžkelės“: „...mes važinėjome į Vatikaną. Pagrindinė instrukcija čia tokia: visą reikalą čia reikia pravesti taip, kad iš to būtų naudos Tarybų Sąjungai ir kad iš to būtų žalos Katalikų Bažnyčiai... Mums kiekvieną kartą, tiesioginiu ar netiesioginiu būdu, reikėdavo įrodinėti, kokią naudą padarėme Tarybų Sąjungai ir kokią žalą padarėme katalikų Bažnyčiai... Tikroji nauda Tarybų Sąjungai buvo matoma ir vedama iš to, kiek mes pakenkėme Katalikų Bažnyčiai.“

Šių metų ekskursijos kunigai tvirtina, kad jiems nereikėjo valdžiai duoti ataskaitos, tačiau kai kurie iš jų užsienyje gyvenantiems lietuviams įrodinėjo, kad „LKB Kronikoje“ rašoma ne visiška tiesa, kad dėl šio leidinio nukenčia net dori kunigai ir pan.

* * *

(„Naujasis Testamentas“, „Pslamynas“ išsiųsta į Vakarus „religijos laisvei“ skelbti; už katekizmo ir maldaknygių pasigaminimą — į kalėjimą):

Tarybinė valdžia, norėdama pademonstruoti pasauliui apie „spaudos laisvę“, išleido katalikams „Vatikano Susirinkimo nutarimus“, „Apeigyną“, „Naująjį Testamentą“ ir „Psalmyną“, tačiau labai mažu tiražu, — didelė dalis šių leidinių propagandiniais sumetimais išvežta į užsienį. Katalikams neišleidžiama net katekizmų, o už jų ir maldaknygių gaminimą privačiu būdu tikintieji kišami į kalėjimus, pvz., Povilas Petronis, Jonas Stašaitis ir kt.

(Bažnyčios vadovybė verčiama skelbti kunigus ir tikinčiuosius smerkiančius reikalavimus):

Bažnyčios vadovybė yra verčiama pasisakyti prieš kunigus ir pasauliečius, aktyviai kovojančius už Bažnyčios reikalus. 1972 m., reikalaujant valdžiai, Lietuvos vyskupijų valdytojai išleido aplinkraštį, smerkiantį 17,000 katalikų memorandumą, atskleidusį pasauliui tiesą apie Katalikų Bažnyčios Lietuvoje tikrąją padėtį, ir jo organizatorius.

(Slaptąją katakombinę pastoraciją sunkina ir valdžios pataikūnai - kunigai):

Dėl tikėjimo persekiojimo dalis pastoracijos vykdoma katakombinėse sąlygose, ir tarybinė valdžia, negalėdama kontroliuoti, pagrįstai jos bijo. Juo daugiau varžoma oficialioji Bažnyčios veikla, juo intensyvėja slapta vykdoma pastoracija. Valdžios inspiruoti kunigai katakombinėse sąlygose vykdomą pastaoraciją stengiasi pavaizduoti žalinga, ardančia Bažnyčios vienybę ir normalius Bažnyčios su valstybe santykius. Iš tikrųjų, jei šiuo metu Katalikų Bažnyčia Lietuvoje neprisitaikytų prie katakombinių sąlygų, jai grėstų pravoslavų Bažnyčios likimas Rusijoje — ji baigiama uždusinti.

(Apaštalų Sostas monsinjorų titulus teikia komunistinės valdžios reikalavimų vykdytojams, o pavyzdingieji kunigai nustumiami užmarštin):

Tarybinė valdžia rūpinasi, kad Apaštalų Sostas aprobuotų valdžiai nuolaidžiaujančių kunigų taktiką. Lietuvos kunigai įsitikinę, kad tik neteisingai informuotas Apaštalų Sostas galėjo monsinjorais paskirti beveik visus valdžiai pataikaujančius asmenis — kun. P. Bakšį, kan. Barauską, kan. Č. Krivaitį ir kt. Tuo uolūs

ir visa širdimi Bažnyčiai atsidavę kunigai buvo psichologiškai nuginkluoti.

* * *

(„Religijos laisvė" graži tik užsieniui skirtose brošiūrose ir saugumiečių „šviečiamiems" turistams):

Spauda, radijas, televizija, o ypač užsieniui skirtos brošiūros, pvz. J. Rimaičio „Religion in Lithuania", labai daug kalba apie sąžinės laisvę Lietuvoje, tikinčiųjų teisių respektavimą ir pan., tačiau šiandien religiniais patarnavimais gali ramiai pasinaudoti tik kolūkiečiai ir darbininkai. Inteligentai darboviečių vadovų dažnai yra perspėjami privačiuose pokalbiuose, kad nelankytų bažnyčios, nes kitaip turėsią nemalonumų darbe, todėl jie priversti slėpti savo įsitikinimus ir tik slapta atlikinėti religines pareigas.

Į Lietuvą atvykę užsieniečiai nemato prie bažnyčių durų stovinčių milicininkų, trukdančių melstis, nes tai kenktų tarybinei propagandai. Sekmadieniais, o ypač švenčių dienomis tūkstančiai etatinių ir neetatinių valdžios agentų, apsimetusių tikinčiaisiais, stebi besimeldžiančius žmones, klauso pamokslų, stebi procesijas, o po to partija ir Valstybinis saugumas duoda įstaigų vadovams nurodymų, kuriuos darbuotojus dar reikia „auklėti".

* * *

(Bažnyčiai griauti iš vidaus komunistams leistinos visos jų išradingumo sugalvotos priemonės):

Griaudama Bažnyčią iš vidaus, tarybinė valdžia neatsisako ir pačių nežmoniškiausių kovos metodų. Kunigai yra šmeižiami, kaltinant juos nebūtais nusikaltimais. Viešai tikėjimą praktikuojantys inteligentai, ypač pedagogai, atleidžiami iš darbo, pvz., mokyt. O. Brilienė, mokyt. A. Kezytė ir kt. Tikintys moks-

leiviai mokyklose yra prievarta verčiami įsirašyti į ateistines — pionierių ir komjaunimo — organizacijas, pasisakyti prieš tikėjimą ir pan.

(Nežmoniškai varžydami kunigų seminariją, komunistai ruošiasi išnaikinti kunigų luomą ir tikėjimą):

Kunigų seminarija yra taip suvaržyta, kad kasmet dešimtys parapijų Lietuvoje lieka be kunigų, nes per metus miršta apie 20 kunigų, o į Seminariją valdžia leidžia įstoti vos 10 - 12 jaunuolių. Kliudoma į Seminariją patekti sveikiems ir gabiems kandidatams, o į profesūrą ir Seminarijos vadovybę — patiems tinkamiausiems kunigams. Buitinės klierikų gyvenimo sąlygos visiems kelia siaubą — jie net melstis priversti rūsyje įrengtoje koplytėlėje, kur trūksta oro, nors lengvai, jei valdžia leistų, galėtų pasinaudoti Katedros koplyčia. Sunkios gyvenimo sąlygos daugeliui klierikų palaužia sveikatą.

Netolimoje ateityje mūsų laukia Baltarusijos ir Ukrainos likimas. Ukrainoje 5 mil. Rytų apeigų katalikų neturi nė vienos oficialios bažnyčios, nė vieno oficialaus vyskupo ir kunigo. Baltarusijoje likusi saujelė paliegusių ir senų kunigų. Dešimtys tūkstančių vokiečių, lenkų ir kt. tautybių katalikų Karagandoje ir kt. Tarybų Sąjungos vietose neturi teisės pasistatyti net laikinus maldos namus.

(Apaštalų Sosto pareigūnai pataria nesipriešinti komunistams):

Romą aplankę turistai teigia, kad Apaštalų Sosto pareigūnai pataria neiti į konfliktus su tarybine valdžia. Mes nežinome, ar iš tiesų yra tokia Apaštalų Sosto mintis, tačiau tokio principo laikantis reikėtų atsisakyti esminės pastoracijos, pvz., vaikų katekizaci-

jos, ir nuolatos eiti į konfliktus su savo sąžine, liekant „kulto tarnu", ko ir siekia tarybinė valdžia.

* * *

(Nesuprantantieji mūsų kančių — netikėkite komunistų pažadams; netikėkite oficialiai atvykstančiųjų iš Tarybų Sąjungos įtaigojimams):

Mes esame giliai įsitikinę, kad Vakarų pasaulio žmonėms yra sunkiai suprantamos mūsų gyvenimo sąlygos. Tik ilgiau pagyvenus mūsų krašte, ypač pabuvus tardymų kabinetuose ir kalėjimuose, išryškėja visa ateistinės valdžios klasta.

Mes tikime, kad Apaštalų Sostas savo diplomatine veikla nuoširdžiai nori padėti persekiojamai Bažnyčiai, tačiau dėl konkrečių aplinkybių nežinojimo kai kuriais atvejais gali pasitarnauti ateistų naudai. Todėl mes drįstame perspėti: Netikėkite tarybinės valdžios pažadais, nes jie nebus įvykdyti. Netikėkite tais, kurie oficialiai atvyksta iš Tarybų Sąjungos — jie visi daugiau ar mažiau yra įpareigoti vykdyti partijos ir Valstybinio saugumo užduotis.

Mes maldaujame Dievą, kad į Bažnyčios Vadovybę neįsibrautų jos priešai ir nevykdytų ardomojo darbo iš vidaus. Nenorime tikėti, kad mūsų ateistai pagrįstai džiaugiasi turį Bažnyčios Vadovybėje sau palankių asmenų.

(Geriausia pagalba persekiojamai Bažnyčiai ir tikintiesiems — atskleisti persekiotojų klastą ir melą):

Dabartinis Bažnyčios persekiojimas yra apgaubtas melo bei klastos šydu, todėl ypatingai griežtai susidorojama su tais, kurie bando šią melo uždangą praskleisti, iškeldami viešumon tikinčiųjų persekiojimą. Petras Plumpa, Virgilijus Jaugelis, Juozas Gražys, Nijolė Sadūnaitė ir kt. buvo skaudžiai nubausti už „LKB

Kroniką", apkaltinus juos tarybinės valdžios šmeižimu. Kai š. m. spalio mėnesį buvo nužudyti penki ispanų teroristai, per pasaulį persirito protestų banga, o kai kankinami žmonės už tiesą, laisvę, įsitikinimus ir Bažnyčios reikalus, protesto balsai — tokie silpni ir nedrąsūs. Tarybų Sąjungos vyriausybė kaip tik šito siekia — tylos naktyje uždusinti Lietuvos katalikus. Kas nori šiandien padėti mums ir visiems, kurie myli tiesą ir laisvę Tarybų Sąjungoje, privalo visomis priemonėmis kelti viešumon persekiojimo faktus, nuplėšti melo šydą, kuriuo pridengiama prievarta.

(Pagalbos šauksmas):

Mes „LKB Kronikos" leidėjai, prašome Jus, Eminencija, daugelio kunigų, tikinčiųjų ir kenčiančių už tikėjimą vardu — perduokite Bažnyčiai, pasauliui ir visiems geros valios žmonėms mūsų pagalbos šauksmą. Tenelieka užmiršti ypatingai tie, kurie P. Plumpos, V. Jaugelio, P. Petronio, J. Gražio, N. Sadūnaitės ir kt. pavyzdžiu, už Dievo teises, Bažnyčią ir tautiečių ateitį pasirinko kryžiaus kelią Gulago salyno kazematuose.

„Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos"
leidėjai.

* * *

(Pasveikinimas Nobelio taikos premijos suteikimo proga):

J. P. Akademikui Andriejui Dimitrijevičiui
Sacharovui

Didžiai gerbiamas Laureate,

Spalio 9 d. mus pasiekė nepaprastai džiugi žinia, kad Jums suteikta Nobelio taikos premija.

Visi geros valios žmonės Lietuvoje nuoširdžiai džiaugiasi, kad aukštai buvo įvertinta Jūsų drąsi ko-

va už tiesą, laisvę ir žmogaus orumą, kad neliko nepastebėta Jūsų plati širdis, kurioje rado vietos ir persekiojamų lietuvių vargai.

Kai Jūs, Laureate, būsite oficialiosios spaudos niekinamas ir šmeižiamas, žinokite — tūkstančiai lietuvių solidarizuojasi su Jumis.

Jūsų kilnus ir pasiaukojantis pavyzdys daugelį paskatins pasišvęsti kovai už žmogaus teises, kurių respektavimas yra tvirtos taikos pagrindas.

Garbingas Laureate, mes tikime, kad Apvaizda Jus, kaip ir rašytoją Solženicyną, pasirinko savo įrankiu, vedant žmoniją į šviesesnę ateitį.

1975 m. spalio 20 d. **Lietuviai**

* * *

LAIŠKAI IR PAREIŠKIMAI

(T. Venclova prašosi išleidžiamas į užsienį):

Lietuvos Komunistų Partijos Centro Komitetui

Šis laiškas neturėtų jums būti didelė staigmena. Esu rašytojas, vertėjas, literatūros tyrinėtojas. Visose šiose srityse nemaža triūsiau. Manau, kad neblogai tarnavau savo tėvynei ir tautai ir atidirbau duoną, kurią per savo amžių suvalgiau. Vis dėlto esu padaręs žymiai mažiau, negu pajėgčiau, — tai ne mano kaltė.

Mano tėvas, Antanas Venclova, buvo įsitikinęs komunistas. Aš jį gerbiau ir tebegerbiu kaip žmogų. Be ko kito, ištikimybės savo principams mokiausi iš jo. Bet dar jaunystėje, stebėdamas gyvenimą ir jame dalyvaudamas, susidariau kitokią, negu tėvas, pažiūrų sistemą, kurią vėlesnis patyrimas tik sutvirtino. Nei tėvui, nei kam kitam tai nebuvo paslaptis.

Komunistinė ideologija man tolima ir, mano manymu, didele dalimi klaidinga. Jos absoliutus viešpa-

tavimas atnešė mūsų šaliai daug nelaimių. Informaciniai barjerai ir represijos, taikomos kitaip manatiems, stumia visuomenę į stagnaciją, o šalį į atsilikimą. Tai pražūtinga ne tik kultūrai. Ilgainiui tai gali pasidaryti pavojinga ir valstybei, kurią tokiais metodais bandoma stiprinti. Nieko čia pakeisti aš negaliu. Negalėčiau ir tada, jei turėčiau tiek valdžios, kiek turite jūs. Bet vis dėlto galiu ir net privalau — atviai pasakyti apie tai savo nuomonę. Tai jau šis tas.

Šias pažiūras susidariau seniai ir savarankiškai. Daug metų nesu parašęs ir pasakęs nė vieno žodžio, kuris joms prieštarautų. Žiūriu į komunistinę ideologiją rimtai ir dėl to nesutinku mechaniškai ar veidmainiškai kartoti jos formulių. Jų nekartodamas tegaliu užsitraukti diskriminaciją, kurios gyvenime esu nemažai patyręs.

Mūsų šalyje man užkirsta platesnės ir viešos literatūrinės, mokslinės, kultūrinės veiklos galimybės. Kiekvienas humanitaras ir ne tik humanitaras Tarybų Sąjungoje turi nuolat įrodinėti savo ištikimybę viešpataujančiai ideologijai, kad galėtų dirbti. Tai lengva prisitaikėliams ir karjeristams. Tai nesunku nuoširdžiai įsitikinusiems marksizmo teisingumu žmonėms (nors kai kuriems jų tai, gal būt, atrodo įkyri ir žeminanti procedūra). Man tai neįmanoma.

Deja, nemoku rašyti „į stalčių“. Ieškau kontaktų su auditorija ir ieškosiu jų bet kokiomis aplinkybėmis. Kitokio darbo, išskyrus literatūrinį ir kultūrinį, nesugebėčiau ir nenorėčiau dirbti. Tačiau kultūrinio darbo galimybės man kasmet siaurėja, ir pati mano egzistencija šioje šalyje darosi beprasmė ir abejotina.

Visa tai, kas čia parašyta, liečia ir mano žmoną, kuri taip pat yra kultūrininkė (teatro režisorė).

Prašau leisti man, remiantis Visuotine žmogaus teisių deklaracija ir veikiančiais įstatymais, išvykti su

šeima gyventi į užsienį. Mano draugo Jono Juršo ir kitų draugų pavyzdys rodo, kad tai nėra neįmanoma. Kadangi mano žmona yra žydė, galėtume vykti ir į Izraelį. Šis sprendimas galutinis. Taip pat prašau nediskriminuoti tų mano šeimos narių, kurie laikosi kitokių negu aš pažiūrų ir pasilieka Lietuvoje.

1975.V.11. T. Venclova

* * *

KRATOS IR JAS LYDĮ NUSISKUNDIMAI

1974 m. gruodžio 23 d. Vilniuje, Kaune ir kituose Lietuvos miestuose vyko kratos.

(Krata pas buvusį politinį kalinį K. Jokubyną ir jo pastangos emigruoti):

Tarp kitų, krata buvo padaryta ir pas buvusį ilgametį politinį kalinį Kęstutį Jokubyną. Netrukus po to K. Jokubynas kreipėsi į valdžią, prašydamas leidimo emigruoti iš Tarybų Sąjungos. Vizų skyriuje jo dokumentų nepriėmė, nes pasė yra daugiareikšmė atžyma „pasų nuostatai". Sąjunginė Vidaus reikalų ministerija šį atsakymą patvirtino. Tada Jokubynas pasiuntė TSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumo pirmininkui atvirą laišką. 1975 m. balandžio 25 d. Jokubynui buvo pranešta, jog dokumentai priimami svarstymui, tačiau po dviejų mėnesių buvo gautas neigiamas atsakymas.

K. Jokubyno emigracija rūpinasi taip pat jo draugas, Sorbonos universiteto profesorius, rašytojas A. Siniavskis.

Pateikiame K. Jokubyno laišką N. V. Podgornui.

(K. Jokubynas savo kančios kelią išdėsto Podgornui):

Aukščiausios Tarybos Prezidiumo Pirmininkui
N. V. Podgornui

Jokubyno Kęstučio, g. 1930 m.,
gyv. Vilniuje, V. Putnos g. No. 10
(bendrab., 125 k.), dirbančio LTSR
Respublikinėje mokslinėje techninėje
bibliotekoje vyr. bibliotekininku

Atviras laiškas

Būdamas septyniolikametis gimnazistas, aš įsijungiau į pokario metais visą Lietuvą apėmusį Pasipriešinimo tarybų valdžiai judėjimą. 1948 m., vos pradėjęs studijuoti Vilniaus universitete, buvau areštuotas ir už kelių mašinraščiu pagamintų pogrindinio laikraščio numerių redagavimą bei išleidimą, t.y. „už dalyvavimą antitarybinėje nacionalistinėje organizacijoje" OSO nuosprendžiu buvau nubaustas 10 m. pataisos darbų stovyklos.

Netrukus tėvams buvo pranešta, jog jie ištremiami į Sibirą iki gyvos galvos už tai, kad „vienas sūnus nubaustas 10 m., o kitas nežinia kur" (Mano brolis 1944 m. vasarą buvo išvežtas darbams į Vokietiją, o iš ten, kaip vėliau paaiškėjo iš laiškų, jis išvyko į Kanada, kur tebegyvena ir dabar). Tėvai, neturtingi ūkininkai, visuomet buvo tolimi nuo politikos ir, gyvendami kitame Lietuvos krašte, nieko nežinojo apie mano užsiėmimus. Nepaisant to, jiems leido tik dvi valandas pasiruošti ir gyvulių vagonuose išvežė į tremties vietą Krasnojarsko krašte. Mane nugabėno į Intos miestelį tolimoje šiaurėje. Septynerius metus praleidau ten speclageryje, kur aš brendau, mokiausi pažinti gyvenimą ir mirtį.

Aukščiausios Tarybos Prezidiumo įsaku 1954 m. mane paleido prieš laiką, nes „nusikaltimo" įvykdymo metu aš dar buvau nepilanmetis. Gavau pasą su atžyma „pasų nuostatai", kuri ir šiandien įrašoma

visiems, pabuvojusiems kalėjime už taip vadinamus valstybinius ir kai kuriuos kitus nusikaltimus. Ši atžyma neleidžia apsistoti dideliuose ir mažuose „režiminiuose“ miestuose (nekalbant apie nuolatinį priregistravimą) ir sąlygoja dar kitus apribojimus. Palikęs šiaurę, nuvykau į tėvų tremties vietą Sibire.

Gyvenimo ir darbo sąlygos Sibiro užkampio miestelyje buvo nepavydėtinos, ypač buvusiems „zekams“. Čia jų laukė pastovūs sekliai, judėjimo suvaržymas, diskriminacija. Įtemptai dirbdamas, dažnai viršvalandžiais, tesirūpinau savo egzistencijos palaikymu ir priklausiau prie tyliųjų bei nežinomųjų. Vis dėlto, tai negelbėjo nuo visaregės KGB akies, neapsaugojo nuo įtarinėjimų ir įvairių formų diskriminacijos. Vis dažniau ateidavo mintis, jog buvusiam „zekui“ neįmanoma išsivaduoti nuo šių grandinių, kad vienintelė išeitis — palikti šią šalį. Moralinis ir buitinis netikrumas ypač padidėjo 1956 m., kai Jeniseijsko rajono KGB nusprendė užverbuoti mane į savo agentų eiles. Dažnai dėl to kviesdavo, gąsdindavo, pateikdavo provokacinius kaltinimus. Apie legalų išvykimą tais laikais negalėjo būti nė kalbos, nes vien tokia mintis buvo nusikaltimas. Todėl sulaukęs navigacijos Jenisiejaus upe, 1957 m. rugpiūčio 8 d. pasiryžau nutrūkt — galviškam ir beviltiškam žingsniui — Igarkos uoste bandžiau prasmukti į užsienio laivą. Prisiartinęs prie pirmo pasitaikiusio užsienietiškai apsirengusio žmogaus (tai būta graikų garlaivio „Anula“ mechaniko), kreipiausi pagalbos. Tačiau ėjęs šalia jo KGB agentas, apsirengęs užsienietiškai, griebėsi priemonių mane areštuoti.

Per ištisus metus varginančio tardymo KGB bandė įrodyti, jog aš priklausąs Anglijos žvalgybai. Pagrindinis „įrodymas“ buvo mano anglų kalbos mokėjimas ir pora laiškų, kuriuose aš dalinausi buitinėmis naujienomis su savo lagerio draugu — anglu. Ši,

„špionažo“, byla buvo persiųsta TSRS Aukščiausiajam Teismui, bet iš ten ją grąžino svarstymui Krasnojarsko krašto teismui, pakeitus jo sąstatą. Uždarame posėdyje už „mėginimą pabėgti iš TSRS ir atsižvelgiant į pavojingą visuomenei mano asmenybę“ buvau nubaustas laisvės agėmimu 10 metų.

Antrą kartą atsidūręs lagerių karalystėje, neradau ten esminių pasikeitimų. Kaip ir Stalino laikais, jie garsėjo alinančiu darbu, menku maisto daviniu ir, gal būt, dar labiau patobulinta kalinių engimo sistema.

Bastydamasis po lagerius ir apmąstydamas praeitį bei dabartį, aš neturėjau ko sau prikišti dėl pagrindinių sprendimų teisingumo, neradau priežasčių „atgailauti už įvykdytą“ nusikaltimą, kaip paskutiniais metais versdavo daryti lagerių administracija. Aš stengiausi tik išlaikyti žmogiškąjį orumą, o visas laisvas nuo lagerio prievolių minutes skirdavau savišvietai — elektrotechnikos ir kelių užsienio kalbų mokymuisi.

Atlikęs 10 m. bausmę, aš nelaukiau malonės ir nesistebėjau dėl sunkumų, kurie užgriuvo mane šiapus lagerio tvoros. Po kelių nevykusių bandymų įsikurti, pagaliau grįžau į Vilnių, kurį buvau priverstas palikti prieš 20 metų. Mano techninės žinios ir užsienio kalbų mokėjimas tapo reikalinga mokslinėje techninėje bibliotekoje, kur pradėta organizuoti informacinių užsienio leidinių fondą. Mane priėmė bibliotekininku. Tuo pat metu įstojau į Vilniaus universiteto neakivaizdinį skyrių (bibliotekininkystės specialybę), kurį baigiau 1974 m.

Kaip ir anksčiau, likau tyliųjų ir nežinomųjų tarpe, bet tai neišgelbėjo nuo visaregio KGB. Jo akis lydėdavo mane ne tik iki Universiteto vartų, bet ir į duonos parduotuvę, nekalbant jau apie tolimesnes keliones. Praėjusiam lagerius ši situacija labai primena pra-

eitį. Rodos, tik praplatėjo zonos ribos ir pasikeitė dienotvarkė. Vietoje lagerio prižiūrėtojų, laikas nuo laiko, išnyra įpėdžiui seką agentai (kaip gi kitaip tardymo metu duosi suprasti, jog žinomas kiekvienas žingsnis?). Mano likimas daug priklauso nuo jų nuotaikos, stropumo ir kitų savybių, nes pagal jų ataskaitas, tikriausiai, daro išvadas „viršūnėse". Tai rodo ir visai naujas faktas. 1974 m. gruodžio 23 d. Vilniaus universitete vyko konferencija „Biblioteka mokslinės techninės revoliucijos amžiuje", kur buvau pakviestas ir aš. Trys minutės prieš atidarymą prisistatė toks civilis ir, parodęs vienam konferencijos organizatorių — doc. L. Vladimirovui — pažymėjimą, liepė pašaukti mane iš salės. Pasigirdo gerai žinoma frazė „Einam su mumis" (nors jis buvo vienas) ir KGB automobilyje mane nuvežė namo. Ten jau laukė kiti su patvirtintu nutarimu padaryti kratą mano bendrabučio kambaryje. Šešetas, vadovaujamas papulkininkio Kovaliovo, tris valandas plušo 6 kvadratinių metrų kambarėlyje! Pagal nutarimą ieškojo „šmeižikiškos antitarybinės medžiagos bylai Nr. 345". Kaip paaiškėjo iš KGB pokalbių, byla sukosi apie pogrindinį leidinį „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką" ir dar kažkokią literatūrą. Neradę tokių leidinių, pasigrobė mano guminį kostiumą, kurį buvau įsigijęs žūklei. Pasirodo, jie mano, jog apsivilkus tokiu kostiumu galima bėgti į užsienį! Vėliau per tardymus KGB reikalavo iš manęs „prisipažinimų" ir parodymų prieš draugus Lietuvoje ir Maskvoje. Kaip ir anais laikais, vertė net pasirašyti popiergalį, įsipareigojant negarsinti šių pokalbių. Aš atsisakiau.

Šis pavyzdys, kurio bet kada turiu laukti pasikartojant, parodo tik dalelę tos netikrumo atmosferos, kurioje nuolat tenka gyventi net ir tyliam bei nežinomam, bet įrašytam į „juodus" sąrašus.

Man 44 metai. Septyniolika iš jų praslinko kalėji-

muose ir lageriuose. Koks ten buvo gyvenimas — žino pabuvoję! Aš nesukūriau šeimos, nes nenoriu, kad dėl mano praeities jai būtų kliudoma. Aš nesukaupiau jokio turto, nes už darbą man mokėjo tik minimumą. Nežiūrint septynierių bepriekaištingo darbo metų, aš neturiu net buto, nes mane įvairiais pretekstais apeina. Dėl praeities man visam laikui atimta, bet kurios kitos šalies piliečiui atrodanti nereikšminga, teisė aplankyti giminės ir artimuosius užsienyje. Aukštas Lietuvos KGB valdininkas tiesmukiškai pareiškė, kad apie panašias keliones negali būti ir kalbų. Pasitvirtina lagerio patarlė: „Gyvenime atsivėrė praraja, kurios neperšoksi", nes Maskva neatleidžia tiems, kurie nors kartą išdrįso stoti prieš.

Neįžvelgdamas tokiame gyvenime perspektyvos, aš antrąkart (dabar jau legaliai) ryžtuosi palikti Tarybų Sąjungą. Kviečia mane Kanadoje gyvenąs brolis; gavau iškvietimą ir nuo draugų Izraelyje. 1975 m. sausio 29 d. su dokumentais kreipiausi į Vilniaus vizų ir registracijos skyrių. Tačiau šios įstaigos darbuotojas atsisakė juos priimti todėl, kad mano pase yra įrašas „pasų nuostatai".

Bet juk, galų gale, dėl tos diskriminacinės atžymos (plačia prasme) aš ir noriu išvykti iš šios valstybės. Kadangi aš esu nepilnavertis pilietis, kam gi mane prievarta čia laikyti?

„Kiekvienas žmogus turi teisę palikti bet kurią šalį, taip pat ir savo, ir grįžti atgal", — skelbia Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Juk prie šios Deklaracijos prisijungė ir Tarybų Sąjunga.

Prašau Jus nurodyti atitinkamoms Lietuvos TSR instancijoms, kad man būtų leista išvykti į užsienį.

Vilnius, 1975.II.19. K. Jokubynas

* * *

(Prašo grąžinti atimtą Ignalinos bažnyčią):

TSKP CK Generaliniam Sekretoriui drg. Leonidui Brežnevui

Nuorašai: TSRS ir LTSR Religijų reikalų taryboms, LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui ir Vilniaus arkivyskupijos Kurijai

Ignalinos bažnyčios komitetas,
Ignalina, Lieuvos TSR

Pareiškimas

Prieš Antrąjį pasaulinį karą mes, Ignalinos tikintieji, pradėjome statyti bažnyčią; pamaldos laikinai buvo laikomos vieno namo kambaryje. Prasidėjęs karas sutrukdė bažnyčią užbaigti — ji liko be stogo. Pokario metais rajono valdžia klasta ir apgaule atėmė iš mūsų nebaigtą statyti bažnyčią ir visą paruoštą, bet dar nesunaudotą statybinę medžiagą. Ji pažadėjo uždengti stogą, — mums reiksią tik užmokėti už darbą. Tačiau, stogą uždengus, bažnyčia buvo paversta kultūros namais.

1971 metais, išgirdę, kad Ignalinoje bus statomi nauji kultūros namai, du kartus kreipėmes į Ignalinos rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoją A. Vaitonį, prašydami grąžinti mums bažnyčią. A. Vaitonis mums grubiai paaiškino, kad „nieko nebus, nesitikėkite, nieko neatiduosim. Šiuo reikalu reikėjo kreiptis 1950 metais, tada būtume atidavę. Dabar jau per vėlu.“ Gi rajono Vykdomojo komiteto pirmininkė A. Gudukienė tvirtino, kad šis pastatas būtinai esąs reikalingas kultūros namams. Su teiginiais, kad jis šiai paskirčiai netinka — yra per mažas, kad viduje esančios kolonos trukdo matomumui — pirmininkė sutiko, bet aiškino, kad valstybė neskirianti lėšų naujų kultūros namų statybai ir kad šį penkmetį jie net neplanuojami statyti.

Po to, tais pačiais metais, du kartus rašėme pareiškimus LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo Pirmininkui ir Lietuvos KP CK Sekretoriui. Pareiškimų nuorašus pasiuntėme LTSR Ministrų Tarybos Pirmininkui, LTSR Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui ir Vilniaus arkivyskupijos Kurijai. Pirmąjį pareiškimą pasirašė tik dalis mūsų parapijos tikinčiųjų — 1026 asmenys.

Į pareiškimus nė viena minėtų įstaigų neatsakė. Tik nuvežus antrąjį pareiškimą, Religijų reikalų tarybos įgaliotinis J. Rugienis apšaukė mus sabotažninkais, pareikšdamas: „Neprašykite ir negausite. Atiduok jums šitą, jūs ir dar kažko užsinorėsite!" Be to, priėmė mus nemandagiai, visą laiką tik rėkė, rėkė.

Po kurio laiko į Ignaliną atvažiavo kažkoks pilietis, kuris pasikvietė mūsų bažnyčios komiteto pirmininką J. Grinevičių, aštuoniasdešimtametį senuką, ir apžiūrėjo mūsų bažnyčios išorę. Išmatavęs ją žingsniais, nustatė, kad ji esanti „pakankamai didelė". Vėliau sužinojome, kad tas asmuo buvo Religijų reikalų tarybos įgaliotinis.

Po šio apsilankymo Ignalinos rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas A. Vaitonis pranešė, kad bažnyčios grąžinimo reikalu gavęs neigiamą J. Rugienio atsakymą. Tačiau jokio rašto mums neparodė, tik pareiškė, kad melstis jums niekas netrukdo, laikinoje bažnytėlėje vietos esą pakankamai, kad prašomos bažnyčios niekas neatiduos, nes ji reikalinga kultūros namams.

Toks atsakymas — tai grubus pasityčiojimas iš tikinčiųjų. „Melstis jums niekas netrukdo" — o tuo tarpu pats kultūros namų direktorius kartą pamaldų metu akmeniu išmušė bažnytėlės langą. O ką kalbėti apie muziką, orkestrus ir kitas triukšmingas pramogas, kurios dažnai organizuojamos lygiagrečiai su mū-

sų pamaldomis. Tarp mūsų laikinos bažnytėlės ir bažnyčioje įrengtų kultūros namų yra vos 6 metrų atstumas.

„Vietos turite pakankamai" — taip tvirtina tie, kurie nenori atiduoti mūsų statytos bažnyčios. Tuo tarpu laikinoji bažnytėlė tėra paprastas namas, kurio bendras plotas 192 m². Naudingo ploto, kuriuo naudojasi tikintieji, yra apie 70 m².

Šiandien Ignalinoje yra daugiau kaip 4000 gyventojų, kurių dauguma katalikai. Be to, Ignalina — rajono centras. Čia įvairiais reikalais atvyksta daug kitų parapijų tikinčiųjų, kurie sekmadieniais ir švenčių dienomis stengiasi taip pat atlikti ir savo religines pareigas — dalyvauti šv. Mišiose. Ignalina yra taip pat ir kurortinė vietovė. Mieste ir jo apylinkėse atostogauja tūkstančiai Leningrado, Maskvos ir kitų miestų gyventojų — iš visos Tarybų Sąjungos. Daugelis turistų ir poilsiautojų aplanko mūsų bažnytėlę pamaldų metu. Kaip gi gali visi tie žmonės sutilpti bažnytėlėje, kur telpa vos 200 - 250 žmonių!? Ne veltui turistai kalba, kad Ignalinoje tikinitieji yra diskriminuojami, stebisi, kad mieste, kur tiek daug tikinčiųjų, nėra normalios bažnyčios. Žmonės priversti pamaldų metu, ir blogam orui esant, stovėti lauke, kadangi bažnytėlėje netelpa. Maža to, žiemos metu bažnytėlėje labai drėgna ir tvanku.

Šiandien daug padaryta, siekiant taikos ir bendradarbiavimo tarp visų pasaulio šalių. Štai tik prieš mėnesį Helsinkyje pasirašytas Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo Baigiamasis aktas. Jį pasirašė taip pat ir tarybų Sąjunga Jūsų, Generalini Sekretoriau, asmenyje. Jei Tarybų Sąjungos prisiimti tarptautiniai įsipareigojimai, jei mūsų šalies konstitucija leidžia viešai išpažinti tikėjimą, tai reika, kad tam būtų sudarytos ir reikiamos sąlygos. Šiuo atveju ir Ignalinos tikintiesiems turi būtų grąžinta bažnyčia.

Šiuo metu Ignalinoje jau pastatyti nauji kultūtos namai (vyksta apdailos darbai). Kreipdamiesi į Jus, Generalini Sekretoriau, prašome taip patvarkyti, kad mūsų statytoji bažnyčia būtų mums grąžinta. Ankstesnis mūsų pareiškimas Tarybų Lietuvos vyriausybei, prašant grąžinti mūsų bažnyčią, buvo pasirašytas daugiau kaip tūkstančio asmenų. Už parašus po šiuo dokumentu tikintieji buvo represuojami, todėl po šiuo pareiškimu pasirašome tik Ignalinos bažnyčios komiteto nariai.

Prašome padėti Ignalinos tikintiesiems atgauti jiems priklausančią, jų pačių statytą bažnyčią.

Ignalina, 1975.IX.10.

Šį pareiškimą pasirašė 19 Ignalinos bažnytinio komiteto narių.

* * *

VIDMANTO POVILIONIO VARGAI

1973 metais Vidmantas Povilionis drauge su Š. Žukausku ir kitais buvo nuteistas už „antitarybinę veiklą“ dvejiems metams, atliekant bausmę pataisos darbų lageryje.

1975 kovo 27, išleidžiant iš lagerio, Povilionis pareikalavo, kad jam būtų pilnai grąžinti paimti daiktai. Kadangi trūko laikrodžio, jis parašė pareiškimą Mordovijos ATSR Prokurorui ir paskelbė bado streiką. Už tai jis buvo užrakintas kameroje ir 5 val. išlaikytas virš bausmės laiko.

Grįžęs iš lagerio, V. Povilionis negalėjo prisiregistruoti, kadangi buvo dingęs karinis bilietas. Kariniame komisariate jam pareiškė, kad ne jų reikalas ieškoti per kratą dingusio bilieto. Parašius komisarui pareiškimą, bilietas komisariate atsirado. Komisaria-

te Povilioniui pradėjus kalbėti lietuviškai, majoras Lušninas pareiškė, kad kalėjimas jo dar nepataisęs.

Povilionis ieškojo darbo savo buvusioje darbovietėje — Visasąjunginio sviesto - sūrių pramonės mokslinio tyrimų instituto Lietuvos filiale, bet direktorius Vaitkus jam pareiškė, kad vietų nėra, o, be to, tokiais žmonėmis, kaip Povilionis, negalima pasitikėti. Kalbant su bendradarbiais, paaiškėjo, kad darbuotojų įstaigai trūksta.

Ekskursijų biure ant sienos kabojo plakatas, kviečiantis dirbti ekskursijų vadovais. Povilionis kreipėsi, prašydamas darbo, tačiau partinės organizacijos sekretorė Grigienė pasakė, kad Povilionio atveju reikią atsiklausti Vilniaus. Po kelių dienų Grigienė paaiškino, kad Ekskursijų ir kelionių biuro direktorius Šiaučiukėnas pareiškęs, kad apie priėmimą nėra ir kalbos. „Pas mus net po blaivyklos nepriima“, — kalbėjo sekretorė.

— Aš juk blaivykloje nebuvau.

— Tuo blogiau!

* * *

(V. Povilionio terorizavimas sutaptinai siejamas su KGB suplanuotais į jo butą įsilaužimais):

Lietuvos TSR Prokurorui

pil. Vidmanto Povilionio, Jono s.,
gyv. Kaune, Basanavičiaus al. 40 - 1,

P a r e i š k i m a s

1975 rugpiūčio 5 apie 15 val. 30 min. mano namuose buvau KGB darbuotojo Aleinikovo suimtas ir su apsauga nuvežtas į Kauno Lenino rajono Vidaus reikalų skyrių (VRS). Ten Aleinikovas pareiškė, kad aš nedirbąs, todėl parašiau paaiškinimą, nurodydamas, kur ir ką dirbu. Po to Aleinikovas liepė man palaukti, nes su manimi norįs pasikalbėti VRS viršininkas. Ka-

dangi oficialiai nebuvo paskelbta apie mano suėmimą, man pareiškus norą gauti paaiškinimus, buvau įmestas į kamerą kartu su sulaikytais kriminalistais. Po kokių dviejų valandų buvau nuvestas į kabinetą, kuriame sėdėjo Aleinikovas ir dar kažkoks milicijos majoras, užsipuolęs mane vietoj pasisveikinimo klausimu: „Kodėl juokiesi?", nors tuo metu mano veidas buvo visai rimtas. Išrėkęs dar kokius tris kartus šį klausimą, jis pradėjo klausinėti apie tai, ką jau buvau surašęs prieš tris valandas Aleinikovui. Iš jo klausimų matėsi, kad jis visai nesiorientuoja apie ką kalbama, nors supratau, kad jis yra tiesiogiai atsakingas už mano suėmimą. Tuo tarpu Aleinikovas vaidino pašalinio stebėtojo vaidmenį.

Į mano klausimą, kodėl aš nebuvau iškviestas į VRS, o atvesdintas jėga, man buvo pareikšta, kad man jau daug kartų siųsti iškvietimai, bet manęs nebuvę namie.

Mano tėvas, pastoviai gyvenantis tuo pačiu adresu kaip ir aš, teigia, kad jokio iškvietimo ar pranešimo nėra buvę. Po šio pokalbio buvo pareikšta, kad esu laisvas.

Toks be priežasties sulaikymas yra nusikaltimas teisingumui.

Grįžęs į namus, radau atrakintą verandos durų užraktą, o kambario durų užraktas buvo sugadintas, — matėsi kirtimo šaltkalvių įrankiais žymės. Paradinių durų du užraktai taip pat buvo atrakinti ir sugadinti. Iškviesti milicijos darbuotojai, iš kurių — vienas jaun. leitenantas, dalyvavęs anksčiau mane suimant, elgėsi visai nesuprantamai. Neapžiūrėję nusikaltimo pėdsakų, nepatikrinę pirštų atspaudų ir t.t., tuojau liepė laužti duris (atrakinti buvo neįmanoma), o patys išėję į kiemą rūkė. Įėjus į kambarį, paklausė, ar nieko nepavogė. Atsakius, kad nepavogė, padiktavo pareiškimą, kuriame sakoma, kad jokių pretenzijų milicijai netu-

rime. Į klausimą, ar nusikaltėliai bus ieškomi, jie atsakė, kad, gal būt, ieškos. Toks savo pareigų atlikimas nedaro garbės milicijos darbuotojams ir rodo visišką jų profesionalinį nekompetetingumą.

Stebina ir tas faktas, kad dėl minėtos įstaigos ir dar kai kurių kitų įstaigų darbuotojų biurokratiškumo gangsteriai turi pakankamai laiko veikti. 1975 kovo 20 mano tėvas Jonas Povilionis, Kazio s., buvo iškviestas į Kauno Socialinio aprūpinimo skyrių ir bė jokios priežasties išlaikytas 4 val., o grįžęs rado sulaužytus užraktus. Milicija kaltininkų taip pat iki šiol nesruado.

Nors, mane suėmus, du KGB darbuotojai, pasikalbėję su Aleinikovu, įėjo į mano kiemą, bet, vis dėlto, gangsteriai sugebėjo per 3 val. atrakinti ir sulaužyti 4 užraktus. Aš neteigiu, kad vagys sugeba gauti informaciją apie KGB ir VRS planuojamas operacijas, bet šitie sutapimai ir vagių operatyvumas yra tiesiog stebinantys.

Prašome imtis priemonių, kad šie tarpusavyje susiję įvykiai būtų išaiškinti.

Kaunas, 1975.VIII.21. V. Povilionis

„LKB Kronika" žino daug atvejų, kai KGB darbuotojai, prisidengę vagimis, įsilaužia į įtartinų asmenų buțus ir juos patikrina.

* * *

ŠMEIŽTAS NEATŠAUKIAMAS

(Ir reabilituoto kunigo tarybinė spauda nesiliauja šmeižusi):

1975 rugsėjo 24 mirė Skardupių klebonas kun. Vincentas Gelgota. Kadaise jis buvo nuteistas kaip „ypatingas nusikaltėlis", o, atlikęs bausmę, buvo reabili-

tuotas. Vis dėlto, tarybinė spauda jį nesiliovė šmeižusi.

1967 m. „Minties“ leidykla Vilniuje išleido Vytauto Dėno brošiūrą „Ir mirdami kovojo“. Apybraižoje „Juzelė atėjo“ aprašoma, kaip kun. V. Gelgota nužudė Žvirgždaičių valsčiaus (Šakių raj.) tarybinę darbuotoją Juzelę:

„Juoda barzdota kaukė prisikiša arti arti. Neapykanta degančios akys, kažkur matytos akys. Ranka su naganu kyla aukštyn, taiko į krūtinę.

— Būkite prakeiti, šliužai jūs! Sutraiškys jus liaudies ranka, lyg siurbėles sutraiškys. . .

— Prakeikti? . . Sakai, prakeikti? . . Ho-ho-ho! Prakeikiu kol kas tiktai aš. Tiktai aš, — švokščia balsas ir kairė ranka pakylėjo kaukę. — Ar supratai?

— Suprantu. Kuni-gas. . . Gel-go-ta.

Trinktelia šūvis, antras ir trečias paleidžiamas į auką, jau susmukusią viduraslyje. . .“

Žemiau pateikiame keletą dokumentų iš kun. V. Gelgotos archyvo:

(Kun. V. Gelgota reikalauja atšaukti V. Dėno prieš jį išgalvotą šmeižtą):

Vilniaus valstybinės spaustuvės „Vaizdas“
direktoriui

Kapsuko raj., Meškučių apyl.,
Skardupiai, kun. Vinco Gelgotos

Pareiškimas

Jūsų spaustuvė 1967 m. išleido kokio tai Vytauto Dėno redaguotą leidinį „Ir mirdami kovojo“ (Leidinio Nr. 9707), kuriame apie mane rašo skaudžią netiesą. Todėl aš visu griežtumu protestuoju ir reikalauju visa tai skubiai atšaukti, nes kitaip būsiu priverstas kreiptis į teismą. . . 69 psl. mane aprašo kaip žmogžudį.

Tai šmeižtas. Ar galima taip skaudžiai šmeižti? Todėl negaliu tylėti ir reikalauju atšaukti.

Visi Dėno aprašyti kaltinimai jau 1948 m. Aukščiausiojo teismo buvo atmesti.

Pagaliau ir kiti kaltinimai, man einant kapeliono pareigas Alytuje, 1967 m. lapkričio 24 Aukščiausiojo teismo buvo panaikinti ir aš esu reabilituotas.

Todėl prašau man nurodyti autoriaus adresą, kad galėčiau su juo susitarti, kaip tą reikalą sutvarkyti. Negavęs atsakymo laike trijų savaičių, būsiu priverstas kreiptis į teismą.

Skardupiai, 1968.V.4.

Su pagarba kun. V. Gelgota

* * *

Leidyklos „Mintis" atsakymas:

„Pranešame, kad drg. Vyt. Dėnas gyvena Vilniuje, Kosčiuškos 36 - 3.

Redakcijos vedėja."

(parašas neįskaitomas)

* * *

(Kun. V. Gelgotos laiškas jį apšmeižusiam V. Dėnui):

Vilniuje, Kosčiuškos 36-3.

Drg. Vyt. Dėnui,

Jūsų redaguotame spausdinyje „Ir mirdami kovojo", apybraižoje „Juzelė atėjo" esu labai skaudžiai ir neteisigai aprašytas. Tikrai manau, kad tai padarėte neištyrę, kaip iš tikrųjų viskas buvo. Pagalvokite apie save: jeigu jus kas nors aprašytų taip neteisingai ir skaudžiai, ar tylėtumėte, ir ar nereikalautuėmte, kad tai būtų atitaisyta?

(Kun. Gelgota išvardina neteisngus kaltinimus — Red.)

Todėl aš manau, kad jūs suprastie mane ir visa tai taikiai sutvarkysite. Geriausiai būtų, kad jūs tai viešai spaudoje atšauktumėte.

Negavęs iš jūsų atsakymo iki 1968.VII.1, aš būsiu priverstas kreiptis į teismą.

Skardupiai, 1968.V.30.

Su pagarba kun. V. Gelgota

* * *

(V. Dėnas šmeižtą atšaukė, bet tarybinė spauda atšaukimo nespausdina):

Gerb. V. Gelgota,

Siunčiu jums du atšaukimo egzempliorius, kad galėtumėte vieną pristatyti kurijai. Atšaukimą atspausdinti „Komjaunimo tiesoje" negalėjau, nes redakcija nepriėmė. Tikiuosi, kad Kapsuko raj. laikraščio „Naujas kelias" redakcija patalpins atšaukimą ir skriauda jums nors dalinai bus atitaisyta. Daugiau padaryti, deja, aš negaliu, nors ir norėčiau.

Apie jus man pasakojo Žvirgždaičiuose tuoj po karo... Dabar, papildomai ištyrus klausimą, paaiškėjo, jog jūs suimtojo Gniazevičiaus byloje nieku dėtas, o buvote apkaltintas visai melagingai. Už įvykusią klaidą aš nuoširdžiai dar kartą jus atsiprašau.

Linkiu geros sveikatos jūsų darbe pagal jūsų įsitikinimus. Nors mes esame diametraliai priešingų pasaulėžiūrų, bet tai neleidžia man kalbėti apie jus netiesos.

1968.VI.25. Su pagarba Vyt. Dėnas

* * *

(Ir „Naujame kelyje" atašaukimui uždaros durys):

Drg. Vyt. Dėnui,

(Kun. Gelgota dėkoja Vyt. Dėnui už laišką ir du atšaukimo egzempliorius — Red.).

... „Naujame kelyje“ atšaukimo nesulaukiau... Tada reikėtų atšaukimą patalpinti Šakių rajoniniame laikraštyje, nes tenai įvyko klaida, tenai buvau aprašytas ir tenai daug kas žino, kaip viskas įvyko.

Nenoriu jums keršyti, nes suklysti tenka visiems, bet yra gera, kad klaida atitaisoma.

1968.VIII.28. Su pagarba kun. Gelgota

* * *

(V. Dėnas apgailestauja savo žygį, bet tarybinė spauda lieka užkietėjusi):

Gerb. V. Gelgota,

Deja, mano pastangos nors iš dalies ištaisyti skriaudą, kurią jums padariau, nedavė vaisių. Nei Kapsuko, nei Šakių rajoniniai laikraščiai nepriėmė spausdinti mano pasiųsto laiško. Kapsuko rajoninis laikraštis net neatsakė į mano laišką...

Respublikinė spauda mano paaiškinimo nenori nė girdėti. Tai taip moku aš už savo neatidumą, o apie jus aš nebeturiu ir žodžių, nes gerai žinau iš savo patirties, ką reiškia moralinė skriauda. Labai labai atsiprašau už suteiktą širdgėlą.

1968.XII.29. Vyt. Dėnas

* * *

ŽINIOS IŠ VYSKUPIJŲ

VILNIAUS ARKIVYSKUPIJA

(Lietuvoje Šv. Raštas atspausdintas tik dėl propagandos užsieniui):

Vilnius. Vilnietis A. P. norėjo įsigyti Šv. Raštą, nes ištremiant į Sibirą iš jo Šv. Raštas buvo atimtas. Negavęs norimos knygos Lietuvoje, kreipėsi pas savo draugą Amerikoje. Šis tuojau atsiuntė iš Amerikos

Lietuvoje atspausdintą „Naująjį Testamentą". Tačiau adresatas iš tarybinės muitinės gavo pranešimą, kad tokia spauda adresatams neatiduodama. Tada vilnietis kreipėsi į Vilniaus vyskupijos kuriją, prašydamas nors vieno Šv. Rašto egzemplioriaus. Kurija atsakė: „Neturime".

Kur tikintiesiems nusipirkti Šv. Raštą?

* * *

TELŠIŲ VYSKUPIJA

(Sūnui įstojus į Kunigų seminariją, tėvai atleisti iš mokytojų pareigų):

Mažeikiai. 1975 rugsėjo 15 Mažeikių Švietimo skyrius atleido iš darbo mokytojus — Skiparį Antaną ir Skiparienę Mariją už tai, kad jų sūnus šiais metais įstojo į Kunigų seminariją. Mokyt. Skiparis išdirbęs pedagogu 27 metus, o mokyt. Skirparienė — 25 m. Abu mokytojai dirbo labai gerai, buvo net tarybinės valdžios vertinami ir nekartą apdovanoti.

Švietimo skyrius, išsikvietęs Skiparius, liepė parašyti pareiškimus, kad savo noru išeiną iš darbo, nes toks yra Švietimo Ministerijos potvarkis.

— Jeigu mes atleisime, — aiškino Skipariams, — tada jūs niekur negalėsite dirbti pedagogais.

Abu mokytojai parašė pareiškimus, kad „savo noru" išeina iš darbo.

* * *

(Reikalauja nugriauti kryžių, kad jis nesugriautų komunizmo statybos):

Mažeikiai. Šio miesto gyventoja Emilija Gelumbauskienė prie savo namo, Aušros g. Nr. 7, pasistatė menišką ąžuolinį kryžių. Mažeikių rajono ir miesto valdžia pareikalavo, kad Gelumbauskienė kryžių tuojau nugriautų, nes jį pasistatė be leidimo. Kryžius esąs

netoli gatvės, matomoje vietoje ir „piktinąs" kaimynus. Gelumbauskienė pareigūnams paaiškino, kad jos kryžius niekam nekliudąs. Jis stovįs 4 metrų nuotolyje nuo šaligatvio. Be to, kryžius esąs meniškas ir pro šalį einą žmonės juo gėrisi.

— Vis tiek turėsi nugriauti! — šaukė miesto vykdomojo komiteto pirmininkas Povilavičius ir architektas Lava.

Senutė Gelumbauskienė verkdama pasakojo, kaip ji, norėdama apginti savo kryžių, perėjo visas miesto ir rajono įstaigas.

1975 gegužės mėnesį Gelumbauskienė gavo Mažeikių rajono vykdomojo komiteto raštą, kad kryžius turįs būti nugriautas ligi gegužės 30 dienos. Raštą pasirašė Mažeikių raj. vykdomojo komiteto pirmininkas Tomkevičius ir sekretorė Neverauskienė.

— Kryžiaus aš negriausiu. Jeigu jis jums kliūva, įsimūrysiu į namo sieną.

— Mes tavo kryžių išgriausime su visa siena, o tu už tai mums dar sumokėsi, — gąsdino pareigūnai senutę.

1975 gegužės mėnesį Gelumbauskienė nuvyko į Vilnių pas Religijų reikalų tarybos įgaliotinį K. Tumėną.

— Daryk taip, kaip nupsrendė vietos valdžia, aš nieko negaliu padėti, — pareiškė įgaliotinis.

— Aš kryžiaus negriausiu ir kitiems griauti neleisiu, — ryžtingai pasakė senutė ir grįžo namo. Kol kas kryžiaus niekas neliečia.

* * *

(Ir Pievėnų kryžius išgąsdino komunistinius Mažeikių pareigūnus):

Mažeikiai. Daug metų stovėjo prie Pievėnų bažnyčios šventoriaus tikinčiųjų mylimas senas kryžius. Tą

kryžių pievėniškiai laikė apeiginiu, nes, atvežę laidoti numirėlį, po juo pastatydavo karstą.

1975 metais Mažeikių rajono pareigūnas Čekys įsakė kryžių nugriauti, kadangi jis esąs arti kelio. Tikintieji pasiryžo nenusileisti. Bažnyčios komitetas kreipėsi į Telšių kuriją, prašydamas pagalbos apginti kryžių. Valdžia, matydama, kad tikintieji nenusileis, veikė su klasta:

— Jūs kryžių nugiruakite, o kai bus gautas iš Vilniaus leidimas, galėsite pasistatyti šventoriuje ar kapinėse, — mokė pareigūnai.

Tkintieji, bijodami, kad kryžius nebūtų sunaikintas, jį perkėlė ir pastatė šventoriuje.

* * *

(Už santuoką bažnyčioje atleista iš mokytojos pareigų):

Šilutė. 1975 rugpiūčio mėn. muzikos mokytoja Bukauskaitė bažnyčioje iškilmingai priėmė Santuokos sakramentą. Už tą „nusikaltimą" Bukauskaitei beteko mokytojauti tik vieną dieną. Ji tuojau buvo atleista iš darbo.

* * *

(Už penkių vaikų paruošimą Pirmajai Komunijai — 20 rub. pabaudos):

Kaltinėnai. 1975 m. Kaltinėnų vykdomasis komitetas nubaudė 20 rub. bauda invalidę Vismantaitę už tai, kad ji paruošė penkis vaikus pirmajai išpažinčiai ir Komunijai.

* * *

(Bedieviai apiplėšia ir degina koplytėles):

Gargždai. 1975 rugsėjo 20 naktį kažkas iš Gargždų kapinių koplytėlių išplėšė penkias statulėles. Anksčiau dažnai nuplėšdavo nuo kryžių krucifiksus.

1964 m. Gerdovėnų kaime bedieviai sudegino Šv. Marijos koplytėlę, prie kurios žmonės rinkdavosi gegužinėms pamaldoms.

* * *

KAUNO ARKIVYSKUPIJA

(Areštavo į atlaidus vykstantį kunigą, krėtė bažnyčią ir koplyčią):

Šiluva. Rugsėjo mėnesio pradžioje didžiulės minios žmonių suplaukė iš visų Lietuvos kampelių į Švč. Marijos Gimimo atlaidus.

Rugsėjo 9 Raseinių autoinspekcija sulaikė į atlaidus vykstantį Vadaktų kleboną kun. Antaną Valantiną ir įsakė grįžti namo.

— Kam sulaikote? — klausė klebonas. — Jei mes nusikaltėliai — sušaudykite!

Kun. A. Valantinas buvo nuvežtas į Raseinius ir nubaustas 15 parų arešto, tačiau dėl ligos pakliuvo ne į daboklę, o į ligoninę.

Rugsėjo 9 autoinspekcija vienam Kauno taksistui atėmė vairuotojo pažymėjimą. Švenčių dienomis Kauno taksistams yra draudžiama vežti žmones į Raseinius.

Rugsėjo 12 d. 22 val. penki asmenys — milicijos įgaliotinis, viena moteris ir 3 vyrai padarė Šiluvos koplyčioje ir bažnyčioje kratą. Koplyčioje rado pundelį žvakių, o bažnyčioje — portfelį su devocionalijomis. Krėtėjai kleboną apibarė, o devocionalijas pasiėmė.

Sekmadienį, rugsėjo 14, buvo atvykę tiek daug žmonių, kad Šiluvos gatvėmis vos galėjo pravažiuoti autoinspekcijos mašinos.

* * *

VILKAVIŠKIO VYSKUPIJA

(Milicija ir kareiviai tikrino į bažnyčios sukaktuvinę šventę vykstančiųjų dokumentus):

Sangrūda. 1975 spalio 5 Sangrūdos parapija (Kapsuko raj.) šventė 50-ties metų gyvavimo sukaktį. 1971 metais kažkieno piktos rankos sudegino gražią Sangrūdos bažnyčią, tačiau energingas klebonas kun. Kazimieras Skučas viename name įrengė gana mielą bažnytėlę.

Jau nuo ketivrtadienio, spalio 2, ant visų kelių, vedančių į Sangrūdą, stovėjo milicija ir kareiviai, tikrindami keleivių dokumentus. Kadangi Sangrūda randasi pasienio zonoje, tikrintojai neleido nuvykti į jubiliejų visiems, kurie neturėjo milicijos leidimo. Žmonės vyko per laukus. Vietos kolūkyje buvo paskelbta darbo diena; mokiniams reikėjo eiti į mokyklą, tačiau atėjo tik du vaikai.

Atvykusį vyskupą Liudviką Povilonį sutiko minios žmonių ir tik du kunigai — K. Skučas ir P. Dumbliauskas. Šie kunigai neįstengė visų tikinčiųjų išklausyti išpažinčių ir daugelis žmonių grįžo namo be Sakramentų.

Kaip taisyklė, tikrintojai didžiausį uolumą parodo švenčių dienomis, kad sutrukdytų žmonėms dalyvauti švenčių iškilmėse.

* * *

(Net vokiečių nužudytiems vietos gyventojams pagarbos komunistai pakęsti negalėjo):

Sližiai. 1975 metais Sližiuose iš kryžkelės į kapus buvo perkeltas granitinis kryžius su užrašu: „1917 liepos 25 šioje vietoje kovoje su vokiečiais ginant „kasdieninę mūsų duoną“ žuvo Domas Žilinskas, Juozas Žilinskas, Kazys Sakalauskas, nuo žaizdų ir kančių

mirė H. Sakalauskas, Jurgis Jasionis, Pranas Novikas, Veronika Novikaitė. Garbė didvyriams, 1928.V.15."

Paklausus vietos žmones, kodėl vietinė valdžia perkėlė kryžių, buvo atsakyta: „Argi nežinote, kas negali ramiai praeiti pro pakelės kryžių?"

* * *

PANEVĖŽIO VYSKUPIJA

(Apiplėštos ir išniekintos net keturios vyskupijos bažnyčios):

Panevėžys. 1975 rugsėjo 16-os naktį buvo įsibrauta į šv. Petro ir Povilo bažnyčią Panevėžyje. Išplėštos aukų dėžutės.

Rugsėjo 17 naktį iš Panevėžio katedros per langą buvo ištrauktas meniškas kryžius.

Rugsėjo 21 naktį buvo išplėšta Karsakiškio bažnyčia. Buvo išplėšti tabernakuliai ir pagrobta monstrancija su Švenčiausiuoju ir Komuninė.

Taip pat buvo išplėšta Naujamiesčio bažnyčia.

* * *

KAS NAUJO TĖVYNĖJE?

(Ir liaudies dainų klubas pavojingas komunizmo statytojams):

Vilnius. Prieš ketverius metus Vilniaus respublikiniuose profsąjungų kultūros rūmuose (S. Daukanto g. 5) susikūrė liaudies dainų klubas. Jo nariais buvo tiek jaunimas, tiek ir pagyvenę žmonės — inžinieriai, dailininkai, mokytojai, studentai. Visus juos jungė bendra idėja — išsaugoti ir puoselėti gražiąsias lietuvių liaudies tradicijas. Per savo gyvavimo laiką klubas paruošė ne mažiau šimto renginių: vakaronių,

koncertų, paskaitų, ekspedicijų, išvykų. Ne kartą apie klubo veiklą šiltai atsiliepė „Literatūra ir menas“ ir kiti laikraščiai.

1975 rugsėjo 11 klubo nariai rinkosi pirmajam poatostoginiam užsiėmimui. Čia jų laukė nemaloni staigmena — rūmų direktoriaus pavaduotojo įsakymu klubo durys buvo užrakintos. Dainininkai ėmė repetuoti rūmų vestibiulyje, tačiau administracija pareikalvo repeticiją nutraukti.

Liaudies dainų klubo trukdymą Profsąjungų kultūros rūmų vadovybė aiškina tuo, kad klubas esąs „nelegalus“, nes veikia be patvirtinintų įstatų ir neturi darbo plano.

Iš tikrųjų nuostatai buvo parašyti ir pateikti Rūmams prieš metus laiko, bet kažkieno nurodymu jie „dingo“.

Klubo veikla buvo trukdoma ir anksčiau. Savickui apsilankius Valstybiniame saugume, kurį laiką klubas buvo priverstas sustabdyti savo veiklą.

Ne kartą klubui buvo prikišama, kad jis suruošė koncertus „net“ Šiluvoje ir Vilniaus priemiestuje — Jeruzalėje.

Atrodo, kad liaudies dainų klubo laukia toks likimas, koks ištiko kraštotyrininkų ir diskusijų klubus Lietuvoje. Tarybinės valdžios ranka nori ištrinti visą Lietuvos praeitį.

* * *

(Visus Lietuvos kultūrinio gyvenimo poreiškius savo grubia letena yra prispaudusi kompartija ir jos įrankis — saugumas):

Vilnius. 1975 rugsėjo 22 Operos teatre įvyko Čiurlionio gimimo 100-jų metinių minėjimas, tačiau bilietus platino tik Lietuvos KP CK institutas.

* * *

1975 spalio 1 Valstybinio saugumo pareigūnai klausinėjo „Dailės“ kombinato darbuotoją Leoną Šulcą, ar kalbama darbovietėje antirusiškomis temomis, ar patenkintas gyvenimo lygiu, ką turįs iš senosios lietuvių literatūros?

* * *

Nuo 1974 m. visose Lietuvos aukštosiose mokyklose net laborantų priėmimą į darbą turi sankcionuoti Valstybinis saugumas.

* * *

1975 birželio 26 į Valstybinio saugumo komitetą buvo pakviesta Gema Bagdonavičiūtė. Tardytojas Rimkus domėjosi, kas organizavo Rasos šventę Kernavėje.

Nepaisant nuolatinių saugumiečių represijų prieš šios šventės dalyvius ir persekiojimų, šventė kasmet į Kernavę sutraukia nemaža jaunimo.

* * *

Panevėžys. 1975 m. pavasarį ir birželio gale į Panevėžio Valstybinio saugumo komitetą buvo iškviestas Petras Dūda, dirbantis „Ekrano“ gamykloje. Saugumiečiai klausinėjo apie žygio „Daukanto taku“ organizavimą ir apie Rasos šventę ant Bakainių piliakalnio.

Prieš tai gamyklos administracija atėmė iš Dūdos foto reikmenis, nes jis buvo vienas pagrindinių minėto žygio fotografų.

Žygis „Daukanto taku“, skirtas Daukanto kelionės iš Lenkimų į Vilniaus universitetą jubiliejui, apima kelią nuo Lenkimų iki Vilniaus pro Žemaičių Klavariją ir Šiluvą. Gal būt, todėl šis žygis iš karto atkreipė Panevėžio partijos komiteto dėmesį. Iš pradžių buvo uždrausta kviesti turistus iš kitų Lietuvos miestų, nes į kiekvieną šio žygio etapą susirinkdavo beveik po šimtą žmonių. Vėliau buvo visiškai uždrausta dalyvauti šiame žygyje.

* * *

1975 birželio 14 - 15 dienomis Šiluvoje turėjo vykti penktosios tradicinės Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio orientacinio sporto varžybos. Panevėžio sportininkai kreipėsi į Ekskursijų biurą, prašydami išskirti autobusą važiuoti Šiluvon. Ekskursijų biuras atsakė, kad autobusą į Šiluvą biuras gali skirti tik esant partijos CK leidimui. Tada sportininkai kreipėsi į Respublikinę turizmo valdybą Vilniuje, prašydami išspręsti nuvykimo į Šiluvą klausimą. Minėtos valdybos viršininkas Litvinas liepė pakeisti varžybų vietą.

BROLIAI BALTARUSIJOJE

(Komunistinė valdžia išniekina kapus):

Pelesa. Marijai Stračinskienei kolūkis išskyrė pusę arų senų kapų vietoje, kur dar tebestovi 10 kryžių. Moteriškė atsisakė arti tokią vietą ir kreipėsi į Varanavo ir Minsko valdžią, primindama, kad šiuose kapuose esą palaidotų ir komunistų. Atvažiavusi iš Varanavo komisija pakraipė galvas ir išvažiavo; po kiek laiko atėjo atsakymas, kad arai paskirti teisingai. Tai ne pirmas kapų išniekinimas šiose apylinkėse.

Remontuojant Rodūnės - Pelesos kelią, buvo nukasta dalis Dubinių kaimo kapų.

* * *

(Parapijiečių vargai su pamaldomis):

Voverka. Šios parapijos tikintieji apsidžiaugė, kad po daugelio prašymų ir kelionių į Maskvą buvo leista kartą per mėnesį į jų parapiją atvažiuoti Kamenkos klebonui. Tačiau buvo uždrausta klebonui atvažiuoti su vargonininku, kuris Voverkoje subūrė bažnytinį chorą. Vėliau buvo uždrausta atvažiuoti ir vienai mergaitei, kuri pavargonuodavo.

* * *

(**Net iš šešiolika parapijų aptarnaujančio kunigo atėmė vairavimo pažymėjimą):**

Breslauja. Kun. Vilčinskui tenka aptarnauti 16 parapijų, tame tarpe ir keliolika lietuviškai kalbančių kaimų. Autoinspekcija atėmė iš jo vairuotojo pažymėjimą, apkaltinusi neblaivumu.

Liaudies nuomone, ši akcija — tai sąmoningas kenkimas tikintiesiems, nes visi kun. Vilčinską pažįsta kaip nevartojantį alkoholio.

* * *

(Lietuviškos sritys, įjungtos Gudijos valdžios teritorijon, negali gauti lietuviškų pamaldų):

Pelesa. Šios parapijos tikintieji šių metų žiemą siuntė delegaciją į Vilniaus arkivyskupijos kuriją, prašydami kunigo arba kad kaimyninėje Rodūnės parapijoje būtų įvestos lietuviškos pamaldos. Arkivyskupijos kancleris paaiškino, kad kurijos skirto kunigo nepatvirtintų vietos valdžia, o dėl lietuviškų pamaldų kreiptis į Rodūnės kleboną. Pastarasis atsakė, kad lietuviškas pamaldas įvesiąs tada, kai šis kraštas bus prijungtas prie Lietuvos.

Rodūnės apylinkių lietuviai kelis kartus buvo įteikę prašymą su keliais tūkstančiais parašų TSRS Aukščiausiajai Tarybai, prašydami prijungti šį etnografinį Lietuvos rajoną prie Lietuvos, tačiau jų prašymas nebuvo patenkintas, bet iššaukė valdžios represijas.

* * *

TARYBINĖJE MOKYKLOJE

(Mokytoja sudraskė iš mokinės pagrobusi rožančių):

Šiauliai. Šiaulių II internato mokyt. Griškonienė, pagrobusi iš mokinės rankų rožančių, jį sudraskė ir numetė į šiukšlių dėžę.

— Aš turiu 10 pirštų vietoje rožančiaus karoliukų ir visur galiu kalbėti poterius — ir pertraukos metu, ir patale ir kelionėje.

* * *

(Įnirtingai bedievybė mokykloje peršama ne tik mokiniams, bet ir jų tėvams):

Salos. 1975 gegužės mėnesį Salų aštuonmetės mokyklos tėvų susirinkime mokyt. Mickevičienė skaitė ateistinę paskaitą, kurioje Salų tikinčiuosius vadino tamsybininkais, nekultūringais žmonėmis.

Direktorius Augulis įrodinėjo, kad religija — didžiausia nesąmonė, todėl tėvams ir draudžiama vesti vaikus į bažnyčią. Direktorius ragino žmones neklausyti klebono ir nevesti vaikų prie Pirmos Komunijos. Direktoriaus Augulio nuomone, Salų klebonas Petras Nykštus gerai žino tarybinius įstatymus, bet juos laužo ir už tai buvo net du kartus baustas. Tokių kunigų nereikią klausyti.

* * *

(Mokytoja Paulauskaitė klasėje kvočia mokinių religinius įsitikinimus):

Gargždai. Vidurinės mokyklos mokytoja Paulauskaitė liepė trečios klasės mokiniams atsakyti į klausimus: ar tiki Dievą, ar lankai bažnyčią, ar eisi išpažinties ir kt.?

Vienas mokinys pasakė:

— Jums, mokytoja, dėl to nebus geriau ar aš tikiu į Dievą ar ne.

Mokytoja išbarė mokinį ir nusivedė pas direktorių, skųsdama, kad šis mokinys jos neklausąs. Į direktoriaus klausimus berniukas nieko neatsakė.

* * *

— Aš turbūt [illegible] katalikas ir visur galiu kalbėti poterius [illegible] metu, ir patale ir kelionėje.

([illegible] bedievybė mokykloje [illegible] ne tik mokiniams, bet ir jų tėvams)

Šalos. 1975 gegužės mėnesį Šalų aštuonmetės mokyklos tėvų susirinkime mokyt. Mickevičienė skaitė ateistinę paskaitą, kurioje Šalų tikinčiuosius vadino tamsybininkais, nekultūringais žmonėmis.

Direktorius Augulis [illegible], kad religija [illegible] džiausia nesąmonė, todėl [illegible] vaikus į bažnyčią. Direktorius ragino žmones neklausyti klebono ir nevesti vaikų prie Pirmos Komunijos. Direktoriaus Augulio nuomone, Šalų klebonas Petras Nykštus gerai žino tarybinius įstatymus, bet juos laužo ir už tai buvo net du kartus baustas. Tokių kunigų nereikia klausyti.

* * *

(Mokytoja Paulauskaitė klasėje kvočia mokinių religinius įsitikinimus):

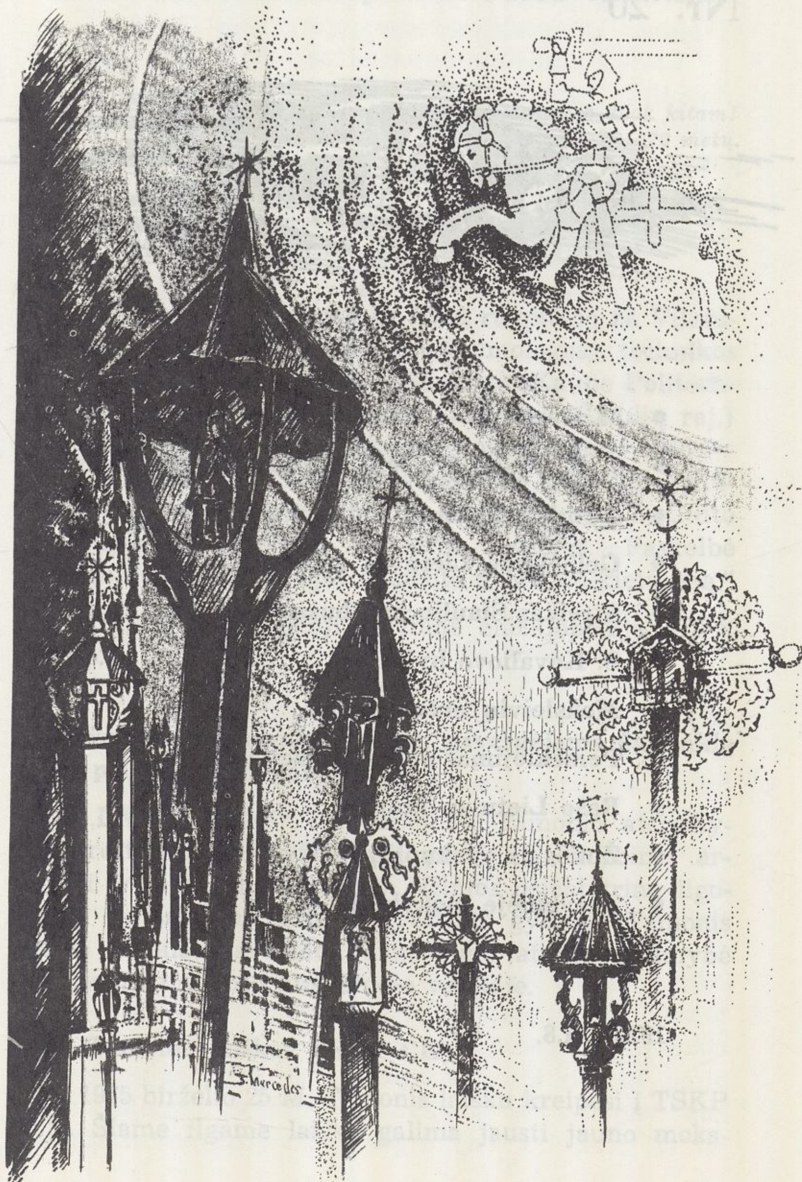
Gargždai. Vidurinės mokyklos mokytoja Paulauskaitė liepė [illegible] klasės mokiniams atsakyti į klausimus: ar tiki Dievą, ar lanko bažnyčią, [illegible] pažįstamus ir t. t.?

Vienas mokinys pasakė:

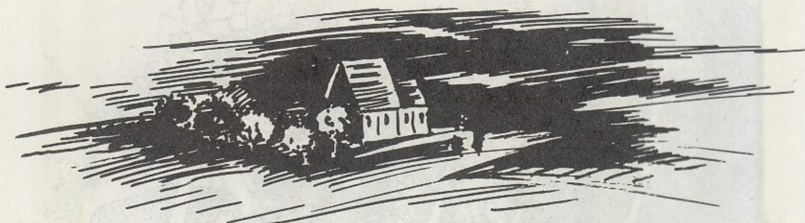
— Jums, mokytoja, dėl to nebus geriau ar aš tikiu į Dievą ar ne.

Mokytoja išbarė mokinį ir nusivedė pas direktorių, skųsdama, kad šis mokinys jos neklauso. Į direktoriaus klausimus berniukas nieko neatsakė.

* * *

Nr. 20

1975.XII.8.

Perskaitęs duok kitam!
Eina nuo 1972 metų.

M. TAMONIS — SAUGUMO AUKA

„Tamonis Mindaugas (g. 1940 rugpiūčio 28 Vilniuje) — inžinierius - chemikas - technologas, technikos mokslų kandidatas (1968), 1962 baigęs Kauno Politechnikos institutą, iki 1963 dirbo Daugėlių (Šiaulių raj.) statybinių medžiagų kombinato inžinieriumi; 1966 — 1969 Statybos ir architektūros instituto mokslinis bendradarbis; nuo 1969 Paminklų konservavimo instituto chemijos laboratorijos katedros vedėjas. Paskelbė mokslinių straipsnių apie cemento ir betono kietėjimą."

(Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija, III t. 560 p.).

* * *

(Atsisakė restauruoti Lietuvos pavergėjams paminklą — į psichiatrinę ligoninę):

„LKB Kronika" rašė apie M. Tamonio atsisakymą restauruoti Kryžkalnyje paminklą tarybinei armijai ir jo patalpinimą į N. Vilnios psichiatrinę ligoninę. Po trijų mėnesių prievartinio gydymo Tamonis grįžo palaužta sveikata. Jam buvo atimta galimybė dalyvauti instituto kūrybinėje veikloje.

(M. Tamonio laiškas TSKP CK):

1975 birželio 25 M. Tamonis laišku kreipėsi į TSKP CK. Šiame ilgame laiške galima jausti jauno moks-

lininko, išaugusio tarybinės valdžios metais, nerealus tikėjimas kompartijos vadovų gera valia.

Laiško pradžioje autorius pastebi, kad šalyje yra visuotinai paplitęs melas, kurį palaiko patys valdžios atstovai. Tarybinė valdžia neturinti teisės reikalauti, kad piliečiai elgtųsi dorai ir sąžiningai, nes jos pačios veiksmuose yra daug kompromituojančios medžiagos. Ant jos sąžinės — milijonų nekaltai nužudytų kraujas. Ciniškas melas ir toliau liejasi. Nors komunistams atrodo, kad prie socializmo melas tampa „šventu melu", tačiau jo pateisinti negalima. Atėjęs laikas įvykdyti „žmoniškumo revoliuciją", kurią pagal Tamonį, galėtų įgyvendinti XXV partijos suvažiavimas.

(Siūlo priimti ir įgyvendinti septynių punktų „žmoniškumo revoliuciją"):

Septyniuose šios „revoliucijos" punktuose M. Tamonis išdėsto pagrindinius jos tikslus bei priemones. Jis siūlo pašalinti „asmenybės kulto" ir „subjektyvizmo" (Chruščiovo) laikų klaidas, pagerbti stalinizmo aukų kapus, nekliudyti tiesai atsiskleisti mene, spaudoje ir gyvenime. M. Tamonis rašo:

„Pasmerkti neteisingus Stalino laikų užsienio politikos aspektus, kaip antai, trijų Pabaltijo valstybių — Lietuvos, Latvijos ir Estijos likvidavimą. Kad Pabaltijo prijungimas nebuvo istorinė būtinybė, o klaida, rodo socialistinės Mongolijos pavyzdys. Kaip Jūs gerai žinote, Pabaltijo respublikos nepatenkintos vis didėjančiu vietinių gyventojų „ištirpdymu" imigrantų masėje, kurią vadina socialimperialistiniais kolonizatoriais. Be to, šios tautos nori (tai visai netūralu) naudotis pilnaverčiu valstybiniu bei kultūriniu gyvenimu, kaip ir kitos kaimyninių socialistinių valstybių, kap nežymių bei atsilikusių Afrikos ir Azijos šalių tautos. Nes, lietuviai, ilgus metus turėję bendrą su

Lenkija istoriją, nenorime kultūrinio pilnavertiškumo požiūriu gyventi blogiau už kaimynus lenkus ar negrus...

Pabaltijo respublikos turi atgauti (sutinkamai su Konstitucijoje numatytu referendumu) savo valstybinį suverenitetą, dėl kurio istorijos bėgyje žuvo daug geriausių jų sūnų. To nesuprasti gali tik nežmogus arba tas, kuris mąsto didžiavalstybiškai — imperialistiškai. Suverenumo grąžinimas šioms valstybėms sutvirtintų socialistinio lagerio jėgas, padidintų autoritetą."

Kalbėdamas apie religiją, Tamonis siūlo panaikinti tikinčiųjų diskriminaciją:

„...Krikščionių tikėjimas paremtas tokiu pat moksliniu - filosofiniu pagrindu, kaip ir kiti. Kadangi šis tikėjimas bei jo dvasioje sukurtas ir kuriamas menas patenkina dvasinius ir kultūrinius tikinčiųjų poreikius, būtina panaikinti visus apribojimus, kurie trukdo krikščionims ir kitiems tikintiesiems gyventi pilnavertiškai, jaustis pilnateisiais visuomenės nariais. Ne tik dirbti kartu su visais, bet ir naudotis lygiomis teisėmis. Turi būti leistas laisvas religinis švietimas, religinė ir religinė - kultūrinė spauda, plačiai atvertos durys disputams lektoriumuose, radijo ir televizjos laidose..."

„...Reikia atkreipti dėmesį į faktą, kad tarp socializmo ir religijos nėra antagonistinių prieštaravimų. Priešingai, religija padeda socializmui — kelia tikinčiųjų moralę, juos taurina, kelia nuotaiką, skatina gerai dirbti, sąžiningai tarnauti aukštiems idealams. Religija ir socializmas, kaip moralinės sistemos — ne antagonistinės. Abi jos siekia dvasinės laisvės ir aukšto žmoniškumo."

Politinėje sferoje M. Tamonis siūlo panaikinti faktinius pilietinių teisių apribojimus, nutraukti ki-

taip galvojančiųjų, kurių skaičius vis didėja, persekiojimus. M. Tamonis siūlo: „Panaikinti nenormalią, antidemokratinę vienpartinę sistemą. Aš, pvayzdžiui, kaip sąmoningas XX a. krikščionis, nedalyvausiu rinkimuose, kol nebus galimybės balsuoti už kultūrinių - dvasinių krikščionybės interesų atstovus.“

„Primindamas, kad iki šiol iniciatyvą valstybės valdymo reikaluose faktiškai turėjo tik aukščiausias valdantysis partijos aparatas, oficialiai pareiškiu, kad aš, kaip ir daugelis kitų mano tautiečių, nepripažįstu socialistinio Lietuvos TSR statuso. Remdamasis 15-ju LTSR Konstitucijos straipsniu, reikalauju įvykdyti referendumą dėl valstybinio Lietuvos statuso pakeitimo: sudarant atskiras valstybes arba Pabaltijo federaciją su nepriklausoma visų Pabaltijo respublikų vidaus santvarka už TSRS ribų.“

Laiško pabaigoje M. Tamonis smerkia komunistus, kurie priešinasi progresui. Juos kaltina už tai, kad liaudyje didėja nepasitenkinimas ir nematyti perspektyvos pagerinti šalyje padėtį. Tokie komunistai, anot Tamonio, „esą tikrieji kontrevoliucionieriai“. Baigdamas siūlo atsisakyti TSKP kulto ir linki, kad tarp CK narių nugalėtų žmogus.

„...Tik dėl šito verta kovoti. Pirmiausia su savimi, su savo inercija, neryžtingumu... Vienintelis įėjimas pro rytdienos duris — gryna sąžinė, tikras teisingumas, nuoširdi neapsimetėliška meilė žmonėms.“

(Nepakęsdami atskleistos tiesos, komunistai Tamonį grąžino psichiatrinėn ligoninėn iki sunaikinimo):

Šį laišką išsiuntus, M. Tamonis vėl prievarta buvo patalpintas psichiatrinėje ligoninėje. Po dviejų dienų (birželio 29) mirė jo motina. Tik po didelių pastangų sūnui buvo leista porai valandų išeiti — atsisveikinti su mirusiąją. Liepos 25 M. Tamonį paleido iš ligo-

ninės su sąlyga, kad per tris savaites lankytųsi moditeno injekcijoms.

Netekęs galimybės reikštis kūrybiškai, izoliuotas darbo vietoje, M. Tamonis pergyveno gilią depresiją, kurią dar didino artimųjų elgesys. Kadangi Mindaugo tėvas 1941 m. dalyvavo Lietuvių aktyvistų fronto (LAF) veikloje, KGB šį faktą išnaudojo šantažui. Saugumo agentai Mindaugą stengėsi paveikti per jo artimuosius. Vilniečių tarpe sklido žinios, kad KGB deda pastangas M. Tamonį sunaikinti — priversti jį patį nutraukti savo gyvenimą.

1975 lapkričio 5 M. Tamonis buvo rastas geležinkelio ruože Vilnius - Pavilnys žuvęs po traukinio ratais.

(M. Tamonio aukos atžala — šis nekrologas):

„LKB Kronika" pateikia M. Tamonio nekrologą, parašytą artimų žuvusiojo draugų:

„Trumpas tas žmogaus gyvenimas, lyg pienės pūkas, — Likimo Paukštis vienu sparnų mostelėjimu gali jį užgesinti. . . Tačiau šviesa, susikaupusi mažame žiburėlyje, neišsisklaido. Ji nuplaukia erdvėmis tolyn, palikusi pabirusius pūkelius, — lyg vėjo genama liepsnelė, — į Nežinią, — kad vėl nutūptų kažkokiame tolimame pasaulyje. . ."

M. Tamonis „Žinia"

Traukinys Kaunas - Maskva dundėjo į rytus. Lapkričio prietemoje nuaidėjo šaiži sirena — lyg aiktelėjimas, lyg raudos pradžia, — ir bematant sugėrė ją ūkana. Kaip ir raudos tūkstančių pasmerktųjų, kurie dingo rytų kryptimi. Jeigu tos raudos virstų upėmis, jos užtvindytų Kazachų stepes, Altajaus priekalnes ir nutirpdytų Šiaurės sniegus. O ar bus joms kada pabaiga? Ir ką reiškia dar vienas aiktelėjimas ant ke-

lio, kuriuo slinko mūsų brolių ir seserų sielos, pasmerktos, bet tebegyvenančios vaikų krūtinėse ir ateities didvyrių mintyse.

Kiekviena karta privalo turėti savo didvyrius. Kitaip jinai bevertė, istorijos balastas, kurią be gailesčio ištirpdys net trumpas laikotarpis. Tuščias ir beprasmis tos kartos gyvenimas, jeigu jai užteko to, ką davė kiti, jeigu ji tenkinasi vien duona ir blizgesiu. Ir net vaikai, gimę iš tos kartos, pasistengs kuo greičiau ją užmiršti, kad neliktų antspaudų ant jų sielų, beprasmybės ženklo — tuščios kartos herbo.

Bet ar tik mirtis įteisina didvyriškumą? Ne. Mirtis — tai tas energijos šaltinis, kuris papildo visos tautos ir kartų valios atsargas, tai fakelas gilioj juodumoj, nušviečiantis taką ateities vaikams. R. Kalantos liepsna Kauno sodelyje, Mindaugo sieloje gimęs mūsų kartos šauksmas parodė gaivališkos energijos neišsenkamumą kartose, kurios gimė po didžiųjų išbandymų ir negandų. Žinokite visi — mes tebeturime viltį gyventi ir būti savimi, kurti sau, save išreikšti, semtis galios iš savo gelmių ir ieškoti tikrosios tiesos tuo keliu, kurį mums teikia prigimtis ir Dievas! Šimtmečiai išmokė mus numirti, todėl nėra beprasmiškų mirčių, nėra savižudybių. Netikėkite žodžiais tų, kurie sako, kad mes psichiniai ligoniai ir tėvynės išdavikai. Išdavikai yra tie, kurie šitaip sako. Beprotnamiai negali užgniaužti dvasios. Vaistai gali sunaikinti mūsų kūnus, užmerkti mums akis, bet mes kalbėsime savo draugų lūpomis, o mūsų tikėjimas dieviškuoju Gėriu bus įkvėpimas tiems, kurie po mūsų ateis.

Kiekviena auka, kokia ji bebūtų — tai kibirkštis mūsų laisvės ir tiesos aukurui. Tiesos, kurios nesupranta tūkstančiai mūsų brolių ir seserų, besitenkinančių paviršutiniška laime, nesupranta minia, vedžiojama tuštybės šūksniais, paskendusi svetimų minčių ir bereligiškumo tamsybėje. Ir nieko nėra švento —

nei tautos, nei Dievo. Viskas parduota ir nejaudina net mirtys, kurios įeis į Tautos istoriją ir bus mūsų kartos paisididžiavimas, kaip atsvaras visoms abejingoms ir prarastoms sieloms.

Lietuvoje buvo ir bus žmonių, kurie nebos beprotnamių klaikumos ir Rusijos lagerių šalčio. Juos palaikys krikščioniškasis būties supratimas ir lietuviška pasaulėjauta, — sąlygos dvasinei revoliucijai, kuri neišvengiamai įvyks. Gal net ir po mūsų, bet tai įvyks — ir net menkai prisidėdami prie pasaulio dvasinio atgimimo, mes pagerbsime atminimą tų žmonių, kurie žuvo, degdami begaline meile pasaulio Kūrėjui, Harmonijai ir Tautai.

Atsisveikinimas

Skamba ir žvanga, gaudžia varpai,
Liūdną ir skaudų leisdami gandą:
Vėl paviliojo auką kapai!
Diena į dieną tiek jų atranda!..

Nebėra Mindaugo Tamonio.

Dar viena auka prie tų tūkstančių, kurie sušalo vagonuose, buvo sušaudyti, pskandinti Neryje ar susidegino.

Jo nešaudė, nepūdė kalėjime, netgi tardyti jis nebuvo kviestas. Jį gydė. MODITEN-B yra vaistas — jei duodi jį ligoniui. Jei sveikam — tai žudymo įnagis. Ir žudo jis slaptai ir tyliai, kol žmogui lieka tik jo kūnas.

Nebėra mūsų Mindaugo. Daugiau nebelinguos tarp Vilniaus mūrų aukšta ir laiba jo stovyla. Jis buvo mums tuo matu, kuriuo matuodavome kasdieninę savo būtį; buvo sąžine, traukusia mus iš kasdienybės liūno. Vienas pirmųjų iš mūsų kartos, nusikratęs technokratiško kvaitulio — tos kartos, augintos po

karo ir be Dievo. Be Dievo, kurį jis taip pat vienas iš pirmųjų surado — ne tą, knyginę intelektualią Aukščiausią Būtybę, bet gyvą ir šiltą krikščionių Dievą — ir su beatodairiška neofito narsa nešė Jį mums savo poezija ir savo gyvenimu. Ir kaip tik tada, suradęs, jo žodžiais — „Tiesą, Gėrį ir Grožį" —, metė iššūkį Sistemai, kurioje matė tiesioginį Blogio įsikūnijimą. Ne tam, kad deklaruotų savo įsitikinimus, o tiesiog, kad kitaip negalėjo — negalėjo gyventi meluodamas. Senos bajorų giminės palikuonis — taip jis mokėjo Lietuvos bajorų skolą savam kraštui.

Žudyninių kronika

(M. Tamonio šiurpioji drama):

1974 m. pavasarį Mindaugas Tamonis, technikos mokslų kandidatas, dviejų vaikų tėvas, o iš tikro — Poetas ir Tiesos ieškotojas, kurio eilėraščiai, be „Poezijos pavasario" ir „Literatūros ir meno", buvo spausdinami ir emigrantų „Metmenyse", parašo pareiškimą, kuriuo atsisako prisidėti prie paminklo tarybinei armijai restauravimo. Tų pačių metų vasarą uždaromas į Vilniaus psichiatrinę ligoninę. 1974 gruodyje įrašo trijų lapų apimties įrašą šv. Kazimiero bažnyčios, paverstos Ateizmo muziejumi, knygoje. 1975 m. baigia rašyti „Žinią", savo gyvenimo pagrindinį kūrinį, skirtą M. Čiurlionio atminimui. 1975 vasarą — paskutinis akordas — parašo laišką CK, kuriuo šaukia moraliniam atgimimui ir maldauja religinės laisvės. Sistema reaguoja mechaniškai grubiai — uniformuoti pareigūnai kartu su žmonėmis baltais chalatais vėl jį nuveža į psichiatrinę ligoninę. To nepakėlusi, miršta jo motina. Ir atomazga — 1975 lapkričio 5 dieną, „didžiųjų švenčių" išvakarės, geležinkelio ruožas Vilnius-Pavilnys. . .

Baltas paukšti, tu sugrįžki,
Ir parneški kraujo gėlę
Baltas paukšti, tu sugrįžki —
— nepasakė, ir išėjo...

Ir išėjo, artimųjų nesuprastas, abejingųjų apjuoktas, svetimųjų apšmeižtas ir žudomas. Andriejus Siniavskis, jo vargo brolis, iš tolimo Paryžiaus tiesė jam pagalbos ranką. O jūs, brangūs tautiečiai, kurie iš užjūrio aplankote mus? Juk vienas jūsų šią vasarą Jį išdavė, kitas išsižadėjo, o trečias sudegino. O mes? O mes palikome Jį ir bėgome, nes Jį jau lydėjo mirties šešėlis.

... ir tada Veišpats pasigailėjo ir pasišaukė Jį pas save...

. . . .

Atsisveikiname su Tavimi, suvokdami, kad nuo šiol mes — Tavo ženkle, ir kad buvo skirta mums būti šalia vieno iš sūnų — milžinų, kuriuos laikas nuo laiko išaugina Lietuvos Žemė.

* * *

VYSK. J. STEPONAVIČIAUS PAREIŠKIMAS

Lietuvos TSR Ministrų Tarybos Pirmininkui
J. Maniušiui

Nuorašai: Lietuvos Vyskupams: J. Labukui Kaune, J. Pletkui Telšiuose, L. Povilioniui Kaune, R. Krikščiūnui Panevėžyje, V. Sladkevičiui Nemunėlio Radviliškyje, Kanauninkui J. Andrikoniui Vievyje ir Vilniaus arkivyskupijos Kurijai

Vysk. Julijono Steponavičiaus,
gyv. Žagarės m., Joniškio raj.,
Pareiškimas

(Tebeslepiamos nušalinimo priežastys):

Eina jau penkiolikti metai, kai buvau nušalintas nuo savo tiesioginių pareigų ir priverstas apsigyventi administracinės valdžios man paskirtoje vietoje: Žagarės m., Joniškio raj. Nušalinant nuo posto, man nebuvo pateikta jokio kaltinimo. Aš iki šiol nežinau, dėl ko, už ką ir kuriam laikui esu ištremtas iš savo vyskupijos. Tiesa, tuometinis Religinių kultų įgaliotinis J. Rugienis man pareiškė, kad esu nušalinamas Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimu. Bet mano prašymą, būtent, supažindinti mane su tuo nutarimu: duoti jo nuorašą arba jį bent man perskaityti, įgaliotinis atsisakė patenkinti. Norėdamas gi greičiau mane nušalinti, griebėsi prievartos, pasinaudodamas pagalba administracinių organų, kurių verčiamas turėjau palikti Vilnių ir Vilniaus vyskupijos ribas. Todėl iki šiol man yra neaišku, ar mano nušalinimas iš einamųjų pareigų buvo įvykdytas Lietuvos TSR Ministrų Tarybos nutarimu, ar Religinių kultų įgaliotinio sauvale.

Būdamas poste, stengiausi sąžiningai eiti vyskupo-ganytojo pareigas, rūpindamasis kunigų ir tikinčiųjų dvasine gerove. Nesijaučiu, kad būčiau pažeidęs tarybinius įstatymus. Niekur, niekada ir nieko blogo prieš Tarybų Sąjungą ir tarybinę santvarką nesu daręs, nei kalbėjęs.

Tarybinei valdžiai pasiūlius, buvau nuvykęs į Vengriją, iš kur grįžęs padariau pranešimą per radiją. Kviečiamas dalyvavau Taikos konferencijose. Stengdavausi nuraminti kunigus ir tikinčiuosius, kai valdžios pareigūnai administraciniu kišimusi į bažnytinį gyvenimą juos suerzindavo. Teko ginti ir savo jurisdikcijos teises, kai Religinių kultų įgaliotinis administraciniu kišimusi siekdavo jas susiaurinti. Štai to administracinio kišimosi įrodymai:

(Bepataikaudamas Maskvai, įgaliotinis Rugienis persistengė):

1. Kai 1958 sausio mėn. pradėjau eiti Vilniaus Arkivyskupijos Apaštališkojo Administratoriaus su reziduojančio vyskupo teisiėmis pareigas, Religinių kultų įgaliotinis man pareiškė, kad praneščiau kunigams, jog jiems negalima nei mokyti besiruošiančius Pirmajai išpažinčiai ir šv. Komunijai vaikus, nei grupiniai juos egzaminuoti, o galima tik individualiai juos egzaminuoti. Man paaiškinus, kad vysk. K. Paltarokas, lankydamasis Maskvoje, išsiaiškino ir susitarė Religinių kultų taryboje, kad kunigai gali paruošti vaikus Pirmajai išpažinčiai ir šv. Komunijai nedidelėmis grupėmis ir, grįžęs namo, paskelbė tą susitarimą aplinkraščiu, įgaliotinis tą susitarimą pavadino vysk. K. Paltaroko fantazija. Man pareiškus, kad potvarkio, draudžiančio vaikus ruošti Pirmajai išpažinčiai ir šv. Komunijai ir leidžiančio tik individualiai juos egzaminuoti, skelbti kunigams negaliu, nes jis prieštarauja vyskupiškai sąžinei, Bažnyčios Teisės Kanonams ir Arkivyskupijos Sinodo nutarimams, įgaliotinis pasakė, kad nevykdydami to potvarkio tiek kunigai, tiek vyskupas turėsią nemalonumų. Ir iš tikrųjų kunigams, nesilaikantiems įgaliotinio potvarkio dėl vaikų katekizacijos, buvo keliamos bylos, o vyskupas nuolat baramas.

(Religinių kuľtų įgaliotinis pasisavino vyskupų teises):

2. Kunigų skyrimas ir perkėlimas priklauso vyskupijos Valdytojui. Paskirtiems į kitą parapiją kunigams Religinių kultų įgaliotinis išduoda kulto tarnautojo registracijos pažymėjimą, kuris reikalingas kunigui prisiregistruojant naujoje darbovietėje. Pasinaudodamas registracijos pažymėjimų išdavimo teise, įga-

liotinis ėmė kištis į kunigų skyrimą. Kiekvieno kunigo paskyrimas turi būti suderintas su įgaliotiniu.

(Įgaliotinis prieš pareiginguosius kunigus ėmėsi represavimo akcijos):

Be to, įgaliotinis pradėjo represuoti kai kuriuos kunigus, atimdamas iš jų registracijos pažymėjimus ir reikalaudamas iš vyskupijos Valdytojo į represuojamojo vietą paskirti kitą kunigą, o represuojamąjį palikti be parapijos, be kunigiško darbo. Dažniausiai kunigai būdavo represuojami už grynai bažnytinį darbą, pvz., už rekolekcijų pravedimą kunigams ir tikintiesiems. Skriaudžiamus kunigus gindavau. Nesutikdavau jų palikti be kunigiško darbo, perkeldavau juos į kitą parapiją ir neskirdavau į jų vietą kito kunigo, kol įgaliotinis neišduodavo registracijos pažymėjimo represuotam kunigui, paskirtam į kitą parapiją. Ginant skriaudžiamus kunigus, tekdavo išgirsti iš įgaliotinio grasinimų, kad vyskupija gali likti be vyskupo.

Pasirodo, kad, gindamas represuojamus kunigus, buvau teisus, nes šiandien įgaliotinio įstaiga neatiminėja iš kunigų registracijos pažymėjimų ir nereikalauja iš vyskupijų valdytojų palikti kunigus be kunigiškų pareigų.

(Įgaliotinis sauvališkai pasisavino iš diacezijų vyskupų ir Kunigų seminarijos tvarkymo reikalus):

3. Kunigų seminarjos tikrieji šeimininkai pagal Bažnyčios Teisės kanonus ir Apaštalų Sosto dekretus yra vyskupijų ordinarai. Todėl Lietuvos vyskupijų ordinarams priklauso teisė nevaržomai, laisvai skirti Tarpdiecezinės Kunigų seminarijos Kaune vadovybę ir dėstytojus, priimti ir atleisti auklėtinius. Tuo tarpu be jokio įstatyminio pagrindo tas teises pasisavino Religinių kultų įgaliotinis. Kandidatų į kunigus

galutinį atrinkimą daro ne dvasinė vyriausybė, bet įgaliotinis ir kiti pareigūnai, kurie patikrina tiek norinčių įstoti į Seminariją, tiek besimokančių Seminarijoje jaunuolių tinkamumą ir juos pagal savo nuožiūrą „išsijoja“. Vieną iš tokių skaudžių „išsijojimų“ Tarpdiecezinė Kunigų seminarija Kaune pergyveno 1958 m., kai įgaliotinio įsakymu buvo nušalintas rektorius, atleisti kai kurie dėstytojai, pašalinta nemaža auklėtinių, kurių tarpe buvo ir Vilniaus arkivyskupijos klierikas Vytautas Merkys. Įgaliotinis jį kaltino antitarybiškumu. Kun. Vyt. Merkys, pašalintas iš Seminarijos, įstojo į Žemės ūkio mokyklą, kur buvo pavyzdingas studentas, vėliau garsėjo kaip darbštus ir sąžiningas Vilniaus medelyno darbininkas ir jau keleri metai eina kunigo pareigas Chmelnicko mieste, Ukrainoje, kaip pavyzdingas kunigas ir geras bei lojalus tarybinis pilietis. Kai anuomet skriaudžiamą kun. Vyt. Merkį bandžiau ginti, įgaliotinis užsipuolė mane, kad ginu antitarybiškai nusiteikusį klieriką ir pagrasino man ištrėmimu.

(Policinis įgaliotinio įsikišimas į grynai religinį tikinčiųjų gyvenimą):

4. Nebuvo užmiršta ir grynai religinio, dvasinio gyvenimo sritis. 1960 Religinių kultų įgaliotinis man pranešė, kad draudžiama vaikams dalyvauti religinėse apeigose: berniukams tarnauti Mišiose, mergaitėms — dalyvauti procesijose; daryti tikintiesiems rekolekcijas; kviesti be valdžios leidimo kunigus į atlaidų talką; kunigams lankyti savo parapijiečius, kalėdoti; kunigams didesniais būreliais, grupiniai atlikti rekolekcijas. Įgaliotinis reikalavo, kad visus tuos draudimus paskelbčiau kunigams raštu ir priminčiau, jog nesilaikantys tų suvaržymų bus baudžiami. Mane gi supažindino su tais draudimais tik žodžiu.

(Vyskupas nepakluso sauvališkiems įgaliotinio reikalavimams):

Išklausęs tų neteisėtų ir nenuoseklių reikalavimų, pareiškiau, jog jų skelbti kunigams negaliu dėl to, kad kaip Katalikų Bažnyčios vyskupas:

a) privalau kelti tikinčiųjų ir kunigų religinį ir dvasinį gyvenimą, o ne stabdyti ir griauti. Juk Bažnyčios Teisės kanonai ir Arkivyskupijos Sinodo nuostatai reikalauja, kad patys kunigai atliktų rekolekcijas ir pravestų jas tikintiesiems;

b) turiu raginti visus ganomuosius be amžiaus skirtumo, kad dalyvautų religinėse pamaldose ir uoliai naudotųsi išganymo priemonėmis — malda ir sakramentais;

c) nežinau tarybinio įstatymo, draudžiančio vaikams eiti į bažnyčią ir dalyvauti liturginėse pamaldose. Jei valstybiniai įstatymai nedraudžia vaikams priimti krikšto, atgailos, Švenčiausiojo, sutvirtinimo sakramentus, tai kokiu pagrindu reikalaujama, kad būtų uždrausta jiems dalyvauti liturginėse pamaldose, kurios yra mažiau reikšmingos, negu sakramentų priėmimas.

Pagaliau tiek TSRS Konstitucija, tiek tarybinės vyriausybės pasirašyti įsipareigojimai pripažįsta sąžinės ir religinių kultų atlikinėjimo laisvę visiems piliečiams be amžiaus skirtumo.

(Neįvykdęs neteisėtų įgaliotinio reikalavimų, vyskupas nušalintas nuo ganytojo pareigų ir ištremtas):

Atsisakius įvykdyti tuos reikalavimus, neužilgo buvau nušalintas.

Šiame pareiškime pateikti faktai rodo, kad visą laiką buvo ieškoma priekabių mane nušalinti. Atsisakant vykdyti įvairius Religinių kultų įgaliotinio ne-

teisėtus reikalavimus ir ginant savo ir ganomųjų teises, nuolat man buvo grasinama nušalinimu nuo einamųjų pareigų. Buvau įgaliotinio apšauktas užsispyrusiu, nesukalbamu, nelojaliu. Bet ar tikinčiųjų, kunigų ir savo teisių gynimas gali būti laikomas nusikaltimu ir nelojalumu tarybinei santvarkai?

Į mano paskutinį pareiškimą, rašytą 1972 TSRS Ministrų Tarybos Pirmininkui, Religinių kultų įgaliotinis J. Rugienis, kuriam buvo pavesta man atsakyti, pasakė, kad kol kas dar negaliu eiti savo tiesioginių pareigų. Įdomu, kaip ilgai tęsis tas „kol kas". Juk pagal Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso 28 str. ištrėmimas skiriamas nuo vienerių iki penkerių metų. O man tenka gyventi ištrėmime jau penkioliktus metus ir tai ne dėl kokių nors mano nusikaltimų, bet dėl Religinių kultų įgaliotinio ir kai kurių saugumo organų klaidų ir savivalės.

(Prašo sutvarkyti nenormalią Vilniaus Arkivyskupijos padėtį — leisti vyskupui grįžti į pareigas):

Prašau Ministrų Tarybos Pimininką atkreipti dėmesį į man padarytą skriaudą ir į nenormalią Vilniaus Arkivyskupijos padėtį. Lietuvos TSR sostinė Vilnius neturi katalikų vyskupo, Vilniaus arkivyskupiją jau 15 metų valdo laikinas valdytojas kunigas, kai tuo tarpu pravoslavai, kurie respublikoje sudaro mažumos konfesiją, pastoviai turi savo vyskupą Vilniuje. Ta nenormali Vilniaus Arkivyskupijos padėtis erzina kunigus ir tikinčiuosius, kelia jų tarpe nepasitenkinimą, sudaro nemalonumų ir vyrriausybei, kuri susilaukia priekaištų šalyje ir svetur.

Kai Bažnyčia, švęsdama jubiliejinius metus, ragina visus susitaikyti, kai saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo rezultatai teikia galimybės pasiekti savitarpio pasitikėjimo ir įgyvendinti pilną

religijos laisvę, gera būtų, kad ir mūsų padangėje būtų pašalinti nesutarimai ir įsigalėtų susitaikymas ir pasitikėjimas.

Tikiuosi, kad mano trėmimo byla bus peržiūrėta ir leista eiti man Vilniaus Arkivyskupijos vyskupo-ganytojo pareigas.

Žagarė, 1975 rugsėjo 15.

Vilniaus Arkivyskupijos Apaštališkasis
Administratorius
vysk. Julijonas Steponavičius

* * *

PIRMIEJI „AUŠROS" SPINDULIAI

(„Aušros" prošvaistės bando kelti tautą iš vergijos ir nevilties klaikios tamsumos):

1975 lapkričio mėnesį Lietuvoje tarp žmonių pasklido naujas leidinys „Aušra", multiplikuojamas rašomosiomis mašinėlėmis.

„LKB Kronika" pateikia „Aušros" leidėjų įžanginį straipsnį:

„Gedimino laikus
Vaidevutis garsus
Prikeltų! Bet kur Vaidevutis?

Maironis

Beveik po šimto metų vėl iš naujo pasirodo „Aušra". Lietuvos istorija tarsi pasikartoja — carinė okupacija pasikeitė į tarybinę. Iš naujo iškilęs pavojus lietuvių tautos egzistencijai. Pavojuje atsidūrė ypatingai dvasinės vertybės: tikėjimas, dora, kalba, literatūra ir visa lietuviškoji kultūra. Mūsų tautos priešai ir į

jos ateitį toliau neįžvelgią vaikai ruošia tautai pražūtį. Šito siekiama klasta, melu ir apgaule. Planingai ir maskuotai Lietuva dvasiškai žlugdoma ir fiziškai naikinama. Dalis tautos nepastebi šios nelaimės ir nesirūpina gresiančiu pavojumi. Kartais nesuprasdami, o kartais dėl duonos kąsnio jie tampa tautos engėjų talkininkais.

Šiandien stengiamasi nutylėti didvyriška Lietuvos praeitis. Nenuostabu, kad mūsų mokyklose taip mažai vietos skiriama Lietuvos senovės istorijai, taip skurdžiai leidžiama istorinė literatūra ir ta pati cenzorių yra negailestingai žalojama, o prieš karą išleisti Lietuvos istorijos vadovėliai rūpestingai naikinami. Klastojant istorinius faktus, norima apjuodinti Lietuvos praeitį.

Nutylima ne tik tautos praeitis, bet ir tamsiosios šiandieninio gyvenimo pusės. Kalbama apie augančius miestus, didžiuojamasi kurortais ir augančiomis gamyklomis, bet tylima apie besiplečiantį nusikalstamumą, lagerius ir siaubingas ligas.

Mažai kas tinkamai rūpinasi ir Lietuvos ateitimi, ypač jos dvasinės kultūros vertybėmis. Tautos dėmesys ir jėgos nukreipiamos tik į medžiaginės kultūros kėlimą — į gamyklas, planus, sportą, o dvasinės kultūros dirvonai užleidžiami. Ištižusią, materialinėmis gėrybėmis besisotinančią ir girtuokliaujančią tautą nesunku nutautinti ir sunaikinti.

Mūsų tautą reikia pabudinti iš to dvasinio miego. Maironio žodžiais tariant, reikia naujo Vaidevučio... Šito uždavinio ir imasi iš naujo atgaivinta **„Aušra“**.

„Aušros“ programa lieka tokia, kaip ir prieš šimtą metų:

parodyti lietuviams praeitį,
teisingai įvertinti dabartį ir
padėti įsivaizduoti ateities Lietuvą.

„Aušra“ nesiekia politinių tikslų — sukelti revoliuciją arba grąžinti kapitalistinę santvarką. Jos uždavinys — ir sunkiausiais laikais gaivinti lietuvio dvasią, ugdyti tautinį susipratimą, tautos dorovingumą, skatinti visokeriopą pažangą. Lietuvių tauta išsilaikys, jei bus kultūringesnė už pavergėjus. Todėl turi pasikartoti senovės istorija: romėnai jėga nugalėjo graikus, o graikia kultūra nugalėjo romėnus.

„Aušra“ nekurstys tautinės neapykantos. Ji laiko savo draugais visų tautų taikius ir geros valios žmones, kurie Lietuvai linki gero ir nori su ja dalytis kultūrinėmis vertybėmis.

„Aušra“ tikisi, kad ją rems visi nuoširdžiai mylį Lietuvą, nepaisant įsitikinimų, partiškumo ir pareigų. Šiandien daugelis net atsakingų pareigūnų nenustoja mylėti savo Tėvynės ir, kiek galėdami, rūpinasi jos gerove.

„Aušra“ nepretenduoja apimti visų Lietuvos problemų. Ji sveikina jau ketvirti metai einančią „LKB Kroniką“ ir su džiaugsmu sutiks naujai pasirodančius leidinius.

Tikimės, kad „Aušros“ skelbiamos mintys paplis jaunimo tarpe. Norėtume, kad jie, pažinę Lietuvos praeitį, dar labiau pamiltų savo tėviškės žemę.

„Aušros“ leidėjai

Pirmajame „Aušros“ numeryje pateikiamas pilnas režisoriaus Jono Jurašo liudijimas Tarptautiniame Sacharovo vardo nagrinėjime Kopenhagoje lietuvių tautos persekiojimo klausimu, straipsnis „Vysk. M. Valančiaus 100 metų mirties sukaktis“ ir A. Solženicyno straipsnis „Gyventi be melo“.

* * *

GELBĖKIME LIETUVOS GAMTĄ

(Okupantas drastiškai žudo ne tik Lietuvos žmones, bet ir jos gamtą):

Džiugu, kad atsiranda mūsuose, kas gina žmogaus teises („LKB Kronika"), bet reiktų ginti jo teisę gyventi ne tik morališkai, bet ir fiziškai sveikoje aplinkoje. Tragedija, jei žlugdoma žmogaus dvasia, bet lygiai tokia pat tragedija, jei gresia pavojus ir jo kūnui.

Džiugu, kad šiandien Lietuvos žemės ūkis duoda 20 - 27 cnt iš hektaro, kad kaimiečio buitis mažai kuo skiriasi nuo miestiečio, kad žemdirbys šiandien mažiau dirba, o sočiau, negu prieš karą, valgo. Tai viena, šviesioji, medalio pusė, bet yra ir antroji, kelianti nerimą.

(Mažmožiais apdumia akis užsieniečiams lankytojams (net V. Adamkui), nuslėpdami žiauriai naikinamos gamtos plotus):

Iš užsienio atvykusiems svečiam autostradoje „Vilnius - Kaunas" rodomas aptvertas ąžuolas, kuris tarsi byloja: „Žiūrėkite, kaip rūpinamasi ne tik visa gamta, bet ir pavieniais medžiais". Šis ąžuolas — savotiškas agitpunktas. Turistai, pabuvoję Lietuvoje, gali pajusti dėkingumą tarybinei valdžiai už tai, kad globojama gamta. O jei dar pamato filmų apie Žuvinto rezervatą, pravirksta iš džiaugsmo. Ąžuolas ir tie filmai aptemdė akis net tokiam žymiam JAV gamtosaugos specialistui Valdui Adamkui.

(21 Lietuvos intelektualo memorandumas A. Sniečkui ir M. Šumauskui):

1966 m. kovo 22 d. į Lietuvos administratorių A. Sniečkų ir M. Šumauską kreipėsi dvidešimt vienas

Lietuvos intelektualas. Keturiolikos puslapių memorandume jie nupiešė gan tragišką Lietuvos gamtos vaizdą. Jie rašė: „Tarybų Lietuvos visuomenėje, ypač daugelio mokslo ir kultūros darbuotojų tarpe, vis stipriau kyla gilus susirūpinimas dėl Nemuno žemupio, Kuršių marių, pajūrio kurortų ir viso Lietuvos pajūrio kraštovaizdžio likimo. . .“

Nerimas ne be pagrindo. Štai keli faktai iš netolimos praeities. Intelektualai konstatavo, kad Nevėžis tiek užterštas, jog „visa vandens gyvybė jame žuvusi“. Mirtis tūnanti Dangės žemupyje ir Klaipėdos vandenyse. Telšių ir Šiaulių ežerai, Mūšos upė yra smarkiai užteršti. Pastačius Kėdainių superfosfato kombinatą, išdžiūvo prie Kėdainių esantis Juodkiškių miškas. Vėliau vienas memorandumo autorių, geografijos mokslų daktaras Č. Kudaba rašė, kad toks pat likimas ištiko ir Jonavos azotinių trąšų gamyklos kaimynystėje esančius ir kurortinę reikšmę turinčius vaizdinguosius Panerio miškus.

Dar projektuojant Elektrėnų šiluminę elektrinę, spauda tikino tautą, kad ši elektrinė naudos broliškų respublikų gamtines dujas. Iš tikrųjų, ji kūrenama vien mazutu ir „sunaudoja apie 2300 tonų sieringo mazuto per parą.“ Vyraujantys vakarų vėjai neša elektrinės kaminų išmetamas dujas, kurios pasiekia net Vilniaus ir į šiaurę nuo jo apylinkes: Grigiškių - Kernavės baro ir Valakampių - Nemenčinės - Santakos baro pušynus. Sudegus mazutui, per parą kaminais išeina apie 74 tonos sieros trideginio. Siera atmosferoje jungiasi su vandens garais ir duoda apie 200 tonų sieros rūgšties. O tai reiškia, kad 60 km spinduliu ir 90 laipsnių kampu (apimant Dubingius, Nemenčinę, Vilnių, Rūdininkus — šių vietovių pušynus) 2500 kv. km plote kiekvienam hektarui tektų po 290 kg koncentruotos sieros rūgšties per metus. Toks yra intelektualų žodis.

Vilniaus šiluminė centralė be laiko pražudė Vingio parką. „Lygiai kaip Vingio parkas, žus Sapieginės, Valakampių miškai, jeigu Žirmūnų — Verkių plento rajone bus toliau telkiamos orą teršiančios įmonės arba Antakalnio šiluminė energija vartos ne dujinį kurą.“ Tepraėjo 9 metai, o Lietuvos mokslininkų pranašystės baigia pildytis.

Intelektualai rašė: „Nemuno ties Kaunu patvenkimas yra pavyzdys kaip nereikia daryti... HES tvenkinys Darsūniškio — Birštono (net 3 km aukščiau jo) bare paskendo Nemuno purve... Šiandien Birštonas gausus jau ne pliažais, o pirvynais panemunėse.“

Konstatavę, kad gamtos žalojimo faktai „sugriovė arba tebegriauna biologinę pusiausvyrą ir jos ciklinius procesus“, Lietuvos intelektualai įspėjo, kad tolimesnis vakarų Lietuvos pramoninimas „gali nepataisomai sužaloti kraštovaizdį, pražudyti Nemuno žemupį, Marias ir Respublikos pajūrio poilsinę zoną“. Lietuvos mokslininkai jau tada nerodė didelio entuziazmo dėl Lietuvos pramoninimo: „... teritorijų pramoninimo ir urbanizavimo sąlygas sprendžia gamtos dėsniai... Lietuva — pajūrinė miškų juostos dalis. Todėl Lietuvos pramonė turi paklusti šios juostos gamtos dėsniams“. Intelektualai priminė Lietuvos administratoriams (sąjunginei valdžiai skirtame memorandume), kad Lietuvos daugiametė augalija dengia mažiau negu 50 proc. teritorijos. Maskvos srityje ši danga siekia 70 proc., Buriatijos ATSR ir Pamario krašte — 100 proc. Štai kur galima kurti pramonę!

Negalima nepritarti mūsų intelektualams, kad „kai kurios Nemuno žemupio pievų bendrijos yra pasaulinės reikšmės augalijos paminklai, o Ventės Rago aplinka — tokia laukinių paukščių karalystė, kurios apsauga užtikrina Lietuvai prestižą visame pasaulyje.

„Ežeringoji Aukštaitija, kaip reikšmingiausioji Baltijos kalnyno dalis, yra nemažiau vertinga. Pažvelgus į Europą vandens resursų, pušynų ir pliažo požiūriais, ji neturi ekvivalentiškų pakaitalų ligi pat Uralo, Kaukazo, Krymo, Karpatų, Alpių". Intelektualai pamiršo čia pridurti Neriją ir Čepkelių raistą. Kas beliko iš šių Lietuvos gamtos turtų? Po 30 metų nuolatinio Partijos ir Tarybinės vyriausybės rūpinimosi jais? Ir ką pamatysime dar po 30 metų?

Ventės Rage dar 1929 metais buvo pastatyta Ornitologinė stotis. Čia pavasariais ir rudeniais nutūpdavo pailsėti daugiau kaip 5 milijonai paukščių. Jie būdavo žieduojami, stebima jų migracija. Pastačius darbininkų gyvenvietę, dauguma paukščių jau aplenkia Ventės Ragą. Gamtos apsaugos komiteto pirmininkas Giniūnas apgailestauja, kad svetur labiau rūpinamasi gamtos apsauga: „Daugelyje šalių svarbiausių upių žemupiai paskelbti rezervatais". Išskaičiavęs nykstančius retus paukščius, pirmininkas prisipažįsta, kad „Ventės Rage sudarytos dirbtinės kliūtys paukščių migravimui, žiedavimui". Jis prisipažįsta, kad gamtos apsaugos darbuotojams maždaug po 4 metų derybų pavyko su melioracijos ir Vandens ūkio ministerija suderinti tik labai mažą ichtiologinių draustinių sąrašą ir išsaugoti apie 5% respublikos upelių.

Dar 1966 m. dr. Č. Kudaba rašė: „Neris apsivalo tik už 100 km nuo Vilniaus, kur tolimesnę šios upės teršimo estafetę pamažu perima Jonava. Nebegyva ir pavojinga upe virsta Venta. . ." Dr. M. Lasinskas (hidrotechnikos mokslų atstovas) yra susirūpinęs dėl Kulpės, Mūšos, Ventos ir Šešupės užteršimo. Net mūsų tarybinėje spaudoje lietuviai gamtininkai piktinasi, kad yra sunaikinta keli šimtai buvusių dvarų parkų. Iš jų paminėtini: Justinavos parkas, kuriame 1831 m. mirė viena sukilimo vadų — Emilija Pliaterytė; Džiu-

ginėnų parkas, kur 1861 - 1863 m. gyveno rašytoja J. Žemaitė.

(Nerijos kopos pavojuje!):

Neseniai Pedagogikos mokslinio tyrimo instituto darbuotojai „Tiesoje“ atspausdino viešą laišką, kuriame išreiškia savo susirūpinimą dėl Nerijos kopų likimo. Kopos slenka, mažėja. Naftos kaina pasaulinėje rinkoje kyla, todėl jos ieškoma net Nerijoje. 1968 m. pavasarį iš naftos gręžinių išsiveržus sūriems vandenims, žuvo 3 - 4 ha miško. Čia mišką siaubia statybininkai, naminiai gyvuliai. Vietoj per parą galinčių aplankyti Neriją 3000 žmonių, faktiškai čia pabuvoja žymiai daugiau, kasmet apie 100,000. Įžūliai elgiasi svečiai iš „broliškų“ respublikų, nes šie puikiai žino, kad gamtos apsaugos inspektoriai nuo 1962 m. neteko teisės pažeidėjus bausti vietoje. Lietuvos visuomenė raminama, kad greitai Nerija tapsianti nacionaliniu parku. Ar jos neištiks Čepkelių raisto likimas? 1948 m. šis raistas buvo paskelbtas rezervatu. Po kelerių metų iš unikalaus Lietuvos raisto buvo atimta teisė naudotis rezervato privilegijomis. Š. m. spalio mėn. Čepkelių raistui vėl sugrąžintos rezervato teisės. Ministrų Tarybos nutarimu neleidžiama raiste „bet kokia veikla, galinti pažeisti natūralių gamtos procesų eigą ir neatitinkanti rezervato tikslų bei uždavinių.“ Pavėluota ištisais 25 metais! Per šį laikotarpį melioratoriai, vaikydamiesi premijų, Čepkelių raiste atvėrė žaizdą, kurios jis nebeišsigydys.

(Okupanto kirviai žiauriai skina Lietuvos miškus):

1937 m., kada pasaulyje niekas nesidomėjo gamtos apsauga, Lietuvoje buvo įsteigtas Žuvinto rezervatas. Tik 31 metams praėjus nuo „paskutinės socializmo pergalės Lietuvoje“, leista Lietuvai turėti antrąjį

gamtos rezervatą. Lietuva — mažiausiai miškingas Europos kraštas (25 %). Nors brandžių miškų turime 5,6 %, paskutiniu metu suintensyvintas brandaus miško kirtimas. Nieko nebeliko iš didingų Labanoro, Užvenčio ir Žaliosios girių. Kurį laiką jos buvo paskelbtos draustiniais ir kertamos „išimties keliu". Šių metų pavasarį „draustinio" iškaba nukabinta nuo Labanoro girios. Jai graso mirtinas pavojus. Miškininkams mokamos premijos ne už miško auginimą, o už... kirtimą! Dr. Č. Kudaba rašė, kad 1959 metais Lietuvoje miško kirtimo planas buvo įvykdytas 171 %. Kolūkiams priklausantys miškai (O,5 mil. ha) kertami be jokios kontrolės. Valstybiniuose miškuose iškertama apie 2.5 mil. kūb. m kasmet. Maskva reikalauja metinį planą padidinti iki 6 mil. kūb. m. Švenčionėlių miškų ūkiui apie 30 metų vadovauja kažkoks Nester Averijanenko. Šis per daug nesijaudina, jei kaimyninių ūkių direktoriai dalį savosios miškų kirtimo užduoties perleidžia jam. Averijanenko, prieš išeidamas į pensiją, planuoja miško kirtimo plana Labanoro girioje įvykdyti nemažiau 100 %.

(Beatodairinė melioracija veja iš Lietuvos būtiniausias gamtai vandens atsargas):

1966 m. intelektualai aiškino: „Sausinamosios melioracijos, duodamos didelį ekonominį pirmąjį efektą, varyte varo vandenį iš Lietuvos... Neturėdamas naujo prieglobsčio, vanduo vis labiau griaus mūsų kraštovaizdį ir ekonomiką ne tik triukšmingai pasišalindamas, bet ir jame nebūdamas (erozija, persausinimo pasekmės, vandens deficitas pramonėje vasarą ir kt.)". Pranašystė virto tikrove. „Mokslas ir gyvenimas" 6 numeryje pripažįsta, kad Zarasų rajone jau daugiau kaip pusė dirvožemių suardyta erozijos; panašiai yra Utenos, Molėtų rajonuose.

(Maskvos ruošiamos naftos valyklos — būsimas Lietuvos gamtos kapinynas):

Minėto memorandumo tikslas — sutrukdyti naftos valymo kombinato statybą Jurbarke. Mokslininkų nuomone, toks kombinatas išmestų į Nemuną per metus 135 t naftos, o 230,000 t susigertų Jurbarko apylinkėse (natūralūs nuostoliai). „Netenka abejoti, kad didelę dalį šio naftos kiekio įvairių deginimo produktų pavidale vakariniai vėjai išnešios po visos Lietuvos atmosferą. Žus Tauragės giria."

Memorandumo autoriai neslėpė savo įsitikinimo, kad naftos valymo įmonės statybą Lietuvoje neiššaukė jokia ekonominė būtinybė: „Kraštovaizdžio ir Baltijos jūros apsaugos vardan, gerų kaimyninių santykių su Skandinavijos šalimis vardan, — didžioji pramoninė valstybė — Tarybų Sąjunga — reikalingą Šiaurės pusrutulio vakarams naftos produktų eksportą ir jo pramonę bent iš dalies turėtų telkti neužšalančio Murmansko uosto tolimose apylinkėse, kur nėra sąlygų vystytis kurortams, kur retai gyvenama ir kur čia pat Ledjūrio platybės. Baltijos, kaip sekliavandenės jūros, apsaugos požiūriu yra gyvybiškai svarbu tarptautinės konvencijos „Dėl jūros teršimo naftos produktais likvidavimo" pagrindu vykdyti specialiai Baltijos jūrai sudarytąsias „jūrų teršimo nafta likvidavimo laikinas taisykles". Vadinasi, valyti naftą Jurbarke ir leisti į pusiau uždarus vidaus vandenis — Kuršių marias — kad ir mažiausiai užterštą vandenį — neleistina."

Lietuvos mokslininkų apskaičiavimu 12 mil. tonų naftos perdirbanti įmonė duotų per penkmetį tik 165 mil. rubl. pajamų, kai to paties laikotarpio valstybinės pajamos už degtinę ir vyną Lietuvoje sudaro apie 2 milijardus rublių. Tiek pajamos iš naftos valymo, tiek ir pelnas iš degtinės pardavinėjimo įplaukia į bendrą

sąjunginį biudžetą. Nemuno žemupio pievos, kurių derlingumas dėl Lietuvos upių užteršimo mažėja, duoda Lietuvai per penkmetį apie vieną milijardą rublių. Reikalavimą nutraukti naftos valymo kombinato statybą Lietuvos intelektualai pagrindė ir tarptautiniais TSRS įsipareigojimais saugoti gamtą: „Pasaulio gamtininkai rūpinasi apsaugoti svarbiausius Europos ir Šiaurės Afrikos vandens baseinus, pelkes ir kitas drėgnas vietas nuo esminio pakeitimo ir sunaikinimo... Tokių vietų apsaugą organizuoja „Tarptautinė gamtos ir gamtinių resursų apsaugos sąjunga" ir kiti tarptautiniai gamtininkų susivienijimai. Tarybų Sąjunga yra visų šių tarptautinių organizacijų narys ir jų veiklos rėmėja. Todėl Nemuno žemupio užteršimas industrinėmis atmatomis neatitinka Tarybų Sąjungos Vyriausybės tikslų ir uždavinių mokslo ir kultūros srityse... Statyti respublikoje panašią naftos valymo įmonę netikslinga."

Nepasitenkinimas Maskvos sumanymu statyti Lietuvoje naftos valymo kombinatą buvo toks didelis, kad net Kremlius buvo priverstas truputį atsitraukti. Lietuvos visuomenė buvo apgaudinėjama — tikinama, kad Mažeikiuose įsikūręs kombinatas nebus labai pavojingas Lietuvos gamtai — atliekos nuplauks užteršta Ventos upe per Latviją į jūrą. Tik š. m. spalio 23 d. sužinojome, kad 90 km kanalu nafta ir užterštas vanduo bus išmetamas Šventojoje. Perkėlus naftos valymo kombinatą iš Jurbarko į Mažeikius, Lietuvos pajūriui užteršimo pavojus nesumažėja, bet padidėja. Numatydami tai, Lietuvos intelektualai minėtame memorandume rašė: „Vargu ar mažiau pavojingas Baltijos jūros pakrantėms yra preliminariai planuojamas cheminis kombinatas Latvijos pasienyje — pajūryje netoli Šventosios uosto... Madingos lenktynės už statybos pigumą mažai teikia vilčių, kad nutekamųjų vandenų suleidimas bus reikiamai nutolintas nuo kran-

to... Šis kombinatas — tai nuodingas peilis, smeigiamas į sveiką gamtos kūną.... Kilus šiaurvakariniams vėjams, užterštas vanduo pateks į Šventosios uostą ir Palangos pliažus..." Nuodingą okupantų peilį Lietuvos gamta jau pajuto Mažeikių apylinkėje — kombinato statybai iškirsta keli šimtai hektarų miško. Likęs miškas išdžius, pradėjus veikti kombinatui 1978 metais.

(Ir ši konvencija Sovietų Rusijos pasirašyta tik lengvatikių apgaulei):

1974 m. kovo 22 d. Helsinkyje TSRS, VDR, Lenkija, Suomija, Švedija, Danija ir VFR pasirašė dėl Baltijos jūros konvenciją, kuri draudžia šią jūrą teršti nafta. 1970 - 80 metai paskelbti Tarptautine okeanografijos dekada. Lietuvos mokslininkai keleriems metams nukėlė šios dekados „atžymėjimą" intensyviu Baltijos jūros teršimu. Naftotiekį iš Polocko į Mažeikius ties lenkai. O kodėl nebūtų galima lenkams naftos valymo kombinatą pastatyti Baltarusijoje ir iš čia tiekti naftą Lenkijai? Kodėl tokį kombinatą nepastatyti pačioje Lenkijoje?

(Lietuvai okupanto leista turėti tik vienas gamtos rezervatas):

Memorandumo autoriai apgailestauja, kad „Lietuva turi **tik vieną** (pabraukta originale) gamtos rezervatą. Neišdrįso jie priminti, kad ir tas pats buvo įsteigtas „abejingais Lietuvos kultūrai ir gamtai laikais". 1973 m. buvo leista biologijos mokslų kand. K. Lekevičiui pasisvečiuoti JAV, susipažinti su šios šalies gamtos apsauga. Jis pasakojo, kad JAV yra net 33 nacionaliniai parkai (mūsų gamtininkų nuomone Lietuvai pakaktų 8) ir kad „šiuo metu aplinkos apsauga yra viena svarbiausių JAV problemų."

(Be reikalo apraudotas Sniečkus):

Buvo lietuvių, kurie verkė Sniečkui mirus: esą jis daug pasidarbavęs Lietuvos kultūros labui, išsaugojęs Lietuvą nuo Maskvos kėslų. Tik nedaugelis žino, kad Sniečkus keliolika metų išlaikė savo kabineto stalčiuje Lietuvos gamtininkų paruoštą pirmojo Lietuvos nacionalinio parko (Ignalinos) projektą, bijodamas jį parodyti Charazovui. O Griškevičius išdrįso. Kiek popieriaus ir rašalo sugadinta beliaupsinant partiją už nacionalinio parko įkūrimą! Archit. m. kand. Vl. Stauskas, neapsižiūrėjus glavlito cenzoriui, išaiškino, kad džiūgauti neverta. Nacionalinis parkas užima tik 0,46% visos respublikos teritorijos, kai panašūs paraki Anglijoje — 5,6 %, o Vokietijoje — 8,9 %.

(Naujas Maskvos pasikėsinimas prieš Lietuvos gamtą — atominė elektrinė):

Netrukus lietuviai sužinojo, kad Maskva nugalando dar vieną peilį Lietuvos gamtai — atominę elektrinę. Gamtininkų nuomone, ši eletrinė nuodys Lietuvos gamtą dar intesyviau, negu Mažeikių naftos valymo kombinatas. Geologijos valdybos viršininkas Mikalauskas skundžiasi: „Gėlųjų vandenų apsaugos klausimas iš tiesų sprendžiamas per lėtai. Bet tai priklauso jau ne nuo mūsų, o nuo gamybinių organizacijų: fabrikų, gamyklų..." Reikėjo pridėti: „kurios nepriklauso mūsų Mokslinės tarybos jurisdikcijai".

Vienais metais buvo įkurtas Čepkelių rezervatas, o kitais — panakintas. Didiesiems Sąjungos miestams — Maskvai ir Leningradui — reikia mėsos, pieno produktų. Be melioracijos ne kažką gausi iš nederlingos Lietuvos žemelės. Nusausinome balas, raistus, nuleidome ežerų vandenį. Tada gavome iš Maskvos teisę įkurti antrą rezervatą. Vieną dieną leido mums įkurti net nacionalinį parką, o sekančią — išgirdome,

kad šalia parko statoma atominė elektrinė, kuri pražudys parką.

(Lietuvos žmonėms ir gamtai — Maskva žiaurioji pamotė - ragana):

Su mūsų gamta Maskva elgiasi kaip tikra pamotė. Tūkstančius mūsų tautiečių išžudė, ištrėmė į Sibirą. Naivu būtų tikėti, kad ji brangintų mūsų gamtą. Savo imperialistinio apetito patenkinimui okupavo Lietuvą. Tik ekonominę naudą ji mato ir mūsų gamtoje. Naftos valymo kombinatas ir atominė elektrinė statoma pirmiausia kariniais ir politiniais sumetimais:

1) Karo atveju Lietuva taptų naftos baze ir elektros energijos pastotimi;

2) ji dar tampriau susiejama su Rusijos ekonomika;

3) žemaitiški šiaurės vakarai ir aprusinta šiaurės rytų Aukštaitija taps nauju rusų antplūdžio objektu.

* * *

STREIKAS ŠIAULIŲ AUTOBUSŲ PARKE

(Vieningas žygis buvo sėkmingas):

Šiaulių m. autobusų parko direktorius Barščius išleido įsakymą, kad visiems vairuotojams nubraukiami progresyviniai atlyginimai. 1975 spalio 1 d. 5 val. ryto vairuotojai pasiėmė kelionės lapus, bet į reisus nė vienas neišvažiavo. Kilo triukšmas — žmonės negalėjo nuvykti į darbovietes. Atvykęs direktorius žadėjo, kad atlyginimai ateityje bus išmokami, kaip ir anksčiau, bet vairuotojai neklausė. Vėliau atvyko Vykdomojo komiteto pirmininkas ir pirmasis partijos sekretorius,

kurie liepė parko direktoriui parašyti įsakymą, kad atlyginimai bus mokami normaliai. Po trijų valandų streiko autobusai išvyko į savo kasdieninius reisus.

* * *

S. KOVALIOVO BYLA

(Trukdo net ir advokatus pasisamdyti):

1975 rugsėjo 26 buvo užbaigtas S. Kovaliovo bylos parengtinis tardymas. Jo byla buvo išskirta iš bylos Nr. 345.

Rugpiūčio mėnesį S. Kovaliovo žmona kreipėsi į Maskvos advokatus — S. V. Kalistratovą ir D. I. Kaminską — ir šie sutiko teisme ginti S. Kovaliovą. Tačiau Maskvos miesto advokatų kolegijos prezidiumo pirmininkas Apraksinas neleido advokatams — S. V. Kalistratovui ir D. I. Kaminskui — dalyvauti šioje byloje. Pirmininko Apraksino nuomone, tokios bylos esančios advokatams pavojingos ir, teismui vykstant ne Maskvoje, advokatų kolegija negalėsainti savo darbuotojams padėti. Be to, Apraksino nuomone, jeigu S. Kovaliovo teismas būsiąs net atviras, tai, tikriausiai, galėsią dalyvauti tik artimiausi giminės.

S. Kovaliovo žmona Boicova paprašė ginti vyro bylą leningradietį advokatą A. I. Rožanskij. Po to, kai S. Kovaliovas susipažino su savo byla, nuo advokato paslaugų atsisakė.

(„Einamųjų įvykių kronika", Nr. 37).

* * *

MOKSLEIVIŲ NUTAUTINIMAS

(Vergiško pataikūno okupantui persistengimo pavyzdys):

Darbo Raudonosios Vėliavos ordino Joniškėlio Mičiūrino tarybinio ūkio - technikumo direktoriaus

Įsakymas Nr. 112

Joniškėlis, 1975 spalio 20.

Vykdant Lietuvos TSR Žemės ūkio ministerijos įsakymą Nr. 1019 iš 1975 liepos 8 dėl priemonių rusų kalbos mokymui gerinti žemės ūkio technikumų ir tarybinių ūkių - technikumų mokymo procese ir užklasinėje veikloje bei lietuvių kalbos dėstymo įvedimo grupėms dėstomąja rusų kalba, įsakau:

1. Moksleiviai, baigę vidurinę mokyklą (besimokantys antrame kurse), privalo lankyti rusų kl. ir literatūros pamokas.

2. Tobulinti kiekvienos mokomosios disciplinos terminologijos rusų kalba mokymą:

a) rusų kalbos pamokose gausiau panaudoti specialybės medžiagą, plačiau įdiegti pažangiausius mokymo metodus ir priemones,

b) visų specialiųjų dalykų pamokose duoti lietuviškus ir rusiškus terminus.

3. Rusų kalbos ir literatūros kabinetui (dėst. V. Laužikui) organizuoti:

a) rusų kalbos mokėjimo konkursą „Mokomės Lenino kalbos“,

b) kultūrinio pobūdžio renginį rusų kalba viso technikumo mastu (vieną kartą per semestrą).

4. Skaityklos vedėjai (R. Kazlauskaitei) pastoviai organizuoti įvairias progines parodas skaitykloje rusų kalba.

5. Internacionaliniam klubui (vad. A. Ručienei) skatinti ir plėsti moksleivių susirašinėjimą ir susitikimus su broliškų respublikų moksleiviais ir jaunimu.

6. Leisti rusų kalba biuletenius ir instrukcines korteles traktorių, automobilių ir žemės ūkio mašinų kabinetuose.

7. Atsakingai už spaudos platinimą (dėst. I. Grigaliūnienei) siekti, kad daugiau būtų užsakoma laikraščių bei žurnalų rusų kalba.

Direktorius

* * *

PERSEKIOJIMAI UŽ KATEKIZACIJĄ

(Visa komunistinė santvarka — net Tarybų Sąjungos Konstitucija — pagrįsta melu):

1975 spalio 16 Eugenija Žukauskaitė buvo iškviesta į Kauno m. Vykdomąjį komitetą pas pirmininkę Tamušauskienę. E. Žukauskaitei priekaištavo, kad, nepaisant svarstymo fabrike, jinai nepasitaisiusi ir vėl vasarą mokiusi vaikus tikėjimo tiesų.

— Į tarybinę mokyklą nėjau ir gatvėje vaikų neieškojau, — atsakė E. Žukauskaitė. — Jeigu žmogus prašo, kad ką nors paaiškinčiau apie tikėjimą, tai aš ir paaiškinu. Dėl to mano sąžinė yra rami.

— Matai, rami sąžinė? Tokiais pulkais vaikus moko! — stebėjosi vykdomojo komiteto pirmininkė.

E. Žukauskaitė aiškino, kad Tarybų Sąjungoje Konstitucija garantuoja sąžinės laisvę. Be to, Tarybų

Sąjunga yra pasirašiusi Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, kuri skelbia religijos laisvę. Laikraštyje skaičiusi, kad Vilniaus arkivyskupijos valdytojas Č. Krivaitis Amerikoje pasakojęs, jog Lietuvoje tikėjimo niekas nevaržo. Todėl jinai nesijaučia kalta, jei kam nors papsakojusi apie tikėjimą.

— Kam žaloji vaikus, — barėsi pirmininkė Tamušauskienė. — Iki 18 metų vaikų negalima liesti.

Baigusi apklausinėjimą, pirmininkė surašė protokolą ir liepė E. Žukauskaitei pasirašyti. Po to pirmininkė Tamušauskienė paaiškino, jog spalio 22 vykdomajame komitete būsiąs administracinės komisijos posėdis, kuriame bus svarstoma ir E. Žukauskaitės byla.

Spalio 22 į administracinės komisijos posėdį buvo atvykę nemaža žmonių, tačiau Žukauskaitės byla buvo nagrinėjama be liudininkų atskirame kambaryje. Tardymą pravedė unformuotas milicininkas.

— Kodėl mokei vaikus? — paklausė pareigūnas.

— Mokyklos nesukūriau, vaikų gatvėse neieškojau. Jei nusikaltau — bauskite. Šitai jums garbės nesudarys, — griežtai pasakė E. Žukauskaitė.

— Bausime 50 rub. bauda.

— Bausti reikia vagis ir chuliganus, — aiškino kaltinamoji. — Aš nesijaučiu nusikaltusi, nes pagal tarybinius įstatymus esanti mūsų šalyje religijos laisvė.

— Kaip nesijauti nusikaltusi? Vaikus žalojate! — kaltino milicininkas. — Tu eik į bažnyčią, kelius nuklūpėk, tik neliesk vaikų.

Pirmininkė Tamušauskienė pareiškė neleisianti Žukauskaitei auklėti vaikų. Jeigu rasią pas ją tris vaikus, tada bausią ne pinigine bausme, o žymiai griežčiau.

Paklausę, koks E. Žukauskaitės atlyginimas (80 rub.) administracinė komisija paskyrė 40 rub. baudą.

* * *

„Administracinės bylos Nr. 1113

Nutarimas

1975 spalio 22.

Administracinė komisija prie Kauno m. Požėlos rajono DŽDT vykdomojo komiteto (pirmininkas — Stasiulynas, sekretorius — Simelevičienė, nariai — Kiaunė, Tamoliūnienė, Čivas), išnagrinėjusi viešame posėdyje administracinę bylą Nr. 1113 nustatė, kad pil. Žukauskaitė Eugenija, Leono (gyvenamoji vieta — Sedos gatvė Nr. 7-1, darbovietė — Zilberto šilko kombinatas) katekizuoja vaikus ir tuo būdu pažeidė LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo įsaką nuo 1966 gegužės 12.

Administracinė komisija nutarė skirti pil. E. Žukauskaitei 40 rub. administracinę nuobaudą. Bauda turi būti įmokėta į Valstybinio banko Kauno skyrių ne vėliau kaip per 15 d. nuo šio nutarimo nuorašo įteikimo pažeidėjui".

— Sumokėk baudą ir atnešk kvitą, — įsakė pirmininkė Tamušauskienė.

— Stebiuosi, kad demokratiškiausioje šalyje esu už tikėjimą tardoma ir draskoma, — reziumavo Žukauskaitė, palikdama posėdžių salę ir pasipiktinusius komisijos narius.

* * *

RAŠO LIETUVOS KUNIGAI

(Komunistei mokytojai pikta, kad mokiniai gerbia kunigą, o ne ją):

Atviras laiškas Pajieslio aštuonmetės mokyklos mokytojai Aldonai Ilgūnienei.

Gerbiamoji Mokytoja,

Jūsų straipsnis pasaulėžiūros klausimais „Tylėti negalima“, paskelbtas Kėdainių rajono laikraštyje „Tarybinis kelias“ (1975.VI.28), sukėlė tikinčiųjų pasipiktinimą.

Jūs — ateistė, todėl suprantama, kad tylėti negalite, bet **kalbėti ir rašyti reikia tik tiesą.**

Labai apgailestauju, kad Jūs nepažįstate savo mokinių dvasinio pasaulio. Į bažnyčią ateina tik tie vaikai, kurie tiki Dievą. Bažnyčia — ne pasilinksminimo vieta. Tėvai ir jų vaikai bažnyčioje garbina Dievą ir meldžiasi. Tikintieji vaikai jumis nepasitiki ir savo širdies neatveria. Daugiau kaip šimtas vaikų ir jų tėvų pasiryžę savo parašais patvirtinti, kad jie tiki Dievą, kad mokytoja Aldona Ilgūnienė rašo netiesą. Jie ketina net kreiptis į teismą.

Pasipiktinę ir inteligentai, specialistai, kurie lanko Pajieslio bažnyčią. Jie klausia, kas mokytojai Ilgūnienei davė teisę kištis į jų sąžinės reikalus?

Jūs rašote, kad „kunigas įvairiais būdais organizuoja mergaites, lankosi su dovanomis į gimtadienius“. Kunigas nieko neorganizuoja, o tik pataria tikintiesiems. Tai kunigo pareiga, ir ne Jums nurodinėti, ką kunigas turi daryti. Jus siutina mintis, kad į gimtadienį pakviečia ne jus, bet kunigą. Ką gi, matyt, kunigą labiau gerbia ir myli. Užsitarnaukite tokią pagarbą ir Jus pakvies!

Rašote, kad „kunigas už pinigus ir bažnyčios nelankantį žmogų palydi į paskutinę poilsio vietą su visomis apeigomis“. Skaudžiai klystate, mokytoja! Nei už pinigus, nei be pinigų nesu ateisto palaidojęs. Tai padaryti draudžia Bažnyčios kanonai.

Pajieslyje žmonės tikrai paprasti, darbštūs, drau-

giški, bet jie myli tiesą ir teisingumą. Rašykite tik tiesą, tada visi gerbs Jus ir Jūsų įsitikinimus.

Pajieslys, 1975 birželio 30.

Kun. J. Vaicekauskas,
Pajieslio bažnyčios administratorius

* * *

Lietuvos TSR Saugumo Komiteto Pirmininkui
Nuorašai: Kauno Arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos vyskupams

Kun. Sigito Tamkevičiaus,
Simno parapijos vikaro, gyv.
Alytaus raj., Simne, Kreivoji 3,

Pareiškimas

(Dėl sauvališkos kratos ir daiktų konfiskavimo):

1974 kovo 20 keturi Saugumo komiteto pareigūnai padarė pas mane kratą ir paėmė:

10 magnetofono kasečių su pamokslais,
„Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" 7 ir 8 numerius,
rašomosios mašinėlės segmentą be raidžių,
užrašų knygutę, pamokslo planą ir keletą rašinių.

Po kratos jau praėjo pusantrų metų, bet paimtų daiktų man iki šiol nesugrąžino.

LTSR BPK 114 str. reikalauja, kad į kratos protokolą būtų įrašyti visi kratėjai, tačiau buvo įrašytas tik vienas kapitonas Pilelis, o trys praleisti. Kratos protokole taip pat nebuvo įrašyta dėl kokios bylos padaryta krata. Kapitonas Pilelis iškrėtė mane asmeniškai, tačiau asmeninės kratos protokolo taip pat nesurašė. Šie pavyzdžiai rodo, kad Saugumo komiteto pa-

reigūnai savivaliauja, pasinaudodami žmonių nesiorientavimu juridiniuose klausimuose.

Dviejų tardymų metu tardytojai Pilelis ir Rimkus neteisėtomis priemonėmis bandė išgauti iš manęs jiems pageidaujamų parodymų, nors LTSR BK 187 str. tai draudžia.

Beveik visų tardymo protokolų nepasirašiau, nes nemačiau reikalo liudyti ten, kur nepadaryta jokio nusikaltimo. Tikinčiųjų persekiojimus už „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką" laikau neteisėtais, nes Visuotinė žmogaus teisių deklaracija kiekvienam tarybiniam piliečiui suteikia teisę platinti bet kokią tikrą informaciją.

Jeigu ateityje būčiau panašiais klausimais tardomas, iš anksto atsisakau bet ką liudyti.

Prašau patvarkyti, kad Saugumo komiteto pareigūnai sugrąžintų **visus** kratos metu paimtus daiktus ir rašinius.

Simnas, 1975 rugsėjo 28. Kun. S. Tamkevičius

(Religijų reikalų įgaliotinio ir saugumo tolimesnė akcija prieš kun. S. Tamkevičių):

1975 spalio 30 kun. S. Tamkevičius buvo iškviestas į Simno m. vykdomąjį komitetą ir čia vienas Alytaus saugumietis jam davė perskaityti iš Vilniaus Saugumo komiteto atsiųstą atsakymą — kratos metu paimtų daiktų likimas bus išspręstas parengtinio tardymo metu, o „LKB Kronika" esanti prijungta prie baudžiamosios bylos.

Spalio mėnesį Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas (Lietuvoje vadinamas „raudonuoju vyskupu") įsakė Kurijai iškelti Simno vikarą kun. S. Tamkevičių iš Simno ir paskirti Kybartų ir Virbalio parapijų klebonu. Tikintieji ir kunigai nuogąstauja,

kad naujoje vietoje, kol tikintieji kunigo dar gerai nepažįsta, kun. S. Tamkevičius gali būti areštuotas arba net fiziniai likviduotas.

Didelėje ir pamaldžioje Simno parapijoje paliekamas tik vienas senas klebonas.

* * *

ŽINIOS IŠ VYSKUPIJŲ

(Sklinda tikinčiuosius bauginąs gandas apie galimą Vatikano atstovo vizitą Lietuvoje):

Neseniai Lietuvoje pasklido žinia, kad artimiausiu laiku Lietuvą aplankys aukštas Romos Kurijos atstovas arkivyskupas Augustinas Kazarolis. Ši žinia kunigų tarpe sukėlė visuotinį susirūpinimą: jeigu Maskva leis atvykti arkivyskupui A. Kazaroliui į Lietuvą, tai iš šio vizito tikisi naudos. Šiuo metu Maskvai labai svarbu įtikinti Vatikaną ir visą pasaulį, kad Lietuvoje esanti pilna tikėjimo laisvė. Jeigu atvyks arkivyskupas A. Kazarolis į Lietuvą, neabejotinai, tarybinė valdžia su sąžinę praradusių kunigų pagalba stengsis garbingajam svečiui parodyti ne tikrąjį Lietuvos Katalikų Bažnyčios veidą, bet per tarybinės propagandos veidrodį. Maskva taip pat nori, kad iš gyvenimo būtų išbraukti du vyskupai — tremtiniai — J. Steponavičius ir V. Sladkevičius, o visų vyskupijų priešakyje stovėtų tarybinei valdžiai iki smulkmenų klusnūs ir ištikimi vyskupai. Lietuviai katalikai jau meldžiasi, kad Maskvos noras suklaidinti Vatikaną ir iš Romos Kurijos laimėti sau palankių sprendimų, neišsipildytų.

* * *

(Vietos komunistiniai pareigūnai sunaikino Švč. Marijos statulą ir kryžių):

Skiemonys. 1975 liepos mėnesį Skiemonių bažnyčios šventoriuje Andrijauskų šeima pastatė Švč. Mergelės Marijos statulą.

1975 liepos 30 Skiemonių kolūkio pirmininkas Augustinas įsakė kolūkio vairuotojui Atkočiui palikti nakčiai neužrakintą sunkvežimio garažą. Naktį Jonas Krištaponis, milicijos vyr. leitenantas Lionginas Michelevič, darbininkas Vladas Lebeda ir vidurinės mokyklos direktorius Miliūnas įvertė Švč. Mergelės Marijos statulą į sunkvežimį ir išmetė Aženių kaime, pakelės krūme. Rytą, eidami į darbą, žmonės matė gulinčią statulą, bet netrukus ji visiškai dingo. Skiemonių klebonas F. Savčiuk (žuvęs rugsėjo 11) apie šventvagystę pranešė milcijai, kuri kaltininkų nesurado, nes nenorėjo surasti.

Prie statulos nugriovimo daugiausia prisidėjo ateistas Jonas Krištaponis, jo žmona mokytoja Angelė Krištaponienė, Vieversių komjaunimo sekretorė Jočiupienė ir Kisielius iš Klobinių kaimo.

* * *

Biržai. „Laisvosios žemės" kolūkyje (Biržų raj.) stovėjo du kryžiai. 1975 birželio mėnesį apylinkės pirmininkas Striška pasamdė du vyrus, kurie kryžius nupiovė.

* * *

(Ligonis pasiprašė kunigo — nubaustos ligoninės tarnautojos):

Telšiai. 1975 kovo 28 Telšių ligoninės vidaus ligų skyriuje gulintis silpnas ligonis prašė pakviesti jam kunigą. Sanitarė Zdanevičiūtė pakvietė kunigą, kuris ligonį aprūpino šv. sakramentais. Ligoninės vyr. gy-

dytojas Pažira, sužinojęs apie kunigo pakvietimą pas ligonį, 1975 balandžio 16 parašė tokį įsakymą (Nr. 237):

„Dėl drausminių nuobaudų med. seseriai Bidvienei, sanitarėms: Daračienei ir Zdanevičiūtei.

Šių metų kovo 28 vakare vidaus ligų skyriuje dirbo med. sesuo Bidvienė ir sanitarė Daračienė. Stomatologinio skyriaus sanitarė Zdanavičiūtė organizavo religines apeigas. Vidaus ligų skyriaus darbuotojos nieko „nematė", nors iš palatos buvo išprašyti keli ligonys į koridorių.

Ryšium su tuo įsakau:

1. Už skyriaus ligonių apsauginio režimo pažeidimą ir religinių apeigų organizavimą med. seseriai Bidvienei, sanitarėms: Daračienei ir Zdanevičiūtei pareikšti papeikimą.

2. Su šiuo įsakymu supažindinti visus med. darbuotojus.

Telšių raj. centrinės ligoninės vyr.
gydytojas Pažira

* * *

(Už pagalbą bažnyčiai atleista iš darbo):

Smilgiai. Aštuonmetės mokyklos direktorius Vaičiulėnas atleido iš darbo mokyklos virėją Petrikonienę už tai, kad ji padėdavo Smilgių bažnyčioje (Biržų raj.) papuošti altorius.

* * *

(Ateistai apiplėšę Staliorių (Šakių raj.) ir Šatraminų (Skuodo raj.) koplyčias — jas uždarė):

Šakiai. 1974 liepos mėnesį Šakių raj. Lukšių apylinkės pirmininkė Kladienė su Ateizmo muziejaus darbuotojais išvežė autobusu iš Staliorių koplyčios paveikslus ir skulptūras. Nuo to laiko koplyčios raktas lai-

komas apylinkėje ir žmonės į koplyčią negali įkelti net kojos.

1975 rugsėjo 10 tas pats autobusas išvežė Šatraminų (Skuodo raj.) koplyčios paveikslus, arnotus ir mišiolą. Pasipiktinusiems gyventojams buvo pasakyta, kad šiuos daiktus jie galėsią pamatyti Ateistiniame muziejuje.

Bažnytiniai daiktai išvežami, o pačios koplyčios paliekamos sunykimui. Koplyčias ir bažnyčias turėtų restauruoti architektūros paminklų restauravimo trestas. Deja, jis su dideliu pasisekimu restauruoja Maskvos Kremliaus sienas („Tiesa“, 1975.X.11).

* * *

(Ir rusų kareiviai pasinešę į girtavimą ir bažnyčių naikinimo darbą):

Višakio Rūda. 1975 spalio 5 Višakio Rūdos klebonas kun. Pranciškus Šliumpa, grįžęs iš atlaidų, ėjo į bažnyčią ruoštis vakarinėms pamaldoms. Netoli bažnyčios klebonui kelią pastojo du girti rusų kareiviai, panorėję jėga atimti bažnyčios raktus. Kun. P. Šliumpai pavyko pabėgti. Tuo metu girti kareiviai rusiškai šaukė: „Mes sudeginsime tavo bažnyčią!“ Vienas asmuo, matęs šį įvykį, pranešė kariniam daliniui, ir atvykęs patrulis tris kareivius areštavo o du pabėgo.

Kun. P. Šliumpa parašė skundą. Netrukus atvažiavo generolas, atsiprašė ir pažadėjo kareivius nubausti. Po kelių dienų atvyko ir Kapsuko saugumiečiai ir liepė panašiais atvejais pranešti tik saugumui, o niekur kitur nesikreipti.

Panašūs atsitikimai nieko gero nežada. Kareiviai labai dažnai savivališkai pabėga iš karinių dalinių, girtuokliauja ir užkabinėja žmones. Savo grasinimus jie visiškai pajėgūs išpildyti. Iki šiol neišaiškinta, kaip sudegė Sangrūdos, Batakių ir Gaurės bažnyčios.

(Apiplėšė ir išniekino bažnyčią):

Liudvinavas. Spalio 25 naktį nežinomi piktadariai išniekino Liudvinavo bažnyčią — išlaužė didžiąsias duris, įsiveržė į zakristiją, išplėšė tabernakulį ir padarė daug materialinių nuostolių. Liudvinavo bažnyčia kun. Jono Maksvyčio rūpesčiu buvo ką tik atremontuota.

Panašiais atvejais tarybinės prokuratūros darbuotojai visiškai nesistengia surasti nusikaltėlių.

Panevėžys. 1975 m. išplėšta **Vaškų** bažnyčia ir išniekintas Švč. Sakramentas.

Piktadariai taip pat buvo įsibriovę į **Zarasų** ir **Ramygalos** bažnyčias.

* * *

(Ir persekiojami tikintieji priima sutvirtinimo sakramentą):

1975 m. Sutvirtinimo sakramentą Panevėžio vyskupijoje priėmė 4954 asmenys: Zarasuose — 1417, Biržuose — 937, Panevėžyje — 2500.

* * *

(Vietinė komunistinė valdžia neleidžia atremontuoti bažnyčios):

Molėtai. 1905 m. Molėtuose buvo pastatyta didinga bažnyčia, kuri paskutinio karo metu buvo sudeginta, o bokštai nugriauti. Pokario metais ji buvo pamažu remontuojama. 1973 m. Religijų reikalų tarybos įgaliotinis davė leidimą pastatyti bokštus. Rūpintis remontu į Molėtus buvo atkeltas kun. J. Dobrovolskis. 1974 m. buvo pasiruošta bokštų statybai — padaryti planai, privežta plytų ir kitų statybinių medžiagų. Netikėtai Molėtų rajono valdžia pranešė, kad bokštus statyti draudžiama, nes bažnyčia esanti ant kalno — ir be bokštų iš tolo matosi.

Vietiniai gyventojai stebisi tarybinės valdžios veidmainyste: Vilniaus pareigūnai leidžia, o vietiniai — atšaukia leidimus.

* * *

(Kreipiasi į vyriausius okupantų pareigūnus nugriauto ir išniekinto kryžiaus reikalu):

Meteliai.

TSKP Generaliniam Sekretoriui
LTSR KP Pirmajam sekretoriui
Lazdijų rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojui

Pil. Igno Klimavičiaus, Kazio s.,
gyv. Lazdijų raj., Žagarių apyl.,
Buckūnų kaime,

Pareiškimas

1974 vasarą aš pasistačiau savo sodyboje prie gyvenamojo namo medinį kryžių — Išganytojo pergalės prieš nuodėmę ir mirtį simbolį.

Š. m. liepos 25 Lazdijų raj. vykdomasis komitetas atsiuntė du asmenis, kurie nuvertė kryžių.

Š. m. liepos 30 aš kreipiausi į Lietuvos Prokuratūrą, prašydamas nubausti nusikaltėlius, nes visos civilizuotos tautos kryžiaus išniekinimą laiko sunkiu nusikaltimu. Lietuvos prokuratūros vardu atsakė Lazdijų raj. prokuroras Pigėnas: „Lazdijų raj. vykdomojo komiteto nutarimas ir asmenų, įvykdžiusių rajono vykdomojo komiteto nutarimą, elgesys įstatymiškai teisus, o leidimą statyti įvairius statinius savo kieme išduoda rajono architektas."

Š. m. liepos 30 aš kreipiausi į Religijų reikalų tarybą Vilniuje, bet ji neatsakė.

1975 rugpiūčio 17 kreipiausi į Lazdijų rajono architektą, prašydamas leisti man prie gyvenamojo namo pasistatyti kryžių, bet jis nesiteikė atsakyti.

Susidarė įspūdis, kad respublikinės įstaigos neturi teisės duoti leidimą pasistatyti kryžių.

Todėl prašau Jus, Generalini Sekretoriau, duoti nurodymų atitinkamoms Lietuvos įstaigoms, kad jos išduotų leidimą atstatyti išniekintą kryžių.

I. Klimavičius

1975.IX.30.

* * *

TARYBINĖJE MOKYKLOJE

(Valdžios pareigūnas apšvietė mokytojus, kad visi jų poelgiai su vaikais ir tėvais per „LKB Kroniką" atsiduria Vakaruose):

Šakiai. 1975 rugpiūčio 26 Šakiuose vyko rajoninis mokytojų pasitarimas, kuriame kalbėjo atstovas iš Vilniaus — A. Sinkevičius. Pateikiame jo kalbos santrauką:

Sinkevičius kalbėjo apie nepaprastą susidomėjimą Lietuva, kurį jis matė būdamas užsienyje, apie klestintį gyvenimą Lietuvoje ir užsienio norą kiršinti dvi tautas — lietuvius prieš rusus. Vakarų pasaulis bandąs ieškoti dabartinėse Lietuvos gyvenimo sąlygose silpnų vietų. Lietuviai Vakaruose yra laikomi labai religingi, beveik šventieji.

— Iš kur tokios mintys? — klausia A. Sinkevičius. — Ogi nuvažiavo ten Kudirka su šeima — ir ką gi? Ogi šventuoju tapo. Jūs įsivaizduojate, atsėdėjo kalėjime ketverius metus iš dešimties jam skirtų, o ten šventuoju tapo, į susirinkimus kviečiamas. Nuvažiavo Jurašas su šeima. Nenorėjo čia gyventi — ką gi, sakom, tegul važiuoja. Išleidom — ir tas šventuoju tapo. O prof. Jurgutis? Konservatorijos dėstytojas, mūsų nelaimei, Lietuvos komunistų partijos CK narys — ir ką gi? Ir tas šventuoju tapo.

Prisipažinsiu, aš pats neseniai buvau motinos 60-metyje Žemaitijoje, ir pirmą kartą savo gyvenime mačiau, kaip moterys su tautiniais drabužiais (jūs įsivaizduojate!) ėjo į bažnyčią.

A. Sinkevičius pasakojo skaitęs 16 „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" numerių, kuriuos leidžia Lietuvos nacionalistai.

— Jums, mokytojai, aš noriu pasakyti štai ką. Žinokite, kad kiekvienas mokytojo netaktas, padarytas kalbant su tikinčiu mokiniu arba jo tėvais, smulkiai, be jokių perdėjimų, nurodant pavardes, mokyklą ir laiką per šį žurnalą yra paskleidžiamas ne tik pas mus, bet pasiekia ir užsienį. Šis žurnalas yra išverčiamas į anglų, prancūzų, ispanų ir kitas kalbas. Ir ką gali tada galvoti ir kalbėti užsienis, kuris tik ir laukia už ko užsikabinti.

— Tur būt, niekam nepaslaptis, — kalbėjo toliau lektorius, — dauguma klauso ir žino, kad nuo 1975 sausio 1 Miuncheno radijas atidarė naują stotį lietuvių kalba „Laisvė". O nuo liepos 1 ta pati stotis transliuoja laidas latvių ir estų kalbomis. Tai dar kartą parodo, koks didelis susidomėjimas Vakarų pasaulyje mūsų šalies gyvenimu.

A. Sinkevičius pasakojo apie savo įspūdžius viename negrų susirinkime, kur buvę ginčų įvairiais Lietuvos klausimais. Pavyzdžiui, vienas iš tokių klausimų buvo, kodėl Sniečkus taip ilgai išbuvo valdžioje? Buvę išdėstyta tiek visokių teorijų, kad Sinkevičius, pats dirbdamas LKP CK, tiek nežinojęs.

Baigdamas savo kalbą, Sinkevičius palinkėjo mokytojams išlikti tvirtais savo įsitikinimuose ir neleisti, kad įvairios Vakarų radijo stočių skleidžiamos propagandos ir visoki žurnaliūkščiai pakeistų tvirtus įsitikinimus, o ypač, kad nepaliestų vaikų širdžių.

* * *

(Ateisčių mokytojų skelbiamas klaidas atitaiso jų mokiniai):

Gargždai. Vidurinės mokyklos mokytoja Paulauskaitė liepė antros klasės mokinukams pakelti rankas, kurie tiki Dievą ir lanko bažnyčią. Pakėlė visa klasė.

— Kokie jūs neprotingi, — kalbėjo mokytoja. — Dievą tiki ir bažnyčią lanko tik senos bobutės, kurios neturi ką veikti.

— Netiesa, — atsiliepė viena mokinė, — aš sekmadieniais lankau bažnyčią ir matau joje daug jaunų žmonių ir vaikų.

Gargždų vidurinės mokyklos mokytoja Kalvaitienė IX klasėje paklausė mokinių, kaip atsirado pasaulis.

— Pasaulį sukūrė Dievas, — atsakė mokinys Venčkus.

Mokytoja Kalvaitienė, atėjusi į Venckaus namus, barėsi:

— Kokią tu man gėdą padarei prieš visą klasę.

— Mokytoja, aš jums atsakiau teisingai. Pasaulį tikrai sukūrė Dievas.

* * *

(Barė ir terorizavo mokines už dalyvavimą bažnytinėje procesijoje):

Antašavas. 1975 m .per Verbas ir Velykas bažnytinėje procesijoje dalyvavo daug mergaičių. Už šį „nusikaltimą" mergaitės buvo aštriai išbartos. Mergaičių terorizavimas vyko klasės auklėtojos Luckienės iniciatyva.

* * *

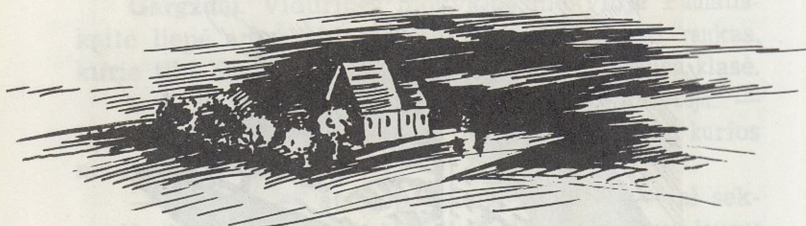
(Prievarta mokyklose brukama bedievybė — nesėkminga):

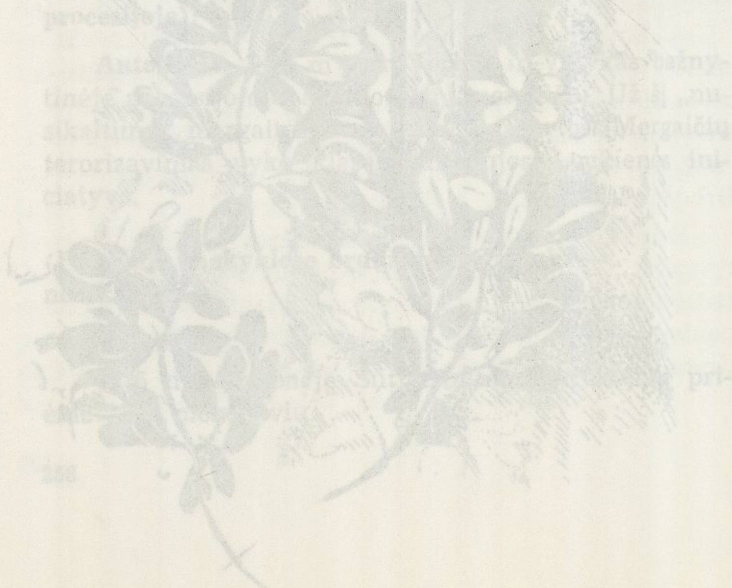
Akmenė.

1975 m. Akmenėje Sutvirtinimo sakramentą priėmė 1400 moksleivių.

Nr. 21

Perskaitęs duok kitam!
Eina nuo 1972 metų.

SERGIEJAUS KOVALIOVO TEISMAS

(Teismo sąstatas ir S. A. Kovaliovo „nusikaltimų" sąrašas):

1975 m. gruodžio 9 - 12 dienomis LTSR Aukščiausiasis teismas nagrinėjo S. A. Kovaliovo bylą.

Teismo kolegijos pirmininkas — LTSR Aukščiausiojo teismo narys M. Ignotas. Liaudies teisėjai — Didžiulienė ir Terešin. Sekretorius — Savinienė. Valstybinis kaltintojas — Respublikinio prokuroro pavaduotojas Bakučionis. Advokatą paskyrė pats teismas.

S. A. Kovaliovas kaltinamas RTFSR BK 70 str. pažeidimu: dalyvavęs žmogaus teisių gynimo iniciatyvinėje grupėje, parašęs (nuo 1969 m.) daugelį pareiškimų ir kreipimųsi — laišką ginant Grigorenko (1969 m.), kreipimąsi įsiveržimo į Čekoslovakiją metinėms pažymėti (1969 m.), ginant Bukovskį (1971 m.), apie Jakirą ir Krasiną (1973 m.), kreipimąsi sąryšyje su Solženicyno ištrėmimu (1974 m.), laišką į SNO apie Krymo totorius (1974 m.), laišką į Žmogaus teisių lygą dėl Bukovskio (1974 m.). S. A. Kovaliovas kaltinamas ir tuo, kad, dalyvaudamas spaudos konferencijoje A. D. Sacharovo bute „politkalinių dieną" (1974.X.30), perdavė į užsienį medžiagą apie tarybinius lagerius. Ši medžiaga kaltinamoje išvadoje kvalifikuojama „šmeižikiškomis žiniomis".

S. A. Kovaliovas kaltinamas „Einamųjų Įvykių Kronikos" leidimo atnaujinimu, medžiagos rinkimu, redagavimu ir „Kronikos" nuo 28 iki 34 numerių per-

davimu į užsienį. Kaltinamoji išvada remiasi pas Kovaliovą rastos medžiagos sutapimu su „Kronikos" medžiaga ir Kovaliovo pastabomis ant kai kurių dokumentų. Kaltinimas dėl „Kronikos" perdavimo į užsienį pagrindžiamas S. Kovaliovo, T. Velikanovos ir T. Chodorovič 1974 m. gegužės mėn. pareiškimu apie jų pasiryžimą platinti „Kroniką", o taip pat faktu, kad „Kronikos" 28 - 34 numeriai išleisti „Kronika-press" leidyklos Niujorke.

Kovaliovas kaltinamas už trijų „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" numerių laikymą ir jų panaudojimą „Einamųjų Įvykių Kronikoje".

Kovaliovas taip pat kaltinamas už A. I. Solženicyno knygos „Gulago salynas" platinimą. Pas jį namuose buvo rasta kserografinė šios knygos kopija ir dalis rašomąja mašinėle atspausdintos kopijos. Šio kaltinimo pagrindas — pas V. Meresiną atimta knyga, bandant ją perfotografuoti, ir perduota į saugumą, ir S. Kovaliovo laiškas Andropovui (1974 m. spalis), reikalaujant grąžinti jo knygą.

(S. Kovaliovas paneigė visus kaltinimus ir paprašė trijų dalykų):

S. Kovaliovas neprisipažino esąs kaltas dėl pareikštų kaltinimų ir atsisakė atsakyti į teisėjo klausimą: „Ar pripažįstąs faktines aplinkybes, išdėstytas kaltinamojoje išvadoje?"

Teismo pradžioje S. Kovaliovas paprašė trijų dalykų:

1. Leisti jam pasinaudoti Visuotinės Žmogaus teisių deklaracijos tekstu.

2. Iškviesti eilę liudininkų, tame skaičiuje Krasiną ir Jakirą.

3. Pakviesti advokatu S. V. Kalistratovą arba D. I. Kaminskają.

Kovaliovas asmeniškai ir per žmoną šių advokatų prašė tiek parengtinio tardymo metu, tiek po jo. Prašymų nepatenkino motyvuodami, kad šie advokatai neturį „leidimo" ir dėl kitų priežasčių.

Teismas atmeta visus Kovaliovo prašymus, išskyrus iškviesti liudininką Krasiną.

Teismo paskirto advokato Kovaliovas atsisakė. Teismas pasiūlė Kovaliovui kalbėti. Teisiamasis pareiškė, kad parengtinio tardymo metu jis nekalbėjo ir tardymuose dalyvauti atsisakė, kadangi juos laikė neteisėtais ir nusikaltėliškais. Išimties keliu jis pasakydavęs savo nuomonę dėl objektyvaus faktų tyrimo.

Kovaliovas teigė, kad būtų logiška šios pozicijos laikytis ir teisme, kadangi tokiuose porcesuose žmonės teisiami ne už nusikaltimus, bet už įsitikinimus. Tačiau jis dalyvausiąs procese, kiek tai lies išsiaiškinimą, ar yra melagaingų pareiškimų laiškuose ir „Kronikoj", bet jis neatsakysiąs į klausimus, kas ir kada pasirašė tuos ar kitus dokumentus.

Dėstydamas savo nuomonę apie laiškus ir „Kroniką", S. Kovaliovas pavadino juos naudingais ir neprieštaraujančiais įstatymams. Jis sakė, kad nors ir gaila, bet „Einamųjų Įvykių Kronikoje" yra klaidų ir jis sutinkąs dalyvauti klaidų analizėje ir turįs įrodymų, kad tai buvo tik klaidos, o ne sąmoningas melas.

(Antroji teismo diena — liudininkų apklausinėjimas):

Antrąją teismo dieną (gruodžio 10) buvo apklausti 22 liudininkai.

Dniepropetrovsko spec. psichiatrinės ligoninės gydytoja L. A. Liubarskaja buvo klausinėjama apie Pliuščio laikymą ir gydymą ligoninėje. Teisėjas pateikė klausimus, remdamasis „Kronikos" Nr. 34 duomenimis. Liubarskaja atsakė, kad ligoninėje viskas buvo vykdoma pagal instrukcijas.

Kovaliovas tvirtino, kad Tarybų Sąjungoje psichiatrinės ligoninės naudojamos susidoroti su kitaip galvojančiais tikslams ir pareiškė, kad jam neleido gintis savo liudininkų parodymais. Teismas atmetė Kovaliovo prašymą iššaukti liudininke Pliuščio žmoną Žitnikovą.

Maskvos srities Čechovo rajono psichiatrinės ligoninės vyr. gydytojo pavaduotoja A. A. Kožemiachina liudijo apie P. G. Grigorenko laikymą psichiatrinėje ligoninėje. Teisėjas atmetė visą eilę Kovaliovo klausimų liudytojams. Tarp kitko, liko be atsakymo klausimas: „Kokia prasme buvo pagerėjusi Grigorenko sveikata išrašymo metu?"

Dėl žinios, patalpintos „Kronikos" 32 numeryje, apie Chancio laikymą ligoninėje ir kalėjime buvo pakviesti liudytojais Kirovo srities centrinės psichiatrinės ligoninės gydytojas B. V. Polkinas ir Kirovo vidaus reikalų valdybos vyresnysis kontrolierius (prižiūrėtojas) I. P. Kaftaniuk. Teisėjas paskaitė Chancio liudijimą (iš jo bylos protokolo) apie tai, kad laike kalinimo jis buvo sumuštas ir tapo invalidu, kad karceryje sėdėjęs 7 kartus ir po to buvo patalpintas į vienutę. Prižiūrėtojas Kaftaniuk pastebėjo: „Kirovo m. kalėjime vienučių nėra, o 7 kartus išbūti karceryje fiziškai neįmanoma".

Nagrinėjami dar keli „Kronikos" epizodai. Liudytojai — Gudas, buldozeristas iš Kauno rajono medžio apdirbimo kombinato ir Skvorcova iš Archangelsko — dalinai paneigė kai kuriuos „Kronikos" tvirtinimus. Teisėjas daugelį Kovaliovo klausimų liudininkams atmetė.

Liudininkė G. E. Koroliova iš Maskvos liudijo, kad kartą užėjusi į giminaitės butą, kurį ji buvo išnuomavusi Velikanovai, užtiko papkę su nuteistųjų laiškais ir, nusprendusi, kad papkės turinys įtartinas, pranešusi milicijai.

Liudytojų grupė (V. N. Čikina, V. A. Garbatov, J. L. Dobračev, V. M. Meresin) buvo klausinėjami sąryšyje su Solženicyno knygos „Gulago salynas“ perfotografavimu. Pagal jų liudijimą, Garbatov leido Dubračevui laboratorijoje nufotografuoti Šveicerio knygą. Dobračevui padėjo Meresin, o kai tas išėjo — padėjėjas pradėjo fotografuoti „Gulago salyną“. Šitai užtiko Čikinos iššauktas Garbatov, paėmė knygą su filmu ir vėliau perdavė saugumui.

V. Mereska atsisakė atsakyti į klausimą, kam priklausė perfotografuojama knyga „Gulago salynas“ ir pareiškė, kad taip pasielgti jį verčia grynai moraliniai sumetimai.

V. F. Turčin, kalbėdamas apie liudytojus, sakė, kad jis seniai ir gerai pažįstąs Kovaliovą ir įsitikinęs, kad Kovaliovas negalėjo užsiimti kokių tai šmeižikiškų dokumentų platinimu.

Teisėjas M. Ignotas, apklausęs paskutinį liudytoją V. Turčiną ir išklausęs abi puses (prokuroras Bakučionis sutiko liudininkus atleisti, o Kovaliovas tam prieštaravo), paskelbė, kad liudininkai gali būti laisvi ir būsianti pertrauka.

(Teismas su liudininkais elgiasi šališkai: prokuroro pusę atstovaujantiems leidžia pasilikti salėje, teisiamojo — išvaromi):

Liudininkai — Boicova, Turčin, Litvinov, Jasinovskaja, Meresin, Mizjakin — liko savo vietose. Juos primygtinai prašė apleisti salę, nes esą reikalinga pravėdinti patalpą. Sargybos kapitonas rėmėsi net teismo sprendimu. Liudininkai stebėjosi dėl to, kad leidimas jiems apleisti salę laikomas įsakymu, tuo labiau, kad toks teismo sprendimas prieštarauja BPK. Liudininkų reikalavimai nedarė jokio įspūdžio ir buvo rengiamasi išvesti juos jėga. Tada V. Turčin išgavo

kapitono pažadą, kad po pertraukos jiems bus leista sugrįžti į teismo salę. Tada liudininkai išėjo iš salės. Likus keliolikai minučių iki pertraukos galo, šis kapitonas apleido Aukščiausiojo teismo pastatą. Po pertraukos nieko iš liudininkų, išskyrus L. Boicovą, į salę neįleido. Uniformuota sargyba jėga juos stūmė nuo durų per „savo publiką“, pradėjusią eiti į salę; „publika“ sutartinai piktinosi „maskviečių chamiškumu“. M. M. Litvinovą (liudininką) ir J. F. Orlovą, bandžiusius patekti į salę, nusivedė į specialų kambarį, grasindami areštu „už priešinimąsi valdžios atstovams“. Po valandos juos paleido.

(Kovaliovo griežtas ir ultimatyvus protestas atstatė teisinę liudininkų padėtį):

Kovaliovas, išvedant jį iš salės, matęs, kad daugelis liudininkų liko vietose ir, girdėdamas po pertraukos triukšmą ir ginčius prie durų, o iš liudininkų salėje matydamas vieną L. Boicovą, pareiškė, kad neliksiąs čia, kol nebus suleisti į salę visi liudininkai, kad nenusiteikęs ilgaiu dalyvauti šiame teisme, kad jis skelbiąs bado streiką iki to laiko, kol liudininkai ir visi norintieji nebus suleisti į teismo salę ir reikalaująs, kad jį išvestų. Teisėjas paskelbė pertrauką iki gruodžio 11 dienos 10 val. ryto.

V. Turčin, V. Meresin, M. Litvinov, A. Mizjakin ir F. Jasinovskaja parašė LTSR Aukščiausiojo teismo pirmininkui pareiškimą apie neteisėtą liudininkų išvijimą iš teismo salės ir, remdamiesi LTSR BKP 313 straipsniu, reikalavo leisti jiems pasilikti salėje iki teismo galo. Visi liudininkai gavo leidimą būti salėje.

Gruodžio 11 rytą S. Kovaliovas papasakojo apie vakar dienos incidentą su liudininkais ir reikalavo:

1. Užtikrinti dalyvavimą salėje visų liudininkų, kurie šito panorės ir suteikti man asmenišką galimy-

bę arba per žmoną ir kitus liudininkus įsitikinti, kad kiti iš tikrųjų nepanorėjo dalyvauti procese.

2. Užtikrinti dalyvavimą teismo salėje A. D. Sacharovo, T. M. Velikanovos, A. P. Lavuto, M. N. Landos, V. A. Rekubratsko, J. F. Orlovo ir panorėjusių dalyvauti mano teisme kitų mano draugų, kuriuos išvardins mano žmona ir kiti liudininkai. Taip pat su sąlyga: Aš privalau turėti galimybę paklausti, ar visi norintieji įleisti.

3. Išnagrinėti teisme klausimą, kuris nefiguruoja bylos medžiagoje, kaip nagrinėjant panašias bylas, dažnai ir organizuotai yra pažeidžiamas teismo viešumo principas. Be kitko, šiuo tikslu paklausti kaip liudininkus visus mano išvardytus asmenis, ir tuos atvykusius į mano teismą, kurių aš dabar nežinau, bet kuriuos išvardys liudininkai.

4. Suprantama, aš reikalauju prijungti šį pareiškimą prie bylos medžiagos.

Iš savo pusės aš apgailestauju dėl incidento metu pasakytų nors ir literatūrinių, bet įžeidžiančių išsireiškimų. Esu pasiruošęs atsiprašyti teismo ir visų jame dalyvaujančių akivaizdoje ir išreikšti savo mintį mažiau aštriais žodžiais. Tinkamiausia bus tokia redakcija:

Jūsų ciniškai sauvalei turi būti pastatyta riba. Aš nenoriu, neliksiu tarp žmonių, sąmoningai laužančių įstatymus arba tam padedančių. Suprantama, aš suvokiu, kad atsiprašymas nepanaikina baudžiamosios atsakomybės už įžeidimą. Tuo atveju, jei mano kuklūs, nepadauginti reikalavimai nebus patenkinti, aš iki teismo galo nepertrauksiu bado streiko, o taip pat, suprantama, daugiau negrįšiu į teismą.

Jei teismas taip lengvai apsieina be advokato, tai taip pat lengvai užbaigs bylą ir be teisiamojo.

Aš galiu pridėti tik tai: būsiu labai įskaudintas, jei mano reikalavimai nebus išpildyti ir dėl to, kad buvau pasirengęs pateikti teismui svarius savo nekaltumo įrodymus, nė kiek nesitikėdamas, tarp kitko, teisingo sprendimo. Tai štai, aš būsiu įskaudintas, jei, neišpildžius mano reikalavimų, aš neturėsiu tokios galimybės. Bet ką padaryti!?"

Teisėjas pranešė, kad liudininkai, kurie šiandien atvyko ir prašėsi įleidžiami į teismo salę, yra čia. Kiti išvažiavo namo. Klausimas dėl dalyvavimo salėje kitų asmenų — ne procesualinis ir paliktas spręsti teismo komendantui. Teisminė kolegija teisiamojo Kovaliovo prašymą, išreikštą jo pareiškime, atmetė.

S. Kovaliovas primygtinai teigė, kad viešumo principas yra procesualinis principas ir rėmimasis teismo komendantu neturi pagrindo. Jis reikalauja išpildyti visus jo reikalavimus arba tučtuojau išvesti jį iš salės. Konvojui jį išvedant, Kovaliovas, kreipdamasis į pirmame suole sėdėjusius liudytojus, pasakė: „Mano visa meilė jums ir tiems, kurie už durų ir Maskvoje! Karšti sveikinimai Andriejui Dimitrijevičiui!"

(Kovaliovą iš teismo salės išvedus, byla nagrinėjama be jo):

Po pasitarimo teisminė kolegija nusprendė Kovaliovą iš teismo pašalinti, o bylos nagrinėjimą tęsti be jo.

Teismas pradėjo tirti įrodymus. Skaitomos tarnybinės S. Kovaliovo charakteristikos iš universiteto, kur jis dirbo iki 1969 m., ir iš Maskvos žuvivaivos - melioracinės bandymo stoties (1970 - 1974). Charakteristikose kalbama apie gautus jo mokslinius rezultatus.

Teisėjas išvardijo dokumentus: pareiškimus ir laiškus, parašytus Kovaliovo; Jakiro ir Krasino bylos protokolus, kur pasakyta, kad į sudarytos inicia-

tyvinės grupės sudėtį, kartu su kitais asmenimis, įėjęs Kovaliovas; atvirą laišką, kuriame išdėstyti iniciatyvinės grupės tikslai ir uždaviniai; kreipimąsi į psichiatrų 5-jį kongresą, kur nurodoma, kad pas mus medicina panaudojama represavimo tikslams; kratos metu paimtų dokumentų peržiūros protokolus, tarp jų — įvairius laiškus ir medžiagą iš kalinimo vietų, medžiagą apie areštus ir teisminius procesus, nuteistųjų sąrašus, laiškus iš lagerių; „Einamųjų Įvykių Kronikos" ir „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" leidinius; įvairią medžiagą apie Gruzijos Pravoslavų Bažnyčios padėtį; „Maskvietiškąjį atsišaukimą" sąryšyje su Solženicyno ištrėmimu; tekstą „Mes prašome perduoti šias žinias tarptautinėms organizacijoms, pasiskelbusioms asmens teisių gynimą savo tikslu, remiantis „Visuotine žmogaus teisių deklaracija", kreipimąsi į Tarptautinį Žmogaus teisių gynimo komitetą, į Žmogaus teisių lygą, į „Tarptautinę amnestiją".

Grafologinė ekspertizė rodanti, kad eilė ranka rašytų tekstų, o taip pat pastabos ant įvairių rašomąja mašinėle parašytų dokumentų yra parašytos Kovaliovo ranka.

Prokuroras prašė paskelbti dar kai kuriuos dokumentus, kurie gali turėti įrodomosios reikšmės — palyginamąsias lenteles apie sutapimą medžiagos, kuri buvo paimta pas Kovaliovą ir pas Korolevą, su ta medžiaga, kuri buvo paskelbta „Kronikoje".

Teismo kolegijos sprendimu atmetamas Kovaliovo prašymas iššaukti liudininkus, ir paskelbiami Dniepropetrovsko psichiatrinės ligoninės gydytojos Bočkovskos parodymai parengtinio tardymo metu. Kai kuriomis detalėmis jie skyrėsi nuo gydytojos Liubarskos parodymų teisme.

Tuo užbaigiamas teisminis įrodymų nagrinėjimas ir teismas pereina į šalių ginčus.

(Kovaliovas prisiunčia teismui savo neatšaukiamo nusistatymo pareiškimą):

S. Kovaliovas perduoda teismui pareiškimą, kuriame jis kalba, kad nuo savo reikalavimų nepasitrauksiąs nė pusės žingsnio. Kovaliovo pareiškime sakoma: „Savo dalyvavimą šiame procese aš laikiau ir tebelaikau sau įdomiu, nes rimtai jam ruošiausi. Kaip ir anksčiau, manau, kad veikiau netinkamu būdu. Jūs patys, išvarydami liudininkus, išprovokavote mane. Kitu atveju aš nebūčiau iškėlęs tokių reikalavimų. Kadangi šis įstatymų laužymas tapo tokiu įprastu teismuose, nagrinėjančiuose analogines bylas, tad iškilo tendencija žiūrėti į tai kaip į būtinybę. Taip būčiau pasielgęs ir aš dėl turiningo dalyvavimo procese. Vienok dabar apgailestavimai dėl įvykusio konflikto netinkami. Aš nepakeisiu savo reikalavimų. Aš nenutrauksiu bado streiko!"

(Prokuroras Bakučionis reikalauja Kovaliovui skirti 7-rius metus kalėjimo ir 3-jus ištrėmimo „už bandymą tarybiniam žmogui primesti buržuazinį laisvės supratimą"):

Kalba valstybinis kaltintojas, nedalyvaujant teisiamajam ir advokatui.

Prokuroras iš naujo perskaičiavo laiškus ir pareiškimus, pasirašytus Kovaliovo, įrodydamas Kovaliovo autorystę vien dokumentų ekzistavimo faktu, vien atspausdinimu jo kuriame nors „Kronikos" leidinyje arba net užsienio radijo stočių laidų: Lasivės, B.B.C., Amerikos balso užrašymais. Dokumentų turinys nebuvo analizuojamas. Prokuroras Bakučionis kalbėjo: „Tarybinei valdžiai nesvarbu žmogaus įsitikinimai, svarbu, kad jis juos sau pasilaikytų, o ne darytų nusikaltimus. Samprotavimuose apie laisvę dokumentuose, kuriuos jis (Kovaliovas) pasirašė, matosi viena: primesti tary-

biniam žmogui buržuazinį laisvės supratimą, bandymas pavaizduoti laisvę, kaip nepriklausomybę nuo visuomenės". Prokuroras kalbėjo apie padidėjusį pavojų mūsų visuomenei tokios veiklos, kuria užsiėmė Kovaliovas, todėl nematęs lengvinančių aplinkybių ir siūlęs bausmę — 7 metus griežto režimo ir papildomai 3 metus ištrėmimo.

Prokuroras atkreipė dėmesį į liudininko Meresino laikyseną teisme, sąryšyje su jo atsisakymu paliudyti, iš kur buvo gauta knyga „Gulago salynas".

Po kaltinamosios kalbos, pirmininkaujantis paskelbė, kad teismas pradeda pasitarimą nuosprendžiui priimti. Jis tęsėsi beveik parą. Maždaug valandą iki pasitarimo galo Kovaliovo kalėjime paklausė, ar jis nesakysiąs paskutinio žodžio. Kovaliovas atsisakė. Teismas paskelbė atsisakymą betarpiškai prieš nuosprendžio paskaitymą gruodžio 12 dieną.

Nuosprendis pripažįsta visus kaltinimo punktus įrodytais. Subjektyvinė pusė — remiantis pačių dokumentų turiniu ir tuo, kad jie buvo panaudojami užsieno propagandoje, pripažįstama Kovaliovą turėjus tikslą (jis pats tai atmetė) griauti ir bent susilpninti tarybinę valdžią.

Bausmė — 7 metai griežto režimo lagerio su ištrėmimu 3 metams.

Nuosprendis galutinis ir neapskundžiamas. Daliniu sprendimu teismas perdavė prokuratūrai medžiagą apie Meresino atsisakymą liudyti.

S. KOVALIOVO TEISMO DIENOMIS VILNIUJE. . .

S. Kovaliovo parengtinis tardymas ir teismas vyko ne Maskvoje, o Vilniuje, tačiau jis buvo kaltinamas pagal RTFSR BK 70 str. Valdžia aiškiai norėjo kuo mažiau proceso liudininkų.

S. Kovaliovas plačiai žinomas žmogaus teisių gynėjas, drąsus kovotojas už persekiojamus Tarybų Sąjungos piliečius, jų tarpe ir už Lietuvos katalikus.

Lietuviai, ypač tikintieji, negalėjo likti abejingi šiam gėdingam teismo procesui, kuriame smerkiamas žmogus, ginantis pagrindines žmogaus teises: žodžio, spaudos ir sąžinės laisvę. Jie atmena Evangelijos žodžius: „Buvau nuogas ir jūs mane pridengėte, ligonis ir jūs mane lankėte, buvau kalėjime ir jūs atėjote pas mane". Todėl iš įvairių Lietuvos vietovių į minėtą teismą buvo atvykę žmonės, norėdami savo akimis išvysti tą, kuris išdrįso stoti prieš „šio pasaulio galinguosius" ir ginti persekiojamus. Sužinoję apie būsimą teismą, tikintieji karštai meldė Viešpatį tvirtumo savo geradariui.

Šiam procesui kruopščiai ruošėsi ir Aukščiausiasis teismas, ir Saugumo komitetas. Buvo aišku, kad į Vilnių suvažiuos S. Kovaliovo artimieji ir draugai ir teismo proceso eiga neišvengiamai nuskambės visame pasaulyje. Teisėjo dalia tokiame procese nepavydėtina. Iš vienos pusės — bet kokiu atveju reikia nuteisti. Iš kitos pusės teisėjas turi atrodyti objektyvus, laikytis nustatytos procedūros ir suteikti teisiamajam visas įstatymais numatytas teises. Bet argi kompromituosi saugumo organus, ištisus metus išlaikiusius S. Kovaliovą tardomajame kalėjime? Todėl visi Aukšč. teismo teisėjai, kiek tik pajėgė, kratėsi šio proceso. Po ilgų ginčų, šita gėdinga misija buvo pavesta Aukščiausiojo teismo partinės organizacijos sekretoriui teisėjui Ignotui.

Dar prieš 2 - 3 savaites iki teismo kai kurie Vilniaus disidentai gavo šaukimus atvykti į karinį komisariatą ar miliciją, kur jų laukdavo saugumiečiai. Čekistai įkalbinėjimais arba grasinimais kviestuosius asmenis vertė pasižadėti, kad neisią į būsimą teismą. Termoizoliacijos mokslinės grupės vadovas Juozas Pra-

piestis lapkričio pabaigoje buvo iškviestas į karinį komisariatą Vilniuje. Su juo kalbėjęs saugumietis įspėjo, kad neitų į S. Kovaliovo teismą. Ir kitiems J. Prapiesčio draugams teko kalbėtis su saugumiečiais.

Prieš teismo pradžią buvo skambinama į darbovietes, kad kai kurie asmenys būtinai būtų skiriami dirbti į pirmąją pamainą.

Gruodžio 9 dienos rytą traukiniu iš Maskvos atvažiavo keliolika žinomų disidentų ir S. Kovaliovo artimieji: žmona, sūnus ir brolis. Atvyko akad. Sacharovas, „Tarptautinės amnestijos" Maskvos grupės pirm. Turčinas. Armenijos akad. Orlovas su žmona, Litvinovas su žmona ir kt. Taip pat atvyko, gavęs spec. leidimą, Kanados laikraščio „Toronto Star" korespondentas M. Levi su žmona. Iš viso apie 20 žmonių. Beje, keletui nepavyko iš Maskvos išvažiuoti.

KGB darbuotojai sulaikė T. Velikanovą, T. Chodorovič ir M. Landą, joms važiuojant į Baltarusijos stotį. Jas išlaikė po keletą valandų milicijos skyriuose, pateikę juokingus kaltinimus, kurie vėliau net nebuvo priminti, ir, įspėję, kad nebandytų išvažiuoti, paleido, kada traukinys į Vilnių buvo išvykęs.

Teismo proceso išvakarėse keletui žydų, kuriems iki šiolei neleido emigruoti, pranešė, kad jų bylos nusiųstos peržiūrėjimui — ir penkiems buvo leista išvykti. Buvo pareikalauta, kad jie neatvyktų į teismą. Vilniaus disidentams nepavyko maskviečių pasitikti. Vilniečiai — A. Terleckas, V. Petkus, V. Smolkinas — vos tik pasirodė perone, saugumiečių buvo tuojau suimti ir vienas po kito nuvežti į saugumą. Taip gėlės, skirtos S. Kovaliovo žmonai ir akad. Sacharovui, nuvyto saugumo komiteto šiukšlių dėžėje.

Vilniečius suėmė nepateikę jokio arešto orderio. Į areštuotųjų reikalavimus paaiškinti sulaikymo priežastį ir parodyti dokumentą, sankcijonuojantį jų sulaikymą, čekistai išsisukinėjo, žadėdami, kad viskas

bus išaiškinta Saugumo rūmuose ir kad ten yra visi dokumentai. Tai buvo melas. Joks dokumentas, leidžiantis areštą, neatsirado ir tenai.

Kadangi vilniečiai neslėpė, ko jie atėjo į geležinkelio stotį, tai saugume čekistai kiekvieną atskirai peikė už blogą elgesį, grasino susidoroti, net iškelti bylą, jeigu šie bandys eiti į teismą. Pulkininkai — Kruglovas, Baltinas, Česnavičius — įrodinėjo, kad akad. Sacharovas psichiškai nesveikas, o kiti Maskvos disidentai amoralūs žmonės. Aiškino, kad Lietuvos disidentai nėra žinomi užsienyje, todėl jų arešto atveju pasaulis tylės. Grasino, kad Vilniaus psichiatrinėje ligoninėje jau paruošta vieta A. Terleckui, o po jo ir V. Petkui. Klausė jų, ar nenori emigruoti į Vakarus.

Vilnietis V. Smolkinas, atvežtas į saugumą, tuojau parašė prokurorui skundą, kad nežinomi tipai prievarta jį įgrūdo į „Volgą" ir atvežė į saugumą, nepateikę jokios prokuroro sankcijos, ir atsisakė kalbėti, kol jo pareiškimas nebus patikrintas. Todėl su juo pokalbis vyko tik apie medžioklę ir žvejybą.

Tą pačią dieną po pietų visi trys vilniečiai vienas po kito buvo paleisti. Jų paleidimo laikas sutapo su teismo posėdžio pabaiga.

Taip čekistai, dar neprasidėjus teismo procesui, pademonstravo savo panieką bet kokioms žmogaus teisėms ir parodė, kad asmens laisvę ginantieji įstatymai yra ne jiems.

Kadangi atvykusiųjų iš Maskvos disidentų niekas nepasitiko, tai akad. A. Sacharovą ir jo žentą J. Jankelevičių pakvietė į savo butą tuo pačiu traukiniu iš Maskvos grįžęs vilnietis Etanas Finkelšteinas, Gorkio universiteto absolventas, jau penkeri metai reikalaujantis leidimo išvykti į Izraelį. Akad. Sahcarovas jo bute ir apsigyveno. Kiti atvykusieji išsiskirstė pas vilniečius, kurių adresus turėjo iš anksto.

Norintiems patekti į teismo salę buvo beviltiška. Visur prie įėjimų stovėjo saugumiečiai ir nieko, išskyrus pareigūnus, neįleido. Tarp saugumiečių, kurių buvo pilna visur: teismo rūmuose ir juos supančioje aplinkoje, sukinėjosi saugumo majoras J. Trakimas, visų buvusių ir esančių politkalinių „šefas ir globėjas" ir kiti aukšti saugumo pareigūnai.

Dar prieš 10 valandą akad. A. Sacharovas su bičiuliais atėjo į Aukšč. teismą. Draugovininkai jų į teismo salę neįleido.

(Teismas skelbiamas esąs „viešas", bet į salę neįleidžiami nė teisiamojo artimieji ir žurnalistai):

Akad. A. Sacharovas, neįleistas į teismo salę, kreipėsi į Aukščiausiojo teismo pirmininką. Jo pareiškime rašoma:

„Daugelį metų pažindamas Kovaliovą, aš galiu teisme paliudyti apie jo išimtinį garbingumą ir sąžiningumą, apie jo atsidavimą įstatymams, teisingumui, žmogaus teisių gynimui ir informacijos viešumui. Mano gili pagarba S. Kovaliovui išreikšta jį pakviečiant dalyvauti garbės svečiu 1975 gruodžio 10 Oslo mieste Nobelio premijos įteikimo ceremonijose.

Aš žinau, kad Kovaliovas kaltinamas perdavimu medžiagos užsienio spaudai, paskelbtos 1974 spalio 30 mano vadovaujamoje spaudos konferencijoje apie politkalinių padėtį Tarybų Sąjungoje. Šią medžiagą faktiškai perdaviau aš pats. Aš prisiimu dėl šio poelgio visišką atsakomybę ir šitai noriu patvirtinti teisme.

Aš esu taip pat bendraautorius byloje figuruojančio laiško KGB pirmininkui Andropovui, kuriame reikalaujama grąžinti S. Kovaliovui priklausančią knygą „Gulago salynas".

Aš dalyvavau sudarant daugelį kolektyvinių krei-

pimųsi, dėl kurių S. Kovaliovas kaltinamas, tarsi jie būtų šmeižikiški. Toks mūsų bendrų kreipimųsi kvalifikavimas, man atrodo, neteisingas ir aš noriu teisme išsiaiškinti ir argumentuoti savo požiūrį".

Ir Kanados korespondentas M. Levi į teismo salę nebuvo įleistas. Jis nesėkmingai rėmėsi tuo, kad tarybiniai korespondentai Kanadoje gali dalyvauti teismuose, kad Helsinkyje susitarta dėl nevaržomo žurnalistų darbo.

Į teismo salę buvo įleidžiami tik su spec. leidimais. Net Aukščiausiojo teismo tarnautojai buvo įleidžiami tik pagal tarnybinius pažymėjimus su fotografijomis, kurie buvo išduoti šio proceso išvakarėse. Viena teismo tarnautoja, pamiršusi savo pažymėjimą, buvo be ceremonijų iškratyta ir tik išaiškinus, kad tikrai čia dirbanti, buvo įleista į vidų. Kitus, atėjusius į teismo procesą, čekistai išvarydavo namo arba nusiveždavo į saugumą.

Lengviau buvo tiems, kurių saugumiečiai ir jų agentai asmeniškai nepažino. Jiems pavyko įeiti į teismo vestibiulį ir susitikti su ten esančiais lietuviais ir maskviečiais ir pastovįniuoti prie teismo salės durų. Visi jie buvo lydimi rūsčių saugumiečių žvilgsnių. Bet žmonės nepabūgo ir kantriai laukė teismo koridoriuose.

Veina nepažįstama moteris į vestibiulį įsinešė paslėptas gėles ir išvyniojusi įteikė ten esančiam Nobelio Taikos premijos laureatui akadem. A. Sacharovui, kuris su dėkungumu jas priėmęs tarė: „Šitos gėlės labiau priklauso mano draugui Sergiejui. Dėl jūsų teisių daugiau kovoja ir kenčia jis". Moteris susijaudinusi nuėjo, ir visų ten buvusių atmintyje išliko laureato švelnus žvilgsnis ir prie krūtinės prispaustos lietuvės moters dovanotos gėlės, kurias jis vėliau perdavė S. Kovaliovo žmonai.

Po kurio laiko prie teismo pasirodė grupė

šiauliečių ir prie jų prisiplakę du „mokytojai iš Jonavos“ bei vienas „jūrininkas iš Klaipėdos“. Šių atvykusių čekistai nekliudė. „Mokytojai“ labai aktyviai stengėsi užmegsti kontaktą su akad. A. Sacharovu ir kitais maskviečiais, pasisiūlė juos globoti, net kartu nusifotografavo. Tačiau, dar nesibaigus teismo procesui, „mokytojai“ buvo demaskuoti. Vienas iš jų — Zajančauskas, — pasirodo, buvęs Druskininkų saugumietis, dabar dirbantis saugumo komitete Vilniuje.

Pirmąją teismo dieną į salę buvo įleistas tik S. Kovaliovo brolis. Teismas tęsėsi 4 dienas. Akad. A. Sacharovas ir kt. disidentai kasdien ateidavo į teismo rūmus, bet į salę jų neįleisdavo.

Nuo antros teismo dienos buvo stengiamasi neprileisti prie teismo rūmų visų lietuvių, įtariamų noru patekti į vidų, o tuos, kurie patekdavo — išvydavo. Teismo vestibiulyje ir koridoriuose dežūravo virš 20 slaptų ir viešų saugumiečių. „Operatyviam darbui“ vadovavo beveik pastoviai teisme buvę pulk. Kruglovas ir pulk. Baltinas.

(M. Jurevičius prie teismo salės suimtas, Vilniaus saugume tardytas ir traukiniu išsiųstas į Šiaulius):

Antrąją teismo dieną šiauliečiui Mečislovui Jurevičiui, einančiam prie teismo rūmų, kelią pastojo saugumietis ir pasiūlė pasikalbėti „toliau nuo durų, už kampo“, kad vestibiulyje esantys žmonės, jų tarpe maskviečiai, nepamatytų, kaip jie susidoros su juo. Matydami, kad Jurevičius „už kampo“ neina, pradėjo ten pat grasinti. Tuomet iš vestibiulio išėjo dar du saugumiečiai ir bendromis jėgomis nusitempė M. Jurevičių į mašiną.

Nusivežė M. Jurevičių į saugumo komitetą (Lenino 40), paėmė jo asmeninius dokumentus ir pradėjo tardyti: kokiu tikslu atvykęs į Vilnių? Gal medžiagos

pasirinkti „LKB Kronikai"? Kas daugiau su juo atvyko iš Šiaulių, iš Kuršėnų? Iš kur sužinojo apie S. Kovaliovo teismą? Kur vakar pietavęs? Ar susitikęs su akad. Sacharovu? Jurevičius atsakė, kad tai esąs jo asmeninis reikalas. Saugumiečiai pradėjo Jurevičių auklėti: „Ko jums visiems tame teisme reikia?" Juk S. Kovaliovas ir A. Sacharovas esą netinkintys ir pan. Grasino, kad jį, Jurevičių, jau reiktų teisti, nes yra parašęs nemaža straipsnių į „Kroniką", be abejo, ir šį pokalbį paskelbsiąs „Kronikoje".

M. Jurevičius atsakė, kad apie sulaikymą ir pokalbį su saugumiečiais nemanąs nuo ko nors slėpti, todėl ir į „LKB Kroniką" informacija galinti patekti ir be jo.

Apie „LKB Kroniką" saugumietis Urbanevičius išsireiškė, kad jis ją skaitęs, tik jam labai nepatikę kunigų pareiškimai, straipsniai apie N. Sadūnaitę ir kt.

Tardymo metu buvo pasakyta, kad saugumas jį įdarbins (Jurevičius iš darbo buvo atleistas dėl religinių įsitikinimų — nedirbo religinių švenčių dienomis), kad Kalėdas dar galėsiąs atšvęsti, o jau per Tris Karalius teksią dirbti.

Jurevičius atsakė, kad jis ir pats jau būtų įsidarbinęs, bet jis iš darbininko pareigų atleistas, o į direktoriaus vietą nepriima. Tada saugumietis Baltrušaitis „išaiškino", kad Jurevičius direktoriaus pareigoms esąs netinkamas dėl „politinio nesubrendimo".

Baigę tardymą, saugumiečiai pareiškė, kad dabar Jurevičių nuvešią į geležinkelio stotį ir įsodinsią į Šiaulių traukinį, kad savaitę laiko jis nebandytų pasirodyti Vilniuje, tada būsiąs griežtai nubaustas. Jurevičiui atsakius, kad į Vilnių vistiek atvažiuosiąs, saugumiečiai tarė: „Na, tai duosim tau palydovą." Ir taip Jurevičius su „svita" buvo nuvežtas į geležinkelio stotį, įsodintas į vagoną ir išsiųstas į Šiaulius.

(Teismo dienomis A. Terlecką ir K. Jokubyną nuo arešto apsaugojo maskviečiai disidentai):

Dar teismo išvakarėse Operos ir baleto teatro darbininkas A. Terleckas buvo atleistas iš darbo. Teatre jis dirbo gaisrininku. Dabar buvo bedarbis ir globojo disidentus. Nors čekistai labai grasino ir reikalavo į teismą nevaikščioti, bet jis nepakluso. Nuo provokacijų ir susidorijimo jį išgelėbjo tik atvykusieji disidentai ir Kanados žurnalistas, kurie niekur nepalikdavo jo vieno.

Prie atėjusio į Aukščiausiąjį teismą Kęstučio Jakubyno prisistatė pulk. Baltinas ir pareikalavo, kad jis paliktų rūmus. K. Jokubynas atsisakė. Jėgą panaudoti maskviečių disidentų ir užsienio korespondentų akivaizdoje čekistai nesiryžo.

(V. Jaugelis už bandymą įeiti į teismo salę buvo sumuštas ir paskirta 15 parų arešto):

Virgilijus Jaugelis bandė įeiti į teismo salę, bet prie jo priėjo vienas iš dežūruojančių saugumiečių ir įsakė išeiti. V. Jaugelis liko stovėti prie teismo salės durų. Tada jį išvedė ir už „milicijos darbuotojų įžeidimą bei nepaklausymą“ nubaudė 15 parų arešto. Tardymo metu vienas milicijos darbuotojas V. Jaugeliui keletą kartų smogė į gerklę kumščiu taip, kad po to suimtasis vos galėjo kalbėti. Tada V. Jaugelis parašė prokurorui skundą. Komisija parašė aktą, kad mušimo žymių nerasta, tiktai tyliai kalbąs. Po kelių dienų V. Jaugelis dėl sveikatos stovio buvo iš arešto paleistas.

(A. Sacharovo į Oslo Nobelio Taikos premijos paimti neišleido. Jį Vilniuje su lietuviais disidentais partiniai samdiniai brutaliai terorizavo):

Teismo dienomis Norvegijoje vyko Nobelio Taikos premijos įteikimo iškilmės. Vietoje akad. A. Sacharovo, kurio valdžia neleido išvykti, dalyvavo jo žmona. Dvi dienas vakarais A. Sacharovas iš Vilniaus bandė telefonu susisiekti su Oslo, bet nesėkmingai. Vilniaus Cent. pašte užsakymą priėmė. Bet sulaukti nepavyko.

Vėlai vakare, einančius į paštą akad. Sacharovą, jo žentą, A. Terlecką ir dar vieną maskvietį buvo užpuolę chuliganai. A. Terleckas gavo keletą smūgių į veidą, o maskviečius tik iškoliojo. Butas, kur vakarais susirinkdavo disidentai, buvo ypatingoje priežiūroje. Šalia įėjimo į butą per visas teismo dienas stovėjo lengva mašina be žmonių. Aplink namą nuolatos siuvo neaiškūs tipai. Netoliese gatvėje nuolatos budėjo lengvos mašinos. Įeinančius į butą nesislėpdami fotografuodavo. Savo patarnavimus siūlydavo „privačios" mašinos, kurios nuolat atsirasdavo, kai tik kas nors išeidavo iš buto.

(„Atviro" S. Kovaliovo teismo niekingas farsas):

Šv. Petro ir Povilo bažnyčios vargonininkui paskambino tariamas akad. Sacharovo draugas ir pasiūlė savo paslaugas, jeigu vargonininkas norįs ką nors perduoti į Maskvą.

Buvo paskelbta, kad gruodžio 12 dieną 14 val. bus paskelbtas nuosprendis. Iš tikrųjų nuosprendį pradėjo skaityti 13 val. 30 min. ir pavėlavusių liudininkų į salę nebeįleido. Disidentai laukė rūmų foje. Akad. Sacharovas Kanados žurnalistui pareiškė pasipiktinimą tokiu žiauriu nuosprendžiu. Iš salės išėjusi „publika", dalyvavusi teisme su spec. leidimais, apsupo disidentus ir ėmė iš jų tyčiotis bei kolioti. Jų tarpe ypač stengėsi „poetas" Keidošius. Neatsiliko ir čekistai — pulk. Kruglovas ir kiti. Lietuviai disidentai protestavo, kad nuosprendis padarytas lietuvių tautos vardu.

Keidošius ir čekistai šaukė, kad tik jie atstovauja lietuvių tautai.

Išsiveržęs iš rūmų akad. Sacharovas pribėgo prie stovinčio „varno" (kalėjimo mašinos — Red.) ir ėmė belsti į jį kumščiu, sakydamas: „Bravo Serioša!" Į milicininkų pastabas akademikas atkirto: „Ši mašina tiek stipri, kiek ir jūsų valdžia!"

Vakare geležinkelio stotyje būrelis vilniečių išlydėjo akad. Sacharovą ir dalį disidentų.

Sekančią dieną su gėlėmis pas Kovaliovo žmoną atėjo keletas lietuvių moterų.

Gruodžio 14 dieną S. Kovaliovo žmona gavo pasimatymą su savo vyru. Jam papasakojo apie gautas gėles ir gerus jam skirtus vilniečių žodžius. Sergiejus Kovaliovas atrodė sveikas ir gerai nusiteikęs. Nuosprendis jo neprislėgė. Tik apgailestavo, kad keletą metų nebegalės prisidėti prie kovos už žmogaus teises.

Tokioj tad atmosferoj vyko „atviras" S. Kovaliovo teismas.

* * *

(Kovaliovo draugų pareiškimas dėl neteisėto teismo):

Gruodžio 12, laukdami teismo nuosprendžio, Kovaliovo draugai (A. Sacharovas, V. Turčinas, I. Orlovas ir kt.) parašė pareiškimą, kuriame detaliai aprašo už ką ir kaip buvo teisiamas Kovaliovas, kokioje aplinkoje ir su kokiais nukrypimais nuo procesualinių normų vyko teismas. Pareiškime sakoma:

„Mes pareiškiame, kad S. Kavoliovo teismas yra susidorojimas su garbingu ir drąsiu žmogumi, tiek daug paaukojusiu visiems žemės gyventojams ginant teisingumą, viešą informaciją ir teisėtumą".

* * *

Po S. Kovaliovo teismo 174 tarybiniai disidentai iš 15 miestų pasirašė pareiškimą, reikalaujantį nuteistajam laisvės:

„1975 gruodžio 12 žinomas mokslininkas — biologas ir aktyvus visuomeninio judėjimo už žmogaus teises dalyvis Sergiejus Kovaliovas nuteistas 7 metams griežto režimo ir 3 metams tremties.

S. Kovaliovas savo visuomeninėje veikloje, už kurią buvo teisiamas, kovojo su savivale ir beteisiškumu, išstodavo ginant persekiojamuosius už savo įsitikinimus. Principingas prievartos priešas, jis kovojo žodžiu: viešu protestu, plačia ir teisinga informacija. Jis vienas iš tų, kurie viešai pareiškė apie savo atsakomybę už „Einamųjų Įvykių Kronikos" platinimą. Už tai jis nuteistas, kaip „ypatingai pavojingas nusikaltėlis".

S. Kovaliovas teisme stengėsi apgint „Kroniką" ir kovą už žmogaus teises nuo kaltinimų šmeižikiškumu ir priešvalstybine pozicija. Teismas, grubiai pažeisdamas viešumo principus ir teismo normas, privertė Kovaliovą atsisakyti nuo tolesnio dalyvavimo teisme.

Akivaizdi tendencija buvo paslėpti šį procesą nuo visuomenės, padaryti jį faktiškai slaptą. Aiškus tokių procesų ir nuosprendžių tikslas: mus norima atpratinti nuo pilietinės atsakomybės, nuo veiksmingos užuojautos ir pagalbos tiems, kurių pažeidžiamos teisės. Mus norima sugrąžinti į tuos laikus, kai panašūs procesai buvo organizuotai patvirtinami, kada nesigirdėjo nė vieno protesto balso.

Mes tikime, kad gėdinga ir savižudžio žydėjimo epocha mūsų šalyje daugiau nepasikartos. Mes reikalaujame nutraukti represijas už apsikeitimą idėjomis ir informacija.

Mes reikalaujame nutraukti persekiojimą tų, ku-

rie gina žmogaus teises, kurie gina žmones, tapusius politinių represijų aukomis.

Mes reikalaujame atšaukti S. Kovaliovo teismo nuosprendį."

Tarp pasirašiusių šį pareiškimą daugelis yra gerai žinomi lietuviams: A. Sacharovas, A. Almarik, E. Boner-Sacharova, N. Bukovskij, T. Velikanova, Grigorenko, dvasin. D. Dudko, R. Medviedev, I. Orlov, V. Turčin, T. Chidorovič, L. Čiukovskaja, A. Terleckas, V. Petkus ir kt.

1975 gruodžio 18 Nobelio Taikos premijos laureatas akadem. Sacharovas spaudos konferencijoj užsienio žurnalistams kalbėjo:

„Šios spaudos konferencijos pradžioje visų pirma noriu pabrėžti, kad Kovaliovas yra nuteistas už gynimą, sąžinei liepiant, kitų žmonių, tapusių, jo giliu įsitikinimu, neteisingumo aukomis... Kaltinimas neįrodė nei noro pakirsti tarybinę valdžią, nei jo veiksmų šmeižikiško pobūdžio. Teismas buvo iššaukiančiai prieš-įstatymiškas — be viešumos, be šalių ginčų, be gynybos ir teisiamojo, be jo paskutinio žodžio. Beveik kaip Stalino laikų „troika"! Arba, norint būti artimesniu mūsų laikams, kaip lagerio teismas...

Teisme figuravo apie 7 epizodai, kuriais teismas norėjo įrodyti „Kronikos" šmeižikišką pobūdį. Kai mes rašėme gruodžio 12 pareiškimą, mes neturėjome „Kronikos" tekstų, su kuriais teismas polemizavo. Šiandien mes galime tvirtinti, kad tik 1-2 mažareikšmiuose atvejuose teismui pavyko sukelti abejonę „Kronikos" informacijos tikrumu.

Kovaliovo suėmimas ir teismas — iššūkis tarybinei ir pasaulinei viešajai nuomonei. Valdžia — po Helsinkio ir Nobelio premijos įteikimo ceremonijos metu — aiškiai norėjo pademonstruoti tvirtumą ir jėgą, leidžiančią paniekinti net savus įstatymus.

Palikti šį iššūkį be atsakymo — reiškia išduoti įžymų žmogų, kartu ir svarbiausius principus, nuo kurių tiek daug priklauso. Reikalauti nuosprendžio Kovaliovui panaikinimo — štai vienintelis galimas atsakymas.

* * *

Lietuvai S. Kovaliovo auka daug patarnavo.

Teismo procesas ir persekiojimai parodė, kad saugumas savo darbais pajėgus suartinti lietuvių ir rusų tautas.

Lietuviai katalikai dėkingi S. Kovaliovui už kilnią žmogišką širdį ir meldžia Aukščiausiąjį ištvermės, sveikatos ir visokeriopos palaimos. Rusų disidentų aukos padėjo lietuviams pažvelgti į rusų tautą naujomis akimis.

Mes sutiksime rusų mokslininką S. Kovaliovą, grįžtantį iš kalėjimo, kaip savo brolį ir geriausią prietelį.

* * *

LAIŠKAI IR PAREIŠKIMAI

LTSR Ministrų tarybai

Nuorašai: Religijų reikalų tarybos prie TSRS TM įgaliotiniui Lietuvos TSR,
Visų Lietuvos vyskupijų kurijoms,
J.E. Vysk. V. Sladkevičiui,
J.E. Vysk. J. Steponavičiui

Vilniaus arkivyskuijos kunigų

P a r e i š k i m a s

(Prašo sugrąžinti į pareigas vyskupą Julijoną Steponavičių):

Katalikų Bažnyčios gyvenimui nuo pat pradžios, nuo apaštalų laikų, vadovauja vyskupai su savo galva — popiežium. II Vatikano susirinkimas labai iš-

ryškino vyskupų, kaip apaštalų įpėdinių, autoritetingų mokytojų, šventintojų ir tvarkytojų vaidmenį. Visame pasaulyje, neišskriant jauniausių, besivystančių Afrikos kraštų, vyskupijas tvarko Apaštalų Sosto paskirti vyskupai. Tik trumpais tarpais — nuo vieno vyskupo mirties ar pasitraukimo iki kito paskyrimo — numatyti laikini valdytojai, neturintys visų vyskupo galių. Lietuvos vyskupijoms normaliai visada vadovavo vyskupai. Tik XIX a., kai carizmas užsimojo nusilpninti ar net sunaikinti katalikų tikėjimą Lietuvoje, Vilniaus ir Žemaičių vyskupijos ilgesnį laiką likdavo be vyskupo.

Vilniaus arkivyskupijos kunigams, mūsų tikintiesiems, taip pat visiems Lietuvos katalikams skaudu, kad jau penkiolikti metai, t.y. nuo 1961 metų pradžios Vilniuje nėra katalikų vyskupo. Apaštalų Sosto paskirtas vyskupas Julijonas Steponavičius valstybės valdžios patvarkymu nutremtas į tolimą Žagarę ir jam neleidžiama eiti savo pareigų.

Kunigams ir tikintiesiems toks valdžios organų sprendimas ir toks ilgas vyskupo nutrėmimas yra nesuprantamas. Mes pažįstame vysk. J. Steponavičių kaip ramų, sąžiningą, darbštų ir lojalų pilietį. Nei buržuaziniais, nei nacių okupacijos, nei tarybiniais laikais jis nėra padaręs jokių antitarybinių pareiškimų, nei užsiiminėjęs bet kokia antitarybine veikla. Tapęs vyskupu, jis rūpinosi, kad kunigai tvarkingai dirbtų bažnytinį darbą. Kiek mums žinoma, tarp jo ir tuometinio Religijų reikalų tarybos įgaliotinio yra buvęs vienas kitas nesusipratimas, bet todėl, kad įgaliotinis, peržengdamas savo kompetenciją, kišdavosi į Bažnyčios vidaus reikalus, bandė priversti vyskupą, kad pats griautų savo autoritetą slopinančiais religinį gyvenimą potvarkiais. Jeigu tokių kišimųsi nebūtų buvę, vysk. J. Steponavičius niekuomet nebūtų prieštaravęs tarybinės valdžios atstovams.

Mes girdime, kad ir kitų kraštų tikintieji piktinasi vyskupo pašalinimu iš Vilniaus be jokio nusikaltimo iš jo pusės, vien už tikėjimo meilę ir savo pareigų gerbimą. Atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad Apaštalų Sostas per vyskupą K. Paltaroką buvo suderinęs su vyriausybe kun. Julijono kandidatūrą į vyskupus, — jis nušalintas be konsultacijos su Apaštalų Sostu ir be įspėjimo.

Kadangi pastaraisiais metais tarybinė spauda ir radijas nuolat akcentuoja Tarybinės vyriausybės nesikišimą į Bažnyčios vidaus reikalus ir kadangi visi mes norime normalių santykių tarp valstybės ir Bažnyčios, tarp vyriausybės ir tikinčiųjų piliečių, mes labai prašome Lietuvos TSR Ministrų Tarybą leisti vyskupui Julijonui Steponavičiui grįžti į Vilnių ir ramiai eiti savo vyskupiškas pareigas.

Vilnius, 1975 rugsėjo 25 d.

K. Garuckas, A. Mačiulis, V. Černiauskas, A. Simonaitis, J. Kardelis, J. Baltušis, A. Ulickas, A. Kanišauskas, A. Keina, J. Budrevičius, N. Pakalka, K. Gajausmas, B. Jaura, B. Šakėnas, K. Molis, M. Petravičius, K. Pukėnas, dr. S. Malachovski, N. Jaura, S. Kakarieka, B. Stonys, A. Lachovič, dr. K. Kulak, J. Saulius, C. Taraškevičius, R. Blažys, V. Navicki, P. Daunoras, D. Valančiauskas, N. Norkūnas, J. Kukta, D. Valiukonis, K. Valeikis, J. Slėnis, J. Lauriūnas, S. Valiukėnas, I. Jakutis, S. Tūnaitis, A. Merkys, D. Puidokas, A. Petronis,, K. Vaičionis, K. Žemėnas, J. Balčiūnas, B. Laurinavičius, H. Kitauskas, J. Vaitonis, A. Andriuškevičius, A. Čiūras, K. Gailius, V. Aliulis, V. Zavadskis, A. Tamulaitis, V. Velimanski, L. Ivančik, J. Obremski, J. Charukievič, P. Jankus, S. Toporek, J. Grigaitis, A. Dziekan, A. Trusevič, J. Tūnaitis, M. Žemaitis, S. Markevič, L. Lavcevič.

Tarybų Sąjungos Komunistų Partijos Centro Komiteto Generaliniam Sekretoriui Leonidui Brežnevui

Nuorašai: 1. TSRS Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui,
2. Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumui,
3. Lietuvos TSR Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui,
4. Vilniaus arkivyskupijos valdytojui

Ignalinos rajonas, Mielagėnai,
kun. Vladislovo Černiausko

Pareiškimas

(Prašo leisti Lietuvos katalikams naudotis Konstitucijos ir Visuotinės Žmogaus teisių deklaracijos pripažinta ir užtikrinta religijos laisve):

1974 lapkričio 14 pasiunčiau TSRS Centro Komiteto Generaliniam Sekretoriui pareiškimą. Jo nuorašus — TSRS Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui, Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumui, Lietuvos TSR Religijų reikalų tarybos įgaliotiniui, Vilniaus arkivyskupijos Valdytojui. Pareiškime aprašiau ateistų daromas skriaudas Mielagėnų ir Trakų parapijų tikintiesiems. Atsakymo negavau nė iš vienos virš minėtos įstaigos. Tik 1974 gruodžio 26 mane buvo pasikvietęs į Mielagėnų DŽD Tarybos vykdomąjį komitetą Ignalinos rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas A. Vaitonis, o 1975 sausio 20 — į Vilnių Lietuvos TSR Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas.

Įgaliotinis K. Tumėnas nepatenkintas kalbėjo: „Kodėl rašai pareiškimus į Maskvą? Pareiškimus rašyti ne klebono, o bažnyčios komiteto reikalas". Sakė, kad pareiškimas esąs be pagrindo ir kad į tokius

raštus ateityje nekreipsiąs dėmesio. „Raštu niekad neatsakysime. Jeigu tokius atsakymus jums duosi raštu, tai užsienio radijas tuoj ims visa perdavinėti". Tą patį sakė ir A. Vaitonis: „Jūs turite žinoti, kad jūsų skundai bus prisiųsti mums. Tokių menkų dalykų tirti niekas nevažiuos iš Maskvos. Atsakymo jums niekas nedavė ir neduos".

Gruodžio 26 d. A. Vaitonis man rodė bažnyčios remontams leidimus, kurių anksčiau nematė nei bažnyčios komitetas, nei aš, ir teigė, kad jie buvę prisiųsti Mielagėnų DŽD tarybai, kad tai žinojęs bažnyčios komitetas, o man, kaip parapijos klebonui, jie neprivalėję apie tai sakyti. Paprašiau parodyti raštą, draudžiantį bet kokį mūsų bažnyčios remontą, po kuriuo 1974 m. gegužės mėn. liepė pasirašyti man ir bažnyčios komiteto pirmininkui J. Bajoriūnui. Parodė visai kito turinio raštą. Kokia klasta!

Be to, Vaitonis pabrėžė, kad kunigui rūpintis bažnyčios remonto reikalais negalima: „Tiems, kurie imasi ar imsis iniciatyvos vadovauti, nulaužysime ragus ir atimsime teisę eiti kunigo pareigas, o jei jūs eisite kunigo pareigas ir vadovausite, priversime to nedaryti".

Civilinė ateistinė valdžia remontuoti bažnyčias draudžia, tai aišku iš anksčiau pažymėtų civilinės valdžios atstovų pasisakymų, o jas naikinti — leidžia. Pvz., 1974 m. liepos iš 16 į 17 dieną kažkas naktį įsilaužęs į Mielagėnų bažnyčią, išniekino Švenčiausiąjį, o 1975 m. balandžio 7 d. pamaldų metu padegė bažnyčią. Iškviesta rajono milicija pasitenkino tik padarytų nusikaltimų apžiūrėjimu, o chuliganų visai neieškojo. Esančios aplinkybės verčia manyti, kad šiuos nusikaltimus įvykdė vietiniai ateistai, kuriems pritaria ir milicija.

Iš viso, kas aukščiau pasakyta ir 1974 m. lapkričio 14 dienos pareiškime TSRS Centro Komiteto Ge-

neraliniam Sekretoriui parašyta, aiškiai matosi, kad tarybinėje Lietuvoje Katalikų Bažnyčia žiauriai persekiojama, o tikintieji diskriminuojami.

Prašome TSKP CK Generalinį Sekretorių užtikrinti Lietuvos katalikams teisę naudotis religijos laisve, kurią skelbia konstitucija ir Visuotinė Žmogaus teisių deklaracija.

Mielagėnų bažnyčios administratorius
kun. A. Černiauskas

Mielagėnai, 1975.VI.23.

(Pavergtieji lietuviai prašo Vakarų Europos ir Tarybų Sąjungos intelektualų pagalbos):

Vakarų Europos ir Tarybų Sąjungos
intelektualams:
H. Bieliui, G. Grasui, L. Kolskovskiui,
E. Jonesku, S. Siniavskiui, A. Solženicynui
ir A. Sacharovui

Lietuvių tautą vėl ištiko skaudi nelaimė: š. m. lapkričio 5 d. po traukiniu žuvo talentingas poetas is mokslininkas Mindaugas Tamonis. Vėl paslaptingoji KGB ranka sunaikino vos 35-rių metų amžiaus kūrybingą, kilnios sielos žmogų.

Praėjusiais metais M. Tamonis, Paminklų konservavimo instituto vyr. inžinierius, technikos mokslų kandidatas, atvirame laiške karštai išreiškė protestą prieš lietuvių tautos priespaudą, reikalavo jai elementariausių teisių. Už šį drąsų protestą M. Tamonis buvo uždarytas į Vilniaus m. Vasaros g. Nr. 5 psichiatrinę ligoninę ir čia išlaikytas 4 mėnesius.

Š. m. birželio 25 d. M. Tamonis kreipėsi laišku į Lietuvos KP CK, reikšdamas susirūpinimą dėl neostalinizmo grėsmės ir protestuodamas prieš lietuvių kultūros slopinimą. Birželio 27 d. jis vėl prievarta

buvo uždarytas į psichiatrinę ligoninę. Nepakėlusi šios sūnaus nelaimės, birželio 29 nuo širdies priepuolio mirė jo motina.

Po mėnesio M. Tamonis buvo išleistas iš ligoninės, tačiau pastaruoju metų, t. y. prieš lapkričio 5 d., jis vėl gavo šaukimą atvykti į ligoninę, bet nebenuvyko.

M. Tamonis, antrą kartą grįžęs iš ligoninės, buvo įvairiais būdais ignoruojamas ir persekiojamas.

Šeima — du vaikai ir žmona liko be maitintojo, tauta neteko idealisto patrioto, gabaus poeto ir mokslininko. Keliasdešimt eilučių drąsių tiesos žodžių M. Tamoniui kainavo gyvybę.

(Panašiai atsitiko ir su kitais lietuviais)

1969 lapkričio 5 d. nukamuotas nuolatinių grumtynių dėl teisės būti sąžiningu menininku ir lietuviu mirė nuo insulto talentingas grafikas Arūnas Tarabilda. Šis taip pat 35 metų dailininkas savo laiku buvo tardomas, po to atiduotas rekrūtu į tankų dalinį, kur, manoma, bus patyręs radiacijos poveikį. Taip nutrūko prasmingos Lietuvai skirtos kūrybos posmai.

1970 m. rudenį mįslingomis aplinkybėmis žuvo gabus mokslininkas, Vilniaus universiteto lietuvių kalbos profesorius dr. J. Kazlauskas. Šis 40 metų pažangus ir aktyvus mokslininkas savo drąsiomis baltistikos mokslo teorijomis jau buvo susilaukęs valdžios nemalonės.

Panašių faktų būtų galima nurodyti ir daugiau.

Šiandien Lietuvoje pačioms talentingiausioms ir kūrybingiausioms asmenybėms, nenutraukusioms ryšių su tauta, surakintos lūpos. Tylėjimas — egzistavimo kaina. O tų, kurie ryžtasi prabilti ir siekia tautai šviesesnių dienų, laukia dideli nemalonumai, ir jų gyvenimo kelias nutrūksta gana nelauktai.

Priespaudos ir konformizmo sąlygomis tautai nepaprastai sunku išauginti ir subrandinti kilnių polėkių, kūrybingas ir veržlias asmenybes. Todėl jų netekimas tolygus nacijos išnykimui. Dabarties aplinkybėmis fizinis genocidas nebeįmanomas. Vietoje jo naudojamas rafinuotas, klastingas ir nuoseklus lietuvių tautos kūrybinių asmenybių naikinimas. Tai rodo paskutinių metų įvykiai, tai patvirtina ir M. Tamonio likimas. Lietuvių tauta, šimtmečiais turėjusi savo valstybingumą, sukūrusi savitą kultūrą ir nemažus dvasinius turtus, negali būti palikta istorijos proceso sauvalei... Ji nori eiti kartu su gyvenimo pažanga, ji nori naudotis tomis teisėmis ir laisvėmis, kurias turi kitos tautos.

Gerbiami Lietuvos bičiuliai! Jūsų talentingi, kupini humanizmo kūriniai, gerai žinomi ir Letuvoje. Jūsų idėjos susilaukė karšto pritarimo ir daugelio lietuvių širdyse. Jūsų varďai tariami čia su pagarba ir meile.

Mes prašome: padėkite mums šventoje kovoje dėl Lietuvos laisvės, dėl jos šviesesnių dienų, dėl elementariausių žmogaus teisių.

Mes prašome tarti protesto žodį dėl mums daromų skriaudų, dėl mūsų inteligentijos slopinimo ir rafinuoto jos naikinimo, dėl tragiško M. Tamonio ir kitų intelektualų likimo.

Lietuviai

1975 m. lapkričio mėn.

* * *

KANČIOS KELIAS

(Antano Terlecko skaudi gyvenimo istorija):

TSRS Saugumo Komiteto Pirmininkui
I. V. Andropovui

1974 m. gruodžio 23 d. penki čekistai ir du komjaunimo aktyvistai atvyko „pasveikinti" manęs Šv. Kalėdų proga. Kaip kalėdinę dovaną, jie atnešė kratos orderį. Tai tam tikra prasme jubiliejus, nes lygiai prieš 30 metų mano tėvo namuose buvo padaryta pirmoji krata (Krivasalio kaimas, Ignalinos raj.).

1944-47 m. daug kartų mane kratė saugumas be prokuroro sankcijos. 1949-1955 m. čekistai buvo per daug užimti, kad gaištų laiką užsiimti kratomis. Tiesiog kviesdavosi į karinį komisariatą ir iš ten nusiveždavo į MGB.

Po XX partijos suvažiavimo kratė mane dažniausiai su formalia prokuroro sankcija. Retkarčiais krato mane slaptai. Pvz., 1964 m. spalio 16 d. atvyko pas mano uošvienę Uršulę Keraitienę ir ją nusivežė į saugumą pasikalbėti apie reikalus žento, kuris, jų žodžiais tariant, retai lanko bažnyčią ir, kovodamas su tarybine valdžia, pasirinko draugais rusus ir net žydus. Tuo laiku kiti čekistai tikrino mano knygas ir užrašus.

Už ką KGB mane terorizuoja daugiau kaip 30 metų?

Mano tėvai teturėjo vos 3 ha žemės ir todėl jiems dažnai teko bernauti dvarininkams. 1940 m. tarybinė valdžia jiems davė 3 ha, o 1944 m. 7 ha. Mano dėdė 1940-1941 m. dažnai įtikinėdavo mano tėvą, kad tik tėvelis Stalinas išgelbėjo nuo skurdo visą mūsų giminę. Vis dėlto, 1941.VI.14 jį su žmona ir mažais vaikais išsiuntė į Sibirą. Pakeliui jį atskyrė nuo šeimos ir uždarė į lagerį, kuriame jis po kelių mėnesių žuvo. Badu mirė ir jo žmona.

1941 m. birželio mėn. naktis iš 14 į 15 d. liko mano prisiminimuose amžinai. Tėvai nuėjo atsisveikinti su vežamaisiais į Sibirą. Jų laukdamas aš, 13 metų berniukas, tapau suaugusiu. Tą naktį mano sieloje gimė neišdildoma neapykanta Stalinui. . . Kada studijuoda-

mas klausydavau paskaitų apie nesavanaudišką Stalino meilę lietuvių tautai, neapkęsdavau ir tų, kurie skleisdavo šį melą.

1941 m. birželio mėn. rusus pakeitė vokiečiai. Jie žmones šaudė vien už tai, kad šie gimė žydais. Visa siela nepakęsdamas fašizmo ir teroro, aš džiaugiausi galėdamas padėti karo belaisviams rusams. Tačiau stebėjausi, kad 1942 m. rudenį Švenčionėliuose rusiškai kalbantys sargybiniai manęs prie jų neprileisdavo. Tiktai tada, kai žiemą belaisvius ėmė saugoti seni vokiečių kariai, aš atiduodavau belaisviams paskutinį duonos kąsnį.

Mano tėvai nekartą priglausdavo pabėgusius iš nelaisvės rusų karius ir jiems padėdavo. Tačiau 1945 m. pavasarį sugrįžusi Tarybinė Armija atsidėkojo tėvui tik „areštu". Tiesa, jie pasitenkino jį tik sumušdami.

Liepos 27 d. mane areštavo už dalyvavimą pogrindinėje organizacijoje „Geležinis Vilkas", apie kurią aš net neturėjo supratimo. Kada NKVD kareiviai mus, 6 „vilkus", perdavė Švenčionių KBZ viršilai, šis juos iškoliojo, kad jie mūsų nesušaudė vietoje, nes „visi lietuviai fašistai ir banditai". Tiems banditams tuomet tebuvo 13 - 16 metų amžiaus. Ne tik mano šeima, bet ir niekas mūsų kaime netarnavo okupantams. Į vokiečių kariuomenės šaukimo punktą atvyko vos vienas jaunuolis ir tas pats pabėgo. Niekas nestojo ir į Raudonąją Armiją. Krivasalio jaunimas tapo Lietuvos partizanais (kuriuos jūs vadinate banditais). Aš nepasekiau jų pavyzdžiu, kadangi bijojau ginklų, kraujo ir tikėjausi pragyventi tuos metus su niekuo nesusidėdamas. Vis dėlto saugumo organai neleido likti bešališku stebėtoju.

Mano pirmasis areštas 1945 m. truko 2 mėn. Per tuos du mėnesius gavau daug gerų pamokų. Leitenantai Mikolaičikas ir Pavlovas, seržantas Kizenkovas lavinosi mušdami mane ir mano draugus ginklų buožė-

mis, šautuvo valytuvais ir kitais įrankiais, net inscenizavo mūsų sušaudymą, liepdami išsikasti duobes.

Nežiūrint to, aš iš kalėjimo neišsinešiau neapykantos jausmo savo budeliams. Greit viską pamiršau, viską atleidau. Vis dėlto saugumas nieko nepamiršo. Saugumiečiai greičiausiai galvojo, kad per du mėnesius jiems pavyko išugdyti manyje sąmoningą lietuvį, ir pradėjo mane sekti. Dažnai kratydavo kelionių metu — autobusuose, traukiniuose.

1946 m. rudenį aš atvykau mokytis į Vilnių ir išsinuomavau kartu su draugu V. kambarį. Mes buvome skirtingi žmonės. V. tėvas ir brolis jau 1945 m. buvo nuteisti, o kitas jo brolis, vadovavęs partizanų būriui, žuvo Labanoro miške 1945 m. kovo mėn. mūšyje tarp NKVD kariuomenės ir 400-500 partizanų. V. draugai — Juozas Bulika ir Adolfas Kuryla — nebuvo mano draugai. Tačiau 1949 m. gegužės 19 mane nusivedė į MGB ir apkaltino už ryšio palaikymą su jais. Pasirodė, kad Kuryla buvo areštuotas, o Bulika užverbuotas ir pasiųstas į vieną partizanų būrį. V., su kuriuo draugavo Bulika ir Kuryla, MGB net neišsikvietė. Kodėl? Ar ne todėl, kad 1949 m. gegužės mėn. pasislėpė nuo arešto dėl mūsų „bylos", o man buvo sudaryta proga susipažinti su tarybiniu kalėjimu, ir MGB akyse aš skaičiausi pavojingesnis už jį?

1950 m. balandžio mėn. mane vėl nusivedė į MGB. Kadangi aš 1949 m. įstojau į komjaunimą, čekistas man pasiūlė išaiškinti tariamai perėjusį į priešų pusę jų agentą Buliką. Taip pat pavedė sekti studentų nuotaikas ir apie jas pranešinėti jam telefonu. Aš nė karto nepaskambinau ir laikinai buvau paliktas ramybėje.

1952 m. balandžio mėn. 2 d. suėmė mano draugą A., apkaltino jį už pasikėsinimo organizavimą prieš Lietuvos TSR Aukščiausios Tarybos Pirmininką J. Paleckį. Kapitonas Danilčevas (šiandien VRM pulkininkas) įkalbinėjo mane, kaip komjaunuolį ir netur-

tingų tėvų vaiką, padėti išaiškinti dvarininko sūnų A.

Man atsisakius, kap. Danilčevas KGB vardu grasimo keršyti man per visą gyvenimą. Tų metų rudenį Vilniaus Valst. Universiteto kadrų skyriaus viršininkei Monochinai reikalaujant, mane pašalino iš komjaunimo, grasino pašalinti iš universiteto ir paimti į kariuomenę. Išgelbėjo elgetiška socialinė kilmė ir, svarbiausia — Stalino mirtis. Čekistas Bulyginas (šiandien advokatas) grasino „pasodinti", bet ir jam sutrukdė Stalino mirtis.

1954 m. baigęs universitetą, pradėjau dirbti TSRS Valst. Banko Lietuvos respublikinėj kontoroje. Tame skyriuje, kuriame aš dirbau, lietuvių nebuvo. Rusai, čia išdirbę 10 ir daugiau metų (kai kurie iš jų dirbo Lietuvoje 1940 - 1941 m.), nemokėjo nė žodžio lietuviškai ir nič nieko nežinojo apie Lietuvą. Aš negalėjau jų įtikinti, kad lietuvių kalba nėra vokiečių kalbos tarmė, kad lietuviai nebendraudavo su vokiečiais II Pasaulinio karo metu ir kad Lietuva buvo vienintėlė vokiečių okupuota šalis, kur jiems nepavyko suorganizuoti SS legionų (už ką okupantai uždarė visas Lietuvos aukštąsias ir dalį vidurinių mokyklų). Manęs klausdavo, kokia kalba aš kalbuosi su savo dukra ir į kokią mokyklą rengiuos ją leisti. Reikėjo aiškinti, kad lietuvių tautinė sąmonė esanti aukštesnė už tarybinės Šiaurės klajoklių tautinį susipratimą. Kokie buvo mano pokalbininkų veidai, kai aš jiems išdėsčiau istorinius faktus apie tai, kad Lietva valdė tokius miestus: Kijevą, Kurską, Minską, Smolenską ir kad šiaurinę Odesą įkūrė Lietuvos kunigaikštis Vytautas! Ir pasklido gandas, kad aš nacionalistas. Pasipylė skundai į KGB. Biurokratai įkalbėjo kontoros valdytoją Knyvą pašalinti mane iš kontoros.

1955 m. rudenį mane perkėlė į Dzeržinskio skyrių, paskyrė man mažesnę algą. Tačiau „atodrėkis" po Stalino mirties dar tęsėsi, ir valdytojas grąžino

mane į kontorą, paskyrė miesto valdybos viršininko pavaduotoju, leisdamas mokytis stacionarinėje aspirantūroje.

Po Stalino mirties lietuvių etnografinėse žemėse, priskirtose Baltarusijai, prasidėjo sąjūdis steigti lietuviškas mokyklas. Prie to sąjūdžio, vadovaujamo akademiko J. Balčikonio ir T. Ivanausko, prisijungiau ir aš. Kartu su studentais važiuodavome į Baltarusiją, lankydavome lietuvių kaimus, atveždavome lietuviškų tarybinių laikraščių, lietuvių tarybinių knygų. Tuo metu ir Lenkijos valstybės ribose buvusios lietuviškose srityse buvo steigiamos lietuviškos mokyklos. Aš susirašinėdavau su tų mokyklų mokytojais ir siuntinėdavau jiems lietuviškas tarybines knygas. Aš nelaikiau, kad mano veikimas prieštarauja Tarybinei Konstitucijai. Vis dėlto KGB buvo kitos nuomonės. Jie pasiuntė į aktyvių veikėjų tarpą savo agentą Titlių, dirbusį „Vaizdo“ spaustuvėje. Jis pasiūlė V. Laugaliui įkurti pogrindinę organizaciją „Tautinis Frontas“ ir siekė, kad jo centre būtų ekonomistas. Vengrijos sukilimo metu Laugalis pakvietė mane į vieną jo bendraminčių susirinkimą. Atėjo tik vienas Laugalio draugas — J. Semėnas. Išsiskyrėme nieko nesutarę. Po kelių mėnesių Laugalis mane prašė paimti iš Titliaus spaustuvės šriftą. Aš atsisakiau. Tuo ir baigėsi mano pogrindinė veikla. Vengrijos dvasia greitai išsisklaidė. Nurimo ir lietuviškieji „sąmokslininkai“. Laugalis išvyko mokytojauti į rajoną. Bet po metų nuo pirmojo ir paskutiniojo mūsų susitikimo KGB nutarė mus suimti.

Krata 1957 m. per Kūčias nedavė jokios inkriminuojančios medžiagos. Saugumas mane tardė dvi paras be pertraukos, pasinaudodami akademiko Pavlovo mokslo laimėjimais sąlyginių refleksų srityje. Kada ir tai nepadėjo, davė man stipriai veikiančių narkotikų. Kap. Kolgovas (dabar pulkininkas) įkalbė-

jo mane išgerti butelį limonado... Po to ištisai savaitei likau abejingas ne tik savo, bet ir artimųjų likimui. Kapitonui diktuojant, parašiau „nuoširdų prisipažinimą".

Buitinės sąlygos KGB kalėjime buvo pakenčiamos. Visomis priemonėmis buvo siekiama mane morališkai kankinti; lyg atsitiktinai mane uždarė į 27 kamerą, pro kurios langelį kiekvieną rytą matydavau troleibusų sustojime savo nėšią žmoną, lydinčią į vaikų darželį 4 metų dukrą. Ištisą mėnesį manęs neskuto ir po to nuvežė parodyti tėvams, pakankinti juos mano išvaizda, o mane — tėvų ašaromis. Įsitikinę, kad gerai pakeliu kalinimą vienutėje, į kamerą atvedė jėzuitą T. Aleksandrą Markaitį, visiškai suardyta sveikata. Patekęs čia trečią kartą, Markaitis kankinosi dėl visiškos nemigos ir baimės, kad tuoj pat jį iškvies lietuviškos KGB pirmininko pavaduotojas pulk. Martavičius (dabar Vilniaus miesto prekybos kadrų skyriaus viršininkas), ir žiauriai jį sumuš, kaip mušdavo 1949 m. Tyliais pavasario vakarais girdėdavome į magnetofono juostelę įrašytus savo vaikų balsus...

Be „Tautinio Fronto", mane kaltino tarybinės marksistinės filosofijos pagrindų griovimu. LTSR Aukščiausios Tarybos deputato, lietuvių literatūros klasiko Antano Žukausko-Vienuolio kalbų ir testamento platinimu. 1956.XII.1 sesijoje Vienuolis pasmerkė Vilniaus krašto polonizaciją, o 1957 m. pavasario sesijoje jam neleido ginti mūsų tremtinių Sibire. Tačiau abi kalbos ir testamentas (kuriame Vienuolis prašė pastatyti ant jo kapo kryžių), buvo platinami lietuvių pogrindžio spaudoje.

Netgi tardytojai neišdrįso prie bylos prijungti tokios „kaltinamosios medžiagos". Tačiau ši medžiaga suvaidino didelį vaidmenį man nustatant bausmės dydį. Resp. prokuroras Galinaitis V. Teismo proceso pertraukų metu dažnai bėgdavo už užkulisių ir ilgai pasi-

likdavo abu su teisėju. Prokuroro rankose mes matėme minėtos medžiagos fotokopijas. Nepamiršo mano ryšių su Baltarusijos ir Lenkijos lietuviais. Nors, kaip tvirtino tardytojas Pilelis, šių ryšių nebuvo galima griežtai įsprausti į baudžiamojo kodekso straipsnį, tačiau tai davė pagrindo mane charakterizuoti kaip Lietuvos nacionalistą.

Teismui nepavyko įrodyti antitarybinės agitacijos, kurią esąs pravedęs filosofijos seminaruose. Todėl mane nuteisė tik 4 metams. Nuteisė ne už atliktus veiksmus, bet už tai, kad galėjau juos padaryti, jeigu man nebūtų sutrukdę budrieji čekistai.

Prie mūsų bylos buvo prijungti dar 7 man nepažįstami inteligentai, iš kurių vienas buvo kaltinamas už lietuvių literatūros klasiko Juozo Tumo-Vaižganto rinktinių raštų ir Vinco Mykolaičio-Putino eilėraščio „Vivos plango, mortuos voco“ platinimą. Teismas „įrodė“, kad šį eilėraštį poetas parašė 1947 m., todėl jis antitarybinis.

Po teismo kap. Chlopovas (dabar pulkininkas) įtikinėjo mane: „Atšiaurus klimatas ir sunkus fizinis darbas išvalys nacionalinėmis šiukšlėmis užterštus tavo smegenis“. Ir dar kaip valė! Vienoje iš Ozerlago statybų teko patirti nemaža vargo. Tačiau, sugrįžęs į tėvynę, greitai pajutau, kad, kai kurių biurokratų nuomone, mano smegenys dar ne tiek „pravalyti“, jog man būtų galima patikėti ekonomisto vieta su 100 rublių alga.

Pagaliau pavyko gauti dispačerio vietą.

Lageriuose liko nemaža draugų, su kuriais pastoviai susirašinėdavau. Tai nepatiko KGB. Sekimas sustiprėjo. KGB bandė užverbuoti net artimą mano giminaitį, kuris privalėjo sekti mane. Apie savo vargus parašiau į lagerį R. Skeiveriui. Padažnėjo iškvietimai į KGB „pasikalbėti“. Pulk. Dušauskis (dabar atsargoje), kovos su užsienio žvalgyba skyriaus vir-

šininkas Knedis, papulk. Kardanovskis, nežinomo laipsnio ir pareigų čekistas Karpuchinas, kap. Ščesnavičius (dabar papulk.) — visi gėdino mane už nacionalizmą. Aš gi klausdavau juos, kodėl rusai, arabai, afrikiečiai didžiuojasi savo nacionalizmu, o lietuvis turi jo gėdytis. Kodėl meilė Rusijai mūsuose laikoma tarybiniu patriotizmu, o meilė Lietuvai — buržuaziniu nacionalizmu? Aukštas pareigas užimą čekistai pasiūlė man: arba parašyti į laikraštį buvusios nepriklausomos Lietuvos Socialinę santvarką smerkiantį straipsnį, arba dar kartą atsidurti teisiamųjų suole. Straipsnio neparašiau. Bylą perdavė „Puntuko" gamyklos visuomeniniam teismui. Perauklėti mane sutiko laboratorijos viršininkas V. Grabauskas. Jis grubiomis priemonėmis bandė pakeisti mano įsitikinimus: vertė tapti draugovininku, stoti į profsąjungą, kvietė dalyvauti šventinėse demonstracijose. Už nepaklausmumą Grabauskas taikė man ekonomines sankcijas: mokėjo 30 nuoš. mažesnę algą, negu bendradarbiams su viduriniu išsilavinimu. Su 6 asmenų šeima gyvenau 23 m. bute be jokių patogumų. Mano žmonai buvo pažadėtas paaukštinimas ir 2 kambarių butas. Kažkas paskambino jos viršininkui, ir svajonė apie gyvenimo sąlygų pagerinimą išsisklaidė.

1967 m. rudenį prie KGB įstaigos mane sulaikė kap. Ščesnavičius ir privertė „pasišnekėti". Jis apkaltino mane už skleidimą antitarybinių gandų, slypinčių Aleksandro Solženicyno laiške TSRS rašytojų suvažiavimui. Jis įtikinėjo mane, kad laišką sufabrikavo užsienio žvalgyba, kurią demaskuos pats Aleksandras Isaevičius.

Tuo metu Vilniaus valst. Universitete neakivaizdiniame skyriuje studijavau istoriją. 3 kartus viešai gyniau savo tautos istoriją. KGB užrašė mano kalbas. 1968.V.23 „Sigmos" klube literatūrininkų diskusijų metu apkaltinau dramaturgę Dalią Urnevičiūtę

ir kitus rašytojus už nepagarbą istorinei tiesai. Kap. Ščesnavičius, čekistas Karpuchinas už tai vėl mėgino sudaryti bylą. Tačiau net nuo manęs nukentėjusieji atsisakė būti melagingais liudininkais.

Kurį laiką lankiau Lietuvos valstybės ir rusų literatūros istorijos paskaitas drauge su stacionaro studentais. Netrukus VVU prorektorius B. Sudavičius uždraudė man lankyti šias paskaitas. 1969 m. pradžioje jis sušaukė Lietuvos istorijos katedros skubų posėdį ir pareikalavo iš dėstytojų imtis visų priemonių man neišduoti istoriko diplomo. Šią užduotį sutiko įvykdyti doc. S. Lazutka, pasisiūlęs vadovauti mano diplominiam darbui. Nors ir žinojau apie S. Lazutkos veiklą LKP CK (ten jis dirbo skyriaus vedėju) ir prorektoriaujant VVU, jam vis dėlto pavyko papirkti mane pseudoliberalizmu. Parašiau diplominį darbą tema „Lietuva Rusojos valdžioje (1795 - 1915)" ir atidaviau vadovui. Balandžio 25 d. ryte atvyko 3 saugumiečiai, kurių tarpe kap. Ščesnavičius. Paėmė senus prieškarinius žurnalus, knygas apie Lietuvos istoriją, išrašus iš knygų ir laikraščių. Po kelių dienų, grąžindamas diplominio darbo juodraštį, majoras Kažys (dabar papulk.) įspėjo, — jeigu aš branginu laisvę, privalau niekam nerodyti savo darbo, dvelkiančio neapykanta Rusijai... Kalėjimas už meilės stoką carinei Rusijai? Už ką privalau ją mylėti? Už tai, kad diplomatinėmis ir karinėmis priemonėmis susilpnino Lietuvos — Lenkijos valstybę ir 1795 m. atnešė mano tautai vergiją? O, gal būt, už tai, kad mano tėvą privertė kariauti, ginant jos imperialistinius interesus? Iš karo tėvas grįžo invalidu.

Tuo laiku KGB ir toliau bandė man sudaryti bylą. Pasirodė kažkoks Juozas Bernotas. Jis ragino mane ir V. Petkų padėti jam kovoti su tarybų valdžia, gėdino mus už neveiklumą ir t.t. Siūlė sudaryti komite-

tą Ginsburgui ir Galanskovui ginti. Šis patyręs provokatorius nieko nepešė.

1972.I.14 grįžęs į namus vėlai vakare radau kap. Trakimą (dabar majoras). Jis nusivežė mane išklausyti ilgų ir grubių pulk. Ščesnavičiaus monologų.

Tą naktį Piotro Jakiro bute Maskvoje per kratą buvo rasta Simo Kudirkos kalba teisme, o Stasio Jako bute Vilniuje — mašinėlė, kuria buvo atspausdinta ši kalba. KGB nusprendė, kad tai mano darbas. Vėl prasidėjo šaukimai į KGB, tardymai. . . KGB Jakui priekaištavo, kad jis, būdamas komunistas, o jo draugas Vaclovas Sevrukas — komjaunuolis, užkibo ant nacionalistų meškerės; įkalbinėjo jį padėti demaskuoti nacionalistus, žadėjo laisvę už parodymus prieš mane. Negavę „demaskuojančių" parodymų, KGB negalėjo manęs patraukti teismo atsakomybėn. Bet papulk. Baltinas išpranašavo, kad „balansuodamas ant bedugnės krašto, greitai pateksi į kalėjimą".

1973 m. gegužės 23 d. milicija sulaikė 2 konditerijos cecho ekspeditorius — L. Geicą ir F. Svirskį. Aš laikinai vadovavau tam cechui. Ekspeditoriai prisipažino, kad per ketvirtį jie išvežė produkcijos be dokumentų už 210 rublių. Ekspeditorius, bufetininkas ir konditerius milicijoje įtikinėjo, kad per 9 mėn. pasisavinau didelę sumą pinigų, už kuriuos finansavau nacionalistinį pogrindį. Už parodymus prieš mane, sugautus su įkalčiais ekspeditorius paleido, o mane areštavo.

Miesto milicijoje visi džiūgavo. Vyr. leit. Gedmantas gyrėsi, kad kelerius metus sekė mane, turėdamas užduotį man sufabrikuoti bylą už kyšius. „Tada, — pasakė jis, — 15 metų būtų užtikrintai, o dabar mums teks dar padirbėti".

Tardymas prasidėjo ne nuo bylos aplinkybių aiškinimo, bet nuo pokalbių pašalinėmis temomis. Majoras Laščenko, kurio asmenyje lengva buvo pažin-

ti KGB auklėtinį, žiūrėjo į mane kaip į pasmerktąjį ir buvo nuostabiai atviras. Kalbant nacionalistiniu klausimu, sutikau, kad mažos tautos turi asimiliuotis. Tačiau jų nutautėjimo procesas pasibaigs po daugelio šimtų metų ir todėl, mano manymu, nėra reikalo jį greitinti dirbtinomis priemonėmis. Tačiau majoras tvirtino, kad natūralus asimiliacijos procesas yra „skaudus", ir kaip tik pateisinamos visos priemonės, greitinančios tautų susiliejimą. Smerkdamas mano pažiūras, jis baigė „pašnekesį" tokiais žodžiais: „Jūs nematėte, kaip mes sutriuškinome Vengrijos kontrrevoliuciją. Jeigu būtumėte matę, jūs, lietuviai, nekeltumėte savo galvų. Lietuva! Jūsų Lietuva, kaip blusa, štai kaip (didžiojo piršto nagu padarė išraiškų žestą), ir nėra jos!

Po kratos mano bute majoras Laščenko grįžo tik su senų lietuviškų žurnalų komplektais. Kaip vėliau pasakojo šeima, majoras labai piktinosi mano kambaryje kabojusiu žemėlapiu (išleistu Liaudies Lenkijoje), kuriame pavaizduota 16-to amžiaus Lietuva. Kaip esą galima tokį žemėplapį rodyti mokiniams?

Laikino arešto kameroje (KPZ) visada atsiranda panašaus likimo suimtųjų, kažkas turįs galimybę susisiekti su pasauliu už grotų ir esąs pasiruošęs tau padėti. Pasakojimais apie tavęs laukiančias bausmes, apie pasipriešinimo valdžiai beprasmiškumą, apie galimybę išsilaisvinti (jeigu būsi nuolankus ir bendradarbiausi su jais). Kaip taisyklė — šie žmonės pirmomis sunkiausiomis kalinimo dienomis stengiasi išaiškinti tai, kas nepavyko tardytojui. Su manimi „atsitiktinai" pateko vienas iš Vilniaus gamyklų tiekimo skyriaus viršininko pavaduotojas J. Žemaitis, kurio vaikystės draugas buvo ne kas kitas, o KGB pulkininkas Dušanskis. Kadangi nepasidaviau „tiekėjo" įkalbamas, po poros dienų už manęs užsitraukė Lukiškio kalėjimo vartai. Aštuonių kv. metrų kameroje

buvome šešiese. Mano naujieji draugai — žmogžudžiai, plėšikai, kišenvagiai, protiniai atsilikę vaikinai. Nuo makorkos dūmų ir išvietės kvapų buvo nepakeliamai tvanku. Sriuba iš džiovintų bulvių ir sūdytų pamidorų (maitinimui 9 rb. į mėnesį). Po kelių dienų mane pervedė į kitą panašią kamerą. Tai daroma taip pat su tikslu, kadangi apie tą, kuris dažnai mėtomas po kameras, greitai pasklido gandai, kad jis „stukačius" (užverbuotas agentas). Tokius paprastai kaliniai užmuša.

KGB įgaliotinis Lukiškėse majoras Strelčenja, įėjęs į kamerą, kreipėsi į mane kaip į seną pažįstamą, nors jį mačiau pirmą kartą. Už ryšį su „kumu" (saugumo įgaliotiniu), kaliniai taip pat mane galėjo užmušti. Visos naujienos demoralizuojančios. Čemodanų vagis A. Gorielovas tikino, kad „Izvestijose" skaitęs apie akademiko Sacharovo mirtį... Tačiau čia pat esąs vagis Lionius prisiminė, kad jis šį Gorielovą matęs Vilniaus stotyje milicijos karininko uniformoje.

Gavau naują tardytoją vyr. leit. Vasiliauską, kuris labai stengėsi apiforminti stambią kriminalinę bylą, tačiau jokių įrodymų, neskaitant tų dviejų ekspeditorių parodymų, nebuvo. Kreipiausi į Vilniaus m. prokurorą pil. Topol, prašydamas leisti susitikti su savo advokatu. Gavau neigiamą atsakymą, nes esu suaugęs, ne aklas ir todėl su advokatu galiu pasimatyti tik tardymui pasibaigus. Tardytojas pasiuntė mano bylą psichiatrų komisijai, kartu pervesdamas mane pas 15 m. nuteistą aferistą Borisą Bernšteiną. Tas, apsimetęs teisininku, įtikinėjo mane, kad aš žūsiu psichiatrinės kalėjimo ligoninės rūsiuose. Nors birželio 12 komisija pripažino mane sveiku, rugsėjo 4 aš buvau patalpintas į 379 kalėjimo psichiatrinės ligoninės kamerą. Sunku žodžiais išreikšti jos gyventojų kančias ir atmosferą. Anicetas Skarulis, Vaclovas Strupinskas, Jonas Liubartas, Petras Ivanauskas — labai nelaimin-

gi. Vienas dainuoja, kitas meldžiasi, trečias išvietėje ieško valgyti... Visi jie verkia nuo skaudžių aminazino injekcijų, kuriomis gydo juos tris kartus į dieną. Aminazinu „gydo“ ir Valių Šaltį, kuris tik apsimeta ligoniu. Liūdna jo šeimos istorija: tėvą, komunistą, sušaudė vokiečiai. Šalia nužudyto tėvo prie medžio pririšo vyriausią sūnų, kuris per naktį išprotėjo. Motina antrą kartą ištekėjo — ir štai jos devyniolikmetis sūnus Valius... Informatoriai kamerose ir besiklausantieji koridoriuose seniai praneša kalėjimo administracijai, kad Valius vaidina beprotį. Niekam nepaslaptis, kad viršininkai kalinių elgesį gali stebėti taip pat iš televizijos punktų. Tai kodėl jį kankinti aminazinu?

Laikas nuo laiko kamerą aplankydavo gyd. Strimaitienė. Jos akyse nieko kito negalėjai pastebėti, kaip tik degančią neapykantą savo pacientams. Ne veltui vienas kalinys, papuolęs čia už lapelių platinimą Panevėžio mieste, įtikinėjo mane, kad šios ligoninės psichiatrai patys yra sunkūs ligoniai. Tik jie gydosi ne aminazimu...

Iš psichiatrinės ligoninės, kaip paprastai, į tardymą neveda. Bet tardytojas Vasiliauskas, norėdamas padidinti spaudimą, laikė tikslinga mane iškviesti ir pranešti, kad mano žmona po operacijos yra beveiltiškoje būklėje, kad vaikai vieni, kad mane įtaria šizofrenija ir kad mano bylai surasti nauji įkalčiai. Tuo pačiu laiku tardytojas Vilniuje paleido gandą, kad aš psichiatrinėje ligoninėje.

Saugumiečiai įtikinėjo žmoną, kad manęs laukia didelė bausmė, ir būtų geriausia išeitis, kad jinai patvirtintų mane esant psichiškai nenormaliu! Žmonos atsakymas — du protestai.

Spalio 8 dieną mane iššaukė gydanti gyd. Senionienė. Prieš pradedant pokalbį, gydytoja man davė kažkokią tabletę. Ji domėjosi tiktai mano politinėmis

pažiūromis ir pateikdavo tokius klausimus, kuriuos galėtų duoti tik KGB darbuotojas. Išeidama pareiškė, kad reiksią iki pavasario „svečiuotis“ šioje ligoninėje. Vienok po 4 dienų nelauktai mane iššaukė į komisiją, kuri, matomai, buvo sudaryta patvirtinti sprendimui, kad aš psichiškai nesveikas.

Nors man nedavė jokių kenksmingų sveikatai medikamentų ir ekspertizės skyriuje su manimi elgėsi pabrėžtinai mandagiai, bet aš esu įsitikinęs, kad dauguma šios ligoninės bendradarbių gauna atlyginimą ne vien iš sveikatos apsaugos įstaigos... Šių gydytojų ranka, tur būt, nesudrebėtų išpildant patį niekšiškiausią įsakymą iš „viršaus“. Jeigu žmona nebūtų užprotestavusi, mane būt išleidę su taip palaužta sveikata, su kokia grįžo iš ligoninės tchn. moksl. kandidatas Mindaugas Tamonis.

Paprastai iš gydymosios kameros tiesiai perveda į kalėjimo tardomąjį korpusą. Mane uždarė trims dienoms į izoliatorių su išmuštais langais. Po to įmetė į 149 kamerą, kur sėdėjo nuolatinis psichiatrinės ligoninės pacientas žudikas Stasys Jonaitis ir vienas apsimetęs nenormaliu. Gyvenimo sąlygos buvo blogesnės negu psichiatrinėje kameroje. Tiktai po mano primygtinų reikalavimų, protestų perdavė mane į 73 kamerą, kur dauguma uždarytų buvo lyg tai sveiki. Kada aš pasižiūrėjau į stiklo šukę (vietoje veidrodžio), į mane žiūrėjo visiškai ligotas žmogus...

Tardymai tęsėsi. Tardymams pradėjo vedžioti į miesto milicijos skyrių ir dažnai parveždavo su lengvąja mašina, matyt, kad gaučiau progos pamatyti rudenėjantį Vilnių ir tą vaizdą galėčiau palyginti su savo gyvenimu purvinoje Lukiškio landynėje.

Kai kada leisdavo pasimatyti su broliais. Kadangi žmona sunkiai sirgo, todėl pasimatymai ir naujienos iš namų niekados nebuvo džiugios. Tuo pačiu metu tardymuose vis didino spaudimą. Tardytojas

Vasiliauskas, nerasdamas mano kaltei įrodymų, stengėsi išspausti parodymų iš liudininkų net akistatos metu. Pvz., lapkričio 2 d. jis tik po to, kai aš pareiškiau, jog iššoksiu pro langą arba persipiausiu sau venas, perrašė protokolą, kur buvo neteisingai užrašyti liudytojo G. Matveikos parodymai. Kadangi aš nepasirašinėjau protokolų, jis pradėjo apiforminti akistatas, kurių iš viso nebuvo.

Teismo metu gynėjas reikalavo išteisinti mane, nes kaltė nebuvo įrodyta. Tačiau vis vien nuteisė vienerius metus kalėti. Daugiau „išspausti" negalėjo. Reikia pripažinti, kad šiandieninis mūsų teismas ne toks, kaip buvo 1958 m. Dabar reikia nors formalių kaltės įrodymų. O metai pas mus vis dar nelaikomi bausme. Be to, prasėdėjus iki teismo 7 mėnesius, negalima tikėtis, kad tave išteisintų. Tokių įvykių pas mus nebūna.

Likusius 5 mėnesius taip pat dar grėsė daug pavojų. Nežiūrint mano prašymų po teismo patalpinti mane į vienutę, mane paskyrė į bendrą kamerą. Čia, tarp kriminalistų, labai sunkiai sekėsi apginti savo vertę. Atiminėdavo daiktus, sumušdavo silpnesnius. 18 mušdavo vieną, kur papuolė. Vertė ir mane. Kada aš atsisakiau, grasino, jei sumuštasis mirtų, jie paliudys, kad aš buvau šių muštynių iniciatoriumi. . .

1974 m. sausio 18 d. patekau į Vilniaus griežto režimo lagerį, esantį buvusių vizitiečių vienuolyne ir prie jo esančioje Šv. Jėzaus Širdies bažnyčioje. Čia taip pat jautėsi akyla saugumiečių akis. Šita akimi buvo oper. darbo įgaliotinis Ivanovas. Lageryje pilna provokatorių. Visokiausiais būdais jie siūlė savo paslaugas, norėdami mane įtraukti į kokią nors sukčių kompaniją. Mano paskutinę naktį lageryje apvogė sandėlį, kuriame aš dirbau. Provokatoriai paleido gandus, kad tai padarė mano draugai. Prasidėjo apklausinėjimai. Laimė, kad neatsirado liudytojų. . .

Grįžęs į savo šeimą, turėjau viltį, kad aš jau pakankamai atsėdėjau už savo tautines ir politines pažiūras ir KGB paliks mane ramybėje. Viltis nepasitvirtino. Po keletos dienų mane vėl iškvietė milicijos kap. Deneikin, o po to leit. Ganatauskas. Jis su manim elgėsi labai grubiai. Paskutinysis pareiškė, kad jis turįs teisę 5 metus kiekvieną mėnesį išsišaukti mane „pasikalbėjimui", kad aš nesugalvočiau, pvz., pavogti iš teatro gaisrinės šlango, kur dirbau gaisrininku.

1974 m. gruodžio 2 d. aš atėjau į savo pažįstamo Petro Plumpos ir jo draugų „atvirą" teismo procesą. Įleido, bet kitą dieną paprašė apleisti teismo salę.

Amerikiečių baleto trupės „Siti Centr Džofri Balet" gastrolių dienomis, KGB nurodymu, man buvo uždrausta ateiti į darbą teatre. Tada aš atėjau kaip žiūrovas. Paskui mane sekė priešgaisrinės apsaugos viršininkas Mykolas Šližys, drausdamas man įeiti į tarnybinį bufetą išgerti bokalą alaus. Trys sekliai, vadovaujami Vilniaus teatrinių įstaigų įgaliotinio KGB vyr. leit. V. Gulbino, lydėjo mane net į tualetą.

Amerikiečiams išvažiavus, su manimi kalbėjosi minėtas pil. Šližys, kadrų skyriaus viršininkė Lipšicienė ir buvęs teatro direktorius Laurušas. Teatralai man pareiškė, kad Operos ir baleto teatras — ideologinė įstaiga, lietuvių kultūros lopšys, specobjektas Nr. 1, kurio apsaugai priskirta KGB, o jis reikalauja pašalinti mane, nes aš čia perdaug matau ir girdžiu. Direktoriaus žodžiais tariant, jei du fakultetus baigęs žmogus dirba už 65 rub., tai arba jis nesveikas, arba jis turįs kitus tikslus... Pasiūlė man parašyti pareiškimą ir savo noru išeiti iš darbo. Aš kreipiausi į prokurorą apginti mane nuo diskriminacijos. Tuomet mane pervedė 9 mėn. budėti priešgaisrinės automatikos uždarame kabinete, kad aš neturėčiau progos turėti jokios įtakos tikrai tarybiškai galvojantiems...

1974 m. gruodžio 23 d. rytą kelyje manęs laukė čekistai; sugrąžino atgal į butą ir viską apversdami ieškojo „LKB Kronikos“. Majoras Kalakauskas nustebo, kad, jo manymu, aš taip nekenčiantis viso, kas rusiška, skaitau rusų kalba knygas. Ar aš nebijantis suruséti? Aš užtikrinau čekistus, kad net mano anūkai nesurusės. O dėl neapykantos, tai šiandien ne mane vieną erzina, kad tarnautojas, išdirbęs Lietuvoje 30 ir daugiau metų, grubiai šaukia: „Kalbėkite rusiškai!“ arba „Lietuviškai nesuprantu“. Štai vienas iš daugelio faktų. 1972 m. užsakiau dujas. Neatvežė. Neatvežė ir po antro užsakymo. Priežastis — užsakiau lietuvių kalba. Savo nepasitenkinimą išreiškiau ne „Kronikoje“, bet Lietuvos KP CK organui „Tiesa“. Nors mano pareiškimo neatspausdino, bet Dujofikacijos valdyba kurį laiką suprato mano gimtąją kalbą. Po mano arešto jie visgi atkeršijo mano šeimai: ilgą laiką nevykdė užsakymų, arba atveždavo nepilnus balionus. Šiuo metu vėl nepriima užsakymų lietuvių kalba. Reikės vėl reikalauti ir pasiekti tai, kas garantuota mūsų konstitucijos. Jūsų įstatymai ne visi man patinka, bet kadangi aš esu tarybinis pilietis — juos gerbiu, bet reikalauju, kad būtų gerbiamos ir mano teisės.

Mano vaikai taip pat yra saugumo sekami. Majoras Krasnikovas kratos metu klausinėjo mano žmonos motiną, ar žentas netrukdo vaikams tapti tarybiniais piliečiais. Pokalbiuose su manimi jie nuolatos primindavo apie juos. Mokykloje jiems skiriamas „ypatingas“ dėmesys. Pvz., 1974 m. gegužės 14 d. sūnaus Ginto auklėtoja išsikvietė mano žmoną ir jai pranešė, kad mokyklos vadovybė labai susirūpinusi, jog penkiolikametis sūnus tokią dieną (Romo Kalantos mirties metinės) visai valandai kažkur dingo... Tačiau šita „globa“ kažin ar turės daugiau įtakos mano vaikams, už įtaką pačio gyvenimo, kuris daug kuo skiriasi nuo to, kas

yra mokoma mokykloje. Kratos, mano areštai, iškvietimai į saugumą mano vaikams turėjo daugiau įtakos, negu tarybinė ar antitarybinė agitacija. Dar neišvydę pasaulio, jie buvo patekę į kratų sūkurį (1957 m. žmona buvo aštuntame neštumo mėnesyje, 1969.IV. 25 ji buvo taip pat nėščia ir po kelių dienų ji pagimdė 8-nių mėnesių sūnų Ramūną). Vėliau kratydavo jų knygų spintas, vaikiškus drabužėlius. 1972 m. kada mane išvežė į saugumą su mašina Gaz-69, trejų metukų Ramūnas nuo tada bijosi šios markės mašinų... Grįžęs iš teismo salės, jis pareiškė bobutei, kad kai užaugs, jis išsprogdins visus kalėjimus. O juk jo niekas neagitavo.

Susidaro įspūdis, kad saugumas stengiasi visomis „perauklėjimo" priemonėmis ir progomis mane įbauginti, palaužti fiziškai ir moraliai ir paversti mane paklusniu robotu. Daugelis čekistų taip nekartą išsireiškė be jokių užuominų. Taip dar 1958 m. kap. Jenkevičius (dabar atsargos pulk.) kalbėjo: „Jus reikia gąsdinti, kad bijotumėte, kitaip jūs pradėsite iš už kampo šaudyti į mus. Jeigu praeinant por saugumo pastatą tavo kojos nedreba, tai kai grįši iš Sibiro — drebės".. 1972 m. lapkričio 15 d. kap. Markevičius (dabartinis majoras) gyrėsi, kad jo visus tardytus teismas pasiuntė į aną pasaulį. Tuo laiku į kabinetą įbėgo majoras Kažys ir greita kalba išpyškino: „Terleckas? Argi jūs ne kalėjime? Aš užmigti negaliu žinodamas, kad jūs mindote mūsų tarybinę žemę!" Ir pulk. Baltinas visai atvirai pareiškė: „Jūs niekada neturėsite ramaus gyvenimo". Visiškai neseniai po Mindaugo Tamonio laidotuvių (1975.XI.10), kurių metu aš nešiau karstą ir tylėdamas dalyvavau iki ceremonijų pabaigos, čekistas, vardu Vladas, per mano pažįstamą 16-metį mokinį pagrasino man tokia prasme: „Susidorosime ir su tavimi". Nejaugi KGB galvoja, kad jiems

pasiseks įbauginti mane iki tokio laipsnio, kad aš pabijosiu ateiti net į savo draugų laidotuves?

Netgi iškvietimai „apiforminimui“ su tikslu sukelti siaubą. Pvz., 1972 m. liepos mėnesį ilgai buvau vedamas ilgais koridoriais, kuriuose ant visų durų raudonai degė lentelės: „Vyksta tardymas“. Aš žinojau, kad tada po gegužės demonstracijos Kaune ir liepos įvykių Sporto rūmuose „svečių“ saugume buvo pakankamai. Bet negi juos apklausinėjo vienu metu?

Kadangi mano pažįstamų tarpe yra daug rusų ir žydų, čekistai stengiasi juos išgąsdinti tvirtindami, kad jie draugauja su žmonėmis, kurių rankos kruvinos. Duok Dieve, kad mūsų oponentų rankos būtų tokios švarios! Ryšium su tuo noriu priminti apie vieną, jau daugiau kaip 25 metus sėdintį lageryje, žmogų. Jonas Abukauskas, 1948 m. vadovavo partizanų būriui ir gavo įsakymą sušaudyti vieną „liaudies gynėją“. Žmona ir mažamečiai vaikai maldavo pasigailėti vyro ir tėvo. Jonas įsakymo neišpildė. Greitai jis pats pasidavė valdžiai, sudarė šeimą. Jį areštavo ir nuteisė sušaudyti. Beveik metus jis praleido mirtininkų kameroje. Žmona seniai ištekėjo, o dukros niekada nematė tėvo, bet Jonas niekada nesigailėjo, kad buvo gailestingas savo priešams. Lageryje, kur viename barake gyveno vien lietuviai ir latviai, ruošėsi pabėgimui. Kai bandymas sužlugo, Abukauskas ir dar trys prisiėmė sau visą atsakomybę. Jiems prailgino bausmės laiką. Jei Jonas išlaikys 28-rių metų kalėjimą, jis bus mano pats geriausias, pats brangiausias svečias.

Saugumo atstovai įvairių įstaigų uždarose paskaitose nemini mane geru žodžiu. Pažįstami, tai išgirdę, taip pat mane gąsdina. Kalba, kad dabar atėjo eilė laidoti mane. Tačiau aš ramus. Pirmiausia todėl, kad aš pasiruošęs bet kokiai aukai. Mano nuomone, nė vienas kraujo lašas nebus veltui. Antra, todėl, kad

KGB bijosi mano pažiūrų, netiki, kad aš išdrįsčiau konkrečiai veiklai. Kitaip mane sektų daugiau kvalifikuotai. Dabar tai daroma per daug aiškiai — seka čekistai, kurie pažįstami iš pamatymo, arba, pvz., teatre direktorius - tvarkytojas P. Vaivada... Atrodo, kad Maskvoje mumis niekas nesidomi. Tačiau 1975.III.3 — išvažiavimo dieną Baltarusijos stotyje pasirodė „mūsų", Vilniaus, kai kada dežūruojantis ties V. Petkaus butu agentas...

Nors KGB rastų būdų mane atleisti iš teatro, bet kol kas tenkinasi tik diskriminacija. Šių metų vasario mėn. teatro patalpose vyko Lietuvos kultūros darbuotojų suvažiavimas. Mane išvijo iš budėjimo. Lapkričio 6 d., išbudėjus 4 valandas, liepė man eiti namo ir ateiti kitą dieną, bet ir rytojaus dieną buvau išvarytas. Nepasitiki? Nenori, kad matyčiau, kaip šventinėmis dienomis kareiviai laksto, ieškodami minų ir patikrina net kabinetų stalus? Nors tarp 22 gaisrininkų buvę kalėjime 7, tačiau lapkričio 7 d. kaip tik budėjo išbuvęs 15 metų lageryje ir tremtyje Albinas Žiedūnas, lietuvių ansamblių chormeisteris.

Maža to, š. m. gegužės mėnesį prapuolė (ne mano poste) du televizoriai. Milicijos kap. Bernatavičius apklausinėjo vieną mane. Reiškia, potenciniu vagimi galiu būti tik aš.

1974 m. gruodžio mėnesį, po kratos, saugume manęs paklausė, ar aš neturiu noro pakeisti savo politines pažiūras. Žinoma, ne! Tiek išgyvenęs per 30 metų, aš nepajėgiu pamilti jūsų valdžios. Iš manęs, pasirodo, daug nereikalaujama: kai kada pagirti valdžią ir šventinių demonstracijų metu praeiti pro tribūną su plakatu arba vėliava rankose. Bet ir nuo tokio pigaus nuolankumo aš jau išsigydžiau. Nemoku mylėti savo priešų. O kad čekistai mano priešai, tai tiesiai pareiškė papulk. Baltinas. Kada aš paklausiau, kaip man į jį kreiptis, jo atsakymas buvo kaip tik toks: „Tik

jau ne 'draugą'. Jūs mano priešas". Ką tai reiškia priešas, jei nėra jokios veiklos? Joks teismas neįrodė mano antitarybinės veiklos. Aš niekada nekovojau prieš tarybų valdžią ir nieko prieš ją nekurstčiau. Nors be meilės, o tik būti lojaliu jūsų valdžiai — Lietuvoje aš galiu ir tokiose aplinkybėse. Aš tyliu. Penkerius metus tyliu savo noru. Ko nori iš manęs KGB darydami kratas, šaukdami apklausinėjimui, grasindami?

Pil. Generole, Jus tikriausiai įtikinėja, kad dešimtys tūkstančių lietuvių, pabuvoję jūsų lageriuose, beveik visai „nurimo". Tik saujelė „psichų" tęsia savo pasmerktą pralaimėjimą — kovą prieš tarybų valdžią. Belieka tik susidoroti su šia saujele, ir Lietuvoje bus tylu ir ramu, kaip Baltarusijoje. Netikėkite tuo! Kauno demonstracijos metu gatvėje nebuvo nė vieno lagerininko.

Nuo Jūsų, tikriausiai, slepiami 1972 m. įvykiai Vilniaus Sporto rūmuose tarptautinių rankinio varžybų metu? Mokyklinis jaunimas ir studentija jau pirmosiomis varžybų dienomis triukšmingai „sirgo" už švedų, vokiečių ir kitas komandas, išskyrus tarybinę komandą. Sekančią dieną reikėjo išplatinti bilietus tose gamyklose ir įmonėse, kur lietuviai sudaro vos 10 - 20 procento darbuotojų. Argi dėl to nereikėtų susimąstyti? Taip pat tektų pasvarstyti, kodėl Vilniaus mokyklose išnyko paralelinės rusų ir lietuvių klasės? Nacionalistai negalėjo jų uždaryti. Aš tikras, kad nėra kalti nė Lietuvos komunistai. Tai kas gi kaltas?

Vyr. leitenantas Daugalis kalbėjo, kad su mano pažiūromis gyventi Lietuvoje pavojinga. Bet ką daryti? Emigruoti nenoriu. Susipratusiam lietuviui Lietuvoje mažesnis pavojus asimiliuotis, kaip ten, Vakaruose. Aš nelaikau lietuvių tautą geresne už kitas. Vienok laikyčiau didele nelaime, jeigu su savo anūkais reikėtų kalbėtis svetima kalba.

Mūsų tikrovė labai toli nuo idealo. Bet aš tikiu progresu, o šis progresas, man atrodo, mano pagalbos nereikalauja. Todėl aš liekuos nuošalyje nuo visų „Kronikų"... nors dėl jų KGB trukdė mane ne vieną kartą. Pagal mane, „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika" jums pavojinga tik kaip Lietuvos pogrindžio liudininkas. Na, ir su ja, padedant Vatikanui, Jūs, tikriausiai, susidorosite („LKB Kronika" su šia A. Terlecko nuomone nesutinka. — Red.)

Aš tikiuosi, kad viskas pasikeis į gerą. Nors Lietuvos saugumo kap. Markevičius liūdi stalinizmo laikų, nors jis gailisi, kad šiandien negali mane ir „panašius" be tardymo ir teismo išsiųsti už speigiračio „agituoti baltas meškas", tačiau tie laikai negrįš. Prašau Jus duoti Lietuvos KGB nurodymą, kad jie paliktų mane ramybėje.

Su pagarba

Antanas Terleckas

Vilnius, 1975 lapkričio 23.

* * *

KIENO EILĖ PO M. TAMONIO?

(Saugumo pareigūnai atvirai grasina A. Terleckui suruošti M. Tamonio likimą):

1973 m. už antitarybinių užrašų ant Vilniaus katedros rašymą iš Operos ir baleto teatro buvo pašalinta eilė choro artistų. 1974 m. gruodyje teatre buvo pradėtas stambus kadrų „valymas". Daugelis politiškai „nepatikimų" buvo atleista. Gaisrininku dirbęs politinis kalinys Antanas Terleckas užbėgo už akių, parašęs skundą miesto prokurorui. Po metų teatrą apėmė nauja „valymo" epidemija. Viena iš pirmųjų aukų tapo direktoriaus pavaduotojas Alg. Jasilionis, apkaltintas tuo, kad priėmė dirbti nacionalistiškai nu-

siteikusį „elementą“. Jis buvo priverstas apleisti teatrą „savo noru“. Juo pasekė kelios dešimtys inžinierinio ir aptarnaujančio personalo darbuotojų.

1975 m. gruodžio 8 d. iš einamųjų pareigų buvo atleistas A. Terleckas. Jo kaltė ta, kad lapkričio 9 d., palikęs savo darbo postą. Tą dieną Terleckas buvo išsiprašęs vieną valandą išeiti iš darbo padėti draugui nunešti M. Tamoniui vainiką. Teatro administracija, matydama, kad Terleckas turįs liudininkus, pakeitė įsakymą: dabar kaltinamas už tai, kad lapkričio 25 d. paliko teatrą. Kaip tik tą dieną jis palydėjo į geležinkelio stotį S. Kovaliovo žmoną, atvežusią į saugumą vyrui maisto.

Teatro direktorius - tvarkytojas Vaivada, profsąjungos viet. komiteto pirmininkas Vasiliauskas, priešgaisrinės apsaugos skyriaus viršininkas Sinaitis pateikė nemažą suklastotą „įrodymą“ ir patys teisme kalbėjo vien netiesą. Kokiais „svariais“ argumentais vadovavosi teatro administracija, atleisdama iš darbo A. Terlecką, charakterizuoja šis gaisrininko ir teatro partorgo, TSRS liaudies artisto Jono Stasiūno pokalbis:

— Gerai, kad jus tik atleido.

— O ką daugiau man galėjo padaryti?

— Juk jūs buvote geležinkelio stotyje Sacharovo sutikti!..

— Buvau, bet jau būdamas atleistas iš darbo. Nematau čia nieko blogo. Myliu Sacharovą ir jo draugus, todėl ir nuėjau. Jūs sutinkate savo draugus, o aš savo...

— Geriau vaikus auklėtumėte tarybiniais žmonėmis.

— Kaip tai suprasti? Bailiais? Bailių Lietuvoje ir šiaip pakanka.

— Už tat jūs drąsus.

— Ko jau ko, o drąsos, tamsta, galite man pavydėti...

— Draugas Viršininke, jūs papasakokite teisme, kad drg. Terleckas ėjo į stotį Sacharovo sutikti. Nė vienas teismas nesugrąžins į darbą. . .

Tačiau po trijų posėdžių sausio 15 d. teismas visgi sugrąžino gaisrininką į darbą. Klastotės buvo per daug akivaizdžios. Teismas buvo priverstas priimti labai nemalonų saugumui ir teatro administracijai nuosprendį.

Sausio 16 d., atėjęs į darbą, A. Terleckas nedemonstravo savo pergalės — elgėsi kukliai, bet greitai jį išprašė iš teatro Vaivada, nes esąs negavęs teismo nuosprendžio. Beveik visą savaitę teatro administracija nedirbs — mat rūmuose vyks partijos suvažiavimas.

Konfliktas su teatro administracija (visi gerai žino, kad už jos stovi saugumas) išgarsino niekam nežinomą gaisrininką. Vos jam pasirodžius teatre, „išvalytas" kolektyvas prašo gaisrininką papasakoti jo susitikimus su Sacharovu, Kovaliovo teismo smulkmenas ir t.t.

Saugumas, aišku, dės visas pastangas atsikratyti šiuo „agitatoriumi". Susidūrė silpno gaisrininko ir visagalio saugumo interesai. Kuo tai baigsis?

Saugumo pulkininkas Baltinas sulaikytajam geležinkelio stotyje V. Petkui pareiškė: „Vasaros 5 pabuvojo Sevrukas, Tamonis, dabar eilė A. Terleckui, o po jo — jums". Pačiam Terleckui majoras Kalakauskas mandagiai pagrasino, kad jo laukia Tamonio likimas. Ar saugumas išdrįs antrą kartą pasiųsti A. Terlecką į psichiatrinę ligoninę, parodys ateitis.

* * *

ŽINIOS IŠ VYSKUPIJŲ

VILNIAUS ARKIVYSKUPIJA

Vilnius.

(Bronės Kibickaitės po 7 m. tarnybos universitete atleidimo priežastis — religija):

1975 birželio 5 buvo atleista iš darbo Vilniaus Valstybinio Universiteto skaičiavimo centro inžinierė Bronė Kibickaitė.

1974 rugsėjo pradžioje Kibickaitei MMF dekanas Merkys pareiškė: „Mes turime jus atleisti iš darbo". Jis pakišo popieriaus lapą ir pasiūlė parašyti pareiškimą, kad savo noru išeinanti iš darbo.

— Kam jums reikalingas mano pareiškimas? Rašykite įsakymą, — pasiūlė B. Kibickaitė.

— Mes neturime pagrindo... Supraskite mus. Parašykite pareiškimą, tada bus ir jums ir mums geriau. Duosime gerą charakteristiką, — aiškinosi dekanas.

— Pasigailėjimo neprašau, — jei nusikaltau — atleiskite.

— Supraskite mus, — maldavo dekanas.

Panašaus turinio pokalbių buvo ne tik dekanato, bet ir darbo kambaryje ir viršininko kabinete. Į B. Kibickaitės klausimą: „Kodėl atleidžiate iš darbo?", — visi atsakydavo: „Mes nežinome. Supraskite mus."

Prabėgo vienas, antras mėnuo, o Kibickaitė ir toliau dirbo savo pareigose. Saugumiečiai sužinoję, kad B. Kibickaitė dar neatleista iš darbo, viršininkus vertė skubėti:

— Ką? Mes ne tokius sutvarkėme! Kaip ten jūs dirbate, kad su „šitokia" negalite susidorėti. Sudarykite sąlygas!

Partinės organizacijos sekretorius Apynis Kibickaitei pareiškė:

— Jei neišeisite geruoju, mes būsime priversti už gerą darbą rašyti papeikimus ir vistiek atleisime.

Skaičiavimo centro viršininkas pridėjo:

— Ir jokie skundai jums nieko nepadės, — visur laimėsime mes.

Kibickaitė kreipėsi į Apynį:

— Gal jūs, kaip partinės organizacijos sekretorius, galėtumėte išaiškinti mano nusikaltimą?

— Ne! . Mes bejėgiai. Spaudžia mus, mes spaudžiame jus. Per jus nemalonumų ir taip virš galvos. Arba jūs turite išeiti iš darbo, arba mes trys — dekanas, viršininkas ir aš.

Kai Kibickaitė viršininko kabinete rašė pareiškimą, kad „savo noru" išeinanti iš darbo ir dar kartą paklausė atleidimo priežasties, viršininkas labai nedrąsiai išsitarė: „Religija".

Bronė Kibickaitė inžinierės pareigose VVU skaičiavimo centre išdirbo 7 metus.

Vilnius.
(Sukta religinės „laisvės" propaganda Lietuvoje „broliškųjų respublikų" atstovams):

1975 gruodžio 11 ir 12 d. Vilniuje, Mokslų Akademijos centriniuose rūmuose vyko tarprespublikinė mokslinė konferencija tema „Katalikybė ir šiuolaikinė ideologinė kova". Ją surengė Užsienio ideologinių srovių mokslinė taryba prie TSRS Mokslų Akademijos prezidiumo visuomenės mokslų sekcijos, Visuomeninių mokslų akademijos prie TSKP CK Mokslinio ateizmo institutas ir Filosofijos, teisės ir socialogijos skyrius prie Liet. TSR Mokslų Akademijos Istorijos Instituto.

Konferencijos salėje pastatytose vitrinose buvo eksponuojamos Lietuvoje gausiai išleistos ateistinės knygos. Tačiau jų tarpe buvo taip pat ir „Naujasis Testamentas", „Pslamynas", „Apeigynas" ir „Vatika-

no II susirinkimo nutarimai", atspausdinti dabartinėse Lietuvos valstybinėse spaustuvėse. Šios knygos jau jų išleidimo dieną tapusios bibliografinėmis retenybėmis, konferencijos eiliniams dalyviams tarsi turėjo įrodyti sąžinės „laisvės" buvimą Lietuvoje.

Su tokia idėjų reiškimo „laisvės" Lietuvoje ekspozicija buvo supažindinami ir iškilmingo minėjimo - koncerto, skirto M. K. Čiurlionio 100-jų gimimo metinių jubiliejui, dalyviai, susirinkę toje pačioje salėje gruodžio 11 vakare.

Vilnius
(Ateizmo muziejuje pakeistas kun. Ylių kaltinantysis teksto turinys):

Ateizmo muziejuje nebėra atsiliepimo knygos. Jos paprašius, muziejaus darbuotjai klausia lankytojo, kas jis toks, iš kur atvykęs.

Muziejuje pakeistas stendas apie kun. Ylių. Dabar jame rašoma, kad kun. Ylius buvo atsakingas už ginkluotų gaujų ūkinius reikalus ir medicininį aptarnavimą, o slėptuvėje po vargonais buvo rasti medikamentai ir pinigai (anksčiau rašė, kad ten buvę paslėpti ginklai.

Vilnius
(Konfiskuoti M. Tamonio laidotuvių nuotraukų negatyvai):

Respublikinės bibliotekos darbuotojai buvo paprašyti M. Tamonio šeimos, kad nufotografuotų jį pašarvotą bute ir jo laidotuves. (M. Tamonio tėvas dirba Resp. bibliotekoje.)

Antrą diena po laidotuvių bibliotekos direktorius Jurgaitis pareikalavo laidotuvių nuotraukų. Kadangi nuotraukos dar nebuvo padarytos, direktorius Jurgaitis paėmė negatyvus.

Pastebėta, kad tuo metu direktoriaus kabinete buvo nepažįstami asmenys.

Negatyvai, nors ir buvo prašomi, M. Tamonio šeimai negrąžinti iki šiolei.

* * *

Vilnius
(Nuo užsieniečių svečių akių slepiamos visos regimosios rusifikacijos priemonės):

1975 gruodžio 2 Vilniuje prasidėjo VI-jo pasaulinio rankinio čempionato varžybos. Atvyko daug užsienio šalių sportininkių komandų. Vieną iš jų ūkiškai globoti buvo pavesta Vilniaus konditerijos fabrikui „Pergalė". Fabriko direktorius Ugianskis, prieš atvykstant viešnioms, staiga gavo parėdymą nuo visų sienų nukabinti visus lozungus, plakatus ir kitokius užrašus su rusiškais tekstai ir palikti tiktai lietuviškus.

Šį nurodymą įvykdžius, visame fabrike savo vietoje pasiliko kaboti tiktai... vienintelis plakatas.

Kačergiškė
(Komunistai, prievarta uždarę bažnyčią, ją pavertė grūdų sandėliu):

Kelio į Vydžius ir į Tverečių kryžkelėje stovi nedidelė bažnytėlė, kurią, netekus savo kunigo, aptarnaudavo nedidelės Paringio parapijos kunigai. 1961 metais Paringio klebonui Jašiukui (vėliau žuvęs avarijoje) atsisakius aptarnauti Kačergiškės tikinčiuosius, šias pareigas prisiėmė klebonas Balčiūnas. Prie bažnytėlės jis pastatė kleboniją. Ignalinos rajono komiteto pirmininko pavaduotojas, pasišaukęs pas save kun. Balčiūną, jam tarė: „Mane tarsi perkūnas trenkė, kai sužinojau, kad jūs pradėjote keikti Kačergiškėje". Kun Balčiūnui buvo uždrausta aptarnauti Kačergiškės tikinčiuosius jų bažnyčioje. Šios bažnyčios

komitetą paleido, sumokėtus mokesčius grąžino, o bažnyčią 1962 metais uždarė. Norėjo ją nugriauti, tačiau paaiškėjus, kad ši bažnyčia yra įtraukta į kultūros paminklų sąrašus, nenugriovė. Uždarytoji bažnyčia buvo naudojama kaip grūdų sandelis.

* * *

Karkažiškis
(Bažnyčiai uždaryti prireikė suktos apgaulės):

(Švenčionių raj.) Iki 1963, kun. N. Jaura aptarnavo Pabradės ir Karkažiškio bažnyčias. Šia dingstimi Švenčionių vykdomasis komitetas atsisakė patvirtinti Karkažiškio didelės ir gražios bažnyčios komitetą, įsakydamas jį prijungti prie Pabradės bažnyčios komiteto. Kada tai buvo padaryta, Karkažiškio bažnyčią, likusią be savo atskiro bažnytinio komiteto, valdžia uždarė. Kun. Aliuliui, tuometiniam Švenčionių dekanui, įgaliotinis kulto reikalams Rugienis ir kiti valdžios atstovai, dalyvavę šios bažnyčios egzekucijoje, įsakė išnešti Švenčiausiąjį Sakramentą susisukus į skepetą. Kun. Aliuliui šiaip taip pavyko išgauti leidimą išnešti Švč. Sakramentą su visa komunine.

Šios parapijos tikintieji iki dabar įvairiais raštais į Vilniaus ir Maskvos įstaigas nesėkmingai tebemaldauja sugrąžinti jiems bažnyčią. Pati bažnyčia iki šiol tuščia.

* * *

KAUNO ARKIVYSKUPIJA

Meškuičiai
(Fanatikai Meškuičių komunistai sunaikino 400 kryžių ir juos puošusį klevą):

1975 lapkričio 18 vakare grįžtantis iš mokyklos mokinys buvo sulaikytas prie kryžių kalno. Milicininkas klausinėjo, iš kur berniukas einąs. Pasakius, kad

eina iš mokyklos ir čia netoli esą jo namai, buvo paleistas.

Praeidamas pro Kryžių kalną, pamatė būrį žmonių, kurie vertė nuo kalno kryžius ir krovė juos į sunkvežimius. Vienas sunkvežimis buvo jau pakrautas atneštų nuo kalno kryžių, pradėtas krauti kitas. O dar keli sunkvežimiai stovėjo tušti.

Įsisiautėję Meškuičių ateistai nepasitenkino vien kryžiais, kurių jau buvo apie 400, neskaitant mažų, kurių daugiausia buvo prikabinėta ant viduryje kalno augančio gražaus klevo. Nekartą ateistai iš kryžių, statulėlių ir kitų devocionalijų buvo sukūrė laužus prie to gražaus kalne stovinčio klevo. Bet klevas žaliavo ir toliau, o jo viršūnėje žibėjo iškeltas kryžius. Šį kartą ateistai pasielgė dar žiauriau: nukirto kryžiais, rožančiais ir paveikslais apkabinėtą medį.

Kai kurie kryžių griovėjai jau pradeda atsibusti — paskutiniame kryžių griovime jau kai kas nedalyvavo. Vienas jų pareiškė: „Mano žmona labai tikinti ir pergyvena dėl kryžių išniekinimo. Dabar ji yra ligonis, ir aš jos žudiku nebūsiu." Antras, ruošdamasis šiam negarbingam darbui, pats susirgo. Labai aršus kryžių naikinimo organizatorius ir griovėjas — Stepas Česnauskas, komjaunimo sekretorius, komunistas vairuotojas Simanavičius ir milicijos įgaliotinė Dimskienė. Visi jie iš Meškuičių.

Gal ateistams užkliuvo šį kartą ir tas gražus klevas, augęs ant kryžių kalno, todėl, kad jis buvo pasodintas 1918 m .Jį pasodino jaunimas Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo proga.

Meškuičiai
(Jaunimas pastato naują kryžių ir suklupęs meldžia Lietuvai ir josios jaunimui Dievo pagalbos):

1975 spalio mėnesį šių eilučių autoriui Meškuičių piliakalnyje teko matyti šitokį vaizdą:

Aštuntą valandą ryto prie kalno privažiavo autobusas, iš kurio pasipylė didelis būrys jaunimo — studentų ir vyresniųjų klasių moksleivių. Jaunuoliai iš autobuso išnešė kryžių ir piliakalnio papėdėje jį sumontavo, o mergaitės jį išpuošė rūtomis. Paskui visi jį nešė į kalną, kiekvienas stengdamasis bent kiek prisiliesti prie garbingos naštos. Aplink pastatytą aukštą kryžių buvo uždegtos žvakės ir visi suklupo maldai:

— Viešpatie, duok mums jėgų drąsiai išpažinti tikėjimą ir įrodyti, kad mylime Tave!

Viešpatie, padėk mums nugalėti šių dienų mūsų tautos blogybes: netikėjimą, neskaistumą ir girtavimą!

Viešpatie, gelbėk Lietuvos jaunimą, mūsų miestą ir visą tautą!

Viešpatie, būk gailestingas tiems, kurie šventvagiškomis rankomis griauna mūsų pastatytus kryžius ir naikina Lietuvos šventoves!

* * *

Kaunas
(Mirusiųjų šarvojimo patalpose draudžiama visa, kas surišta su malda ir religinėmis apeigomis):

Senamiestyje, Santakos g. 14 yra įrengtos mirusiųjų šarvojimo patalpos. Jose yra iškabintos naudojimosi taisyklės. Tarp kitko jose rašoma:

„Mirusiųjų šarvojimo patalpose draudžiama:
— keisti esančią salių puošimo tvarką;
— naudoti religinius paveikslus bei kitą religinę atributiką;
— giedoti religines giesmes;
— naudotis kulto tarnų paslaugomis;
— organizuoti patalpų teritorijoje laidotuvių ceremonijas su religinėmis apeigomis.“

Šios taisyklės patvirtintos Kauno m. DŽDT Vykdomojo komiteto 1975 vasario 21 d.

Kaunas
(Net mirusiojo paminklo granite draudžiama iškalti kryžių):

Kauno miesto vykdomasis komitetas griežčiausiai uždraudė paminklų dirbtuvei „Ąžuolas" (prie Atramos) iškalti ant žmonių užsakytų paminklų kryžiaus ženklą. Nuo lapkričio 1 dienos kasdien lankosi įvairūs kontrolieriai, tikrindami, kaip laikomasi įsakymo.

Darbininkai yra priversti užbaigti užsakytus paminklus — iškalti kryžių — jau už dirbtuvės vartų.

* * *

Kaunas.
(Nuo Įgulos bažnyčios nupiauti visi kryžiai):

Jau daugiau kaip 10 metų yra uždaryta Kauno Įgulos bažnyčia. 1965 m. vidurdienį daugelis kauniečių buvo liudininkais, kaip pasamdyti darbininkai nupiovė bažnyčios kryžius. Dešimtį metų styrojo likę geležiniai strypai. 1975 rudenį Įgulos bažnyčia savaitei laiko vėl buvo pasipuošusi mažais kryžiais. Po to kryžiai vėl buvo nuimti ir po kiek laiko uždėti burbulai, neva simbolizuojantys žemę ir kosminį laivą. Tai visiškai nesiderina su restauravimo principais, reikalaujančiais kūrinio autentiškumo. Kokie buvo Įgulos bažnyčios kryžiai, prisimena tūkstančiai kauniečių.

* * *

Baubliai
(Milicininkai nugriovė koplytėlę ir sunaikino lietuvių partizanų kapus):

1975 pavasarį, nakties metu milicininkai apsupo Baublių kaime esantį miškelį, buldozeriu nugriovė ir su žeme sulygino žmonių atremontuotą koplytėlę ir lietuvių partizanų kapus, esančius prie koplytėlės.

* * *

Utena
(Diplomuota trikotažo fabriko meisterė, nesutikusi stoti į partiją, atleista iš darbo):

Kaunietė Petruškevičiūtė, baigusi aukštąjį mokslą ir ministerijos paskyrimu dirbanti Utenoje trikotažo fabrike meistre, buvo raginama stoti į partiją. Vėliau jai buvo pasakyta, jei ji nestosianti į partiją, būsianti atleista iš darbo. Jai atsisakius stoti į partiją, direktoriaus įsakymu buvo atleista iš meistrės pareigų, o į jos vietą paskirta partinė Jankauskienė su viduriniu išsilavinimu. Apie Petruškevičiūtės atleidimą sužinoję jos pamainos darbininkai, visi ėjo pas direktorių, protestuodami prieš jos atleidimą iš meistrės pareigų. Direktorius darbininkams paaiškino, kad Petruškevičiūtė nesugebanti dirbti meistrės pareigose. Darbininkai, pasipiktinę direktoriaus įsakymu, parašė skundą Pramonės ministerijai ir po juo visi pasirašė (apie 60 asmenų). Pareiškime buvo sakoma, kad Petruškevičiūtė neteisingai atleista iš einamųjų pareigų, nes jos pamaina planą ne tiktai išpildydavo, bet ir viršydavo. Dabar darbininkai laukia atsakymo ir tikisi visus metus išlaikyti Petruškevičiūtę meistrės pareigose, kadangi ji dirbanti dar tik dvejus metus, o pagal tarybinius įstatymus, dirbančiųjų su ministerijos paskyrimu, niekas be trejų metų negali iš einamųjų pareigų atleisti.

* * *

Rokiškis
(Seniau kryžiaus bijodavo tik velnias, dabar jo išsigando ir Salų komunistų partijos pareigūnė Raugalienė):

1975 lapkričio 30 Salų parapijos kapinėse su religinėmis apeigomis buvo laidojama Marijona Balaišienė. Iš bažnyčios laidotuvių procesija patraukė kapų link. Salų apylinkės pirmininkė Raugalienė įsakė kryžiaus

nešėjui Stukui eiti ne procesijos priešakyje, o tarp žmonių. Tada klebonas kun. Petras Nykštus garsiai pastebėjo, kad kryžiaus nešėjo vieta yra procesijos priekyje. Stukas bandė eiti į priekį, bet pirmininkė Raugalienė jį sulaikė ir įsakė eiti paskui karstą. Klebonas nenusileido.

— Šitos laidotuvės yra su religinėmis apeigomis ir todėl kryžius turi būti nešamas procesijos priekyje. Kai bus laidotuvės be religinių apeigų, tada kryžiaus galėsite nenešti. Jei nenenšite kryžiaus, nelydėsiu velionės į kapus. Niekas neturi teisės trukdyti laidotuvių procesijos.

Laidotuvių dalyviai pradėjo spelioti, kas nugalės — pirmininkė ar klebonas? Po pakartotinio klebono perspėjimo, kryžiaus nešėjas, nekreipdamas dėmesio į pirmininkės draudimą, išėjo į procesijos priekį ir 200 žmonių nulydėjo velionę į kapines.

* * *

Salos
(Du sunkvežimių vairuotojai, atvežę šventoriui remontuoti žvyro, buvo nubausti):

1975 vasarą buvo remontuojamas Salų bažnyčios šventorius. Vairuotojai — Isakovas ir Repšys — atvežė žvyrą. Rokiškio kelių valdybos prižiūrėtojas Žukauskas parašė kelių valdybos direktoriui Diliui raportą, kad paminėti vairuotojai būtų nubausti. Rokiškio rajono kelių eksplotacijos viršininkas Krištapavičius vairuotojus nubaudė po 10 rb.

* * *

Žaiginiai
(Partijos sekretorius V. Montvila vergiškai persistengė okupanto ateistinėms užmačioms):

Buvo tamsus 1966 spalio 22 vakaras. Prie Žaiginių bažnyčios sustojo vežimas. Juozas Mockus atvežė pakrikštyti sergantį kūdikį.

Tėvai, po krikšto išėję iš bažnyčios, pamatė, kad nėra vežimo. Vyrai pradėjo ieškoti ir rado vežimą partijos sekretoriaus Vinco Montvilos kieme. Nekreipdamas dėmesio nei į vyrų prašymus, nei į motinos ašaras, V. Montvila nukinkė arklį ir pasakė: „Dėl krikšto arklio neduosiu". Vargšai žmonės tamsią lietingą naktį su sergančiu kūdikiu ant rankų penkis kilometrus brido purvinu keliu namo.

* * *

Joniškis (Molėtų raj.)

(Komunizmas ir lietuvius valdžios pareigūnus pavertė beširdžiais ir brutaliais žvėrimis):

Senelis Alfonsas Seibokas, II grupės invalidas, gaudamas vos 28 rb. pensijos ir, norėdamas išlaikyti savo šeimą, pasiryžo įsigyti devocionalijų ir jas pardavinėti tikintiesiems.

1975 spalio mėn. Joniškyje buvo švenčiama Šv. Teresėlės atalidai. Alf. Seibokas išsidėstė šventoriuje savo devocianalijas — rožančius, medalikėlius, fotografuotus paveikslėlius. Tuojau prisistatė milicijos įgaliotinis Ramanauskas ir Alf. Seiboką suėmė. Nusivedę į milicijos būstinę, iškrėtė senelio kišenes, paėmė 78 rb. ir visas devocianalijas. Paskui pradėjo mušti per galvą ir, pervertę ant žemės, ėmė spardyti kojomis šaukdami: „Še tau už religinių prietarų skleidimą!"

Spalia 20 Alf. Seiboką pristatė į Molėtų saugumo komitetą. Vėl iškratė kišenes, vėl tardė, koliojo ir grasino bausmėmis už religinių prietarų platinimą. Alf. Seibokas, paklaustas, iš kur gavęs religinius paveiksliukus, paaiškino, kad pats nusifotografavęs. Pareigūnai grasino laisvės atėmimu dviejiems metams. Baigę tardymą, saugumiečiai liepė seneliui eiti pėsčiomis, nes visi pinigai buvo atimti. Išleisdami namo, saugumiečiai liepė rytojaus dieną vėl atvykti, pasiėmus su savim duonos, nes už devocianalijų gaminimą

ir pardavinėjimą teksią keletą metų pabūti kalėjime.

Sumuštas, suspardytas senelis vos parvyko namo ir čia jį ištiko širdies priepuolis. Greitosios pagalbos mašina nugabeno jį į Ukmergės ligoninę. Sekančią dieną žmona pranešė saugumui, kad jos vyras ligoninėje.

Išėjęs iš ligoninės, Seibokas kreipėsi į advokatą, bet šis atsisakė parašyti pareiškimą teismui, patardamas nesibylinėti, nes devocionalijų ir pinigų vistiek neatgausiąs. „Teismas tavęs tikrai neišteisins, dar apkaltins spekuliacija ir nubaus", — paaiškino advokatas.

(Šios žinutės autorius daro tokią išvadą: „Jeigu 'LKB Kronika' nebūtų skaitoma per užsienio radijo stotis, tai tokie banditai —tarnautojai mums ir odas nuluptų". — Red.)

* * *

TELŠIŲ VYSKUPIJA

Mažeikiai

(Barbariškiausiai išniekintas kryžius lietuvių rankomis):

1975 rugsėjo 25 Mažeikių m. gyventoja Emilija Gelumbauskienė (žiūr. „LKB Kroniką" Nr. 19), norėdama apginti nuo valdžios prie namo pastatytą kryžių, parašė TSRS Ministrų Tarybos Pirmininkui Kosyginui skundą. Mažeikių valdžios pareigūnai skundą pašte sulaikė, o Gelumbauskienei įsakė nugriauti kryžių.

— Jei mes tau leisime turėti kryžių, tai tu prie namo pasistatytsi ir bažnyčią! — šaukė pareigūnai.

— Kryžiaus aš negriausiu ir jums griauti neleisiu, — tvirtino senutė.

Valdžios pareigūnai, matydami senutės tvirtumą, nutarė veikti klasta. 1975 gruodžio 3 Gelumbauskienė

gavo kvietimą nuvykti į Vykdomąjį komitetą ir kartu atsinešti pasą ir namų knygą. Tuo metu, kai Gelumbauskienė buvo vykdomajame komitete, keturi asmenys (du milicininkai ir du civiliai) nupiovė kryžių. Kaimynai matė šitokį vaizdą: nupiautą kryžių egzekutoriai nuvilko prie tvarto ir įvertė į purvą, kryžiaus kamieno dalį suskaldė, tvorelę, buvusią aplink kryžių, sulaužė.

Gelumbauskienė, savo gyvenime daug kentėjusi, pasakojo, kad šis kryžiaus išniekinimas buvęs didžiausias jos skausmas.

— Aš kryžių nuplaučiau ne tik vandeniu, bet ir ašaromis, — verkdama kalbėjo senutė. — Dieve, atleisk tiems budeliams.

Po kelių dienų Gelumbauskienė gavo iš Mažeikių rajono ūkiskaitinio darbo vykdytojų bare raštą sumokėti už kryžiaus nugriovimą 50 rb.

1976 sausio mėnesį Gelumbauskienė vėl kreipėsi į Mažeikių rajono vykdomojo komiteto pirmininką Tomkevičių, prašydama grąžinti jos skundą ir kryžiaus nuotraukas, kurios buvo pasiųstos Kosyginui. Pirmininkas pranešė, kad Gelumbauskienė ieškotų savo skundo ir nuotraukų ten, kur pasiuntė.

* * *

Šaukėnai
(Niekšingi darbai slepiasi už nakties šešėlių):

1975 spalio 13 naktį Šaukėnuose buvo nuverstas senas ąžuolinis kryžius, pastatytas 1928 m. Lietuvos Nepriklausomybės dešimtmečiui pažymėti.

Ilgą laiką vietos klebonas buvo verčiamas šį kryžių pašalinti, bet nesutiko. Vietos komunistai, pasinaudodami nakties priedanga, kryžių nugriovė.

* * *

Gargždai
(Kun. A. Šeškevičiaus laišką N. Sadūnaitei perėmė lagerio cenzorė):

1975 spalio 31 kun. A. Šeškevičius parašė N. Sadūnaitei laišką su kortele, kad praneštų, jog laiškas pasiekė adresatą. Tik kai siuntėjas paprašė Gargždų paštą užklausti, kodėl lageris nepraneša apie laiško įteikimą Sadūnaitei, tuomet lagerio paštas pranešė telegrama, kad Šeškevičiaus laišką gavo ne Sadūnaitė, o lagerio cenzorė Devajeva XI. 5 d.

* * *

VILKAVIŠKIO VYSKUPIJA

Valakbūdis
(Šakių rajono vyriausia komunistė Žemantauskienė grasindama draudžia klebonui atlikti Vėlinių išvakarių pamaldas):

1975 spalio 31 pas Valakbūdžio kleboną kun. Antaną Lukošaitį atvyko Šakių apylinkės pirmininkė Žemantauskienė ir Šakių rajono saugumietis Bakšas ir pareikalavo, kad klebonas Visų Šventųjų šventės vakarą nedarytų gedulingos procesijos nei šventoriuje, nei kapinėse. Žemantauskienė grasino, jeigu klebonas neklausysiąs, tai būsiąs išvarytas iš buto. Klebonas A. Lukošaitis pastebėjo, kad jei žvėrys turi urvus, o paukščiai lizdus, tai ir klebonui reikia kur nors galvą priglausti. (Šiuo metu kun. A. Lukošaitis turi labai skurdų butą: virtuvėlė rūsyje ir vienas kambarėlis. Anksčiau gyveno palapinėje.)

Nepaisydamas draudimo, kun. A. Lukošaitis padarė iškilmingą procesiją į kapines. Moterys, apsirengusios tautiniais drabužiais, padėjo prie kryžiaus vainiką su užrašu: „Gerbkime mirusius, nes ir mes mirsime“.

Vakare į kapines atvyko Šakių apylinkės ateistai. Daugelis, kaip ir praėjusiais metais, buvo girti.

* * *

BALTARUSIJON ĮJUNGTŲJŲ LIETUVIŲ VARGAI

Slabodka (Breslaujos raj., dabartinėje Baltarusijoje)
(Uždraudžia remontuoti bažnyčios vidų):

Po ilgų tikinčiųjų prašymų, rajono valdžia leido atsiremontuoti bažnyčią, tačiau, užbaigus išorės remontą, vidų remontuoti uždraudė.

* * *

Druja (Breslaujos raj.)
(Verčia nuo bažnyčios bokštų kryžius):

Prieš keletą metų Drujoje buvo nuversti bažnyčių bokštų kryžiai. Kadangi jie buvo stipriai įmūryti, tai kartu nuversta ir bokštų viršus. Dabartiniu metu bokštai toliau irsta ir plytos krenta į buvusio vienuolyno kiemą (dabar mokykla), kur pertraukos metu žaidžia vaikai.

* * *

Poliasa (dabartinė Baltarusija)
(Už pratartą lietuvišką žodį — piniginės baudos):

1975 m. gale buvo reformuoti kolūkiai, į kuriuos įėjo lietuviškai kalbantys kaimai. Šie kaimai buvo išskirstyti po vieną — du ir prijungti prie kolūkių, kuriuose dauguma kaimų — gudiški. Šios reformos pasekmės netrukus pasirodė. Reformuotam Ždanovo kolūkiui pradėjo vadovauti Lucija Bernardovna Žilinska, kurios tėvų dvaro rūmai dar ir šiandien tebestovi netoli Poliasos. Prieš pat Kalėdas fermos darbininkas Stasys Lysauskas pranešė pirmininkei, kad fermoje bedirbanti Karolina Paulavičienė lietuviškai pasakiusi:

„Kai užplūdo gudai fermą — gyvenimo nebus". Rytojaus dieną pirmininkė sušaukė fermos darbuotojus ir pareiškė, kad ferma yra valstybinė įstaiga, kurioje lietuviškai kalbėti negalima. Lietuviškai kalbėjusi Paulavičienė nubaudžiama 5 rub. bauda. Kas sukalbės lietuviškai kitą kartą, bus nubaustas 10 rub. bauda. Pinigus iš Paulavičienės paėmė pati pirmininkė ir įsidėjo į kišenę. Panašiai piniginėmis baudomis buvo nubausti ir kolūkio traktoristai. Juos nubausti pirmininkei padėjo įgaliotinis.

* * *

M. JUREVIČIUS BE DARBO

(Darbovietės prieškonstitucinį veiksmą teismas pripažino teisėtu):

LAD Šiaulių gamyb. mokymo kombinatas 1975 sausio 10 atleido iš darbo dažytoją Mečislovą Jurevičių už tai, kad jis 1974.XI.10, XII.8, 25 ir 1975.I.6 šventė religines šventes ir minėtomis dienomis nebuvo darbe. M. Jurevičius kreipėsi į Šiaulių m. liaudies teismą dėl neteisingo atleidimo iš darbo. Tačiau teismas jo ieškinį atmetė. Šiaulių m. advokatai, į kuriuos kreipėsi Jurevičius, prašydamas suteikti juridinę pagalbą, padėti atsisakė. Dalyvavęs teisme prokuroras J. Pivaras, negynė Jurevičiaus teisių į darbą, kurias Šiaulių m. liaudies teismas pažeidė, patvirtindamas LAD Šiaulių gamyb. mokymo kombinato administracijos įsakymą atleisti M. Jurevičių iš darbo. Įmonės juristė M. Čepulienė nesugebėjo paaiškinti teismui, kad LAD Šiaulių gamyb. mokymo kombinato vidaus darbo taisyklės prieštarauja TSRS konstitucijos 124 str. ir LTSR konstitucijos 96 str., o LTSR BK 143 str. už tai numato baudžiamąją atsakomybę. Be to, viešame posėdyje nebuvo paskelbtas M. Jurevičiaus pareiškimas.

(M. Jurevičius sumini jo darbovietės pažeistus LTSR Konstitucijos straipsnius, kuriuos teismas turėtų gerbti ir jais vadovautis):

Šiaulių miesto liaudies teismui

Jurevičiaus Mečislovo, Jurgio,
gyv. Šiaulių m., Žemaitės 102, b. 10.

P a r e i š k i m a s

LAD Šiaulių gamyb. Mokymo kombinate išdirbau darbininku — dažytoju daugiau kaip 9 metus. Per tą laiką neturėjau jokių nuobaudų. 1975.I.10 įmonės direktoriaus įsakymu Nr. 4 mane atleido iš darbo už tai, kad aš 1974.XI.10, XII.8, 25 ir 1975.I.6 neatvykau į darbą. Apie neatvykimą į darbą tomis dienomis buvau iš anksto raštiškai įmonės administraciją įspėjęs, paaiškindamas, kad tomis dienomis yra privalomos religinės šventės ir mano, kaip sąmoningo kataliko, pareiga jas švęsti. Nežiūrint mano išankstinių pareiškimų ir paaiškinimų, direktorius mano religinius įsitikinimus ir sąžinės laisvę, kurią skelbia TSRS Konstitucijos 124 str., LTSR Konstitucijos 96 str., gina LTSR BK 143 str., — pavertė į pravaikštas, tuo pažeisdamas mano teisę į darbą ir teisę laisvai išpažinti savo religiją. Tą patį padarė ir vietos profkomitetas, duodamas sutikimą atleisti mane iš darbo už mano religinius įsitikinimus. Ryšium su tuo, prašau liaudies teismą pripažinti, kad mano religiniai įsitikinimai ir iš jų išplaukiantys reikalavimai nėra darbo įstatymo pažeidimas, kad tai neatima man teisės į darbą. Todėl prašau mane grąžinti į tą pačią įmonę darbininkų — dažytoju, apmokant už prievartinę pravaikštą.

Šiauliai, 1975.I.31.

* * *

(M. Jurevičius pakartotinai primena teismui LTSR Konstitucijos straipsnius, taikytinus piliečių teisėms saugoti, o ne apgaulingos propagandos reikalui):

Šiaulių m. liaudies teismui
Jurevičiaus Mečislovo, Jurgio s.,
gyv. Šiaulių m. Žemaitės 102, b. 10

Pareiškimas

1975 sausio 10 LAD Šiaulių gamyb. mokymo kombinato profsąjungos komiteto buvau atleistas iš darbo. Atleidimo priežastis — 4 mano padarytos „pravaikštos". Pareiškiu štai ką: kombinate išdirbau nuo 1965 spalio 2 d. Per visą tą laiką nepadariau jokių prasižengimų, neturėjau jokių perspėjimų, papeikimų ar pan. Priešingai, mano darbo rodikliai buvo apie 160 proc. Už savo nepriekaištingą darbą buvau atžymėtas Šiaulių m. laikraštyje „R. Vėliava", apdovanotas ženklu „za trud" garbės raštais. Neturėjau jokių nesusipratimų nei su kombinato vadovybe, nei su bendradarbiais. Dabar esu atleistas ne už planų sužlugdymą, o dėl to, kad esu sąmoningas katalikas, tikintis žmogus ir kad naudojuosi man TSRS Konstitucijos suteiktomis teisėmis (TSRS Konstitucijos 124 str., BK 143 str., kur aiškiai garantuojama piliečių religinių pareigų atlikimo laisvė).

Atleidimą iš darbo laikau neteisėtu, remdamasis aukščiau minėtais įstatymais ir darbo įstatymų komentaro (Vidaus darbo tvarkos taisyklių VI skyr. 57 paragrafu, kur sakoma apie atleidimą iš darbo už pravaikštas **be pateisinamos priežasties**). Aš neatvykau į darbą remdamasis Konstitucija ir įstatymais, su pateisinama priežastimi. Be to, aiškiai išdėsčiau neatvykimo į darbą priežastis savo pareiškimuose, kur pažadėjau už tas dienas atidirbti laisvomis nuo darbo dienomis arba per atostogas. Mane aiškiai gina LTSR

Aukšiausios Tarybos prezidiumo 1966.V.12 nutarimas „dėl LTSR BK 143 str. taikymo", kur sakoma, kad piliečių atleidimas iš darbo daromas nepriklausomai nuo jų religinių pažiūrų". BK 143 str. ir 145 str. ne tik mane gina, bet užtraukia atsakomybę tiems, kurie mane neteisėtai atleido iš darbo.

Remdamasis išdėstytu, prašau: panaikinti LAD kombinato vadovybės nutarimą atleisti mane iš darbo, grąžinti į darbą ir atlyginti už priverstinę pravaikštą.

M. Jurevičius

(Pagal šį teismo sprendimą — įmonės vidaus darbo taisyklės stovi virš LTSR Konstitucijos):

SPRENDIMAS

Lietuvos Taryb. Socialistinės Respublikos vardu

Šiauliai, 1975.II.19.

Šiaulių m. liaudies teismas, susidedantis iš p.-ko liaudies teisėjo B. Šumausko ir liaudies tarėjų: A. Čeiliutkos, A. Danieliaus, sekretoriaujant D. Trukienei, dalyvaujant prokurorui J. Pivorui, ieškovui M. Jurevičiui, atsakovo atstovui M. Čepulienei, išnagrinėjo viešame teismo posėdyje civilinę bylą Jurevičiaus M. ieškinį LAD Šiaulių gamyb. mokymo kombinatui dėl grąžinimo į darbą ir nustatė:

Ieškovas pas atsakovą nuo 1965 m. dirbo dažytoju. 1975.I.10 įsakymu iš darbo buvo atleistas, vadovaujantis LTSR DIK 43 str. 4 p. t.y. už pravaikštas. Ieškovas prašo grąžinti į darbą ir užmokėti už priverstinę pravaikštą, kadangi 1974.XI.10, XII.8, 25 d., o taip pat 1975.I.6 jis neišėjo į darbą dėl savo religinių įsitikinimų, nes čia buvę religinių švenčių dienos. Apie neišėjimą į darbą jis buvo administracijai iš anksto pra-

nešęs. Skaito, kad vadovaujantis LTSR Konstitucijos 124 str. naudojasi sąžinės laisve. Atsakovas prašo ieškinį atmesti. Ieškinys atmestas, nes ieškovas tikrai be administracijos leidimo neišėjo į darbą darbo dienomis ir tuo padarė pravaikštas. Pateisinti šias pravaikštas religiniais įsitikinimais ieškovas negali, nes tai prieštarauja įmonės vidaus darbo taisyklėms, kurios visiems darbininkams privalomos. TSRS Konstitucijos 124 str. nepažeistas, nes ieškovui tikėti niekas nedruadžia, tačiau, kadangi pagal Konstituciją bažnyčia atskirta nuo valstybės, darbo dienos su religinėmis šventėmis neturi būti derinamos. Vadovaujantis LTSR DIK 241 str. teismas per 10 d. gali būti apskųstas LTSR Aukšč. teismui per Šiaulių liaudies teismą. L. teisėjas B. Šumauskas.

LTSR Aukščiausiojo teismo teisminei
civilinei bylų kolegijai

Iešk. Jurevičius, M. J., gyv.
Šiauliuose, Žemaitės 102, b. 10
civ. byloje 1975 m. su atsakovu
LAD Šiaulių g. m. kombinatu dėl
grąžinimo į darbą

* * *

(Kiekvienoje byloje kasacijos skundas yra tik bevertis nuteistojo pagalbos šauksmas):

Kasacinis skundas

Šiaulių m. liaudies teismo 1975.II.19 sprendimu mano ieškinys dėl grąžinimo į darbą buvo atmestas. Šį sprendimą laikau naikintinu dėl šių priežasčių:

Pas atsakovą dirbu nuo 1965.X.2 darbininku. Per visą darbo laiką drausmės nuobaudų neturėjau. Už darbą buvau skatinamas ne vieną kartą. Atleistas iš

darbo 1975.I.10 įsakymu Nr. 4-k pagal DIK 43 str. p. 4, kaip už pravaikštas 1974.XI.10, 1974.XII.8, 25, o taip pat 1975.I.6.

Turiu pažymėti, jog pravaikštų nesu padaręs. Esu religingas žmogus ir sąryšyje su religinėmis šventėmis aukščiau minėtomis dienomis nedirbau. Prieš kiekvieną minėtą religinę šventę raštu administracijai pranešdavau, kad negalėsiu tomis dienomis dirbti ir kodėl. Aš sutikdavau, kad tas dienas man būtų įpareigota atidirbti laisvomis kitomis dienomis. Aš nedirbu auklėjamojo darbo ir todėl laikau, kad toks mano noras yra pilnai įgyvendinamas. Neprieštarauja tam ir Tarybų Sąjungos Konstitucija. Kiekvienas žmogus turi sąžinės laisvę. Pageidauju tuo naudotis ir aš. Kliūčių tam nematau. Šiaulių m. liaudies teismas į visas mano suminėtas aplinkybes nekreipė dėmesio. Manau, kad tai neteisinga.

Prašau Šiaulių m. liaudies teismo 1975.II.19 sprendimą šioje byloje panaikinti ir grąžinti mane į darbą, nustačius, kad aš nesu padaręs pravaikštų, o nedirbau dėl savo religinių įsitikinimų, todėl mano tokios pravaikštos yra pateisinamos.

M. Jurevičius

1975.II.26.

(Komunistų partijos padiktuotą sprendimą teismas jau turi prieš pradėdamas nagrinėti bylą):

LTSR Aukšč. teismo teisminių civil. bylų kolegija, susidedanti iš pirmininkaujančio M. Čapskio, narių — L. Miežėno ir J. Radzevičiaus, dalyvaujant prokurorui D. Kazakaitienei, ieškovui M. Jurevičiui, viešame teismo posėdyje išnagrinėjo kasacine tvarka civilinę bylą pagal ieškovo M. Jurevičiaus ieškinį LAD Šiaulių g. m. kombinatui dėl grąžinimo į darbą. Kolegija, išnagrinėjusi bylą nustatė: ieškovas dirbo kom-

binate dažytoju. Atsakovas atleido ieškovą iš darbo 1975.I.10 už įvykdytas pravaikštas be pateisinamos priežasties. Ieškovas prašė grąžinti į darbą, nurodydamas, kad pravaikštas įvykdė dėl pateisinamų priežasčių. Šiaulių m. liaudies teismas 1975.II.19 sprendimu ieškinį atmetė. Ieškovas kasaciniame skunde prašo teismo nuosprendį panaikinti ir grąžinti į darbą. Prokuroras išvadoje prašo skundą atmesti, skundas atmestinas. Bylos duomenimis nustatyta, kad ieškovas į darbą 1974.XI.10, 1974.XII.8, 25 ir 1975.I.6 neatvyko. Ieškovas įvykdė sistemingas pravaikštas dėl nepateisinamos priežasties. Teismas ieškinį atmetė sutinkamai su TSRS DIK 43 str. 4p. Tenkinti skundą nėra pagrindo. Teisminė civil. bylų kolegija, vadovaudamasi CPK 335 str. nutarė: ieškovo M. Jurevičiaus skundą atmesti. Šiaulių m. liaudies tesmo 1975.II.19 sprendimą palikti nepakeistą. Pirm. M. Čapskis, nariai: L. Mieženas, J. Radzevičius.

* * *

JAUNIMO PERSEKIOJIMAS TĘSIASI

(Saugume tardomi jaunieji kino studijos darbuotojai. Okupantui parsidavėlius gąsdina net privačiame kambaryje pasikabintas D. Lietuvos kunigaikštijos XVI a. žemėlapis):

1975 m. birželio mėn. Kaune Politechnikos instituto dėstytojas R. Patašius gavo šaukimą į karinį komisariatą. Ten jo laukė KGB darbuotojas Rusteika. Prisistatęs kaip atsakingas už Politechnikos institutą, Rusteika pakvietė R. Patašių į saugumo komitetą „pokalbiui“, kuris truko apie 4 valandas.

Iš pat pradžių dėst. R. Patašius buvo apšauktas aršiu antitarybinių nuotaikų drumstėju ir šiap blogu žmogumi. . .

— Žinot, jog jūs tučtuojau galite būti išmestas iš darbo, — pareiškė Rusteika.

— Meskite, jei galite, — drąsiai atsakė R. Patačius. — Tik kuo greičiau, tuo geriau.

Rusteika priekaištavo R. Patašiui, jog šis, būdamas saviveiklinės kino studijos „KIP—FILM" narys, pasižymėjęs antitarybinėmis nuotaikomis, šmeižęs privačiuose pokalbiuose tarybinę santvarką.

Iš R. Patašiaus buvo reikalaujama smulkiai papasakoti apie kitų kino studijos narių nuotaikas ir pažiūras. R. Patašius į tokius klausimus neatsakė.

— Tai, ką aš pats kažkada esu pasakęs, esu pasiruošęs pakartoti ir patvintinti, tačiau informatorium ir skundiku tapti nesiruošiu. Aiškinkitės patys, jeigu jums tai reikalinga.

Rusteika labai domėjosi Patašiaus santykiais su P. Kimbriu. Klausinėjo kokiomis temomis kalbėdavęsi, ar nediskutavę religijos klausimais.

— Kalbėdavomės apie viską, kas gali jaudinti ir jaudina jaunus žmones, tame tarpe ir apie religiją. Net ir apie politiką diskutuodavome.

— Ką jūs tuo pasieksite? — nervinosi Rusteika.

— Tegul ir nieko, bet tai dar nereiškia, jog žmogus negali turėti asmeninės nuomonės visais jam rūpimais klausimais.

— Tai gal jums nepatinka tarybinė santvarka?

— Santvarka, kaip santvarka, — atsakė Patašius, — tačiau yra dalykų, kurie man visai nekelia susižavėjimo.

Kaip pavyzdį R. Patašius nurodė faktą, kad 1969 m. jis negalėjęs atlikti priešdiplominės praktikos vien dėl to, jog laiku negavęs ne tik specformos (lojalumo pažymėjimas, reikalingas priimant dirbti įmonėn, susijusion su kariniais užsakymais. — Red.), bet net ir neigiamo atsakymo. Dėl šios priežasties jis taip ir negalėjęs ginti diplominio projekto.

Baigiant „pokalbį“, Rusteika pareiškė manąs, jog R. Patašius, tikriausiai, laikysiąs šį susitikimą paslaptyje.

— Ne, — pareiškė Patašius. — Man tokie pasimatymai nešlovės neatneš, o dėl jūsų meluoti ir išsisukinėti nepažadu.

1975 m. rugsėjo mėn. į saugumą buvo iškviestas P. Kimbrys, buvęs KPI kino laboratorijos darbuotojas ir kino studijos KPI — Film“ narys. Jį tardęs Rusteika pasakė, kad saugumas jau surinkęs visą medžiagą, kurios užtektų P. Kimbriui nuteisti.

— Tačiau dabar ne 50-tieji metai, — aiškino saugumietis. — Tada mes būtume su jumis kitaip kalbėję, nes ir mums buvo keliami kitokie reikalavimai. Dabar daug kas priklausys nuo jūsų atvirumo šiame pokalbyje.

Toliau Rusteika išvardijo Kimbriui kaltinimus: jis pasižymėjęs antirusiškomis pažiūromis, pasikabinęs savo kambaryje ant sienos Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės XVI a. („Nuo jūros iki jūros“) žemėlapį; turėjęs namuose knygą „Lietuvos archyvas“, prisidėjęs prie „LKB Kronikos“ leidimo ir t.t. P. Kimbriui paprašius paaiškinti, kuo remiantis jis yra kaltinamas šiais dalykais, Rusteika atsakė, jog byla nesanti užbaigta ir todėl jis negalįs atskleisti visų faktų. P. Kimbrys savo ruožtu pastebėjo, jog nelaikąs nusikaltimu pakabinti ant sienos žemėlapį, kurį galima rasti bet kuriame Lietuvos istorijos vadovėlyje. O kas liečia minėtąsias knygas bei kitą savilaidos literatūrą, tai jis kategoriškai neigiąs šiuos kaltinimus.

Rusteika teiravosi, ar P. Kimbrys nežinąs, kas iš jo draugų galėjęs prisidėti prie šios literatūros leidimo, prašė charakterizuoti „kas per žmonės“ esą kiti „KPI — FILM“ nariai.

Virš keturių valandų užtrukęs tardymas buvo baigtas tuo, jog P. Kimbrys raštu atsakė į užduotus

klausimus ir pasižadėjo „padaryti išvadas". Atsisveikindamas Rusteika priminė, jog, gal būt, jam dar teks su P. Kimbriu pasimatyti.

Šie tardymai saviveiklinės kino studijos „KPI — FILM" istorijoje nėra pirmieji. „LKB Kronikai" yra žinoma dar daugiau šių persekiojimų faktų:

1971 m. pabaigoje tuometinį „KPI — FILM" vadovą KPI Automatikos fakulteto penktakursį V. Mizarą apie studijos narių nuotaikas klausinėjo saugumietis Rubys.

1972 m. sausio - vasario - kovo mėnesiais intensyviai buvo kviečiamas ir verbuojamas į bendradarbius studijos pirmininko pavaduotojas Automatikos fak. ketvirtakursis V. Vačkys.

1972 m. birželio mėnesį staiga buvo nutraukta darbo sutartis su tuometiniu studijos vadovu R. Kausa (spėjama, jog buvo vadovautasi tais pačiais motyvais, dėl kurių R. Kausa anksčiau nebuvo priimtas nė į vieną respublikos aukštąją mokyklą — būtent, „priverstinė emigracija" jaunystės metais „pas baltąsias meškas"...). Beje, nuo to laiko „KPI— FILM" taip ir neturi apmokamo vadovo...

1972 m. birželio mėnesį saugume, kryžminėje apklausoje, buvo tardomi „KPI — FILM" nariai — E. Smelenskas ir F. Girininkas.

1972 - 1973 m. apie „KPI — FILM" buvo tardoma ir taip pat verbuojama KPI Kino laboratorijos darbuotoja L. Blatnytė.

1973 m. rudenį į saugumą buvo iškviestas studijos narys V. Lavavičius.

1974 m. pabaigoje parodymus saugumui apie „KPI — FILM" davė KPI Kino laboratorijos darbuotojas Č. Butavičius.

„KPI — FILM", įsisteigusi prieš penkiolika metų ir gyvavusi vien studentijos entuziazmo dėka, ilgą lai-

ką garsėjo kaip vienas iš produktyviausių Lietuvos kino saviveiklos kolektyvų ir vienintėlė pastoviai dirbanti kino studija Pabaltijo aukštosiose mokyklose. Studijos nariai yra sukūrę keliasdešimt filmų: apie jaunimą („Mūsų laikas — jaunystė". Nuo 9 iki 17"), apie savo miestą („Laiko Žingsniai"), apie žymius kultūros ir mokslo veikėjus — „Maironis", „Žmogus, palikęs širdyje" (apie prof. akad. K. Baršauską), „Veidas" (apie kraštotyrininką B. Buračą) ir daugelį kitų. Studija suvaidino didelį vaidmenį Lietuvos studentijos gyvenime — plėtė akiratį, teikė žinių apie meno ir technikos pasaulį, skatino kūrybinę mintį. Tačiau dirbdamas savo kuklų ir nelabai pastebimą darbą, kolektyvas vis tik užkliuvo. Gal būt, nepageidautina pasirodė studijos filmų tematika („Veidas", užėmęs I-ją vietą respublikiniame festivalyje, nebuvo atrinktas į Pabaltijo respublikų kino saviveiklos apžiūrą neva dėl menkos techninės kokybės...), gal būt, erzino tai, kad į šį nediduką entuziastų būrelį taip ir nepavyko prasismelkti budriai KGB ausiai. Kaip ten bebūtų, bet studija faktiškai egzistuoja tik popieriuje — be vadovo, be aktyviausių narių, išsisklaidžiusių ieškoti ramesnės vietos ar ramesnio užsiėmimo...

(Neribotų galimybių santvarka yra surakinusi jaunimui išradingumo ir iniciatyvos polėkius):

Nebe pirmąkart tarybinės Lietuvos istorijoje jaunystės polėkiui kerpami sparnai. Užtenka prisiminti pirmąją „Žygeivių kartą" (1969 m. gegužės mėn. jų organizuoto S. Dariaus ir S. Girėno tėviškių tvarkymo darbai Kauno partinio aktyvo susirinkime buvo traktuojami kaip „didžiausia ideologinė diversija nuo 1956 m."), kraštotyrininkų tragedija, KPI studentų jaunimo muzikos: „Pepklubo" ir Vilniaus „Liaudies dainos" klubo likimą, nesuskaitomų diskusijų klubų, nejučiomis pridygusių ir tylomis išravėtų...

Tik kažin kaip tai reikėtų pavadinti — neribotomis galimybėmis, kurias atnešė Lietuvos jaunimui tarybinė santvarka ar nesibaigiančiais rūpesčiais, kuriuos tarybinei santvarkai kelia Lietuvos jaunimas?

* * *

TARYBINĖJE MOKYKLOJE

Šiauliai

(Mokiniai drastiškomis priemonėmis verčiami stoti į komjaunimą):

1975 rugsėjo 16 d. Šiaulių proftechninėje mokykloje tekintojų grupėje įvyko susirinkimas, kurio metu norėta visą mokinių grupę surašyti į komjaunimą. Mokinį išsikviesdavo prieš klasę ir klausdavo: „Ar pats nestoji į komjaunimą, ar tėvai neleidžia?" Nestojančius į komjaunimą varė iš klasės ir liepė atsivesti tėvus. Mokinys Urbutis paaiškino, kad jis verčiamas nestosiąs į komjaunimą.

— Aš prievartai nenusilenksiu. Nei aš, nei mano tėvai nenori, kad aš būčiau komjaunuolis.

Paklaustas, ar jo tėvai tiki ir lanko bažnyčią, mokinys atsakė:

— Mes visi esame tikintys ir lankome bažnyčią.

Iš Urbučio buvo tyčiojamasi. Meistrai Gylys ir Milius liepė nestojantiems į komjaunimą mokiniams stovėti pusę valandos pakeltomis rankomis.

— Visi vagys, chuliganai, fašistai yra nekomjaunuoliai, — šaukė Milius. — Jei užpildysite anketas, nereikės stovėti pakeltomis rankomis, o jei nepildysite, pašalinsime iš mokyklos.

Visą valandą terorizuojami mokiniai nepasidavė. Nestojantiems į komjaunimą buvo skiriami patys sunkiausi darbai. Pusė klasės liko nekomjaunuoliais.

* * *

Šiauliai
(Direktoriaus pavaduotoja Žičkienė tardo mokinės motiną apie jos dukters religinę praktiką):

1975 lapkričio 27 Šiaulių J. Janonio vid. mokyklos direktoriaus pavaduotoja Žičkienė, išsikvietusi VIIIb klasės mokinės Vaitkutės Rimutės motiną, klausinėjo, ar dukra Rimutė namuose meldžiasi, ar eina išpažinties ir pan.

— Koks čia gali būti klausimas? Aš ir mano dukra esame katalikės, todėl ir atliekame savo katalikiškas pareigas, — atsakė Vaitkienė.

— Jūsų duktė dar ne komjaunuolė. Už bažnyčios lankymą ją pradės pašiepti mokykloje.

— Mano duktė to nebijo. Dėl savo įsitikinimų ji mokės pakentėti, nes žino, kad tai garbinga.

* * *

Šiauliai
(Mokinės tėvą laidojant su religinėmis apeigomis, auklėtoja Baškienė mokinių į laidotuves neišleido):

1975 gruodžio 22 mirė Šiaulių 9-tos vid. mokyklos VII klasės mokinės tėvelis Juozas Vidugiris.

Auklėtoja Elena Baškienė atnešė su mokiniais vainiką ir pasiteiravo, kada bus laidojama, o svarbiausia — ar su bažnyčia? Jeigu su bažnyčia, tuomet vaikų neleisianti. Priešingu atveju, dalyvaus visa klasė. Laidotuvių išvakarėse auklėtoja Baškienė dar kartą atėjo pasiterauti ir, sužinojusi, kad laidotuvės vyks su bažnyčia, vaikų iš mokyklos neišleido.

* * *

Plateliai
(Mokinė, giedodama bažnytiniame chore, žeminanti tarybinės mokyklos vardą):

1975 pradžioje Platelių bažnyčios chore pradėjo giedoti vidurinės mokyklos VII klasės mok. Vida Mi-

kalauskaitė. Sužinojęs apie tai Platelių vidurinės mokyklos direktorius Stripinis (jo iniciatyva Plateliuose nugriautos kryžiaus kelių koplytėlės) ir mokytojai, nutarė mergaitę nuo bažnyčios atitraukti. Klasės auklėtoja Valavičienė įsakė Mikalauskaitės motinai nebeleisti dukros į bažnyčią. Mikalauskienė paprašė, kad auklėtoja į šį reikalą nesikištų, nes konstitucija garantuoja tikėjimo laisvę.

— Na, tai veskis kada nors vakare, kad, niekas nematytų, — mokė Valavičienė.

Mergaitei auklėtoja priekaištavo, kad giedodama chore, ji žeminanti tarybinės mokyklos vardą.

* * *

Kretinga
(Tik į komjaunuolius įsirašiusius mokinius klasės auklėtoja Pempienė žadėjo išauklėti gerais žmonėmis):

1976 sausio 16 Kretingos vid. Mokyklos IX klasėje vyko tėvų susirinkimas. Klasės auklėtoja Pempienė barė tėvus, kodėl jų vaikai nestoja į komjaunimą.

— Mes stengsimės komjaunuolius išaukléti gerais, pavyzdingais žmonėmis, todėl ir jūs, tėvai, privalote savo vaikus paveikti, kad jie visi būtų komjaunuoliais.

— Taip jūs ir padarykite, — atsiliepė viena motina. — Išauklėkite komjaunuolius, kad jie būtų pavyzdingi, dori, gražiai elgtųsi, gal tada jų pavyzdys paveiks ir mūsų vaikus ir nereikės prievartauti — patys stos į komjaunimą.

— O jūs savo dukros ar neverčiate bažnyčioje prie altoriaus klūpėti? — replikavo aukl. Pempienė.

— Neverčiu. Mano dukra savo noru lanko bažnyčią ir net adoruoja. Todėl ji dora, gražiai elgiasi — to jūs, mokytoja, nepaneigsite, — ramiai atsakė motina.

* * *

Palanga
(Pionieriai ir ateizmas — didžiausios mokinių prievartavimo pabaisos):

1971 į Palangos vid. mokyklos V klasę įstojo mokinys Petrutis Algirdas. Kadangi jis į pionierius buvo įrašytas prievarta, be tėvų sutikimo, mokinys pionieriško kaklaraiščio nenešiojo, nors mokytojai nuolat jam tai primindavo. Kartą klasės auklėtojas Vytautas Kusas, palikęs Petrutį po pamokų, liepė jam prirašyti 100 lapų frazę „Pionierius be kaklaraiščio", tuo norėdamas priversti Petrutį nešioti pionierišką kaklaraištį.

Berniukas namuose pasiskundė. Mokinio globėjas Astrauskas, nuėjęs pas mokyklos direktorių Kazlauską, pareikalavo išbraukti berniuką iš pionierių, nes jis pats nenorįs ir globėjai tam nepritarią. Vaikas kaklaiščio nenešioja ir nenešiosiąs. Jei vaiką ir toliau taip varginsią, tai jo neleisią į mokyklą. Direktorius paaiškino Astrauskui, kad mokinio iš pionierių išbraukti negalįs, nes mokyklos tikslas visus mokinius įtraukti į šią organizaciją. Kurį laiką Petručio niekas nevertė užsirišti kaklaištį.

1973 pabaigoje klasės auklėtojas Vytautas Kusas liepė nupiešti mokiniams piešinį ateistine tema. Mokinys Petrutis pasiskundė savo globėjams, kad jam auklėtojas liepė nupiešti kunigą, renkantį bažnyčioje pinigus ir už juos perkantį sau „Volgą". Globėjai vaikui paaiškino, kad tokia tematika tikinčiam vaikui piešti negalima. Mokykloje vaikas piešti atsisakė. Supykęs mokytojas liepė Petručiui pasiimti knygas ir daugiau į mokyklą nebeateiti. Berniukas verkdamas parėjo namo. Astrauskienė, nuėjusi į mokyklą, paklausė auklėtoją, už ką Petrutį išvarė iš mokyklos.

— Mes jam liepėme nupiešti šią atvirutę, — ir ištraukęs iš stalčiaus parodė Astrauskienei paprastą atvirutę.

— Aš dabar noriu žinoti, kuris iš jūsų meluojate,

— paklausė Astrauskienė, — mokinys ar mokytojas? Man Petrutis sakė, kad jūs liepėte piešti ateistine tema. Pasikviesiu vaiką ir išsiaiškinsime.

Klasės auklėtojas paraudo ir neleido kviesti mokinio. Ten pat buvusi mokytoja Ditkevičienė išvadino Astrauskienę davatka ir fanatike.

— Aš jus labai prašau, — kreipėsi Astrauskienė į mokytojus, — negadinkite vaikų savo ateistinėmis temomis, o mokykite juos. Jeigu dar vaiką išvarysite iš mokyklos dėl ateistinių užmačių, parašysiu skundą į Švietimo ministeriją.

* * *

Gargždai

(Nors ir visa klasė atsisakė stoti į ateistų būrelį, auklėtoja Kuneikienė vis vien prievarta keturis įrašė):

Gargždų 2-sios vidurinės mokyklos VIIc klasės auklėtoja Kuneikienė 1975 pavasarį klasės susirinkime rinko mokinius į ateistinį būrelį. Lankančius bažnyčią paprašė atsistoti. Pradžioje atsistojo pusė klasės. Auklėtoja, piktai nužvelgusi mokinius, viešai lankančius bažnyčią, kreipėsi į neatsistojusius. Kai tik auklėtoja paminėdavo kurio nors mokinio pavardę ir norėdavo įrašyti į ateistinį būrelį, mokinys, atsistojęs pasakydavo: „Aš einu į bažnyčią, į ateistus netinku". Pagaliau visa klasė, kurioje buvo 32 mokiniai, vieningai pareiškė, kad visi eina į bažnyčią ir į ateistų būrelį nesirašysią. Mokytoja labai supyko ir pradėjo visus barti. Galiausiai auklėtoja Kuneikienė pasirinko keturis mokinius ir prievartą įrašė į ateistų būrelį.

* * *

(Direktorius Jurgulis su mokytojais prievartauja tikinčius mokinius):

Gargždų 2-sios vid. mokyklos direktorius Liudvikas Jurgulis pasiryžęs visus mokinius padaryti ateistais. Mokiniai skundžiasi, kad dažnai duodamos užpil-

dyti anketos, liečiančios mokinių sąžinę; susišaukęs moksleivius į salę, kalba 2-3 valandas ateistinėmis temomis. Lankančius bažnyčią mokinius išjuokia viešai, skiria ateistus komjaunuolius juos „globoti". Grupės ateistų komjaunuolių eina į tikinčiųjų mokinių namus, išaiškina tėvams religijos „žalą".

Sužinojęs, kad VIIc klasės mokinys Ivaškevičius lanko bažnyčią, direktorius Jurgulis, mokytojos — Ridžiauskienė ir Imbrazienė, atėję į klasę liepė mokiniui Ivaškevičiui pasisakyti, kodėl jis tikįs, kas verčiąs lankyti bažnyčią, vertė mokinį pasižadėti niekados nelankyti bažnyčios.

Tikinčius mokinius direktorius kviečia į savo kabinetą ir bara už bažnyčios lankymą.

Nors ir labai terorizuojami vaikai, bet atsiranda drąsuolių, lankančių kiekvieną sekmadienį bažnyčią.

* * *

Rūdiškės
(Religingiems mokiniams direktorius mažina elgesio pažymį ir klastingu būdu nori apkaltinti kunigą):

(Trakų raj.) Vidurinės mokyklos direktorius 1975 m. pabaigoje, pasikvietęs į savo kabinetą Rūdiškio bažnyčios ministrantą, IX klasės moksleivį Petrą Stašauską, davė pasirašyti pareiškimą, kad vienas kunigas prašęs jį ateiti į bažnyčią patarnauti Mišioms. Mokinys pasirašyti atsisakė. Jis prisipažino savo noru einąs į bažnyčią ir tarnaująs Šv. Mišioms. Direktorius grasino teismu. Vėliau dar kelis kartus įkalbinėjo P. Stašauską nevaikščioti į bažnyčią ir sumažino elgesio pažymį.

Tos pačios mokyklos XI klasės mokinei Jadvygai Poplovskajai už bažnyčios lankymą taip pat sumažintas elgesio pažymys ir pagrasinta, jog jai bus išduota tokia charakteristika, kad ji neįstosianti į jokią aukštąją mokyklą.

* * *

dyti anketas, ... mokinių sąžinę, ...
mokslevyvis ... 2-3 ... atestatuose ...
temomis. Lankančius bažnyčią mokinius ... viešai
šaiposi ...
pėmis ... nuo ...
nių namus, išsišiknėję ... religiją žala.

... VIIc klasės ... Ivaškevi-
čius lanko bažnyčią, direktorius Jurgaitis, mokytoja
Ridzevskienė ...
mokiniui ... kodėl jis ...
verčias lankyti bažnyčią, verčia mokinį pasižadėti nebelan-
dos nelankyti bažnyčios.

Tikinčius mokinius direktorius kviečia į savo ka-
binetą ir bara už lankymą bažnyčios.

Nors ... labai ... tačiau atsiranda
da drąsuolių, lankančių kiekvieną sekmadienį bažnyčią.

* * *

(Reizingienės mokiniams direktorius mažina elgesio
pažymį ir klasėje būdu ... knygą).

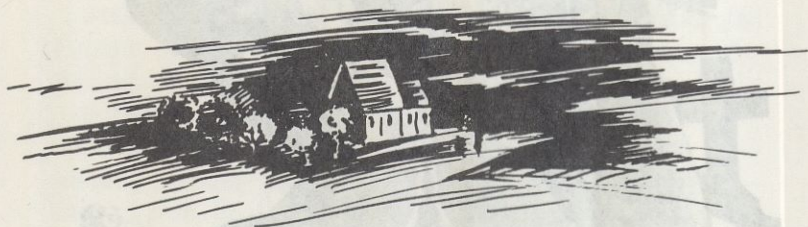
(... Vidurinės mokyklos direktorius
1976 m. ... į savo kabinetą ...
diškių bažnyčios ... XI klasės mokinį ...
rą ... pasirašyti pareiškimą, kad ...
... bažnyčios ...
Mokinys ... principingai ...
eina į bažnyčią ir ... Mišioms. Direkto-
rius ... Vėliau ... kartus ...
nėjo P. St... ir sumažino
elgesio pažymį.

Tos pačios mokyklos XI klasės mokinei ...
Poplavskajai už bažnyčios lankymą ...
tas elgesio pažymys ir pagrasinta, jog jai bus išduota
tokia charakteristika, kad ji neįstosianti į jokią aukš-
tąją mokyklą.

Pažaislis

Nr. 22

- Atviras laiškas Lietuvos KP CK
- Tauragnų bažnyčios statyba
- Žinios iš vyskupijų
- Tarybinėje mokykloje
- Žinios iš Tėvynės
- Iš „LKB Kronikos“ archyvo — A. Šalčio teismas

ATVIRAS LAIŠKAS LIETUVOS KOMUNISTŲ PARTIJOS CENTRO KOMITETUI

(Ateizmo propagandistas, doc. Aničas, meluodamas prieštarauja sau ir komunistinei tikrovei):

Kadangi KP CK žinioje yra visa tarybinė spauda, todėl norime atkreipti KP CK dėmesį į istorijos mokslų kandidato, doc. J. Aničo straipsnius, paskelbtus šiais metais lietuviškoje tarybinėje spaudoje, įvairiuose laikraščiuose apie religinių kultų įstatymus ir sąžinės laisvę. Šiuose jo rašiniuose yra daug akivaizdžių sofizmų ir netiesos.

1. J. Aničo straipsnyje „Sąžinės laisvė" rašoma, kad buržuažija net formaliai niekur nepaskelbė antireliginių įsitikinimų laisvės.

Buržuazinėse valstybėse formaliai neskelbiama antireliginių įsitikinimų laisvė, nes tai yra savaime suprantamas dalykas, kaip, sakysime, valgyti, praustis ir pan. Ar yra pasaulyje valstybė, kurioje būtų draudžiama ateistinė spauda, varžomos ateistinės, vadinamosios „pažangios" organizacijos?

2. Tame pačiame straipsnyje J. Aničas teigia, kad buržuazinėse šalyse „sąžinės laisvė traktuojama vienpusiškai, tik kaip laisvė išpažinti religiją"... „Buržuazinėje Lietuvoje valstybė saugojo tikinčiųjų piliečių laisvę... tačiau negarantavo visiems piliečiams, jų tarpe netikintiems, sąžinės laisvės".

To „vienapusiškumo“ šiandien Lietuvoje yra daugiau negu prieš karą. Tada galėjo pareikšti ir skleisti savo įsitikinimus tikintieji ir ateistai, šiandien — tik ateistai.

Prieškarinėje Lietuvoje ateistai galėjo užimti aukštus postus. Pvz., Lietuvos žemės ūkio akademijos rektoriumi (1926 - 34) ir švietimo ministru (1934 - 39) buvo J. Tonkūnas; buržuazinės valdžios atstovu Londone (1919), Kauno universiteto rektoriumi (1929 - 1933) ir švietimo ministru (1926.VI.15 - XII.17) — J. Čepinskis; buvo visa eilė profesorių: Vl. Dubas, Bl. Lašas, P. Avižonis, T. Ivanauskas ir kt.

Moksleiviai naudojosi ateisto Viperio ir J. Norkaus paruoštais istorijos vadovėliais.

Veikė ateistinės organizacijos: „Kultūra“, „Lietuvių kultūros švietimo draugija“, „Laisvamanių etinės kultūros draugija“. Ėjo ateistinė spauda: „Lasivoji mintis“, „Laisvamanis“, „Kultūra“, „Vaga“ „Lietuvos žinios“, „Laikas“, „Lietuvos ūkininkas“, „Moksleivis“, „Moksleivių varpai“ ir kt. Buvo išleidžiama daug ateistinių knygų. Ateistai mokytojai buvo susibūrę į „Lietuvos mokytojų profesinę sąjungą“, turėjo savo organą „Mokykla ir gyvenimas“. Kai kurie ateistai turėjo savo atskiras kapines.

Vienas iš čia pasirašiusių turėjo tris mokytojus, kurie nesižegnodavo klasėje maldos metu, ir vieną bendraklasį, kuris nesimokė tikybos, nes jo tėvai buvo pareiškę, kad jie nenori, jog jų vaikas būtų tikintis. Ir tai buvo laikoma normaliu dalyku, niekas dėl to nesistebėjo.

O kad šiandien tikintieji turėtų bent mažą dalelę tos laisvės, kurią prieš karą turėjo ateistai Lietuvoje.

3. Aukščiau minėtame straipsnyje J. Aničas rašo, kad sąvokon „sąžinės laisvė“, kaip ją supranta komunistai, eina „piliečių lygiateisiškumas, nepaisant religinio priklausomumo“.

Tai labai gražu, bet taip nėra... Kodėl dauguma religinių praktikų atliekama slaptai? Reiškia, žmonėms gresia nemalonumai. Tai gera charakteristika socialistiniam „humanizmui ir sąžinės bei religijos laisvei"... Kodėl susirinkimuose „kultūringu būdu", „neužgaunant religinių jausmų", linksniuojami tie, kurie neatsikratę „religinių prietarų"? Kodėl už religines praktikas mokytojai rašo pasiaiškinimus? Juk pagal tarptautinę teisę, kuri galioja ir mūsų šalyje, „kiekvienas žmogus turi teisę išpažinti savo religiją ir įsitikinimus tiek individualiai, tiek kartu su kitais, viešai arba privačiai atlikti kultą, religines apeigas". („Tarptautinis paktas dėl pilietinių ir politinių teisių", SNO, 1966.XII.16).

Kodėl už „religinį priklausomumą" atleidžiama iš darbo? Pvz., mokytoja Brilienė Vilkaviškyje, Kolūkio pirmininkas Miroslave. Kodėl, bažnyčią lankantys vaikai yra pašaipos objektu mokykloje, sienlaikraščiuose piešiamos jų karikatūros? Kodėl namų darbininkei, dirbančiai pas kunigą, paneigiama teisė į pensiją, jei ji dalyvauja religinėje veikloje? Kodėl tikinčiųjų būrelis negali suorganizuoti ekskursijų, gauti autobuso? Juk tikintieji vienodai su ateistais dalyvauja gamyboje — kodėl jie laikomi posūniais?

Mūsuose yra teisė tik tikėti, bet ne teisė pareikšti savo įsitikinimus ir atlikti religines praktikas. J. Aničo teigimu, „visišką sąžinės laisvę sudaro teisė kiekvienam piliečiui išugdyti materialistinę pasaulėžiūrą, netrukdomai ja vadovautis, taip pat skleisti ateistines pažiūras". Tai — **vienašališka** laisvė, nepilna laisvė, jei tikintieji neturi teisės išsiugdyti savo religinę pasaulėžiūrą (neturi religinių knygų, draudžiama religinis instruktažas), negali skleisti religinių pažiūrų. Tai nesiderina su tarptautine teise, kuri leidžia „nevaržomai laikytis savo nuomonės, gauti ir skleisti bet kurios rūšies informaciją ir idėjas nepriklausomai nuo vals-

tybių sienų — žodžiu, raštu arba spaudoje..." („Tarptautinis paktas", SNO, 1966.XII.16). Šiuo požiūriu tikintieji yra nelygiateisiai, palyginus su ateistais.

4. Straipsnyje „Kaip sudaroma ir veikia religinė bendruomenė" J. Aničas rašo, kad valstybė nesikiša į religinės bendruomenės religinį gyvenimą, ir patiems tikintiesiems priklauso teisė apspręsti visus klausimus, liečiančius religinių poreikių tenkinimą.

Tai tušti žodžiai. Kodėl draudžiama vaikams dalyvauti procesijose, tarnauti šv. Mišiose, jei patys tikintieji — tėvai ir vaikai — to nori? Draudžiama, nors nėra jokio įsakymo. Kodėl laidotuvių metu tikinčiųjų vaikams, kai jie ateina organizuotai, mirus klasės draugui, ar kuriam iš jų artimam asmeniui, neleidžiama būti bažnyčioje, o turi būti lauke, dargi lyjant ar sningant? Kodėl draudžiama mokyti religijos kitiems, kai patys tėvai to nepajėgia? Kodėl tikintieji negali įsigyti maldynų, katekizmų, rožančių ir t.t., kodėl tie dalykai atiminėjami iš juos parduodančiųjų? Kodėl tikintieji negali turėti pakankamai kunigų — varžomas jų paruošimas, ribojamas klierikų skaičius? Tai grubus kišimasis į vidaus reikalus, tai trukdymas patenkinti religinius poreikius.

5. Tame pačiame straipsnyje J. Aničas rašo, kad Lietuvoje pastaraisiais metais parengta „nemaža bažnytinės literatūros leidinių, kuriuos išleido valstybinė spaustuvė".

Tiktai „nemaža"! ! ! „Vatikano susirinkimo dokumentų rinkinio" kunigai gavę tik po vieną egzempliorių. „Naujojo Testamento" ir „Psalmyno" — vidutinio didumo parapijos gavo vos po dešimtį egzempliorių, „Maldyno" — retas kuris parapijietis. Ar šie leidiniai gali patenkinti tikinčiųjų poreikius, kai jų toks mikroskopinis tiražas? Kai tuo tarpu ateistiniai leidiniai spausdinami milžiniškais tiražais — po 50 tūkstančių („Zuikių pasakas").

Aničas rašo, kad yra išleista ir kitų religinių leidinių. Kokie tie kiti? Jų nebuvo!

6. J. Aničas pastebi, kad draudžiama savitarpio materialinė parama, nes tai „įžeidžia piliečių orumą" (ten pat).

Tai tikinčiųj diskriminacija, jų pažeminimas, kai šiaip leidžiamos savišalpos kasos, pvz., profsąjungų rėmuose, ir skatinama savitarpio pagalba: moksleiviai mokomi altruizmo, įstaigų vadovai barami už nejautrumą ir nehumaniškumą. Nežiūrint valstybinės socialinės globos, vis tiek yra žmonių, kurie reikalingi kitų pagalbos: apleisti seneliai, ligoniai ir kt. Kitur piliečiai laisvai disponuoja savo santaupomis, — kodėl pas mus tikintieisiems tai draudžiama?

7. Straipsnyje „Kulto tarnai — religiniams poreikiams" J. Aničas rašo, kad kunigas negali būti religinės bendruomenės vykdomojo organo nariu.

Tai kunigo, kaip tarybinio piliečio, diskriminacija. Jam draudžiama rūpintis ir kulto pastatų remontu. O kodėl jis negalėtų? Juk kartais jis turi daugiau laiko ir nusimanymo. Patys bendruomenės nariai ir taip apkrauti įvairiais darbais; be to, bažnyčios reikalams jų niekas neatleidžia nuo gamybos.

8. Tik ką minėtame straipsnyje J. Aničas rašo, kad „dvasininko veiklos sfera yra jo aptarnaujamos bendruomenės tikinčiųjų gyvenamoji vieta ir atitinkamų maldos namų vietovė."

Iš tiesų taip, bet yra atvejų, kad jis turi dirbti ir kitoje parapijoje. Bažnyčios kanonai įpareigoja kunigus talkininkauti vienas kitam. Šį talkininkavimą civilinė valdžia mūsuose varžo. **Tai — neleistinas kišimasis į bažnyčios vidaus reikalus.** Jei neskaitoma nusikaltimu, kad milicininkas padeda sugauti vagį ne savo apylinkėje, kai gydytojas suteikia pagalbą ne jo zonoje esančiam ligoniui, kai praktikuojamos talkos derliui

nuimti, — tai kodėl kunigas, norėdamas pasikviesti talkininkų, kad greičiau galėtų aptarnauti tikinčiuosius, privalo prašyti civilinės valdžios leidimo?

9. J. Aničas rašo, kad „Neleidžiama ne kulto priemonėmis skatinti tikinčiųjų religinius poreikius ir aktyvinti jų religinį gyvenimą“ (ten pat).

Konkrečiai, kokiomis priemonėmis?

Čia tikintieji diskriminuojami — nelygiai traktuojami su ateistais. Pastarieji gali visomis priemonėmis aktyvinti „savąją veiklą“, o tikintieji tų priemonių neturi. Čia ateistai kalba visų vardu. Tačiau valstybę sudaro ne vien ateistai, bet ir didelė dauguma tikinčiųjų. Mūsuose tik saujelė ateistų ir jie bando jėga primesti savo pažiūras kitiems: šiuo atveju jų balsas nereiškia tiesos.

10. J. Aničas rašo, kad dvasininko veiklos ribojimu norima apsaugoti visuomenę ir valstybę nuo žalos“ (ten pat).

Įdomu, nuo kokios žalos? Gal, kad būtų šeimos tvirtesnės, mažiau nusikaltimų, mažiau būtų geriama ir sąžiningiau dirbama?

11. Straipsnyje „Jaunajai kartai — mokslinę pasaulėžiūrą“ J. Aničas rašo, kad „vaikų ir paauglių prievartinis auklėjimas religine dvasia yra antihumaniškas reiškinys“.

Ar priverstinis ateizmo mokymas, dargi prieš tėvų valią, yra humaniškas reiškinys?

Kaip gali būti antihumaniškas reiškinys, jei mūsų šalies aukščiausioji vyriausybė yra pasirašiusi konvenciją, kurioje pripažįstama teisė tėvams auklėti savo vaikus pagal avo pačių įsitikinimus („Tarptautinis paktas dėl pilietinių ir politinių teisių“, SNO, 1966. XII.16). Šis „Tarptautinis paktas“ reikalauja gerbti tėvų teises. O tvirtinimas, kad tėvai neturi teisės religiškai auklėti vaikų, yra pasityčiojimas iš tėvų teisių,

jų sutrypimas! Šią teisę — auklėti savo vaikus pagal savo įsitikinimus — pripažino visos tautos nuo seniausių laikų.

„Konvencija dėl kovos su diskriminacija švietimo srityje“ (SNO, 1962) sako, kad nedera vaikams primesti tokių įsitikinimų, kurie prieštarauja tėvų įsitikinimams. O pas mus kaip tik tikinčiųjų vaikai yra verčiami būti ateistais. „Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje“, kurią pasirašė ir Tarybų Sąjungos vadovai, sakoma, kad „tėvai turi pirmumo teisę, nustatant, kaip turi būti mokomi vaikai“, o J. Aničas savo aiškinimais tai paneigia. Čia yra **didžiausias nehumaniškumas.** Docento J. Aničo dėstymas atspindi vergovinių laikų pažiūras, kada tėvams iš viso nepripažinta jokios teisės į savo vaikus.

Šios konvencijos dvasią yra užtikrinę „Liaudies švietimo įstatymų pagrindai“, kuriuos 1973 m. liepos 19 d. patvirtino TSRS Aukščiausioji Taryba. Ten 65 straipsnyje sakoma: „Jeigu tarptautine sutartimi arba tarptautiniu susitarimu, kuriame dalyvauja TSRS, nustatytos kitos taisyklės, negu tos, kurias numato TSRS ir sąjunginių respublikų liaudies švietimo įstatymai, tai taikomos tarptautinės sutarties ar tarptautinio susitarimo taisyklės“.

12. J. Aničas tvirtina, kad religijos galima mokyti privačiai.

Tai Lenino mintis. Pagal jį religija nebedėstoma valdiškoje mokykloje kaip privalomas dalykas, bet galima jos mokyti savo iniciatyva už mokyklos ribų (taip daroma liaudies demokratinėse šalyse). Deja, ši Lenino mintis mūsuose yra iškraipyta — nesilaikoma 1918 m. sausio 23 d. dekreto, kuris sako: „Mokyti ir mokytis reigijijos piliečiai gali privačiai“. Dekretas skamba be jokių apribojimų, o mūsų „demokratiški“ įstatymai apribojo: tik patys tėvai gali ir niekas kitas. Mūsų tėvai gali pasiprašyti savo vaikui muzikos mo-

kytoją, matematikos mokytoją, bet negali pasiprašyti religijos mokytojo. Ir kitais atvejais nesilaikoma Lenino minties. Pvz., Leninas reikalavo, kad niekur dokumentuose nebūtų vartojami apibūdinimai „tikintis", „netikintis", o šiandien pas mus moksleiviams, baigusiems mokyklą, įrašoma į charakteristiką, kad jis yra tikintis. Mūsų sąlygomis tai reiškia diskriminaciją — daromos kliūtys toliau mokytis.

13. Lygiai drastiškas yra draudimas nepilnamečiams aktyviai dalyvauti pamaldose (ten pat).

Apie tai nekalba jokie įstatymai. Vaikai nuo krikšto momento jau priklauso tikinčiųjų bendruomenei. Bažnyčios kanonai šiuo atžvilgiu tikinčiųjų neskirsto į pilnamečius ir nepilnamečius. Čia civilinė valdžia grubiai kišasi į tikinčiųjų vidaus gyvenimą ir pažeidžia tkinčiųjų teises dalyvauti kulto apeigose. Nepilnamečiai negali būti tik vydkomajame bendruomenės organe, bet jie nuo krišto momento yra katalikų Bažnyčios nariai: jie jau priima kai kuriuos sakramentus, laidojami su religinėmis apeigomis.

14. J. Aničas rašo, kad tėvai, mokydami vaikus religijos, piktnaudžiauja savo autoritetu, kad tai prieštarauja visuomenės interesams, kad įstatymai nėra suteikę tokių teisių, kad šeimos linija turi derintis su mokyklos linija... ir, kad valstybė nekliudo tėvams mokyti savo vaikus religijos (ten pat).

Čia doc. J. Aničas pametė logiką: jei nekliudo, tai kam derintis... Jei šalies Konstitucija deklaruoja laisvę religijai, tai kur čia tėvai piktnaudžiauja, kur prieštarauja visuomenės interesams? Jei tarybiniai įstatymai įpareigoja tėvus auklėjimą šeimoje derinti su ateistine mokykla, tai kas tada palieka iš Konstitucijos garantuotos sąžinės ir religijos laisvės?

Čia ne tėvai piktnaudžiauja savo teisėmis, bet valdžia, kuri istoriškai yra vėlesnės formacijos negu šeima. Tėvai iš prigimties turi kai kurių neliečiamų

teisių, kurių niekas negali pažeisti, nė valdžia — šiuo atveju ji jau būtų tironas. Panašių nusikaltimų istorija yra neseniai mačiusi: vokiškasis fašizmas prieš tėvų valią įtraukdavo vaikus į hitlerjugendą ir auklėdavo ateistiškai ir šovinistiškai...

Paskutiniame tarptautiniame susitarime — Helsinkyje — taip pat įsipareigota gerbti religijos ir sąžinės laisvę, nedarant jokios diskriminacijos. Deja, kulto įstatymai mūsų šalyje, kaip juos aiškina J. Aničas, yra atvira tikinčiųjų diskriminacija. Leninas kažkada rašė, kad caro laikais „bažnyčia buvo baudžiavinėje priklausomybėje nuo valstybės" (T. X. 1952. p. 65), kad buvo „gėdingų įstatymų prieš kitus, ne pravoslavų tikybos žmones" (t. VI. p. 364). Panašiai ir dabar yra: Bažnyčia neatskirta nuo valstybės, o jos pavergta; laisve naudojasi tik ateizmo išpažinėjai; gėdingi potvarkiai įvairiai varžo tikinčiųjų religinį gyvenimą.

Tai liūdna tiesa, kad istorijos mokslų kandidato, docento J. Aničo, rašiniai apie religijos ir sąžinės „laisvę" yra labai toli nuo tiesos. Todėl mes prašome Lietuvos KP CK taip patvarkyti, kad būtų panaikinti įvairūs nutarimai ir potvarkiai, prieštaraujantys sąžinės ir religijos laisvei ir kad būtų užtikrinta Lietuvos katalikams teisė naudotis tomis teisėmis ir laisvėmis, kurias garantuoja tarptautiniai susitarimai ir šalies Konstitucija.

Šio rašinio nuorašai yra pasiųsti:

1. Lietuvos TSR Ministrų Tarybai,
2. Lietuvos TSR Aukšč. Tarybos prezidiumui,
3. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Prezidentūrai,
4. Lietuvos TSR Religijų reikalų tarybos Įgaliotiniui,
5. Vilniaus arkivyskupijos kurijai.

1975.X.4.

Vilniaus arkivyskupijos kunigai:

Kun. B. Laurinavičius, kun. A. Simonaitis, kun. A. Petronis, kun. K. Garuckas, kun. V. Černiauskas, kun. K. Žemėnas, kun. J. Balčiūnas, kun. C. Taraškevičius, kun. J. Jardelis, kun. B. Jaura, kun. M. Petravičius, kun. D. Valiukonis, kun. D. Puidokas, kun. J. Kutka, kun. N. Norkūnas, kun. D. Valančiauskas, kun. J. Slėnys, kun. J. Baltušis, kun. A. Kanišauskas, kun. A. Merkys, kun. A. Ulickas, kun. K. Valeikis, kun. S. Tunaitis, kun. J. Vaitonis, kun. I. Jakutis, kun. A. Mačiulis, kun. P. Jankus, kun. A. Keina, kun. J. Lauriūnas, kun. S. Valiukėnas, kun. K. Pukėnas.

* * *

TAURAGNŲ BAŽNYČIOS STATYBA

(Tikrąją bažnyčią 1944 m. sunaikino karas, laikinąją — salę — sudegino komunistai):

Tauragnai glūdi Rytų Lietuvos miškų, ežerų, kalnų - piliakalnių krašte, prie Tauragnų ir Labės ežerų, Utenos rajone.

Paskutinė Tauragnų bažnyčia buvo kryžiškos formos, vienbokštė. Išorėje atrodė paprastai, bet viduje buvo puošni, turėjo penkis altorius. Ypatingai buvo turtinga ir įdomi procesija. Šios bažnyčios istorija baigėsi 1944 m. liepos 9 d., kai vokiečiai iš lėktuvo padegė bažnyčią ir kitus miestelio pastatus.

Po gaisro dar liko klebonija ir šalia — parapijos salė, kurioje buvo įrengta bažnyčia. Jos išorinis ilgis buvo 21 metras, plotis — 13 m, o aukštis — 4 m. Patalpa buvo tikrai maža. Tikintieji pamaldų metu negalėdavo sutilpti. Vasarą per sumą būdavo pilnas darželis tikinčiųjų prie bažnyčios. Atlaidų metu vietiniai

ateistai su Utenos rajono leidimu iš greta esančių kultūros namų per garsiakalbius trukdydavo pamaldas įvairiausiomis dainomis, muzika. Ateistų veikla, skatinama vyriausybės ir spaudos, suįžūlėjo. Jiems labai nepatiko miestelio centre esantis maldos namas, gausiai lankomas tikinčiųjų, vyrų ir jaunimo. 1967 m. balandžio 30 d. vakare buvo padegta parapijinė salė, kurioje buvo įrengta laikina bažnyčia. Gaisras prasidėjo dėl nežinomos priežasties. Valdžios pareigūnai nurodė priežastį — nesutvarkyti elektros laidai bažnyčioje, tačiau gaisro metu buvo žmonių, kurie atkreipė dėmesį į elektros skaityklyoje automatinius saugyklius. Jie buvo įjungti. Be to, gaisras greitai apėmė visą pastatą, lyg būtų buvęs kuo nors aplaistytas.

Gaisrinės mašinos, gal būt, sąmoningai buvo atsiųstos, kai baigė degti pastatas. Pradžioje gaisro subėgo daug žmonių gelbėti bažnytinių daiktų, bet klebonas buvo išvykęs ir nebuvo kam organizuoti tvarkingo gelbėjimo darbo. Įdomus faktas — vienas ateistas ir keletas jo bendrų trukdė gelbėjimo darbus. Degančioje bažnyčioje įvyko susistumdymas. Tikintieji apkūlė ateistą, kadangi jis trukdė iš degančios bažnyčios išnešti baldus ir liturginius drabužius. Sudegė dalis vertingų daiktų, neišgelbėtų bažnytinių darbužių, paveikslų, visos stacijos.

(Nebaigiami trukdymai net kapų mažytę koplyčią pamaldoms pritaikyti):

Greitai po gaisro į Tauragnus atvyko Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Rugienis. Jis pažadėjo žmonėms, kad bus leista statyti nauja bažnyčia, o laikinai pasiūlė naudotis kapuose esančia koplyčia. Koplyčia jau daug metų buvo nenaudojama. Kai apylinkės taryba atėmė iš bažnyčios kapines, parapijos klebonas rūpintis koplyčia jau nebegalėjo, o apylinkei koply-

čia visai nerūpėjo. Todėl jos akmeninės sienos buvo taip sutrūkinėję, kad pro plyšius galėjo landžioti paukščiai. Jos ilgis — 6 m, plotis — 3.5 m ir aukštis — 3 m. Į šią koplyčią buvo nuneštas Švč. Sakramentas ir įdėtas į medinę dėžutę. Buvo pataisytas altorius ir koplyčioje vyko pamaldos.

Tuoj po gaisro klebonas kanauninkas Misevičius parašė vyskupijos kurijai, kad jis dėl senyvo mažiaus atsisakė rūpintis naujos bažnyčios statyba ir prašė, kad jį iškeltų kitur. Kurį laiką įgaliotinis Rugienis vyskupijos kurijai neleido iškelti Tauragnų klebono ir paskirti naują, kuris galėtų rūpintis naujos bažnyčios statyba.

Tauragniškis inžinierius - architektas žadėjo paruošti projektą naujai bažnyčiai. Kai projektas buvo padarytas, jį įteikė įgaliotiniui Rugieniui. Šis pasakė: „Apie didelės bažnyčios statybą negali būti jokios kalbos. Galima projektuti tik kapinių bažnyčios priestatą, nedidesnį kaip 100 kv. metrų vidaus ploto“.

Tauragnų bažnytinio komiteto vyrai daug kartų vyko į Vilnių, lankėsi įvairiose įstaigose. Jie išsiuntė penkis pareiškimus: Muziejų ir kultūros paminklų apsaugos valdybai, Valstybiniam statybos reikalų komitetui, Utenos rajono milicijos skyriui, Utenos rajono draudimo inspekcijai, Tauragnų apylinkės komitetui.

Pagaliau rugpiūčio mėn. pradžioje į Tauragnus buvo paskirtas naujas klebonas kun. Inkratas.

Parapijoje vis labiau sklido kalbos, kad bažnyčią sudegino ateistai, o dabar trukdo naujos bažnyčios statybą.

Atvažiavus naujam klebonui, Utenos raj. milicija raštu perspėjo, kad liautųsi ieškoti Tauragnų bažnyčios gaisro kaltininkų.

Naujasis Tauragnų klebonas ir bažnytinio komiteto pirmininkas Mackevičius nuvyko pas įgaliotinį Rugienį. Šis uždraudė klebonui rūpintis bažnyčios sta-

tyba bei rinkti aukas, nes čia esą tik parapiejiečių reikalas.

Keletas vyrų pradėjo tašyti stulpus sandėliukui, kurį rengėsi statyti kapinių kampe. Sekančią dieną rajono vadovai per apylinkę uždraudė statyti sandėliuką.

Rugpiūčio pabaigoje bažnyčios komiteto pirmininkas Mackevičius Rugieniui pristatė trečią projektą priestatui, nes du pirmieji projektai buvo atmesti. Rugienis žadėjo trečią projektą patvirtinti, kai jis bus kvalifikuotai paruoštas. Kuomet inžinierius - architektas projektą pilnai paruošė, Utenos rajono vadovai pradėjo priešintis statybai kapinėse.

Spalio mėn. viduryje buvo gautas pirmasis Rugienio raštas, kuriame priekaištaujama, kam be reikalo buvo kreiptasi į Valst. statybos reikalų komitetą. Toliau įgaliotinis dėsto, kad pateiktieji tvirtinimui projektai nepilni, reikalinga pateikti pilną techninę dokumentaciją.

Saplio mėn. pradžioje buvo paduotas pareiškimas Elektros tinklams, kad įvestų elektrą į kapinių koplyčią. Baigiantis mėnesiui, elektrikai atvedė laikinus laidus į kapines, bet į koplyčią apylinkės taryba neleido įvesti. Klebonas kalbėjosi dėl elektros įvedimo į koplyčią su rajono Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoju Labanausku. Jis pažadėjo elektrikams netrykdyti. Lapkričio mėn. pabaigoje jau kelintą kartą klebonas vyko į Uteną kviesti elektrikus, bet šie atsikalbinėjo, sakydami neturį laiko. Gruodžio viduryje Utenos elektrikai prisiuntė koplyčios elektrifikavimo projektą, bet darbo vis dar nepradėjo, teisindamiesi neturį stulpų.

Nors Vykdomojo Komiteto pirmininko pavaduotojas Labanauskas klebonui prižadėjo netrukdyti elektrikams, bet visą laiką elektrikams buvo draudžiama važiuoti į Tauragnus.

1968 m. kovo mėn. pradžioje elektrikai pastatė stulpus kapinėse. Tuomet buvo pareikalauta: „Į koplyčią įvesime elektrą tik su ta sąlyga, jeigu parapijiečiai apmokės visas išlaidas, reikalingas kapinių apšvietimui". Pagaliau, šešiems mėnesiams praėjus, pareiškimas buvo patenkintas — įvesta elektra į koplyčią.

Vasario mėn. pradžioje Mackevičiui įgaliotinis pažadėjo patvirtinti koplyčios priestato projektą. Žmonės ėmėsi darbo — paruošti aikštelę koplyčios priestato statybai. Susirinko keliasdešimt vyrų, ir kapinėse buvo nukelti keli seni paminklai.

Gegužės 31 d. į Tauragnų apylinkę buvo pašauktas klebonas ir Bažnyčios komiteto pirmininkas Mackevičius. Apylinkėje Utenos raj. Vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Labanauskas grubiai užsipuolė atvykusius, kad šie savavališkai žaloja kapines. Jis dėjosi užmiršęs, kad kovo mėn. jis pats buvo pataręs paruošti statybai aikštelę, nukeliant iš tos vietos kelis paminklus. Pavaduotojas grasino sudaryti bylą. Labanauskas liepė užmiršti statybą kapinėse, patarė susirasti miestelyje namą ir prašyti rajono leidimo, kad būtų galima įrengti tame name bažnyčią.

Netrukus rajono vadovai pasikvietė Tauragnų bažnytinį komitetą ir nurodė, kokį namą vienkiemyje galima pirktis ir tuoj vykti pas Rugienį tartis tuo reikalu.

Kai komiteto vyrai nuvažiavo pas įgaliotinį, tuomet jis jiems prižadėjo leisti statyti kapinėse prie koplyčios priestatą.

Rugpiūčio 10 d. Tauragnų bažnyčios komitetas buvo iškviestas į Uteną. Juos priėmė įgaliotinis Rugienis ir Labanauskas. Po to visi atvyko į Tauragnus. Čia jiems nurodė, kokį namą galima nusipirkti ir davė leidimą jame įsirengti bažnyčią.

Namas buvo labai nepatogioje vietoje. Beveik

3 km nuo kapinių. Toje pusėje tikinčiųjų buvo negausiai, nes už 3 km prasideda Daunorių parapija.

Įvyko bažnytinio komiteto pasitarimas. Visi piktinosi valdžios sauvale, apgaule ir nauju pasiūlymu. Keli vyrai nuėjo pasikalbėti su minėto namo savininkės tėvu. Savininkė kažkur mokytojavo. Tėvas perdavė dukros sąlygas — už namą 10.000 rb. Tai dar vienas ateistų pasityčiojimas iš tikiničiųjų: namas buvo vertas 3000 rb.

Nusivylė ne tik tikintieji, bet ir bažnyčios komiteto nariai, pamatę, kad jie yra bejėgiai priešintis valdžios statomoms kliūtims. Mackevičius pranešė, kad atsisako būti bažnytinio komiteto pirmininku.

Buvo išrinktas naujas pirmininkas Musteikis. Visi suprato, kad valdžia sąmoningai daro visokius trukdymus ir bažnyčios statyti tikrai neduos. Buvo rengiamasi antram žiemojimui koplyčioje.

Rugsėjo 18 d. buvo pasiųstas Ministrų Tarybos pirmininkui prašymas statyti Tauragnų bažnyčią seniau sudegusios bažnyčios vietoje. Prie prašymo pridėta virš 1.300 parašų.

Naujasis bažnytinio komiteto pirmininkas daug kartų buvo Vilniuje, lankėsi įvairiose įstaigose. Kartą įgaliotinis Rugienis pirmininką išbarė ir įsakė nebeieškoti leidimo statyti bažnyčiai. Jis buvo labai nepatenkintas dėl naujo tauragniškių prašymo su daugelio tikiniųjų parašais.

Sausio 10 d. keliasdešimt tauragniškių nuvažiavo į Vilnių ir reikalavo leidimo statyti bažnyčią. Tas gausus vyrų ir moterų būrys iš įgaliotinio Rugieniaus nuėjo į Aukščiausios Tarybos būstinę. Šis drąsuolių žygis davė naują pradžią. Pareigūnai pradėjo mandagiai kalbėti, nes bijojo, kad nepasikartotų panašios žmonių grupės atsilankymai į įvairias įstaigas.

Lygiai po mėnesio Utenos raj. Vykdomojo komiteto pirm. pavaduotojas Labanauskas pasikvietė Tau-

ragnų bažnyčios komitetą ir pranešė, kad Musteikis pašalinamas iš pirmininko pareigų. Vėl pirmininku turi būti Mackevičius. Pavaduotojas išbarė vyrus už grupinę išvyką į Vilnių, grasino iškelti baudžiamąją bylą.

Kažkas pasiūlė, kad tauragniškiai gali gauti kaime pirkti tinkamą namą ir jį perkelti į Tauragnus, pirma susitarus su rajono vadovybe.

(Sudegusios bažnyčios draudimo pinigus — 5.540 rb. — komunistiniai valdžios pareigūnai sunaudojo kelių statybai):

Buvo rastas Priepalos kaime senas didelis namas. Reikėjo jį nupirkti ir parvežti. Pakartotinai buvo kreiptasi į Draudimo inspekciją, kad Tauragnų parapijai būtų išmokėtas draudimo atlyginimas už sudegusią bažnyčią. Lėšų reikėjo nusipirkti namui ir kitoms statybos išlaidoms. Tačiau Utenos raj. Draudimo inspekcija vis tylėjo. Buvo parašytas pareiškimas Finansų ministerija dėl draudimo išmokėjimo, kurios negalįs Utenos finansų skyrius perleisti bažnyčiai be ministerijos žinios. Finansų ministerija raštu pranešė, kad tai rajono vadovų reikalas. Įvykusiame rajono vadovų pasitarime buvo nutarta, kad draudimo suma 5,540 rb. už sudegusią bažnyčią reikia sunaudoti kelių statybai. Taip ir baigėsi ilgos derybos dėl draudimo išmokos. Ir vėl komunistai pasirodė nesiskaitą ne tik su tikinčiaisiais, bet ir su savo įstatymais! Ateizmas aukščiau visko!

(Tauragniškiai tikintieji nenuleidžia rankų ir per naujas kliūtis siekia laimėjimo):

Už namą Priepalos kaime (18 m ilgio, 6.17 m pločio) reikėjo sumokėti 2000 rb.

Balandžio 7 d. rajono vadovai išskyrė prie Tauragnų kapinių 20 a sklypą perkeltam namui — bažny-

čiai pastatyti. Įvairūs trukdymai buvo daromi ir toliau. Tik už šešių savaičių buvo gauta iš architekto statybos dokumentacija, nes reikėjo gauti parašus iš penkių įstaigų, kurios vis delsė, stengdamosi įtikti rajono valdžiai.

Buvo pasamdytas traktoristas išlyginti statybos aikštelei. Dar traktoristui nebaigus darbo, buvo uždrausta naudoti kolūkio technika, ir teko lyginti kastuvais.

Tauragnų ateistai pranešė rajono vadovams, kad atvažiuotų patikrinti naują statybą.

Vėl buvo sunki problema su transportu atvežti akmenims ir išardytam namui. Bet vėlais vakarais atsitiktiniai sunkvežimiai atvežė akmenis.

Birželio pirmomis dienomis buvo pradėtas lieti pamatas. Du darbininkai atsivežė elektrinę cemento maišytuvę, tačiau skundikai darbavosi. Apie tai pranešė rajonui. Atvažiavo milicininkas, kuris grasino kalėjimu už maišytuvės „vogimą". Minėta maišytuvė buvo nenaudojama ir numesta prie kiaulių fermos.

Baigiant lieti bažnyčios rūsį, dalyvavo keliolika vyrų. Buvo gauta žinia, kad pasiųstas skundas į rajoną, jog daug darbininkų darbuojasi prie statybos. Atvažiavęs Labanauskas rado prie statybos medžio meistrą ir du senelius jam padedant. Jis griežtai uždraudė imti darbininkus į statybą. Jei nori darbingi kolūkiečiai padėti, tai jie gali dirbti tik sekmadieniais. Bet sekmadieniais statyboje niekas nedirbo.

Architektas buvo įpareigotas prižiūrėti statybos darbus, bet nė karto nepasirodė. Rajono valdžia jam tai uždraudė. Visus matavimus turėjo atlikti klebonas su meistru. Meistras turėjo 70 m., jam padėjo taip pat senukai pensininkai. Tik šeštadienio vakare ateidavo jaunesnių talkininkų vyrų bei moterų.

Po kelių savaičių rajoną pasiekė naujas skundas — bažnyčios statyboje dirba jauni vyrai. Po to

kiekvieną dieną lankėsi pareigūnai ir tikrino, kas dirba prie bažnyčios statybos. Visą laiką rasdavo dirbančius kelis senukus, kuriuos buvo neįmanoma nei barti, nei apdėti mokesčiais.

Šiferis, medžio plokštės sienoms ir luboms, grindims lentos buvo gautos ir parsivežtos iš Rygos. Baigiant bažnyčios statybą, iš kažkur atsirado vasarojantys mokinukai. Jie pasisiūlė papuošti bažnyčią. Kai jų paslauga nebuvo priimta, menininkai išėjo nepatenkinti. Tą pačią dieną iš kapų koplyčios buvo pavogtos keturios žvakidės. Tai buvo nepatenkintų menininkų kerštas, nes tik jie tą dieną slampinėjo po kapines.

Rugpiūčio mėnesį buvo atvykęs Rugienio pavaduotojas ir įsakė sekančią dieną nuvežti į Uteną parapijines knygas, pajamų ir išlaidų visą dokumentaciją.

Per tris mėnesius buvo pastatytas namas bažnyčiai įrengti. Privatūs elektrikai pravedė bažnyčioje elektros laidus. Prasidėjo kelionės, kurios truko pusantro mėnesio, kol buvo gautas leidimas atvesti ir prijungti elektrą. Atrodo, kad rajono vadovai - ateistai jautė didį malonumą darydami visokiausius, kokius tik sugalvojo, trukdymus tikintiesiems. Ypatingai įkyrėjo priešgaisrinės apsaugos įstaigos smulkmeniškos priekabės.

(Kuklius laimėjimus lydi nauji dėl savos bažnyčios iš komunistų patiriami vargai):

Šv. Rožančiaus atlaidų išvakarėse, spalio 11 d., įvyko bažnyčios pašventinimas. Tai atliko Utenos dekanas. Į šventę susirinko apie 400 žmonių. Tikinčiųjų nuotaika buvo tikrai šventiška, nepaprasta — suprantama tik tiems, kurie dvejus metus kentėjo įvairias gaisro pasekmes ir rajono valdžios represijas. Kapų koplyčioje būdavo neįsivaizduojamas vargas, nes koplyčioje galėjo tilpti tik kelios dešimtys žmonių. Būdavo

negalima net rankų pajudinti — tokia spūstis. Koplyčioje esantys laikė save laimingaisiais, nes neteko kęsti vasaros saulės kaitros arba lietų lauke, o žiemos metu šaltį ir darganas. Per visus tuos dvejus metus su viršum žmonės į pamaldas rinkosi labai skaitlingai.

1969 m. spalio mėn. 12 d. vyko Šv. Rožančiaus atlaidai naujoje bažnyčioje. Žmonių priplūdo apie 2.500. Rajono vadovai leido pakviesti tik du kunigus. Patalpa buvo maža, niekaip negalėjo sutalpinti visų tikinčiųjų.

Bažnyčios išorė niekuo nesiskiria nuo gyvenamo namo, nes valdžia perspėjo: „Bus blogai, nukentėsite, jei nupirktą namą, perstatant Tauragnuose, bandysite padidinti".

Prieš Kalėdas klebonas kreipėsi į Utenos vykdomąjį komitetą prašydamas leidimo pasistatyti Tauragnuos kleboniją. Vadovai pažadėjo leidimą duoti ir netrukdyti statybai. Po mėnesio Tauragnų kolūkis nutarė išskirti klebonui sklypą gyvenamo namo statybai. Vasario mėn. Utenos notaras patvirtino būsimo namo brėžinius ir sutartį su kolūkiu.

Gegužės mėnesį pasamdytas ekskavatorininkas iškasė duobę namo rūsiui. Tuo metu šventoriuje keli vyrai liejo pamatus būsimai varpinėlei, kurios statybai rajonas leidimo nebuvo davęs. Kai varpinėlė per dvi dienas buvo pastatyta ir įkelti varpai — vėl skundas iškvietė iš Utenos Labanauską, kuris išbarė kleboną už savavališką statybą, o sekančią dieną atsiuntė miliciją patikrinti, iš kur gautos statybinės medžiagos varpinėlei. Laimei, šis negalėjo prikibti, nes dauguma rąstų buvo apdegę ir aiškiai matėsi, kad tai likučiai iš sudegusios bažnyčios.

Kitą dieną buvo gautas iš rajono įsakymas nutraukti klebono namo statybą. Vėliau buvo paaiškinta priežastis: namą stato parapija, darbams talkininkauja kol-

ūkio darbininkai. Tokią statybą įgaliotinis Rugienis draudžia.

Po kelių dienų Tauragnų kolūkio pirmininkas Triukas pranešė, kad sklypas, skirtas klebonui, turi būti grąžintas kolūkio žinion, o už nulietus pamatus ir rūsį bus apmokėta pagal specialistų įvertinimą. Apylinkės taryboje buvo sudarytas pirkimo - pardavimo aktas, pagal kurį klebonui Inkratui apmokėjo padarytus nuostolius už rūsį ir pamatų išliejimą. Ir čia tarybiniai pareigūnai parodė savo tikrąjį veidą — apmokėjo tik trečdalį nuostolių.

Dėl varpinėlės pastatymo buvo atvykęs milicininkas ir tardė darbininkus, norėdamas sužinoti, kas suorganizavo jos statybą. Kleboną vertė pasiaiškinti, iš kur gautos statybinės medžiagos, kas jam suvežė, kur jos pirktos. Bet dokumentacija buvo tvarkinga. Vėliau paaiškėjo, kad rajonas pasiuntė milicininką surasti dokumentacijos spragas, kad galėtų pastatytą bažnyčią nusavinti, kaip tai padarė Klaipėdoje: pastatytą bažnyčią pavertė filharmonija, o kunigus apšmeižė spaudoje, pasodino į kalėjimą.

1971 m. naujas Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Tumėnas pažadėjo leisti klebonui pasistatyti namą. Utenos valdžia per apylinkės pirmininką pranešė, kad klebonui bus išskirtas žemės sklypas. Kai kolūkio valdybos posėdis sutiko duoti klebonui sklypą, rajono valdžia pareikalavo, kad sklypas klebonui būtų duotas kuo toliau nuo bažnyčios.

Klebonas gyvena privačiame samdomame name toli nuo bažnyčios (apie 1.5 km).

* * *

ŽINIOS IŠ VYSKUPIJŲ

KAUNO ARKIVYSKUPIJA

Šiauliai
(Padegtos bažnyčios miesto gaisrininkai negesino ir gesintojus varė šalin):

1976.III.17 d., 20,30 val. buvo pastebėtas Šiaulių Šv. Jurgio bažnyčios priekiniame bokšte gaisras. Buvo iškviesta Šiaulių m. gaisrinė ir milicija. Kai kurie gaisrininkai buvo neblaivūs, dirbo nenoriai, neorganizuotai: į tikinčiųjų prašymus atsiliepdavo pašaipomis ir necenzūriškais žodžiais.

Bokštui liepsnojant, vandenį pylė šalia liepsnos, o žmonėms maldaujant lieti į liepsną, gaisrininkai tyčiodamiesi paaiškino:

— Negalime lieti ant bokšto vandens, kad neištirptų varpai.

Buvo galima girdėti jų pašaipas, kad greitai kris varpai, o, mažajam bokštui nuvirtus, greit nuvirs ir didysis bokštas. Nors gaisrininkų mašinų buvo atvažiavę daug, bet dirbo tik viena mašina, kurios šlangos buvo kiauros, ir vanduo daugiau tekėjo ant žemės. Gatvėje be darbo stovėjo šios gaisrininkų mašinos: LIZ 34-13; LII 4-50; 99, 19; 99-29; 27-82.

Toliau stovintiems geriau matėsi liepsnos veržimasis prie didžiojo bokšto. Tuomet, žmonėms prašant užkirsti kelią gaisrui toliau plėstis, gaisrininkai pasiūlė prašančius perduoti milicijai.

Gaisrui plačiau apėmus bažnyčią, 21 val. buvo iškviesta karinio dalinio gaisrinė komanda. Šiaulių m. gaisrininkai, nieko neveikdami, nenorėjo užleisti kariškiams gesinti gaisro ir įsakė kariniam daliniui atsitraukti 200 metrų nuo bažnyčios. Tik tikintieisiems primygtinai prašant, kariniam daliniui pavyko miesto

gaisrininkus pašalinti ir pradėti iš tikrųjų gesinti gaisrą. Jų dėka ugnis buvo užgesinta, liko sveiki visi altoriai ir išgelbėtas didysis bokštas.

Šiaulių m. laikraštyje buvo paskelbta, kad bažnyčia užsidegė iš netvarkingų krosnių, nors tą dieną bažnyčioje krosnys nebuvo kūrentos. Žmonės neabejoja, kad bažnyčia buvo uždegta piktos valios žmonių.

* * *

Širvintos
(Tikintiesiems ir motociklą atsisako parduoti):

Viktorija Gurskienė, jau 9 metai sąžiningai dirbanti tarpkolūkinėje statybos organizacijoje, 5 metus buvo eilėje gauti pirkti motociklą. 1975 metais organizacijos profsąjunga vienbalsiai pripažino Viktorijai Gurskeinei ir jos vyrui, dirbančiam toje pačioje įstaigoje, paskyrimą gauti pirkti motociklą. Nepaisant profsąjungos nutarimo, Širvintų rajono vykdomojo komiteto spaudimu, paskyra buvo atimta, o Gurskiams ironiškai buvo pasakyta: „Eikite pas kleboną, tegul jis jum duoda motociklą".

* * *

Šaukotas
(Milicija nereagavo į praneštą skundą, kad apiplėšta bažnyčia):

1975 m. gruodžio iš 2 į 3 naktį buvo apiplėšta Šaukoto bažnyčia. Buvo pranešta milicijai, bet ji visai nereagavo.

* * *

Šiaulių raj.
(Lietuviai komunistai barbariškai sunaikino Neilaičių kapelių koplyčią):

Šiaulių rajone, Agailių miške yra kapeliai, vadinami Agailių arba Neilaičių kapeliais. Pagal senų žmo-

nių pasakojimus ten buvo palaidoti 1863 m. sukilėliai ir Klejsčių dvaro užplakti baudžiauninkai. Kapai buvo žmonių lankomi. Tarp senų kryžių ir koplytėlių žmonės statė ir naujus kryžius padėkai už gautas malones.

Šeštinėse suvažiuodavo maldininkų ir iš tolimesnių vietovių. Vėliau buvo gautas leidimas laikyti pamaldas. Aplinkiniai gyventojai pastatė cementinę koplyčią (16 × 9 m). 1975 m. vasarą gyventojai koplyčią suremontavo: pastatė naują altorių, išcementavo grindis, sudėjo lubas ir jas išbaltino. Užbaigus tvarkyti koplyčią, 1975 m. rugsėjo 9 d. Šiaulių raj. vykdomojo komiteto pirm. pavaduotojas Beržinis, kurio žinioje yra rajono bažnyčios ir kunigai, suorganizavo „talką" ir visiškai sunaikino koplyčią, nepalikdami net pamatų. Uoliausiai „talkininkavo" miškų ūkio darbuotojas Žaltauskas, kuris su didžiuliu pasitenkinimu ardė altorius.

Žmonės Neilaičių kapelius lanko ir toliau, su širdgėla prisimindami vergijos pančius — Rusijos terorą Lietuvoje.

* * *

Šiauliai.
(Tą pačią naktį apiplėštos dvi bažnyčios):

1976.III.13 naktį buvo apiplėšta Šiaulių Šv. Petro ir Povilo bažnyčia. Išplėštos aukų dėžutės.

* * *

Aukštelkė. 1976.III.13 naktį piktadariai buvo įsiveržę į Aukštelkės bažnyčią. Ten, nieko sau tinkamo neradę, sudaužė vieną sietyną ir išardė postamentus, ant kurių sietynai stovėjo.

* * *

Kauno raj.
(Kratos ir suėmimai kartojasi — baiminasi spausdinto žodžio, kad nesugriautų komunistinės statybos):

1976.II.11 krata Girionių gyvenvietjėje pas Henriką Klimašauską, dirbantį Kauno miesto statybos projektavimo institute inžinieriumi.

Kratoje dalyvavo 4 saugumo darbuotojai, kurių tarpe buvo saugumiečiai Linauskas ir Lazarevičius. Krata užtruko 6 valandas. Iškrėstas butas ir sodo dėžė. Paimti asmeniniai dokumentai, laiškai ir daug rankraščių. Ieškomos A. Solženicyno knygos „Gulago salynas" saugumiečiai nerado.

Henrikas Klimašauskas suimtas ir laikomas Kauno saugume.

* * *

VILKAVIŠKIO VYSKUPIJA

Šlavantai

LTSR Prokurorui

Nuorašas: Jo Ekscelencijai
vysk. POVILONIUI

Kunigo Zdebskio Juozo, s. Vinco,
gyv. Šlavantuose, Lazdijų raj.,

P a r e i š k i m a s

(Komunizmas yra sunaikinęs žmoguje visus jo žmogiškuosius privalumus):

1976 m. kovo 10 d. automašna „Žiguli" LIG 77-21 anksti rytą vežiau į Vilnių ligonę - invalidę Medonaitę Z., gyv. Gudelių km. Lazdijų raj., kurią lydėjo jos tėvas Medonas Jonas. Kartu važiavo pil. Stašaitis Jonas, gyv. Vilniuje - Salininkuose, Vilniaus 7.

Įvažiuojant į Vilnių Minsko plentu, apie 10 val. mus sulaikė autoinspekcijos darbuotojas (paklaustas pavardės, prisistatė: Jurevič) ir pareiškė, kad aš esąs girtas, todėl pareikalvo su juo vykti į psichiatrinę li-

goninę Vasaros gatvėje girtumui nustatyti. Minėtoje įstaigoje gydytoja (pavardės nepasisakė) patikrino pulsą, liepė pereiti per kabinetą, davė pakvėpuoti į stiklinę rausvo skysčio ir užprotokolavo, kd aš esąs girtas. Kreipiausi į minėtos ligoninės vyr. gydytoją, reikalaudamas padaryti kraujo analizę. Vyr. gydytojas kažkam paskambino telefonu, paminėdamas mano pavardę ir kategoriškai atsisakė padaryti kraujo analizę, motyvuodamas tuo, kad jau praėję pora valandų ir būsią neaišku. Automašiną pareikalavo palitkti autoinspekcijos kieme (Kosciuškos g.), paėmė vairuotojo pažymėjimą, mašiną liepė atsiimti 17 val.

Savo gyvenime niekada nesu buvęs girtas. Pats, kaip kunigas, kovoju su girtuokliavimu. Tą dieną nebuvau laikęs net šv. Mišių, kurių metu išgeriama kelis gramus sauso vynuogių vyno. Išvardyti keleiviai yra liudininkai, kad išvažiavom švintant, pakelui niekur nebuvome sustoję. Minėtas Stašaitis kartu su manim valgė pusryčius. Jis gali paliudyti, kad nei rytą, nei šio įvykio išvakarėse jokių alkoholinių gėrimų nevartojome. — Kokiu būdu medicinos tyrimas galėjo rodyti girtumą? Mašinas vairuoju nuo 1953 m. ir nė vienas autoinspektorius nepareiškė: „Tu girtas!“ Jei autoinspekcijos darbuotojui iš karto buvo aišku, kad aš esąs girtas, tai kaip šito nepastebėjo minėtos ligonės šeima, savo dukrelę leisdami važiuoti su „girtu“ šoferiu?

Kaip suprasti šį įvykį? Kam prireikė autoinspekcijai kelioms valandoms konfiskuoti mano mašiną? Kam reikalinga kunigą „padaryti girtu“? — Ar tai paprastas darbuotojų nesąžiningumas, ar tai gal reikalinga kaip iliustracija ateistinei propagandai? Kodėl psich. ligoninės vyr. gydytojas atsisakė padaryti kraujo analizę girtumui nustatyti? Minėta ligonė turėjo porą valandų šalti automašinoje, kol buvo aliktos viso patikrinimo procedūros, kadangi ji negali vaikščioti.

Žinia apie minėtą įvykį keistai pasklido. Pažįstami ir Kaune, ir Vilniuje su šypsena veiduose sveikina „naują girtuoklį“, žinodami, kad per 24 mano darbo metus nėra žmogaus, kuris būtų matęs mane geriant.

Teisingumo vardant prašau įvykį ištirti ir patvarkyti, kad panašus pasityčiojimas iš piliečių nepasikartotų, taip pat be pagrindo sulaikytą vairuotojo pažymėjimą prašau grąžinti.

Šlavantai, 1976.III.26. Kun. J. Zdebskis

* * *

Leipalingis
(Raštas vyskupui apie piktadarių pasikėsinimą sudeginti bažnyčią):

Jūsų Ekscelencija

1976 m. vasario 17 d. vakare apie 23 val. bevaikščiodamas šventoriuje pastebėjau du nepažįstamus vyrus (vienas aukštaūgis, antras kiek žemesnis), kurie rūkydami sparčiu žingsniu įsuko į ligoninės kiemą, kuris kartu ir klebonijos kiemas (ligoninė — buvusi klebonija, vos keli žingsniai nuo šventoriaus). Pradžioje maniau, kad vyriškiai kokiu nors svarbiu reikalu skuba į ligoninę. Tačiau ligoninės duris praėjo ir skubėjo link klebonijos. Tuojau pagalvojau, kad jų vėlyvo žygio tikslas — klebonija. Buvau iš paskos beskubąs pas juos. Tuo metu iš ligoninės išėjo slaugė Sofija Mikelionienė, kuri, pastebėjusi juos stovinčius tarp klebonijos ir ligoninės, paklausė: „Ko jūs, vaikinukai, čia lūkuriujate?“ Negavus iš jų jokio atsakymo, slaugė nuskubėjo pas gydytoją, kurio butas iš šiaurės šventoriaus pusės. Mudviejų keliai susikirto. Pasiteiravau, kas per vyrai ir ko jie nori. Ji man parodė, kad jie štai stovi prie galo namo. Aš pasukau link jų. Jie, mane pamatę, pasileido bėgti. (Rytą toje vietoje

buvo žymu įmintos dviejų žmonių pėdos ir numesta papiroso nuorūka. Pėdos buvo tokios pat, kaip ir prie bažnyčios.) Šie asmenys sukėlė įtarimą. Kiek palaukęs, apėjau ligoninę, paėjau galiuką gatvės, apžiūrėjau kitoje bažnyčios pusėje esantį skverą, už 100 m nuo bažnyčios autobusų stotelę, paskui grįžau per šventorių, patikrinau didžiąsias ir zakristijos duris. Kai grįžau į kleboniją, jau buvo be 15 min. 12 val.

1976 m. vasario 16 d. ryte 8 val. ėjau atrakinti bažnyčios. Vos pravėriau pirmąsias zakristijos duris (kurios nerakinamos), tuojau pajutau dūmų ir svilėsių kvapą. Nustebau, juk iš vakaro nebuvo jokių pamaldų, prie kurių būtų reikėję smilkalų. Mėginau įstatyti raktą į spyną, — nepasisekė. Tik tada apsižiūrėjau, kad durų spyna aplaužyta, tuoj pat pamačiau besmilkstančias duris — žėravo ugnis, ir po kojomis pasvilusius nusikaltimo įrankius: laužtuvą ir mechaninį grąžtą - bormašinę. Supratęs, kad tai mėginimas įvykdyti šlykštų nusikaltimą, atidžiai apžiūrėjau aplinką, lauką. Netoli nuo laiptų, vedančių į zakristiją, buvo išmindžiotas sniegas (pėdos tos pačios, kaip ir už ligoninės). Pėdos prie bažnyčios buvo išmintos nuo mažųjų vartelių iš pietų pusės. Nusikaltėliai paėmė nuo prie šventoriaus sukrautų lentų grėblį, juo perbraukė per sniegą, atrodo, tartum norėdami paslėpti savo pėdsakus. Vėliau jo niekur neradome. Gal juo mėgino prie zakristijos durų sukrauti laužą? Tuomet jis sudegė. Netoli lentų sniege gulėjo litrinis, panašus į kefyro bonką, tuščias butelis. Atvykus milicijos pareigūnams ir patikrinus, pasirodė jame buvus degalų: gazolio arba benzino. Taip pat buvo rasta tarp įmintų pėdų nuo raktelių, greičiausiai lengvosios mašinos, keturkampis 5-4 cm pasvarėlis su balta plastmasine grandinėle. Ant pasvarėlio buvo užrašyta „Ryga“. Nuo nusikaltimo vietos pėdos vedė link didžiųjų šventoriaus vartų, o toliau gatve Veisiejų link. Ypa-

tingai buvo ryškios vienerios pėdos — didelių batų su įspaudais sniege.

Atlikęs šį pirmąjį tyrimą, paskambinau Leipalingio apylinkės milicijos įgaliotiniui ir prašiau, kad atvyktų į nusikaltimo vietą apžiūrėti. Milicijos įgaliotinis Julius Milius apie įvykį pranešė Lazdijų rajono vidaus reikalų skyriui ir pats atėjo ir budėjo, kol atvažiavo aukštesnieji pareigūnai. Įdegusios grindys visą laiką žioravo, kol atvyko viduas reikalų skyriaus darbuotojai iš rajono. Šie vėl viską atidžiai apžiūrėjo: paėmė savo žinion įkalčių reikmenis, nufotografavo ir nuėmė į sniegą įmintų pėdų antspaudus. Surašė protokolą, kurį pasirašėme aš ir du kviestiniai liudininkai: Jonas Čiurlionis ir Antanas Kvietkauskas.

Kaip atrodo, nusikaltimas juo didesnis, kad tikroji jo priežastis ne apiplėšti, bet bažnyčią sudeginti. Įsilaužimui užteko laužtuvo, kuriuo stipriai apdaužė durų staktą, sieną. Taip pat įsilaužimui galėjo patarnauti ir mechaninis grąžtas. Bet kam gi buvo reikalingi degalai? Dabar, nepasisekus įsilaužti į bažnyčios vidų, jais buvo aplietos durys ir uždegtos. Nusikaltėliai tikėjosi, kad ir nuo to įsiliepsnos durys. Prie durų iš vidaus buvo liturginių drabužių spinta, prie pat durų kabojo svečiams skirta sutana. Kiek nedaug reikėjo, kad nuo jų būtų užsidegusi visa zakristija, o iš čia jau gaisras būtų apėmęs ir visą bažnyčią. Nusikaltėliai padarė vieną klaidą: užvėrė pirmąsias zakristijos nerakinamas duris. Teisingiau pasakius, jos pačios užsidarė. Nebuvo traukos ir ugnis duso. Bet ir taip nudegė didelė durų dalis iš apačios, gerokai įdegė medinės grindys, esančios prie durų. O jeigu būtų įsilaužę, tikriausiai nusikaltėliai būtų degalais aplieję ar liturginius drabužius, ar altoriaus užtiesalus, ir tada visa bažnyčia viena akimirka būtų paskendusi liepsnose. O juk tai buvo vidurnaktis, pats miegas.

Kodėl liko nusikaltimo įrankiai: laužtuvas ir me-

chaninis grąžtas? Galėjo tai atsitikti, kad juos, pro šalį eidamas, koks nors žmogus nubaidė. Juk čia pat ligoninė. Dažnai pasitaiko į ligoninę atgabenama staiga ir sunkiai susirgusių ligonių. Be to, naktį ne kartą ir gydytojas kviečiamas pas ligonius. Antra, kai nusikaltėliai užpylė degalus, tie staiga suliepsnojo ir jau nebuvo galimybės pasiimti įrankius.

Taigi, šis nusikaltimas dėl tokių toli siekiančių kėslų yra baisus. Jūsų ekscelencija, atkreipkite dėmesį į šią aplinkybę ir apie tai informuokite atitinkamas valdžios įstaigas.

Jus giliai gerbiąs

kun. K. Ambrasas

Leipalingis, 1976.II.22.

* * *

Šakiai

Lukšių vidurinės mokyklos pedagogų kolektyvui

Nuorašai:
1. LTSR Švietimo ministerijai
2. Šakių raj. liaudies švietimo skyriui
3. Šakių raj. vykdomojo komiteto pirm. pavaduotojai D. Noreikienei

A t v i r a s l a i š k a s

(Komunizmas lietuvį mokytoją pavertė aršiausiu savųjų mokinių persekiotoju ir niekintoju):

Prieš aštuoniolika metų baigiau Lukšių vid. mokyklą. Nors jau praėjo nemaža laiko, bet su ja susieti ryšiai dar nėra nutrūkę ir niekada nenutrūks. Nenutrūks, nes mokykla palieka žmogaus gyvenime daug prisiminimų. Per eilę metų ji yra tapusi lyg antraisiais namais, antrąja tėviške. Gal todėl ir norisi apie ją dažnai svajoti, kalbėti ir ja didžiuotis. Priešingai, būna la-

bai skaudu, kai apie ją išgirsti ką nors neigiamo. Labai norėtųsi, kad apie tavo mokslo šventovę būtų kalbama tiktai labai gerai, kad jos mokytojai būtų švyturiais. Deja, šviesų savo mokyklos prisiminimą kartais aptemdo niūrūs debesys.

Prieš keliolika metų Lukšių vid. mokykloje įsiviešpatavo saviveikliniais pagrindais einąs ateistinis auklėjimas. Nuo jo skaudžiai kentėjo mokiniai ir jų tėvai. Už savo religinius įsitikinimus jie buvo žeminami, pašiepiami, diskriminuojami. Neišlaikę tokio netaktiško ir grubaus mokytojų elgesio, mokinių tėvai 1972 m. parašė kolektyvinį skundą LTSR Respublikiniam prokurorui su 14 parašų. Po šio skundo tikinčiųjų mokinių persekiojimas kuriam laikui buvo trupučiuką lyg ir pritilęs, bent jau nebūdavo pernelyg grubių išsišokimų. Bet 1975 m. kaip Kamčiatkos Tolbačikas vėl prasiveržė grubus ateistinis mokinių auklėtjimas. Šį kartą jis buvo ypač ryškus savo netaktiškumu ir nepedagogiškumu.

Jau mokslo metų pradžioje buvo organizuotas priverstinis ateistinių (pas mus kitokių ir nėra) laikraščių užsisakymas. Kai Xb klasės mokinys Rolandas Tamulevičius atsisakė užsisakyti ateistinį laikraštį, klasės auklėtoja Sakalauskienė, norėdama mokinį išjuokti ir skaudžiau iš jo pasityčioti, pareiškė: „Tai gal tau užsakyti maldaknygę?“ Nors visiems aišku, kad pas mus maldaknygių nei užsisakyti, nei pirkti nėra.

1975 m. gruodžio 25 d. X klasės mergaitės, ateidamos į mokyklą, atsinešė eglutę ir klasėje ją gražiai papuošė. Ant lentos užrašė sveikinimo žodžius — „Su šventomis Kalėdomis!“ Per dvi pirmąsias pamokas atėję mokytojai klasės budintiems įsakė žodžius nutrinti, o eglutė likdavo. Trečioji pamoka buvo mokyklos direktoriaus B. Urbono. Atėjęs į klasę B. Urbonas iš karto pasidarė rūstus ir piktas. Jis privertė budintį mokinį Joną Pranaitį nutrinti nuo lentos užrašytus

žodžius, o gražiai papuoštą eglutę išmesti į šiukšlių dėžę. Po to prasidėjo šantžiški tardymai, grubūs barimai, begėdiški pasityčiojimai, grasinimai. Tuo buvo užimta visa pamoka. Negana to, tardymai ir grasinimai su pertraukomis tęsėsi net tris dienas. Per tą laiką mokiniai pamokų metu buvo iškvietinėjami po vieną į direktoriaus kabinetą. Tardymui buvo iškviesti apie pusė klasės mokinių. Kai kurių mokinių apklausinėjimai užsitęsdavo net per kelias pamokas. Nors fizinių bausmių ir nebuvo imtasi, bet tardomiesiems buvo grasinama mažinti pažymius, pašalinti iš mokyklos, bauginami perdavimu milicijai ir pan.

Šis įvykis jau yra plačiai nuskambėjęs net už rajono ribų. Tokiu mokyklos direktoriaus elgesiu yra pasipiktinę ne tik nukentėję mokiniai, jų tėvai, bet piktinasi ir plačioji visuomenė.

Pasipiktinę todėl, kad mokyklos direktorius B. Urbonas tokiu savo elgesiu yra pažeidęs: 1) „Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją", 2) 1975 m. Helsinkyje įvykusio 35 šalių pasitarimo nutarimus, 3) TSRS Konstituciją ir 4) pedagoginius dėsnius.

(Visos Sovietų Sąjungos pasirašytos tarptautinės deklaracijos ir jos pačios valstybės Konstitucija — tik beverčiai popiergaliai):

1948 m. gruodžio 10 d. Suvienytųjų Nacijų Organizacijos Generalinėje Asamblėjoje priimtoje „Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje" rašoma: „Kiekvienas žmogus turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisves. Ši teisė leidžia ... laisvai mokytis religijos mokslų, pravesdinėti pamaldas ir atlikti religines apeigas" (18 str.). „Kiekvienas žmogus turi teisę į įsitikinimų ir jų išreiškimo laisvę; ši teisė leidžia laisvai, bešališkai laikytis savo įsitikinimų ir laisvai ieškoti, gauti ir skleisti informacijas bei idėjas bet kuriomis priemonėmis. .." (19 str.). „Švietimas turi būti nu-

kreiptas į pilną asmenybės išsivystymą ir pagrindinių žmogaus teisių gerbimą. Švietimas turi pagelbėti abipusiškam susipratimui, draugystei tarp tautų, rasių ir religinių grupių, su tikslu išsaugoti taiką..." (26 str.).

Pagal „Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją" mokiniai turi teisę būti tikinčiais, laisvai mokytis religijos, laisvai išreikšti savo įsitikinimus, laisvai laikytis jų ir skleisti, bet tos teisės Lukšių vid. mokykloje jiems niekas nepripažįsta. Įdomu, kuo remiantis tai daroma? Gal B. Urbonas savo mokinių nelaiko žmonėmis, kad jiems nepripažįsta pagrindinių žmogaus teisių?

1975 m. liepos mėn. 30 d. — rugpiūčio pirmomis dienomis Helsinkyje vykusiame saugumo ir bendradarbiavimo Europos pasitarime buvo nutarta: Dalyvaujančios valstybės gerbs žmogaus teises ir pagrindines laisves, įskaitant minties, sąžinės, religijos ir įsitikinmų laisvę, nepaisant skirtingos rasės, lyties, kalbos ir religijos... dalyvaujančios valstybės pripažins ir gerbs asmenybės laisvę išpažinti vienaasmeniškai arba bendrai su kitais, religiją arba tikybą, veikiant pagal savo paties sąžinę" (Baigiamasis aktas, VII). Šį „baigiamąjį aktą" pasirašė 35 valstybių aukštieji atstovai, jų tarpe ir Tarybų Sąjungos Komunistų Partijos Centro Komiteto Generalinis sekretorius L. Brežnevas.

(Jokios religijos ir sąžinės laisvės bei pedagoginiai principai Lukšių vid. mokyklos nesaisto):

Nutarimai labai gražūs ir humaniški, bet Lukšių vid. mokyklos vadovai jų nesilaiko. Įdomu, kuo jie prisidės prie visuotinės taikos išsaugojimo Europoje ir visame pasaulyje?

Tarybinė Konstitucija garantuoja visiems piliečiams sąžinės laisvę, tai yra kiekvieno piliečio teisę išpažinti bet kurią religiją, teisę atlikti kulto apeigas,

piliečių lygiateisiškumą, nepaisant religinio priklausomumo.

Kodėl Lukšių vid. mokyklos mokytojai nesilaiko šių įstatymų? Gal jie savęs nelaiko Tarybų Sąjungos piliečiais arba yra įpratę galvoti, jog vienaip gali būti rašoma įstatymuose, o elgitis galima kitaip?

Pagaliau 1975 m. rugpiūčio 26 d. prieš naujuosius mokslo metus Šakiuose vyko rajoninis pasitarimas, kuriame dalyvavo bei kalbėjo atstovas iš Vilniaus — A. Sinkevičius. Tarp kitų dalykų savo kalboje paminėjo, kad mokytojai turi būti taktiški su mokiniais ir jų tėvais. Prelegantas įspėjo, kad visokie išsišokimai ir netaktiškumai plačiai nuskamaba, jie pasiekia net užsienį ir piktina žmones.

Nors nedaug praėjo laiko nuo minėtos konferencijos, bet Lukšių vidurinės mokyklos vadovai jau spėjo ir tai užmiršti.

(Tvirtų principų žmogus vergiškai nesilanksto blogiui):

Man, kaip buvusiam mokytojo Urbono mokiniui, neigiamai kalbėti apie savo buvusį mokytoją yra nepatogu. Gerbiu aš mokytoją B. Urboną už jo žinias matematikos rityje. Dėkingas už tai, kad mane mokė. Kai atėjo mintis rašyti šį laišką, daug svarsčiau, galvojau, delsiau. Apsispręsti padėjo atsitiktinumas: vienoje televizijos laidoje kalbėtojas pacitavo R. Eberhardto žodžius: „Nebijokite priešų — blogiausiu atveju jie gali tave nužudyti. Nebijok draugų — blogiausiu atveju jie gali tave išduoti. Bijok abejingų — jie nežudo ir neišduoda, tik, jiems pritariant, egzistuoja žemėje išdavystė ir žmogžudystė". Tada padariau išvadą, kad likti abejingam negalima.

Norėdamas likti objektyvus, naudosiuosi ne savo išmintimi, bet pasitelksiu pedagoginę literatūrą. Lietuvos TSR Švietimo ministerijos leidžiamo organo

„Tarybinis mokytojas“ 1968 m. sausio 31 d. numeryje rašoma apie mokytojo autoritetą. Įdomu, ką galėtų apie save pasakyti šiuo atžvilgiu direktorius B. Urbonas? Jeigu norės būti objektyvus, jis turės pirispažinti, kad pedagogikos mokslui daug kur nusižengė. Visų pirma jis neišlaikė pedagoginio takto, mokinius, pasipuošusius eglutę, laikė nevykėliais, kabinosi prie smulkmenų, sukėlė nereikalingą triukšmą, priskaldė iš šiaudo vežimą.

Juk iš tikrjų mokiniai nepadarė jokio nusikaltimo. Argi papuošimas eglutės ir užrašymas gražių sveikinimo žodžių — nusikaltimas? Ar verta dėl to net per tris dienas pravesdinėti tardymą, praleisti po keletą pamokų: grasinti net pašalinti iš mokyklos, perduoti milicijai?

O jeigu taip daroma, tai kur tada skelbiamoji sąžinės ir religijos laisvė? Kam tada rašomi sąžinės laisvę garantuojantys straipsniai konstitucijoje, kam tada pasirašomos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos — Helsinkio nutarimai, kam tada tie gražūs propagandos žodžiai spaudoje?

Už savo įsitikinimus persekiojami mokiniai ir jų tėvai nori, kad visi tie gražūs nutarimai būtų ne tik pasirašyti, paskelbti, bet ir vykdomi. Priešingu atveju, tuščios tada kalbos apie laisvę, lygybę ir džiaugsmą.

Kai kas šiandien gal galvoja, kad lengviausias kelias — nubausti, bet reikia žinoti, kad lengviausias kelias paprastai nėra geriausias.

Karštai sveikinant ir įgyvendinant tai, kas gražu ir gera, taip pat karštai reikia neapkęsti ir viso to, kas žema. Neapkęsti ir aktyviai su tuo kovoti. Kovoti mūsų ateities vardan.

Buvęs mokinys Gvidonas Dovydaitis

Šakiai, 1976.I.30.

(Laiškas sutrumpintas — Red.)

Kapsukas
(Inž. A. Garbštas, drąsiai prisipažinęs tikįs ir einąs į bažnyčią — atleistas iš darbo):

Kapsuko bažnyčios remontui inž. Antanas Garbštas, dirbęs Pramonės ir kalnakasybos darbų saugumo valst. vadyboje, perleido pirktą stiklo vatą. Tai susekė rajono valdžia.

Šis inž. A. Garbšto poelgis buvo svarstytas part. biure. Jam buvo užduotas klausimas ar tiki. Inžinierius atsakė:

— Taip.

— Tai gal eini ir į bažnyčią?

— Taip. Ėjo mano tėvai, einu ir aš.

Š. m. kovo 25 d. inž. A. Garbštas buvo atleistas iš darbo.

* * *

Niorai (Baltarusijos TSR)
(Vitebsko (Baltarusijos) komunistiniai valdžios pareigūnai kunigui pareiškė, kad Břežnevas, pasirašydamas Helsinkio aktą, buvęs girtas):

Kun. Jonas Grabovskis, Niorų klebonas, Vitebsko valdžios atstovų puolamas už religinę veiklą, pasiaiškino rėmęsis Helsinkio konferencijos nutarimais. Jam buvo atsakyta, kad Helsinkio konferencijos nutarimus L. Brežnevas pasirašė būdamas girtas, ir todėl antireliginė kova liekanti ta pati.

* * *

PANEVĖŽIO VYSKUPIJA

Vajasiškis
(Išniekintos žuvusio kareivio laidotuvės ir kapų paminklai):

„Tiesos" redakcijai

Mano sūnus Vilius, tarnaudamas kariuomenėje, 1971 m. žuvo. Dalinio vadas leido mano sūnaus palaikus parsivežti Vajasiškin ir kaip noriu pasilaidoti. Dar leido vieną karininką ir du kareivius palydėti. Vietos tarybiniai pareigūnai pradėjo versti mane laidoti sūnų be bažnyčios. Neatsižvelgė nė į mano skausmą, netekus dvidešimtmečio sūnaus.

Kai nenusilaidau ir laidojau su bažnytinėmis apeigomis, tuomet nuo manęs visi atsitraukė. Nebuvo nei orkestro, nei saliuto, neprisidėjo nei kolūkis, nors sūnus prieš kariuomenę čia dirbo traktoristu ir vairuotoju. O mokykla savo buvusiam mokiniui tik trukdė. Direktorius uždraudė mokiniams dalyvauti laidotuvėse, suvarė mokinius į salę, o kurie nešė eisenoje vainikus, tuos, išbėgusios iš mokyklos, mokytojos iš eisenos suvarė į salę. Taip buvo pareikšta neapykanta žuvusiam kareiviui, kadangi jis buvo laidojamas su bažnytinėmis apeigomis.

Š. m. rugsėjo mėn. buvo sudaužyta ant mano sūnaus kapo tvorelė ir nuo daugelio paminklų nuplėšytos mūkelės. Peršasi mintis, kad ir čia tebeseka laidotuvių nuotaika — niekinti mano sūnaus kapą, kam jis religiškai palaidotas, nes kapus apiplėšė Vajasiškio aštuonmetės mokyklos mokiniai. Taip liudija vienas iš dalyvių — Vaidas Saladžius.

Lapkričio 5 dieną tuo reikalu kreipiausi į Zarasų raj. miliciją. Milicija 1975 m. lapkričio 17 d. raštu Nr. 34 atsakė: „Vajasiškio 8-tės mokyklos mokinių: Bagdonavičiaus, K. P., Gerasimovo A. K. ir Juodvalkio B. J. atžvilgiu, dėl „mūkelių“ nuplėšimo nuo paminklų, esančių Vajasiškio kapinėse, surinkta medžiaga ir persiųsta svarstymui pagal mokymosi vietą. O dėl tvorelės spindulių sulaužymo, pagal Jūsų pareiškimą, kaltininkai nenustatyti“.

Iš to matosi, kad tvorelė apie kapą nebus atstatyta. Nors B. Saladžius sakė, kad tvorelę išlaužė A. Ge-

rasimovas, K. Bagdonavičius, B. Juodvalkis ir A. Vaivada. Sugadinti paminklai irgi nemanoma atstatyti. Vajasiškio mokyklos direktorius J. Kuolas visaip bando išsisukti, o dažnai tik pasijuokia, kai jam primenama, kad sugadintus paminklus reikia pataisyti.

V. Saladžius su T. Sakalauskienė Vajasiškio kapuose parodė direktoriui J. Kuolui paslėptų mūkelių visą sandėlį. Minėti mokiniai tas mūkeles nulupinėjo su replėmis ir su geležimis, atplėštomis nuo mano sūnaus kapo tvorelės. Mūkelės matomai buvo renkamos pardavimui. Kodėl vengiama išaiškinti pirkėjus? Juk jie kalčiausi. Kam jie slepiami?

Kas man daryti? Ar man kreiptis į karinio dalinio vadą, kur tarnavo sūnus? Ar kur kitur, kad mano sūnaus - kareivio atminimas nebūtų niekinamas?

Z. Šedinienė, kareivio motina

Zarasų raj.
Vajasiškio paštas, Pūsliai,
1975 m. gruodis.

* * *

Gelažiai
(Du kartus apiplėšta bažnyčia — Panevėžio valdžios pareigūnams mažareikšmis reikalas):

(Panevėžio raj.) 1975 m. rugpiūčio iš 28 į 29 naktį nežinomi asmenys, įsibrovę į Gelažių bažnyčią, pagrobė monstranciją su Švč. Sakramentu, tris kielikus ir pateną. Buvo pranešta Panevėžio milicijai, bet nusikaltimo tirti niekas neatvyko. Rugsėjo 3 dienos naktį vagys vėl įsibrovė į Gelažių bažnyčią. Vėl buvo pranešta milicijai. Po antro apiplėšimo atvyko milicija. Rugsėjo 15 d. viename sode buvo surasta numesta monstrancija. . . Iš Panevėžio milicijos gautas toks raštiškas atsakymas:

„Pranešame, kad Jūsų 1975 m. rugpiūčio mėn. 29 d. pareiškimas dėl bažnyčios išplėšimo išžiūrėtas. Kas

paėmė bažnyčios daiktus—paieškos priemonėmis nenustatyta. Pagal esamą pareiškimą yra atsisakyta kelti baudžiamąją bylą, vadovaujantis LTSR BKP 131 str. ir BK 8 str. dėl veiklos mažareikšmingumo.

Panevėžio rajono vidaus reikalų skyriaus viršininkas (S. Kerbedis)

1975.10.15 d."

* * *

Salos
(Nebaigiami tardymai ir grasinimai dėl šventoriuje audros išverstų medžių pašalinimo):

Rokiškio rajono saugumas tardė Salų bažnyčios kasininką Mažeikį dėl šventoriaus medžių nupiovimo ir apie iš jo paimtą į ūkį gyvulį.

Buvo šauktas į saugumą ir bažnyčios komiteto pirmininkas Šukys. Jis taip pat buvo tardomas dėl šventoriaus medžių nupiovimo, be to, dar jo buvo klausiama, kiek pas jį yra buvę kratų. Šukys buvo kaltinamas žinių teikimu į užsienį. Saugumiečiai Šukiui grasino:

— Baik su „Kronika"! Paliksi žmoną ir vaikus!

* * *

VILNIAUS ARKIVYSKUPIJA

Vilnius
(Piktadriai ateistai sunaikino Švč. Marijos statulą):

Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo bažnyčios (Žvėryne) išorinėje sienos pusėje, nišoje, stovėjo Švč. Mergelės Marijos statula. Ją žmonės labai mylėjo, puošė gėlėmis, nuolatos prie jos meldėsi.

1975 m. gruodžio 31 d. naktį į Naujuosius Metus nežinomi piktadariai šią statulą permušė pusiau ir numušė rankas.

Vilnius
(Paskaitininkai „šviečia" ateistinių propagandistų seminaro dalyvius):

1976 m. vasario 3-6 dienomis Vilniuje buvo susirinkę visų rajonų Propagandos ir agitacijos skyrių atstovai ir dalis mokytojų. Seminaro metu buvo kalbama apie propagandinį darbą, skaitomos ateistinės paskaitos (skaitė Aničas ir kt.). Jų metu buvo pasakyta, kad „LKB Kroniką" redaguoja Žagarėje gyvenantis vysk. J. Steponavičius, kad kai kurie leidinio numeriai nėra reakcingi, kad „LKB Kronikos" Lietuvoje leidžiama neididelis kiekis, persiunčiama į Lenkiją, kur ji dauginama ir išsiuntinėjama į kitus kraštus.

Dauguma kunigų esą lojalūs. Kauno kunigų seminarijoje mokosi 50 klierikų; kasmet įšventinami po 5, o miršta per metus apie 17 kunigų. Netolimoje ateityje kunigams reikės aptarnauti po dvi parapijas.

Lietuvoje yra apie 1500 vienuolių. Vienuolės daugiausia dirba medicinos seserimis ir padeda ligonis aprūpinti sakramentais. Kaime vienuolių nėra. Vienuolės taip pat moko vaikus poterių ir katekizmo. Jeigu mažą vaiką paklaustum, kas tave mokė katekizmo ir atsakytų, kad „seselė", tai žinok, kad vienuolė.

Jei po karo medikai buvo daugiausia ateistai, tai dabar yra tikinčiųjų gydytojų.

* * *

Šumskas (Vilniaus raj.)
(Jei pensininkas invalidas tėvas nemes zakristijono pareigų — grasina atleisti iš darbo jo sūnų ir žmoną):

1976 m. vasario mėn. apylinkės pirmininkas pasikvietė invalidą pensininką Zigmą Podverskį, dirbantį Šumsko bažnyčioje zakristijonu, ir pareikalavo, kad mestų darbą bažnyčioje, nes, priešingu atveju, bus atleisti iš darbo jo sūnus, gyvenąs atskirai ir vietos tary-

biniame ūkyje einąs partinės organizacijos sekretoriaus pareigas, ir sūnaus žmona — mokytoja su aukštuoju išsilavinimu.

* * *

Švenčionėliai

Komunistai įnirtingai kovoja prieš religines laidotuvių apeigas, nepaisydami nė velionio priešmirtinio prašymo):

1975.X.3 Švenčionėliuose mirė Vytautas Ivonis, komunistas, darbininkas. Jo žmona susitarė su Švenčionėlių klebonu velionį palaidoti spalio 6 d. Į laidotuves atvažiavo velionio broliai — aršūs komunistai. Vienas jų — Malėtų rajono partijos komiteto sekretorius. Jie nusprendė, kad brolis turi būti laidojamas be bažnyčios — pagal komunistų ritualą. Todėl jie kreipėsi į Švenčionių rajono partijos sekretorę Purveneckaitę, kad padėtų, o ši nusiuntė juos pas rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotoją Mačionį. Ir štai laidotuvių dieną 10 val. Mačionis iššikvietė Švenčionėlių kleboną kun. Baltušį ir paklausė:

— Ar žinai, ką tu šiandien laidoji?

— Žinau.

— Bet jis buvo komunistas, taigi ir ateistas, todėl bažnytiškai laidoti negalima.

— Koks jis ateistas, jei tuokėsi bažnyčioje, krikštijo savo vaikus, taip pat ėjo išpažinties. Aš negaliu jo nelaidoti.

— Bet tu privalai surasti priežastį ir jo nelaidoti. Supranti?

— Nė jokiu būdu. Bažnyčioje viskas paruošta ir susitarta.

Broliai, sužinoję, kad velionis bus laidojamas katalikiškai, atsakė darbovietėje pasamdytą orkestrą, sutraukė magnetofono juostas, iš kurių prie numirėlio buvo grojama religinė muzika, iš velionio rankų iš-

plėšė rožančių ir įbruko jam į švarko kišenę, pagaliau — paslėpė laidotuvių procesijai parsivežtą iš bažnyčios kryžių. Palydėję brolį iki bažnyčios, per visas pamaldas stovėjo už šventoriaus tvoros, o paskui, lydint į kapines ir laidojant, stovėjo už kapinių tvoros ir prie kapo drįso prieiti tik kai visi išsiskirstė.

Už laidotuves nukentėjo žmona, taip pat komunistė. Ji paaiškino, kad savo vyrą katalikiškai palaidojo todėl, kad tokia buvo jo priešmirtinė valia. Jai buvo grasinama pašalinimu iš partijos.

* * *

TELŠIŲ VYSKUPIJA

Skuodas

(Nors religijų reikalų įgaliotinis K. Tumėnas leidžia, ligoninės vyr. gydytojas Mažrimas kunigo prie ligonio neįsileidžia):

Religijų reikalų tarybos įgaliotinis K. Tumėnas mėnesiniame leidinyje „Tarybų darbas" 1975 m. Nr. 4, p. 28 atsako į klausimą, ar gali dvasininkai atlikti religines apeigas ne maldos namuose. „Ligoniams kunigas turi teisę suteikti paskutinius patarnavimus namuose, ligoninėse arba įkalinimo vietose, jeigu patys ligoniai to pageidauja. Pastaraisiais dviem atvejais būtina užtikrinti, kad apeigos netrukdytų kitiems piliečiams, tai yra, kad tos apeigos būtų atliekamos atskirose patalpose. Pasitaiko, kad kartais kai kurie vadovai, ypač ligoninių darbuotojai, nenori įsileisti kunigo į įstaigą, motyvuodami tuo, kad, girdi, nesą atskirų patalpų ir pan. Žinoma, su patalpomis sunkumų būna, tačiau administracija neturi teisės neįsileisti dvasininko pas sunkiai sergantį pilietį, ir izoliuota patalpa būtina surasti".

Skuodo rajoninės ligoninės vyr. gydytojas Mažri-

mas šitos teisės tikintiesiems nepripažįsta ir kunigo į ligoninę pas mirštančius tikinčiuosius neįleidžia.

1976 m. vasario 3 d. Skuodo ligoninėje gulėjo silpnas ligonis Jonas Baltinas. Jis pasiuntė pas vyr. gydytoją Mažrimą savo dukrą Jadvygą Grikštienę paprašyti leidimo pakviesti kunigą. Leidimo nedavė, nes, jo nuomone, ligoninė esanti valdiška įstaiga ir kunigams į ją įeiti negalima.

Namiškiai turėjo silpną ligonį išvežti iš ligoninės, kad galėtų aprūpinti paskutiniais sakramentais. Po kelių dienų Baltinas mirė.

Tokių atvejų, kai Skuodo ligoninės vyr. gydytojas Mažrimas neleidžia pasinaudoti Konstitucijos garantuota sąžinės laisve, yra daug. Tačiau už tokį neteisėtą ir nehumanišką elgesį, sąžinės laisvės varžymą jo niekas nebaudžia.

* * *

Skuodas

(Nors ir geriausia aklųjų draugijos pirmininkė būdama, buvo pašalinta iš pareigų, nes lankė bažnyčią):

Izabelė Malukaitė nuo 1971 m. dirbo Skuodo rajono aklųjų draugijos pirmininke. Jos darbas buvo gerai įvertintas. Jos vadovaujamas aklųjų draugijos skyrius 1973 m. užėmė pirmą vietą zonoje, o 1974 m. pirmąją vietą visoje respublikoje. 1975 m. pabaigoje atitinkamų asmenų ji buvo paklausta, ar einanti į bažnyčią.

— Ėjau, einu ir eisiu. Veidmainiauti aš nenoriu, — atsakė Malukaitė. — Juk Tarybų Sąjungoje yra sąžinės laisvė.

Už šį atvirą pasisakymą I. Malukaitė buvo pašalinta iš pirmininkės pareigų.

* * *

TARYBINĖJE MOKYKLOJE

Veisiejai
(Mokyklos vadovai tardo ir baugina šv. Mišiose dalyvavusius mokinius):

1976.II.16 d. Veisiejų vid. mokyklos direktorius Stabingis, inspektorius Ditkus ir mokyt. Klimčiauskas „areštavo" Veisiejų vid. mokyklos mokinius, dalyvavusius tą dieną šv. Mišiose. „Areštuotieji" buvo verčiami rašyti pasiaiškinimus ir, kaip paprastai tokiais atvejais būna, bauginami, panaudojant visokias šantažo priemones.

* * *

LTSR Generaliniam Prokurorui

Soroka Petras, Petro,
gyv. Lazdijų raj. Veisiejuose,
Dešimtmečio g Nr. 5.

P a r e i š k i m a s

(Sužvėrėjusio tardytojo Zinkevičiaus žiauriai sumuštas, mokinys Gintautas Soroka bandė nusižudyti):

1976 m. vasario 17 d. atvykęs į Veisiejų vid. mokyklą tardytojas Zinkevičius mano sūnų Gintautą, VII kl. mokinį, vertė prisipažinti nebūtus dalykus ir mušė.

Išėjusio iš tardymo kabineto Ginto nepažino net labai gerai jį pažinojusi Vailionienė.

Mano sūnus išbėgęs skubėjo nusižudyti, bet jį pagavo R. Mizaras ir dar kitas mokinys.

Vakare vaikas jautėsi blogai. Buvo iškviesta budinti gydytoja, leido vaistus, bet Gintautas net tris dienas negalėjo eiti į klasę. Gydytoja išrašė pažymėjimą, kuris pristatytas klasės auklėtojai Ragažienei.

Prašau įvykį ištirti.

Veisiejai, 1976.II.21. (Parašas)

LTSR Generaliniam Prokurorui Vilniuje
Veisiejų ir Leipalingio
vid. mokyklų mokinių tėvų

Pareiškimas

(Lietuviai, vergiškai parsidavusieji okupantui, savo tautos vaikams budeliais tapo):

Š. m. vasario 16 d. mūsų vaikai dalyvavo mūsų užprašytose šv. Mišiose Šlavantų bažnyčioje. Vaikams grįžus, Veisiejų vid. mokyklos direktorius Stabingis su mokytojais Ditkum ir Klimčiausku jėga sulaikė lipančius iš autobuso vaikus, nusivarė į mokyklą ir, grasindami kažkokiais elektriniais marškiniais, vertė rašyti pasisaiškinimus.

Rytojaus dieną, vasario 17, Zinkevičius, Gylys ir mums nepažįstamas kapitonas pradėjo veikus iš naujo tardyti. Nors vaikai buvo nepilnamečiai, tardymas vyko daugumoje be tėvų. Mokytojai tardymo metu pasirodydavo tik retkarčiais. Kartais būdavo net po parašu reikalaujama slėpti tardytojo pastangas vaikus užverbuoti.

Tardytojai klausinėjo, ką vaikai sakę kunigui per išpažintį. Visaip grasinami, apgaudinėjami ir gąsdinami vaikai buvo verčiami melagingai liudyti tai, ko visiškai nebuvo: esą Šlavantų klebonas pamoksle kalbėjęs apie buržuazinės Lietuvos nepriklausomybės šventę, įterpdamas šūkius: „Tegyvuoja nepriklausoma Lietuva!" ir pan. Keturiolikametis Gintautas Soroka tardymo metu buvo mušamas. Nenuostabu, kad po 4-5 val. be pertraukos tokiu tardymu kankinami vaikai kai kurie nesąmoningai rašė ir pasirašė tai, ką diktavo mokytojai, o po to pergyveno baisų nervų sukrėtimą, keletą dienų negalėjo mokytis, naktimis miegoti.

G. Sorokai įvyko psichinis šokas. Paleistas iš tar-

dymo kabineto, jis išsiveržė iš motinos rankų ir bėgo nusižudyti. Jį sulaikė kiti mokiniai. Į namus buvo iškviestas gydytojas. Nežiūrint suteiktos medicininės pagalbos, vaikas tris dienas sirgo ir negalėjo lankyti mokyklos.

Mes, nukentėjusių ir grubiai pažemintų mokinių tėvai, griežčiausiai protestuojame prieš tokį sąžinės laisvės ir LTSR BK 187 straipsnio pažeidimą.

Veisiejai, 1976.III.6.

* * *

Kapsukas
(Motinos tvirtas žodis aptildė dukterį persekiojančią mokytoją):

1975 metais Kapsuko vid. mokyklos mok. L. Žilinskaitė klasėje pametė lapelį su Viešpaties malda. Jį radusi mok. I. Jasinskaitė atidavė klasės vadovei Skroblienei. Vadovė paklausė Žilinskaitės, ar tikrai jos ranka rašytas lapelis. Mokinė prisipažino. Mokytoja Skroblienė pavadino mergaitę parazituojančiu gyvuliu ir liepė rytojaus dieną be motinos nepasirodyti mokykloje.

Atėjusią motiną mokytoja pradėjo tardyti, ar tikrai jos dukros raštas, ar ji neverčianti dukros kas dieną eiti į bažnyčią ir t.t.

— Taip, tai rašyta mano dukros. O į bažnyčią eiti aš jos neverčiu — ji pat eina ir dar dalyvauja bažnytiniame chore, — ramiai atskė motina.

— Palikite ją namuose, — patarė vadovė. — Tegul namuose tuo laiku tvarko kambarius. Aš taip pat jai liepsiu neiti į bažnyčią.

— Šito nebus. Aš negaliu tylėti, kai iš vaikų sielų išplėšiamas Dievas, — pasipriešino Žilinskienė.

Energingos motinos protesto vengdama, vadovė nustojo mok. Žilinskaitę persekioti.

* * *

Pašušvys
(Direktorės J. Baltraitienės ateistiniai žygdarbiai terorizuojant mokinius):

1975.X.24 laidotuvių metu iš Pašušvio bažnyčios buvo išvaryti vaikai. Iš bažnyčios juos išvijo Pašušvio aštuonmetės mokyklos direktorė Jadvyga Baltraitienė. Tai tikintys vaikai; kai kurie iš jų 1975 m. vasarą priėmė Pirmąją Komuniją. Pašušvio bažnyčios administratorius kun. Jonas Vaicekauskas raštu apie tai pranešė Radviliškio rajono vykdomjo komiteto pirmininko pavaduotojui Krikštanui, bet atsakymo negavo.

1975 m. spalio 26 dieną į kun. Vaicekauską kreipėsi grupė motinų, kurios skundėsi, kad iš Pašušvio mokyklos jų vaikai grįžta užverktomis akimis, nes mokyklos direktorė Baltraitienė ir kiti mokytojai vaikus nuolatos terorizuoja, jiems draudžia dalyvauti bažnyčioje pamaldose.

1975 m. lapkričio 23 d. Ona Vedeckienė iš Balandiškių kaimo, skundėsi kun. J. Vaicekauskui, kad ją išsikvietusi Pašušvio mokyklos direktorė įspėjo: jei jos sūnus Sigitas eisiąs į bažnyčią, mokysiąs groti vargonais, jei jam bus sumažintas elgesio pažymys, gaus blogą charakteristiką — jis neįstosiąs į jokią mokyklą. O. Vedeckienė yra gausios šeimos pavyzdinga motina. Mokyklos direktorė ją taip pribaugino, jog po to moteris sirgo dvi dienas.

Mokyklos direktorė grasina tikintiesiems dėsianti visas pastangas, kad kun. J. Vaicekauskui būtų uždrausta laikyti pamaldas Pašušvio bažnyčioje.

1976 m. sausio 5 d. kun. J. Vaicekauskas nuvyko pas Radviliškio rajono pirmininko pavaduot. Krikštaną. Pasiteiravus, kodėl nėra atsakymo į anksčiau išsiųstą pareiškimą, Krikštanas atsakęs, kad Pašušvio mokyklos direktorė, išvarydama vaikus iš bažnyčios, pasielgė teisingai. Vaikams eiti į bažnyčią draudžia-

ma. Pirmininko pavaduotojas įspėjo kun. Vaicekauską netrukdyti mokytojoms auklėti vaikus ateistiškai.

* * *

Židikai
(Šiurpūs prievartinio ateistinio auklėjimo padariniai):

1975.I.2 Židikų bažnyčioje vyko. K. Šulckienės laidotuvių pamaldos. Bažnyčioje buvo velionės anūkė ir dar apie 20 kitų mokinių. Prieš pamaldas mokytojas Dotka išprašė mokinius iš bažnyčios. Kai kurie mokiniai užlipo prie vargonų, tačiau ir čia juos surado ir išvarė iš bažnyčios.

Priverstinio ateistinio auklėjimo rezultatai Židikuose yra labai liūdni.

Židikų vid. mokyklos IX kl. mokinys Bučys 1975 m. rugsėjo mėn. pavogė motociklą. Kitas VII klasės mokinys išniekino savo jaunesnę sesutę ir po to ją nužudė.

Ar kalti tie jaunuoliai? Taip. Bet ar ne kaltesni tie, kurie prievarta juos auklėja be Dievo?

* * *

Radviliškis
(Mokytojai savo mokinėms siūlo lankyti šokius, kiną bei kitas pramogas, o ne bažnytinį chorą):

1975 m. lapkričio mėn. į Radviliškio bažnyčios chorą atėjo kelios vid. mokyklos mokinės. Apie tai sužinojo mokyklų vadovybė. Valsiūnienės vardo vid. mokyklos mokslo dalies vedėjas Venclova, pionierių vadovė Mackevičienė, klasės auklėtoja Žukauskaitė pasikvietė VII klasės mok. Ireną Kauneckaitę klausinėjo, kodėl ji einanti į bažnyčią, giedanti chore ir t.t. Mokytojai siūlėsi mergaitę nuvesti į šokius, į kiną ir į kitas pramogas, kad tik neitų į bažnyčią.

Radviliškio II-sios vid. mokyklos VIII kl. mokinę Oną Poškaitę pasikvietė auklėtoja Monkienė ir tei-

ravosi apie bažnyčios ir choro lankymą. Mokinė neišsigynė ir drąsiai atsakinėjo. Ir ją auklėtoja žadėjo vesti į kiną ir į šokius.

Radviliškio rajono vykdomojo komiteto pirmininko pavaduotojas Krikštanas išsikvietė Radviliškio kleboną kun. J. Vaičelionį dėl moksleivių, lankančių bažnytinį chorą.

* * *

Šiauliai
(Komunistė Stulgienė draudžia mokiniams net sudegusion bažnyčion įžengti):

1976.III.18 po gaisro Šiaulių šv. Jurgio bažnyčioje susirinko būrelis tikinčiųjų padėti sutvarkyti nesudegusį didįjį altorių. Čia pat buvo taip pat viena parapijietė su savo 12 metų dukrele. Tuo metu apžiūrėti bažnyčios atėjo Šiaulių m. vykdomojo komiteto sudaryta komisija, kurioje dalyvavo pirmininko pavaduotoja Stulgienė. Pamačiusi besidarbuojančią mergaitę, pavaduotoja Stulgienė liepė mergaitės motinai ją išvesti, motyvuodama, kad vaikams čia būti yra pavojinga. Motina jokio pavojaus nematė ir duoto nurodymo neišpildė. Tuomet pirmininko pavaduotoja įsakė klebonui,kad šis išvarytų mergaitę, nes mokiniai neturį teisės būti bažnyčioje.

* * *

Gruzdžiai
(Kažkokia nelietuvė klasės auklėtoja Agulian pataria mokiniams neklausyti motinų):

Gruzdžių vid. mokyklos VIIc klasėje 1975.VI.14 auklėtoja Agulian liepė mokiniams, lankantiems bažnyčią, atsistoti. Į klausimą, kodėl eina į bažnyčią, mokiniai atsakė, kad mamos liepiančios. Klasės auklėtoja Agulian patarė mamų neklausyti.

* * *

Šakyna
(Direktorė Ubavičienė stengiasi ateistiškai perauklėti ir mokinių tėvus):

Šakynos aštuonmetės mokyklos direktorė Ubavičienė uoliai darbuojasi, norėdama katalikų vaikus padaryti ateistais. 1975 m. mokslo metų pradžioje direktorė pasikvietė iš rajono dvi lektores ir sukvietė į mokyklą vaikų tėvus. Paskaitininkės sakė mokančios daryti stebuklus — kad žvakės pačios užsidegtų, tik neturinčios nei žvakių, nei kitų priemonių tam „stebuklui" padaryti. Pasitenkino tik pakartodamos nuvalkiotus ateistų šmeižtus Bažnyčios ir kunigų adresu.

* * *

Žarėnai — Latveliai
(Stropi ateistė mokytoja Statkienė bara ir terorizuoja bažnyčią lankančius mokinius):

1975.XI.14 Žarėnų — Latvelių aštuonmetėje mokykloje VI klasės auklėtoja Statkienė išbarė einančius į bažnyčią mokinius. Auklėtoja labiausiai terorizavo uoliausią bažnyčios lankytoją Loretą Leonaitytę.

* * *

Nedzingė
(Grasinimais ir pasityčiojimais mokytojai — Juravičienė ir Pigaga — stengiasi brukti mokiniams ateizmą):

VIa klasės auklėtoja Juravičienė grasino mokiniams, kad bus išvardytos pavardės tų mokinių, kurie eis giedoti į bažnytinį chorą.

VII klasės auklėtojas Pigaga reikalavo, kad mok. Lukšys pieštų ateistine tematika. Mokiniui atsisakius piešti, iš jo buvo tyčiojamasi ir jam grasinama.

* * *

(Taip dabar okup. Lietuvoje mokytojai prievartauja savo tikinčiuosius mokinius):

Tikinčiosios mokinės laiškas
„LKB Kronikai“

Kai buvau 4 klasėje, nuo pat mokslo metų pradžios auklėtojas mane labai vertė stoti į pionierius. Visi 4 klasės mokiniai turėjo būti pionieriais. O aš vis nestojau. Auklėtojas pasakė, — jeigu ne šiais metais, tai kitais aš vis vien turėsianti stoti. Jei nestosiu, gąsdino mažinsią pažymius ir visokiais kitokiais nemalonumais. Aišku, taip ir buvo. Kai kurie mokytojai nuolat man mažindavo pažymius.

Auklėtojas dažnai matydavo mane einant vakarais į bažnyčią. Kartą jis manęs paklausė, kur aš kiekvieną vakarą einanti. Atsakiau, kad einu į bažnyčią.

Po to auklėtojas kiekviena proga man pabrėždavo: „Tu baik vieną kartą vaikščiojus į bažnyčią!“

Klasėje buvo išdalytos anketos su tokiais klausimais: „Ar eini į bažnyčią? Iš kur atsirado žmonės: iš bezdžionės ar Dievas sutvėrė? Kas verčia eiti į bažnyčią? Ar švenčiate religines šventes? Ar Bažnyčia daro gera ar bloga? Į anketos klausimus atsakiau: „einu į bažnyčią. Žmogų sutvėrė Dievas. Į bažnyčią einu savo noru. Religines šventes švenčiame. Bažnyčia daro tiktai gera“.

Kartą auklėtojas išsikvietė mane ir sako: „Žinau, kad eini į bažnyčią. Nu ir eik! Tik kai ateis komisija ir jei paklaus, ar eini, ar tiki, tai sakyk, kad neinu, kad netikiu“. — Namuose tėvai patarė Dievo niekada neišsižadėti, neišsiginti.

Klasėje nuolatos duodavo rašyti ateistinius rašinėlius.

Taip iki mokslo metų pabaigos klasės auklėtojas mane kankino už tikėjimą.

* * *

ŽINIOS IŠ TĖVYNĖS

(Dar vienas ryškus tarybinių „demokratinių“ rinkimų pavyzdys):

KOLŪKIEČIŲ STREIKAS

1975 m. gruodžio mėnesį buvo sujungti du Kapsuko rajono kolūkiai — „Dovinės“ ir „Piliakalnio“. Gruodžio mėnesio pradžioje abiejuose kolūkiuose vyko susirinkimai, kuriuose nutarta sujungti abu kolūkius. Susirinkimuose dalyvavo Kapsuko rajono I-sis partijos sekretorius Sinickas. Jis viešai pažadėjo kolūkiečiams, kad, sujungus kolūkius, bus padarytas sujungtų kolūkių narių susirinkimas ir jame bus išrinktas iš dviejų kandidatų naujas pirmininkas, tai yra: ar „Dovinės“ kolūkio buvęs pirmininkas Pranas Servytis, ar „Piliakalnio“ kolūkio buvęs pirmininkas Stasys Narauskas.

„Dovinės“ kolūkis ekonomiškai žymiai silpnesnis, jame pigiau mokėjo kolūkiečiams už darbą ir, be to, kolūkiečiai buvusiam pirmininkui Servyčiui turėjo daug asmeninių priekaištų.

Gruodžio 10 d. Daukšių mokyklos salėje įvyko sujungtų kolūkių naujo pirmininko rinkiminis susirinkimas. Į susirinkimą atvyko labai didelė dauguma buv. „Piliakalnio“ kolūkio narių. Buv. „Dovinės“ kolūkio nariai susirinkime nedalyvavo, nes prieš tai buvęs jų buvusios kolūkio mažumos susirinkimas ir jie nutarę sujungto kolūkio pirmininku išrinkti P. Servytį.

Gruodžio 10 d. į rinkiminį susirinkimą atvyko Kapsuko rajono I-sis partijos sekretorius Sinickas ir instruktorius Jankauskas. Jie atsivedė ir buv. „Dovinės“ kolūkio pirmininką P. Servytį.

Susirinkimas truko tik kelias minutes. Instruktorius Jankauskas pasiūlė sujungto kolūkio pirmininku

išrinkti P. Servytį. Instruktorius paklausė, kas sutinka su pasiūlyta kandidatūra. Kolūkiečių niekas nebalsavo. Tuomet instruktorius paklausė, ar yra nesutinkančių. Pakėlė rankas visi susirinkusieji. Tada partijos instruktorius Jankauskas atsisuko į P. Servytį ir, paduodamas jam raktą, tarė: „Sveikinu su išrinkimu".

Salėje pasigirdo įvairūs protesto balsai. Sinickas ir Jankauskas pasislėpė atskirame mokyklos kambaryje, o vėliau aplinkiniu keliu per Igliauką grįžo į Kapsuką.

Rinkiminio susirinkimo dalyviai surašė protesto raštą, kad jie paskelbė streiką ir, visi pasirašę, tą pačią dieną nuvežė į Kapsuko žemės ūkio valdybą. Streiko metu niekas nemelžė buv. „Piliakalnio" kolūkio karvių, nešėrė gyvulių. Tik buv. kolūkio pirmininkas S. Narauskas ir buv. raštinės darbuotojos šėrė gyvulių prieauglį. Streikavo visi kolūkiečiai.

Streiko metu, gruodžio 11 - 12 d.d. vyko Kapsuko rajono KP plenumas. Grupė kolūkiečių su skundais kreipėsi į rajono KP plenumą ir į rajono prokurorą, bet nebuvo jų priimti.

Visi streiko dalyviai buvo iškviesti į Kapsuko raj. saugumą ir apklausti, kas suorganizavo kolūkyje streiką. Visi sakė, kad sustreikavo dėl to, kad rajono I-sis partijos sekretorius Sinickas žadėjo leisti patiems kolūkiečiams išsirinkti pirmininką iš dviejų kandidatų ir nedavė. Be to, jie balsavę prieš siūlomą kandidatą, o I-jo sekretoriaus akivaizdoje instr. Jankauskas sveikino neišrinktąjį su „išrinkimu".

Nors po to kolūkiečiai su skundais kreipėsi į respublikinius vyriausybės ir partijos organus, net į centrinius TSRS vyriausybės organus, o neišrinktas kolūkio pirmininkas P. Servytis eina sujungto kolūkio pirmininko pareigas ir jo neišrinkimo niekas rimtai netikrina.

* * *

Lietuvos Komunistų Partijos
Centro Komiteto
pirmajam Sekretoriui P. Griškevičiui

(Dailininkas V. Žilius su žmona prašosi išleidžiami į užsienį, pateikdami ir savo apsisprendimo motyvus):

1975 m. spalio 27 d. aš kartu su savo žmona padavėme dokumentus LTSR VRM vizų ir registracijos skyriui, prašydami leisti mums emigruoti į užsienį pagal iškvietimą, kurį atsiuntė tikrasis mano žmonos brolis, gyvenantis Izraelyje.

Padavus minėtus dokumentus, nedelsiant buvau pašalintas iš Dailininkų sąjungos, atsidurdamas situacijoje be teisės bet kur įsidarbinti ar gauti darbo pagal sutartis.

Visas mano kūrybinis darbas nuo 1965 m. iki šios dienos oficialių valdžios atstovų yra vertinamas kaip „formalizmas", neatitinkąs taip vadinamojo socialistinio realizmo reikalavimų. Ir dėl to man pastoviai yra taikoma moralinė ir materialinė diskriminacija, man draudžiama eksponuoti savo paveikslus oficialiose parodose Lietuvoje ir kitur.

Mano kūrybos profanacija ir izoliavimas, o taip pat bendras kultūrinio ir kūrybinio gyvenimo falšas bei apmirimas Lietuvoje galutinai mane įtikino, kad tolimesnė mano kūrybinė veikla Tėvynėje neturi prasmės. Man, kaip žmogui ir dailininkui, giliai svetima ir nelogiška taip vadinamojo socialistinio realizmo principai. Mano įsitikinimu, jie vulgarizuoja kūrybinę žmogaus veiklą, verčia ją amatu, naudingu ir patogiu valdžiai. Socializmo dogmatiškumas, neigiąs visas kitas kūrybos sampratas, užkerta kelią ir individualios kūrybinės minties pasireiškimui.

Prievarta svetima mano prigimčiai, nepaisant kokiais aukštais idealais ji save teisintų ir dangstytų. Tad ir ateityje nežadu paklusti bet kokiam mano kū-

rybos administravimui. Taip pat nesutinku, kad kūrybos problemas tautai nupsrendžia ir vertina valdininkai, dažniausiai neturėdami apie tai elementariausio supratimo. Taip falsifikuojamas ir skurdinamas dvasinis krašto gyvenimas.

Todėl aš noriu gyventi ir dirbti kitoje valstybėje, kur mano kūryba nebus profanuojama ir, galimas dalykas, bus įdomi ir reikalinga.

LTSR VRM neleidimą man su žmona išvykti iš TSRS motyvuojant, kad Lietuvoje lieka giminės, laikome subjektyviu ir neteisingu. Juk nei mano žmonos broliui, nei daugeliui kitų, kurių patys artimiausi giminės taip pat liko Lietuvoje, tai **nebuvo pretekstas** neleisti jiems išvykti iš TSRS.

Mes su žmona, kuri visiškai pritaria mano įsitikinimams ir apsisprendimui, sudarome savarankišką šeimą, gyvename atskirai ir nepriklausomai nuo mūsų giminaičių. O raštiški jų sutikimai, kurių reikalauta, yra pridėti prie VRM pateiktų dokumentų.

Mes pageidaujame objektyvaus mūsų pareiškimo dėl išvykimo iš TSRS peržiūrėjimo. Mūsų apsisprendimas yra tvirtas ir galutinis.

V. Žilius

Vilnius, 1976.I.23. G. Žilienė

* * *

Vladislovas Žilius, gyvenantis Vilniuje, Sluckio g. 13-9 (gim. 1939 m. Šilalės raj.), 1964 m. baigė Dailės institutą — grafiką. Su savo kūriniais dalyvavo eilėje parodų tėvynėje ir užsienyje (Malberkel, Lenkijoje — 1967 ir 1969 m. Krokuvoje — 1968; Bareslovoje — 1969 m.). Iliustravo knygas, apipavidalino kino filmą „Jausmai". J. Stavinskio pjesę „Spūsties valanda" (Klaipėdos dramos teatre). „Vaga" leidykloje dirbo kaip dailės leidinių redakcijos vedėjas, o nuo 1971 m. — „Minties" leidykloje kaip vyriausias dailininkas. Daugiausia kuria oforto technika.

(Šiuo metu V. Žilius su šeima jau gyvena užsienyje. — Red.)

* * *

IŠ „LKB KRONIKOS" ARCHYVO

(Algimantas - Anastazas Šaltis, drąsus šių laikų kankinys, nuteistas už tikėjimą):

Nuorašas iš baudž. byl. Nr. 1-68/63 m.

Nuosprendis Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos vardu. 1963 m. gegužės mėn. 7 d. Kėdainių liaudies teismas, susidedantis iš pirmininkaujančio liaudies teisėjo Olšausko ir liaudies tarėjų: 1. Čaplikienės, 2. Žaludienės, dalyvaujant prokurorui Leščinskui, visuomeniniams kaltintojams Žukui A. ir Ptašinskui K., advokatui Štarkai, sekretoriaujant Stanevičienei, išnagrinėję viešame teisiamajame posėdyje, įvykusiame II-sios vid. mokyklos salėje baudžiamąją bylą, kurioje Šaltis Algimantas-Anastazas, Vytauto, gim. 1944 m. V.2 d., LTSR Kėdainių m., lietuvis, nepartinis, 9 klasių išsilavinimo, nevedęs, karo prievolininkas, anksčiau neteistas, niekur nedirba (mokėsi darbo jaunimo vakarinėje mokykloje 10-je klasėje), kilęs iš tarnautojų, gyv. Kėdainių m. Vilniaus g. Nr. 12, kaltinamas pagal LTSR BK 144 str. 1 d. Išnagrinėjęs parengtinio ir teisminio tardymo medžiagą, apklausęs teisiamąjį, liudytojus, išklausęs šalių kalbas ir teisiamojo paskutinį žodį l. teismas **nustatė:** jog teisiamasis Šaltis, būdamas Kėdainių darbo jaunimo vidurinės mokyklos 10-tos klasės mokiniu, visuomenei naudingo darbo nedirbęs (nors yra fiziniai sveikas ir subrendęs jaunuolis), nežiūrint į tai, kad dar 1960 m. buvo saugumo organų perspėtas už moksleivių verbavimą į taip vadinamą „gyvąjį rožančių", t.y. skelbiamą tikėjimo į dievą ir religinių apeigų mokymą, bet Šaltis iš to reikiamų išvadų

nepadarė ir toliau tęsia savo nusikalstamą veiklą. Taip teisiamasis Šaltis 1961 m. mokė moksleivių grupę religinių apeigų, ruošė juos komunijai. Maža to, 1962 m. vasarą, moksleivių atostogų metu, teisiamasis Šaltis, dangstydamasis į dievą skelbimu, organizavo Kėdainių rajone Bublių km. 9 moksleivių grupę, tame tarpe buvo pionierių ir spaliukų, kuriuos mokė katekizmo, poterių, platino vaikų tarpe religinę literatūrą, vykdė susirašinėjimą su suorganizuota grupe, ragino kai kuriuos moksleivius nestoti į pionierių organizaciją ir netikėti komunizmu. Teisiamasis Šaltis mokė virš paminėtą 9 asmenų grupę apie dvi savaites, o už mokslą ėmė pinigus po 1-2 rb. Apklausus teisiamajame posėdyje, teisiamasis Šaltis save kaltu nepripažino ir paaiškino, kad jis egzaminavo 9 asmenų mokinių grupę, mokė juos poterių ir ruošė juos pirmajai komunijai, bet pinigų iš mokinių neėmė, o kad negalima užsiiminėti tokia veikla, nežinojo. 1960 m. buvo saugumo organų perspėtas už mokinių mokymą religinių prietarų ir apeigų, bet ir ten buvo nekaltas. Tačiau l. teismas kritiškai vertina teisiamojo nekaltumo versijas, nes jos nebeatitinka tikrovei ir liudytojų parodymams, bylos medžiagai. Liudytojai — Sinkevičius N., Kupčinskas C., Zubrickaitė A., Argustaitytė V., Mimonskaitė V., Argustas B., Trinkauskas J., Argustas J., Vyšniauskas Z. — patvirtino, kad teisiamasis Šaltis juos 1962 m. vasarą egzaminavo ir mokė religinėms apeigoms, mokė tikybos. Šią aplinkybę patvirtino ir virš minėtų mokinių tėvai. Kad teisiamasis šia nusikalstama veikla užsiiminėjo dar 1960 m. ir 1961 m. patvirtina VSK prie Ministrų Tarybos Kėdainių rajono įgaliotinio 1963 m.IV.12 pažyma Nr. 1058 (b. 1,82) ir liudytojai — Mimonskaitė Vasė ir Argustas Bronius. Teisiamasis Šaltis patvirtino pats, kad jis šia veikla užsiminėjo religinio kulto tarnų (klebono ir kunigų) Labonio ir Braknio įtakoje, gaudavo iš jų ir kun. Paš-

kevičiaus religinę literatūrą, kurios pas teisiamąjį Šaltį kratos metu buvo rasta: 144 religinės knygos, 2 sąsiuviniai, 69 įvairūs užrašų lapai, 6 užrašų knygutės, 85 nuotraukos. Virš paminėti daiktiniai įrodymai rodo, kad teisiamasis Šaltis iš to sėmėsi religinių žinių, kurias skleidė mokiniams ir artimai bendravo su dvasininkais - kunigais. Teisiamojo nekaltumo versija nepaneigiama jo paties duotais parengtinio tardymo metu parodymais. 1963 m. II.16 d. teisiamasis Šaltis, duodamas savarankiškus parodymus, parodė, kad 1962 m. vasarą, Argustienei ir kitai kažkokiai moteriai prašant, jis Bublių km. mokė vaikus apie dievą, mokė poterių ir pan. (b. I,32-33). Analoginius parodymus jis davė ir 1963 m. II, 27 (b. 139-41). Šaltis aiškina, kad užduodavo vaikams išmokti poterių, o po to, kitą kartą juos klausinėjo, atitinkamai įvertindamas jų žinias, t.y. kokiam pažymiui jis atsakė. Šis mokslas truko apie dvi savaites. Paskutinę mokymo dieną vaikai atnešė jam po kelis rublius ir iš viso gavo apie 10 rb. Šie teisiamojo Šalčio parodymai atitinka kitai bylos medžiagai ir iš esmės visų Šalčio pamokytų vaikų — liudytojų parodymus. Apie vaikų mokymą religinių prietarų liudija Šalčio pasiųsti Argustui B., Zubrickaitei B., Argustui J., Argustaitei V., Zurbickaitei A., Sinkevičiui N., Vyšniauskui Z. ir Kupčinskui C. laiškai. Jis šiuose laiškuose ragina ir moko vaikus kiekvieną rytą ir vakarą, gražiai sudėjus rankutes, pasimelsti Dievui, kad jis duotų jiems sveikatos, kad jie pasimelstų tame tarpe ir už Šaltį, kaip buvusį mokytoją. Jis aiškina vaikams, kad jeigu kils kokie neaiškumai ar klausimai apie tikėjimą, tegul kreipiasi pas jį, jis jiems atsakys (b. 1.10.). Tokiu būdu matosi, kad teisiamasis Šaltis ne tik apmokė vaikų grupę, bet jis juos žaloja ir klaidina, aktyviai veikia ir po šios grupės apmokymo. Šaltis padarė ir toliau daro didelę moralinę žalą paminėtų vaikų grupei, jų įsitikinimams ir tei-

sėms, jų materialistinės pasaulėžiūros formavimuisi. Neteisingas Šalčio aiškinimas ir toje dalyje, kur jis teigia, jog jis mokė vaikus šių vaikų motinoms prašant. Tačiau l. teisme tik Argustienė Vlada ir Kupčinskienė B. patvirtino, kad jos prašė Šalčio, kad pastarasis pamokytų jų vaikus poterių ir paruoštų pirmajai komunijai, gi visos kitos motinos ir tėvai bei patys vaikai teisiamojo neprašė ir nepareiškė jokio pageidavimo šiuo reikalu. Teisiamasis Šaltis visa tai darė savavališkai. Iš esmės apklausti visi vaikai l. teisme pareiškė, kad jie visiškai nepageidavo ir nenorėjo, kad juos Šaltis mokytų ir klaidintų. Parengtinio tardymo metu liudytojas Kupčinskas C. patvirtino, kad Šaltis liepė netikėti komunizmu (b. 1.17-18), o Sinkevičius H. ir Zubrickaitė A. bei Kupčinskas parodė, jog Šaltis liepė nestoti į pionierius (b. 1.15-16/23-24). Teisiamajame posėdyje teisiamojo Šalčio motinos veikiami ir prašomi, paminėti liudininkai dalinai pakeitė savo parodymus. Apie tai, kad Šaltienė Elena turėjo šią įtaką ir prašė mokinių, kad pastarieji pakeistų savo parodymus, patvirtino liudytojas Trinkauskas Jonas. Esant tokioms aplinkybėms l .teismas tiki tiems liudytojų (vaikų) parodymams, kurie yra duoti parengtinio tardymo metu. Visi apklausti mokiniai parengtinio tardymo metu yra apklausti dalyvaujant pedagogui ir šių mokinių mokytojai Atkočiūnaitei A., kuri patvirtino, kad tardymas atliktas objektyviai. Teisiamasis Šaltis įvykdė visuomenei pavojingą nusikaltimą. Jo nusikalstama veikla yra ypač pavojinga jaunajai kartai, kuriai Šaltis daro didelę įtaką, stengiasi suklaidinti ją, nukreipti į neteisingą kelią. Šalčio pavojingumą visuomenei patvirtina jo fanatiški įsitikinimai, kuriuos jis pareiškė ir l. teisme. Kadangi Šaltis nesupranta savo pavojingumo laipsnio, auklėjimui nepasiduoda (su juo mokykloje buvo daug dirbama, jis buvo kri-

tikuojamas ir spaudoje, ir kolektyvo narių, buvo perspėtas saugumo organų ir t. t.) — jis reikiamų išvadų nedarė, todėl Šaltis turi būti izoliuotas iš visuomenės ir izoliuotas tokiam laikui, per kurį jis galėtų pasiaukėti.

Dėl virš išdėstyto l. teismas, vadovaudamasis LTSR BPK 331,333 str., nusprendė:

Šaltį Algimantą - Anastazą, Vytauto s., gimusį 1944 m., pripažinti kaltu pagal LTSR BK 144 str. 1 d. ir nubausti (2) dviem metams laisvės atėmimu be papildomų bausmių, o bausmei atlikti patalpinti į bendrojo režimo pataisos darbų koloniją. Tardomąją priemonę pakeisti iš rašytinio pasižadėjimo į areštą, suimant posėdžių salėje. Bausmės pradžią skaityti nuo 1963 m. gegužės 7 d. Daiktinius įrodymus (kratos metu rastą pas Šaltų literatūrą, užrašus ir nuotraukas) sunaikinti. Nuosprendis gali būti apskundžiamas LTSR Aukšč. Teismui laike 7 d. nuo jo gavimo dienos per šį l. teismą. L. teisėjas (pas) Olšauskas, l. tarėjai (pas) Čaplikienė ir Žaludienė.

Nuorašas tikras: (parašas)

* * *

LTSR Aukščiausiasis teismas 1963 m. gegužės mėn. 28 d. nutarė:

Šalčio gynėjo kasacinį skundą dalinai patenkinti. Kėdainių rajono liaudies teismo 1963 m. gegužės 7 d. nuosprendį, Šalčio nusikalstamus veiksmus iš Lietuvos TSR BK 144 str. 1 d. perkvalifikuoti į BK 143 str. ir paskirtąją bausmę sumažinti iki vienerių (1) metų laisvės atėmimu.

Liaudies teisėjas

* * *

„LKB Kronikos" pastabos:

(Visa komunistinė sistema ir tos sistemos teismai vadovaujasi tik melu):

A. Šaltis niekada tardytojams neliudijo, kad vaikus mokąs kunigų Labonio ir Braknio inspiruojamas.

Tardymų metu su vaikais dažnai būdavo elgiamasi grubiai — vaikai buvo gąsdinami, jog būsią išvežti į koloniją. Teismo metu motinos buvo bauginamos, kad joms būsią atimtos motinystės teisės.

Su teisiamuoju A. Šalčiu buvo elgiamasi grubiai tiek tardymo, tiek teismo metu.

A. Šalčiui teisme neleido pasakyti paskutinio žodžio. Po pirmo sakinio teisėjas suriko: „Gana! Nekalbėk čia niekų!"

Teismo nuosprendyje pažymėta, kad tėvai ir jų vaikai nepageidavę, jog Šaltis juos mokytų tikėjimo tiesų. Tai klasiškas tarybinio melo pavyzdys. Jei nei tėvai, nei vaikai nenorėjo, kad A. Šaltis mokytų tikėjimo tiesų, tai dėl ko iš įvairiausių kaimų rinkosi pas A. Šaltį vaikai?

Tikinčiųjų nuotaikas atspindi vieno jaunuolio laiškas, parašytas A. Šalčiui po teismo:

„Jeigu šis laiškas pasieks Tave, žinok, jog ne tik aš, bet ir tie, su kuriais aš bendrauju, visi žavimės Tavimi... Iš visos širdies aš linkiu Tau, mano mielas Broli, ir toliau taip drąsiai nešti tikėjimo vėliavą..."

* * *

Atitaisymas

„LKB Kronika" Nr. 21 straipsnyje „S. Kavoliovo teismo dienomis Vilniuje" rašė apie „mokytoją" — saugumietį Zebrauską. Tikroji to „mokytojo" pavardė ne Zebrauskas, bet Zajančauskas.

* * *

ASMENYS IR VIETOVĖS, KUR PERSEKIOJIMAI DĖL TIKĖJIMO BEI TAUTYBĖS IR PASIPRIEŠINIMAS LABIAUSIAI PASIREIŠKĖ

PAVADINIMAI IR JŲ SANTRUMPOS

Aukščiausios tarybos prezidiumas — kolektyvas iki 15 narių pavaduoti tarybai tarpsesiniu metu. Tarybos sesijos metu tarybai vadovauja jos pirmininkas ir sekretorius. Prezidiumas tada nesireiškia.

Aukščiausiojo teismo baudžiamųjų bylų kolegija — aukščiausiojo teismo trijų teisėjų kolegija, sprendžianti baudžiamosiose bylose skundus dėl liaudies teismo sprendimų. Kai aukščiausias teismas bylą sprendžia kaip pirmoji instancija — jo sudėtį sudaro tik vienas AT teisėjas ir du priesėdai.

BK — Baudžiamasis kodeksas.

BPK — Baudžiamojo proceso kodeksas.

CIK — Codex iuris canonici, Bažnytinės teisės kodeksas.

CK — Centro komitetas.

DĮK — Darbo įstatymo kodeksas.

DLK — Didžioji Lietuvos Kunigaikštija.

DŽDT — Darbo žmonių deputatų taryba — apylinkės arba rajono sovietas.

GM — Gamybinio mokymo (kombinatas).

HES — Hidro elektrinė stotis.

KGB — Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti — Valstybės saugumo komitetas.

KP — Komunistų partija.

KPCK — Komunistų partijos centro komitetas.

LAD — Lietuvos aklųjų draugija.

LAF — Lietuvos aktyvistų frontas.

Liaudies teismas — yra liaudies teisėjo ir dviejų priesėdų teismas.

LKP — Lietuvos komunistų partija.

LTSR — Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika.

MMF — Matematikos mokslų fakultetas.

RRT — Religijų reikalų taryba prie Sovietų Sąjungos ministrų tarybos.

RRT įgaliotinis — Religijų reikalų tarybos įgaliotinis Lietuvoje.

RTFSR — Rusijos Tarybų Federacinė Socialistinė Respublika — RSFSR.

SNO — Suvienytų Nacijų Organizacija.

TSKP — Tarybų Sąjungos komunistų partija.

TSRS — Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjunga — SSSR.

VRD — Vokietijos Demokratinė Respublika — komunistinė rytinė Vokietija.

VFR — Vokietijos Federalinė Respublika — Vakarų nepriklaus. Vokietija.

VK — Vykdomasis komitetas.

VKK — Vietinio kolektyvo komitetas — darbovietės dirbančiųjų komitetas.

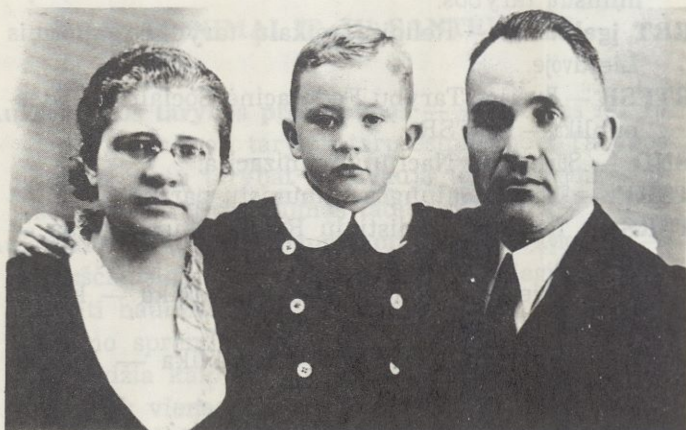
VLKJS — Penkiasdešimtmečio kabelio dirbinių gamykla Panevėžyje; iki 1968 m. vadinta „Lietkabelis".

VRM — Vidaus reikalų ministerija.

VVPI — Vilniaus valstybinis pedagoginis institutas.

VVU — Vilniaus valstybinis universitetas.

MECENATAI

Tijūnų šeima 1941 metais:
Dantų gydytoja Rožė Paurytė - Tijūnienė, sūnus Vytautas ir Jonas Tijūnas

JONAS TIJŪNAS savo žmonos, dantų gydytojos a.a. Rožės Paurytės - Tijūnienės, gerų darbų vykdytojos tęstinumui atžymėti, jos mirties metinių proga „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos" trečiajam tomui išleisti aukojo 2000 dol.

Velionė dr. Rožė Paurytė - Tijūnienė buvo gimusi 1902 m. balandžio 21 d. Butiškių k., Antazavės vls., Zarasų aps. Mokėsi Antazavės prad. mokykloje, baigė Panevėžio gimnaziją ir Vytauto Didžiojo universitetą Kaune.

Dantų gydytojos praktika vertėsi Kaune, Rokiškyje, Kybartuose, Vilniuje, Šiaulių dantų poliklinikoje.

1943 m. rudenį, susirgęs difteritu, mirė sūnus Vytautas, palaidotas Užpaliuose, kur klebonu buvo dr. Rožės brolis kun. Antanas Paurys.

1944 m. raudonajai lavai grįžtant užlieti Lietuvą, su vyru Jonu pasitraukė į Vakarus. Kurį laiką dirbo savo profesijos darbą Drezdeno priemiestyje. Po didžiojo bombardavimo persikėlė į Lichtenfelsą, Vakariečiams suorganizavus stovyklas, apsigyveno Seligenstadte (prie Würzburgo). Čia, būdama stovyklos dantų gydytoja, išgyveno iki išvykimo į Ameriką. Gyvendama Čikagoje, eilę paskutiniųjų gyvenimo metų dirbo asistente pas dantų gydytoją dr. P. Atkočiūną.

Mirė 1975 m. spalio 18 d. Palaidota Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse spalio 22 d.

Jos vyras, Jonas Tijūnas, Lietuvoje buvo pašto viršininku Kybartuose, Vilniuje; Vokietijoje — Seligenstadto lietuvių stovykloje.

Be šiam „LKB Kronikos" tomui išleisti skirtosios 2000 dol. sumos, Tijūnai stambesnėmis sumomis yra aukoję:

3000 dol. Vytauto Didžiojo Šaulių Rinktinės namams, 1000 dol. Lietuvių Fondui, 200 dol. Jaunimo Centrui; po šimtinę yra paskyrę Lietuvos Kankinių koplyčiai Romoje, Lietuvių Tautiniams Namams, L. K. Religinei Šalpai, Lietuvių Paštininkų S-gos knygos išleidimui, lietuvių spaudai palaikyti.

O kur dar gausūs pagalbos siuntiniai į Sibirą ir Lietuvą, Balfas bei kita lietuviškųjų reikalų šalpa.

ELENA MICKELIŪNIENĖ — tai New Yorke gyvenanti visų lietuviškųjų darbų ir reikalų didžioji rėmėja ir geradarė. 1975 m. ji paaukojo 1000 dol. „LKB Kronikos" II-jam tomui išleisti, padengė visas su anuo tomu supažindinti ruoštos iškilmingos vakarienės išlaidas — 700 dol. Ji dabar vėl atskubėjo su 1000 dol. pagalba ir šiam III-jam „LKB Kronikos" tomui išleisti.

Jos dosni ranka ir jautri širdis stambiomis aukomis parėmė Tėvų Pranciškonų Kultūros Židinį, Lietuvių K. Mokslo Akademiją (jos lėšomis išleista tos akademijos darbų 5 knygos), Tautos Fondą, a. a. prof. Juozo Brazaičio vardo stipendijų fondą, Balfą, Religinę Šalpą, vietines lietuvių organizacijas bei institucijas — N.Y. LB, šaulius, skautus, ateitininkus, Maironio vardo lituanistinę mokyklą, sporto vienetus, lietuviškas parapijas, Vasario 16-sios Gimnaziją, lietuvius saleziečius Europoje, pavienius vargan patekusius lietuvius.

Šis jos gerųjų darbų sąrašas yra toks ilgas, kad neįmanoma jo privesti iki galo.

TURINYS

RIETAVA
PALANGA
TELŠIAI
PLUNGĖ
ŠIAULIAI
KLAIPĖDA
ŠILUVA
LYDUVĖNAI
TAURAGĖ
JURBARKAS
GELGAUDU PILIS
KAUNAS
VILKAVIŠKIS
MARIAMPOLĖ
PAJEVONYS
DAUKŠIAI
ALYTUS
SUVALKAI
AUGUSTAVAS
GARDINAS

LIETUVA